

SZTROPKÓ ÉS VÁRÁNAK TÖRTÉNETE.

EREDETI OKIRATOK S MÁS KÚTFÖK NYOMÁN

IRTA:

UNGHVÁRY EDE.

HUSZT 1912.

A SZERZŐ SAJÁT KIADÁSA.

SÁTORALJAUJHELY, A „ZEMPLÉN“ KÖNYVNYOMTATÓ INTÉZETÉBŐL.

ELŐSZÓ.

Amikor az „Adalékok Zemplénnvármegye Történetéhez“ című havi folyóirat 1895-ben megindult, annak szerkesztője, Dongó Gy. Géza várm. főlevéltáros, felkért, hogy Sztropkó történetére vonatkozó adatok után kutassak. E kutatásaim során jutottam arra a tudatra, hogy Sztropkónak eseményekben gazdag történeti múltja valóban megérdemli azt, hogy azok a nyilvánosság elé kerüljenek.

Az enyészet torkából kimentett adatokat kezdetben az Adalékok hasábjain tettem közzé.

Később, a kíváncsalmaknak megfelelő szűk keretben, feldolgozva adtam azokat közre a Pallas Nagy Lexikona, a Magyarország Vármegyéi és Városai zemplénnvármegyei kötetében és a kassai püspökség száz éves fenállása emlékére kiadott műben.

E közben az adatok mindegyre szaporodtak. Minek következtében elhatároztam, hogy azokat, a már közkézen forgó munkákból kiegészítve, egy önálló kötetben örökítem meg az utókor számára.

És most, amidőn e könyvemet a nagy nyilvánosság ítélőszéke elé bocsájtom, annak fogadtatásáért kérem azon körülmény figyelembevételét, hogy e könyvet nem történettudós írta, hanem egy szerény történetkedvelő, kinek csupán az volt a célja, hogy e becses adatokat egybe gyűjtve mutassa be az érdeklődőknek.

Nem mulaszthatom el ezuttal hálámat is leróni azok irányában, akik részint adatszolgáltatással, részint utbaigazitásokkal hozzájárultak törekvésem megvalósításához.

Első sorban is gróf *Sztáray* Sándor Ő méltóságának fejezem ki mély hálámat azért a kitüntető kegyért, hogy a családi levéltárában elhelyezett Pethő iratok felhasználását szíves készséggel megengedte.

Hálás köszönetemet nyilvánítom továbbá dr. Borowszky Samu tud. akad. tagnak, Hodinka Antal dr. egyetemi tanárnak, Dongó Gy. Géza Zemplénnvármegye főlevéltárosának, Loyda József r. k. plébánosnak, Zubriczky Flóris pr. kanonoknak a lelesz-konventi levéltár őrének, Csintalan Mihály r. k. esperes plébánosnak és Duka Tivadar gyógyszerésznek. Szóval mindazoknak az uraknak, akik adataikkal és tanácsaikkal segítségemre voltak.

Huszt, 1912. március hó 15-ik napján.

Unghváry Ede.

BEVEZETÉS.

Sztropkó eredete kétségtelenül szláv. Nagyon valószínű, hogy kis orosz (de lehet tót is) becéző keresztnévi alak. „Sztrophios“ szláv „Strop“ személynév s ennek szabályosan becéző alakja Sztropkó.¹

Jelenthet azonban „vágás“-t is, mert a „sztrupki“ vagy „zrupki“ vágást (levágott erdőterületet) jelent.²

Ennélfogva Sztropkó megalapítója és névadója is bizonyára szláv lehetett.

Sztropkó kiterjedt vidékén a vár keletkezésekor is még beláthatatlan erdős bércek és sűrű bozótok terültek el.

Ugy lehet, hogy Sztropkó volt az első irtott erdőterület Zemplénvármegye felső részének eme hegyes vidékén, mert Sztropkó környékén az erdők nagyobb mérvű irtása a XIII. század végével vette kezdetét, vagyis akkor, amidőn a hazánkba sereglett külföldi gyarmatosoknak idetelepedéséről egyetlen egy soltész-okirat sem maradt ránk.

Ezeknek a soltész-okiratoknak hiányában csakis a Rozgonyi-féle Csicsvai 1363. évi Urbariomból sejtjük azt, hogy ezek letelepedése körülbelül az 1270. és 1363. közötti időkre esik, vagyis akkorra, amidőn az Ondava jobb partján elterülő, Rozgonyi-féle még teljesen lakatlan és műveletlen birtokot is megszállották a soltészok és a kenézek.³

Ezen letelepülés után már a rengeteg vadonból egymásután bontakoznak ki a szegényes házikók az irtványos helyeken, amelyekből aztán falvak keletkeznek.

Különös figyelmet érdemel az a körülmény, hogy ugy magán Sztropkón, mint körletében, a soltész- és kenéztelepitvények közzé beékelve, a tősgyökeres magyar nemzeti életnek egykori virágzását is megállapíthatjuk.

A Hunyadiak korában már meglevő „vágása“ végzetű helynevek: u. m. Kosárvágása, Gyapolyvágása, Kolbavágása, Sztask- és Vojtvágása⁴ fényes tanubizonyságot tesznek arról a tüneményszerű történeti tényről, hogy ezeket a községeket magyar kezek létesítették.

¹ Dr. Borovszky Samu m. tud. Akad. tagja, a m. történelmi társ. vál tagja.

² Turkinyák Sándor gk. lelkész. Felvidéki Hirlap 1908. 22. sz.

³ Hidegpataky Antal dr. — Adalékok Csicsva vára történetéhez. Akk. IX. 289.

⁴ V. ö. Dr. Csánky Dezső. Magyarország történelmi földrajza. I. 335.

Aki a mai Sztropkót (tót és zsidó lakosaival) ismeri, az el sem tudja képzelni, hogy itt, ahol ma már hire sincs a magyar népnek, 500 évvel ezelőtt szinmagyar nép is lakhatott. Pedig úgy van! Mert a magyar helyneveken kívül a régi okiratokban gyakran előforduló magyar családnevek is hitelesen támogatják a magyarok jelenlétét.

A m. kir. Országos Levéltárnak ide vonatkozó okirataiban, a sztrokai várjobbágyok felsorolásánál, ilyen szinmagyar nevek fordulnak elő: Dobos, Warga, Buday, Kiss, Kovács stb.⁵

A Gersei Petew János bárónak 1575. évbeli kiváltságlevelében is több magyar családnév van felsorolva, u. m.: Bodnár, Kovács, Mészáros, Zabó stb.

A sztrokai r. k. plébánia 1700–1780.⁶ évek közötti anyakönyvei, mint nemzeti relikviát őriznek egy egész sereg magyar családnévet.

Ezek közül egynehányat bemutatok: Balog, Béres, Barna, Csáklós, Csere, Csongrádi, Eröss, Egri, Farkas, Fodor, Főkötös, Gombos, Győri, Gosztonyi, Hadházi, Hamis, Hiszem, Juhász, Kertész, Kerekes, Kapitány, Katona, Kapronczai, Majoros, Péterfi, Pohárnok, Pusztai, Regéczi, Révész, Remek, Sipos, Sass, Szöcs, Szegletes, Szegény, Tormási, Török, Trombitás, Tündér, Ujházi, Vas, Varga, Váczi, stb. stb.

Nem tévedek, hogy a Csongrádi, Egri, Győri, Hadházi, Kapronczai, Regéczi és Váczi családnevek az illető új telepéseknek, jövevényeknek, előbb volt illetőségi helyeiket jelentik.

Ezenkívül a nagyidők folyamán elszlávosodott, hajdani magyar községnek mai adófőkönyveiben ilyen családnevekkel találkozunk: Balogh, Bassa, Bodnár, Boró, Csalfa, Gajdos, Hajduk, Horváth, Jakab, Jaczkó, Kárász, Kulcsár, Kurucz, Kovács, Kenderes, Korbács, Koczán, Kerekes, Laczkó, Lukács, Maczkó, Miklós, Palkó, Saláta, Uram stb.

Tudva van, hogy az elszaporodott rablócsordák kiirtása végett Mátyás király magyar hadaival sokat időzött e tájon. Ugy lehet, hogy a háborúk lezajlása után ezekből a magyar katonákból telepedett le egynehány Sztropkón. De meg az is lehetséges, hogy a mikor a XVI. században az alföldi magyarok a törökök üldözései elől a felvidékre huzódtak, Sztropkónak is jutott belőlük. Ugyanebben az időben kapta Sztropkó új földesurát Gersei Pethő János személyében, aki, tudvalevően, a Dunántulról hozott magával katonákat és jobbágyokat. Így kerülhettek annak idején Sztropkóra a magyarok.

Említésre méltó, hogy Sztropkót, még a XVI. században is, akkori magyarsággal Istropkó-nak, hangátvetéssel meg „Toporó“-nak is nevezték.⁷

⁵ M. kir. Országos Levéltár 1554. U. C. 45. köt. 36. sz.

⁶ Az 1700. év előtti anyakönyvek elégték.

⁷ Akk. XVI. köt. 145. l.

Az eseményekből ítélve úgy vélem, hogy a soltész- és kenéz-telepítések csupáncsak Sztropkó tartozékaira vonatkozhatnak, mivel Sztropkón magán e külföldiek betelepítése előtt már tótok lakhattak.

Sztropkó keletkezése óta sok száz esztendő mult el, mely rengeteg nagy idő lefolyása alatt nemcsak Sztropkó, de annak kiterjedt körlete is nagy átalakulásokon ment keresztül.

A vár területén lefolyt háboruszkodás alatt keletkezett zavaros időkben az ellenség kegyetlen pusztításai után mi következhetett más, mint a nyomor.

Egy-egy veszített csata után, a vérrel áztatott területeken, a felgyujtott falvak szénmaradványai voltak a népnymornak gyászos hirdetői.

Ennek következtében a hajlékától és vagyonától megfosztott népnek gyakran csak száraz kenyeren és vizen kellett tengődnie, sőt volt még olyan idő is, amikor ebből sem jutott elegendő.

A háboruk pokoli zajának elnémultával alighogy pihenőre tértek a gyilkos fegyverek, már is újabb ellenségek keletkeznek, s most már ezek indítanak irtóháborút a szegény elcsigázott nép ellen.

Mindjárt a II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának alkonyán kitor a pestis és Sztropkóról 775 áldozatot visz magával ez az ocsmány betegség.

Ezután jött az éhínség, a kolera, tűz, víz, meg a jó ég tudja mi minden fajta elemi csapás látogatja meg ezt a szegény, jobb sorsra érdemes népet. Ezek után lehet-e csodálkozni azon, hogy ha e sokat szenvedett nép felcseréli koldustarisznyáját a vándorbottal és kivándorol Amerikába, hogy ott tovább tengesse nyomoruságos életét.

A zürzavaros idők fergetegében a magyaroknak és németeknek is nyoma vész. Egy része lehuzódik az ország déli részeibe. A másik itt maradott részét pedig elnyeli a szláv áradat.

Az általuk lakott falvakat ma már tótok és ruthénok lakják.

Azóta Sztropkó vára is teljesen elpusztult.

A rengeteg kiterjedésű várbirtok is, szerteszét forgácsolva, idegen kezekbe került.

A hajdani nagyhatalmu, híres Zudar-család, mely a várnak megalapítója volt, — Hunyady Mátyás, nemzetünknek diadalmas királya, aki elszánt seregének az élén üzte ki a lengyeleket Sztropkó várából, — II. Rákóczi Ferenc, aki kuruc csapatával hódította meg a császáriak kezében levő Sztropkó várát, — Lábatlan András, aki Mátyás király parancsára a visszaélések idejében ostromolta meg a sztropkai várát, — Bakócz Tamás bíboros esztergomi érsek, — Babocsay Ferenc kuruc brigadéros, — a Perényi és Pethő grófi családok, akik Sztropkónak hatalmas urai és védelmezői voltak : réges-régen örök pihenőre tértek. Mint nemzetünk hősei nyugosznak a föld mélyében. Ám

Sztropkó várával összeforrott kegyeletes emlékük továbbra is élni fog közöttünk !

*

Zemplénnvármegye északi részén, nem messze a galíciai határhoz, az Ondava folyónak balpartján fekszik Sztropkó (Strupkó, Ztropkó, Toporo, Istoropko) kisközség, hajdan mezőváros, 332 lakóházzal és 2579, nagyobbára rk. vallású lakossal.⁸ Székhelye a sztropkai járásnak, melyhez 5 körjegyzőség tartozik 45 községgel és 15,132 lakossal.

Sztropkót a Tapoly—Ondova-közi és Ondova—Olyka-közi Beszkid-hegycsoportok szegélyezik, hatalmas bükk-, fenyő- és tölgyfaerdőkkel.

Fájdalom azonban e rengeteg erdőség, vasút hiányában, csak igen kevés kereseti forrást nyújt népünknek.

Tudva lévő, hogy az erdőknek, éghajlati tekintetben, befolyásuk van a légmérsékletre, légköri csapadéki viszonyokra. Sztropkó a körletében levő magas és nagy kiterjedésű hegyeknek köszönheti éghajlatát s ama körülménynek, hogy az északi és északkeleti hideg szelek előtt nyitva van. Itt csaknem 7 hónapig tart a tél. Minthogy az őszi és tavasz gyorsan mennek át egymásba, ez az oka az itteni szeszélyes időnek. Így megesik, hogy nyár közepén a meleg napot a száraz keleti szélnek légmérséklete csipős hideggé változtatja, át. A nyári esték, napszállta után, többnyire igen hidegek szoktak lenni.

Sztropkó egykori ötszögű várának viharos történeti multjához igen sok oly nevezetes történeti esemény fűződik, amely visszanyúl egészen a XIII. századba, amikor is, a tatárjárás lezajlása után, e határszéli végvárat, IV. Béla király buzdítására, az ország védelme szempontjából, hazánknak egyik legkiválóbb családja, a Zudar-család építette 1245 körül.⁹

Béla király nagy fontosságot tulajdonított ugyanis annak, hogy a lengyelek berörései megakadályoztatása céljából Sztropkón végvár építtessék fel; bár e hely várépítésre nem azért mondható jól megválasztottnak, mintha az a természettől erősen biztosítva volt volna a támadások ellen; de igen is azért, mert nagy forgalmu, egész Lengyelországot hazánkkal összekötő utvonálnak volt végvára.

Olyan vár volt ez, melynek földesurai törvénykezési, vásártartási,¹⁰ vámszedési, sörfőzési és más effajta kiváltságokkal is fel voltak ruházva. A pallos-jogot a vár kapuja előtt állott kőoszlopról lelógott bilincsek hirdették egykoron.

A hajdani híres vár, melynek erős kőfalait az utókor közönye romlani és lerombolni engedte, az enyészet, sőt ma már itt-ott a feledés fátyola alá temetkezett.

⁸ Az 1911. évi Népszámlálás M. kir. Közp. Statisztikai hivatal.

⁹ Zemplénnvármegye politikai és helyrajzi ösmertetése 393 §.

¹⁰ Évenként hét országos vásárjog adatott: Gyertyaszentelő, Zöldcsütörtök, Keresztfelhalálása, Urnapja, Margit, Bertalan és Luca napjaira. Akk. IX. 46.

Mintha csak a szentírás ama szavaira kellett volna hallgatnia, hogy „kő kövön ne maradjon“, úgy elpusztult az egykori bástyafal utolsó maradványa is a föld színéről.

A rengeteg várépületekből csupán a keleti oldalon van még valami, egy emeletes épületnyi maradvány, mely ma is kellő gondozásban részesül.

A ma élő nemzedéknek különösen a fiatalabbjai ma már mitsem tudnak arról, hogy ott, a hol a hajdani kisdud várkapolnából átalakított hatalmas kőtemplom áll, s ahol napjainkban vásár- és ünnepnapokon szent miséket mondanak a mindenk urához, azon a helyen egykoron őseink vére patakként folyt a közhaza védelméért.

Mindamellet, hogy a nagyidők során elpusztult a hajdani vár, kastélyostól, s nyoma veszett a nagyuri berendezésnek, a még reánk maradt régi okiratok és a megmaradt alapkövek, valamint a nép ajkán élő hagyományok nyomán még ma is magunk elé idézhetjük a sztropkai várnak néhai képét.

E szerint Sztropkó vára két részből állott: a külső és belső várból. A külső vár jóval terjedelmesebb volt, mint a belső. Itt voltak a várórség és a várnép lakóházai, a külső kert, gazdasági épületek és az istállók. Itt tartották régen a hadgyakorlatokat. Az egészet hatalmas bástyafalak és mély árok körítették.

A belső vár, mely ugyyszólván a külsőnek a szive volt, jó menedéket nyújtott annak idején a lengyelek, törökök és az akkoriban felszaporodott rabló csordák betörései ellen.

Ez is, mint a külső, erős bástyás kőfalakkal volt védve.

Közepén állott a négyszögű őrtorony, melyben egész nap kémszemlét tartott a toronyőr s ha gyanus dolgokat észlelt a környéken, akkor előre megállapított jellel figyelmeztette a vár urát.

Ebbe a toronyba menekültek a várbeliek akkor, a midőn a vár többi része az ellenség kezébe került. Ezen az utolsó menedék helyen azonban csak addig tarthatták magukat, míg valamely szomszédos jóakaró várur felmentő segítséget küldött, vagy míg a vár átadása iránt alkudozások folytak.

Béke idején a várur és családja a palotában, a várnép a neki szánt helyiségekben lakott; a tornyot pedig börtönül, élés- és szertárul használták.

Amikor menedékül használták a tornyot, akkor a berendezése a következő volt: legalsóbb helyisége börtön volt; fölötte volt az élesztár és fegyvertár, e fölött a női cselédség, a cselédség fölött pedig a váruri család, e fölött az őrség. A tetőről pedig védelmezték a tornyot.

Az őrtorony körül kis lakások és uri kastélyok voltak — meg a belső kert.

A belső kertben volt a halastó és a viztartó medence, melybe a város keleti részén levő „Popud Sztudnye“ düllőben levő forrás

földalatti csővezetéken szolgáltatta a várbeliek részére az üde jó forrásvizet.

A belső és külső vár között felvonó hidon volt a közlekedés.

A várur lakása a keleti oldalon, a templom végében lehetett. Itt volt a földszinten a ma is teljesen épségben levő lovagterem, melynek boltozata a terem közepén felállított hatalmas kőoszlopon nyugszik.

Mielőtt a vármegyeháza Sátoralja-Ujhelyen elkészült (1756.) Sztropkó várának lovagtermében gyakorta tartotta a vármegye közgyűlését.¹¹

A lovagterem pincéjéből föld alatt vivő ut vezetett ki a szabadba.

Sztropkó várához a következő 40 községből álló uradalom járt: Kis és Nagy-Briznicza, Kis és Nagy-Domása, Mernyik, Szádlík, Puczák, Vojtvágása, Sztaskvágása, Kékmező, Holcsik, Gyapolvágása, Kosárvágása, Giglócz, Mrázócz, Piszkorócz, Tokaj, Leszkócz, Bruzsnycza, Kolbvágása, Kosárvágása, Jánosvágása, Velkrop, Makócz, Hotcza, Vladicsa, Havaj, Varihó, Repó, Petrócz, Nagy- és Kis-Sitnyicze, Poruba, Zavátka, Pritulyán, Girócz, Rohozna, Hrabócz, Kelcze és Minyócz.

E 40 falu helyett 1408-ban csak 30-at, 1430-ban pedig 36-ot sorolnak fel az okiratok. Az 1408 évek közül viszont: Czenkerhau, Elke, Navaknicza, Rabonicz, Prensincz (Bruznyicza?) Fotizhau, (Vojtvágása?) Miglovicz; az 1430. évek közül pedig: Michló (az előbbi Miglonicz), Ipvágása és Polyánka 1454-ben már nem találhatók, vagy biztosan nem ismerhetők föl.¹² Ezen számottevő uradalom, Sztropkó érintésével, Domásától északkeleti irányban egész Vladicsáig nyult fel.

Az uradalom földjeit részben a várjobbágyok birták hadi és más szolgálatok fejében.

Valahányszor feltűzték a vár fokára a harci zászlót, a várur cimerével, s megfújták a kürtöt a vár tornyában, a várjobbágyoknak gyülekezniök kellett a várudvarra, ahol is egyszerre átalakultak katonákká.

A vár fegyverterme tele volt régi vitézi ruhákkal, páncélokkal, jelmezekkel. A várjobbágyokat ezekbe a ruhákba öltöztették és úgy vezényelték őket a mutatkozó ellenség elé.

A várbeliek azonban a várföldek használata fejében nem csak hadi, hanem gazdasági szolgálatokat is teljesítettek; művelték a várföldeket, fuvaroztak, segédkeztek az építéseknel, az utak s hidak készítésénél, vagy más mesterséget űztek. Ezek mellett majd természetben, majd pénzben bizonyos adót fizettek.

¹¹ Zemplénavármegye pol. és helyrajzi ösmertetése 195. §.

¹² Perényi lev. tár. (1408: Dl. 9404; 1410: Dl. 9671; 1454: Dl. 24541.)

Több mint másfél századon át birtokolta a Zudar-család a sztropkai várat, amikor Zudar Péter (Domokos fia) a család leghiresebb tagja, egy Zsigmond király ellen indított szerencsétlen hadjárat után elvesztette azt — nevezetesen, amikor a dunántúli felkelés leverése után, 1403. év őszén, a Czudarok, a Drugethek és a Soós családdal egyesülve, a király híveinek elnyomására törekedtek, Perényi Péter, Imrével együtt, Sztropkó várából Czudar Pétert kiűzte.¹³

Sztropkónak már a XV. század elején (1408—1410.) városi jellege volt s oppidumnak, 1430 „civitas“-nak írják az oklevelek.¹⁴

1408-ban a Perényiek Zsigmond királytól adományként nyerték, a vámszedés jogával együtt. Ekkoron „Castellum Toporo“ néven fordul elő az oklevélben. Sztropkón ekkor királyi harmincadhivatal is volt.¹⁵

E bőkezű adomány címén 1414-ben már Perényi Pétert uralja a sztropkai vár.

Perényi Péter vitézsége különösen Galambócz váránál tűnt ki, mikor is oroszlán erejével, halálos veszedelem között, súlyosan megsebesülve rohant a törökökre és őket megfosztotta zászlóiktól, melyeket azután diadalmasan rakott le a király lábai elé.

Perényi Péter mint elszánt bátor katona volt ismeretes, aki halálmegvetéssel szállott mindig szembe az ellenséggel, minek következtében testét számtalan seb borította. Ezek közül egyet, mint „nyílt seb“-et viselt élete fogytáig.¹⁶

Albert király halálakor Lengyelországgal még nem volt a háboru befejezve s mert nem volt akkoriban, aki magát a viszonyokba beletalálta volna, zűrzavar uralta az országot mindenütt. E zűrzavaros állapot Sztropkót annyival is inkább tartotta rettegésben, mert, közel lévén a lengyel határhoz, első sorban volt kitéve a lengyelek betörésének.

Perényi János, Zemplénavármegye főispánja, aki ebben az időben ura volt a sztropkai várnak, biztosítani vélte magának a lengyel barátságot azzal, hogy résztvett 1440. évi január 18-án a Lengyelországba menesztett ama követségben, mely Ulászlónak felajánlotta a magyar koronát.¹⁷

Talán a béke olajága honolt volna is Sztropkó vára felett, ha Perényi hirtelen át nem nyergel a csecsemő László király pártjához.

Amikor az ellenérzületű Rozgonyi Simon, egri püspök, tudomást vett Perényi elváltoztatásáról, még 1440-ben utnak indította támadó hadát, hogy Sztropkót hatalmába kerítse.

Perényi — kinek többnyire csak a neje lakta Sztropkó várát — amikor megtudta Rozgonyi tervét, rögtön utasítást adott Deme-

¹³ Magy. orsz. városai és várm. Zemplén. 374.

¹⁴ Perényi I. I. t. 1430.

¹⁵ Magy. orsz. városai és várm. Zemplén. 357. I.

¹⁶ Szirmay: Tört. Jegyz. 56 §.

¹⁷ Szalay-Baróti: Magyar nemzet története II. 171.

thei Wargaw Miklós és György várnagyoknak, hogy a vár védelmére a legmesszebbmenő intézkedéseket tegyék meg.

A vett parancs után a megrémült várnagyok nyomban mozgósították a vár védelmére az összes várjobbágyokat. És hogy a támadó ellenséggel sikeresen megküzdhessenek: Kassáról és Bártfáról kértek segítséget.

Bártfa városhoz írják a sztropkai várnagyok:

„Bártfa város körültekintő és okos polgárainak egyetértő hajlandóságunkat (complacentiam) és kiváló barátságunkat. Okosságokkal tudatni kívánjuk, hogy az egri püspök, mint bizonyosan mondhatjuk, a hozzá nagy számban csatlakozott nemességgel egyetemben, azon mesterkedik, hogy a mi erősségünk (fortalitium) bekerítettessék . . . a teljesen kifáradt püspök most Pazdics faluban, t. i. N.-Mihálytól egy mértföldnyire táboroz. Amiért is kérjük okosságtokat stb., hogy sziveskedjeteek hozzánk segítséget küldeni, t. i. mintegy 20 zsoldos katonát szerelvényeikkel együtt és a mi költségeinkre ágyukkal (ballistis) azon fölül a ti „Thaersochret“ nevű gépeteket is sziveskedjeteek elküldeni annyi-mennyi puskaport is hozzá. . . A kassaiak szintén készülnek a mi vitézlő Katalin urnönknek, Perényi János öméltósága nevének, segítségül jönni, ha t. i. a szükség úgy kívánná. . . Ztropkó várából 1440. évében, a mi pecsétünkkel. Demethey Wargaw Miklós és György, a ti parancsotokra hajlandó várnagyok Sztropkón“.¹⁸

Rozgonyinak azonban időközben megváltoztak a tervei. Sztropkót mellőzve Eperjesre sietett, hogy azt elfoglalhassa.

Igy a nagy előkészületek ezuttal hiábavalók voltak.¹⁹

Amikor a kifejlődött várrendszer nyomában a kereskedelmi élet is utat tört magának, Lengyelország lakosai, áruik kicserélése végett, Zemplén és a szomszédos vármegyék lakóival, a Kárpát hegységen keresztül vezető krajnó – polyána – sztropkai utvonalon közlekedve érintkeztek.

Bár a két országot összekötő utvonal mindkét részről igen jó szolgálatot tett ugyan, de az akkori háborus időkben nekünk igen sokszor ártalmunkra is szolgált azáltal, hogy azon az ellenség igen könnyen bejuthatott országunkba és így igen sokszor meg is döntette a sztropkai vár páncélos kapuit.

A kereskedelem, főképp pedig a vásárszabadalmak adományozása révén előidézett élénk forgalom szülte aztán azokat a rablóharamiakat, kik utját állották a vásárra menő békés polgároknak.

Ebben az időben nemzetünk különféle, eddig nem ismert elemekkel jött érintkezésbe. De talán semmi sem okozott annyi bajt az országnak, mint a garázda cseheknek közel félszáz éven át tartott rablókalandozása, melyből Sztropkónak is volt része bőven.

¹⁸ Bártfa város levéltárában.

¹⁹ Szirmay: Történeti Jegyzetek 72 – 73. §.

Lerázhatatlan nyűg volt ez a fanatikusból tolvajjá és rablóvá fajult vad huszita nép a magyar nemzet nyakán. (Akk. III. 5.)

Az ekkor uralkodott zavaros viszonyok között a magánérdeket hajhászó Perényiek is valóságos fosztogatókká lettek.

A Perényiek, Sztropkótól le egészen a Terebesig elterülő ut-irányban, valóságos rabló hadjáratokat intéztek a vásárra menő kereskedők ellen.

E vad féktelenség korlátozására az 1471. évi törvény 29. cikke, több zempléni várral egyetemben, elrendeli ugyan, hogy 25 nap alatt a rablófészekké süllyedt sztropkai vár is leromboltassék és egészen eltöröltessék,²⁰ de a hatalmas Perényi-család befolyása a törvény végrehajtását megakadályozta.

Mátyás királyunk uralkodása alatt 1473-ban, míg a magyarok, fegyverszünetet tartva, alkudoztak a lengyelekkel, ezek minden népjog ellenére, alattomban fegyveres erővel átlépték az ország határát és hatalmukba kerítették a sztropkai várat. De a lengyelek dicsősége nem volt hosszantartó, mivel nemzetünknek nagy, hatalmas és diadalmas királya, Hunyady Mátyás, aki akkoriban a felszaporodott rabló csorda kiirtása céljából sokat időzött e tájon, Sztropkóra személyesen vezetett seregével a garázdálkodó lengyeleket még ugyanazon évben nemcsak hogy kiverte Sztropkó várából, de Tarczay Tamás hadvezérével tovább is üldöztette őket, be egészen Lengyelországba.²¹

A most visszafoglalt Sztropkó várát Mátyás király újból visszaadta Perényiéknek,²²

Éppen 10 évig volt ezután Sztropkó vára, tartozékaival együtt, csaknem háborítatlanul a Perényiek birtokában, amikor hire jött, hogy Miklós, a család egyik tagja, a hagyományos hatalommal rutul visszaélve, elődei örökében ismét odáig süllyedt, hogy a birtokain keresztül utazókat nemcsak hogy bántalmazta, de azokat rendszeresen ki is fosztogatta.

E rút visszaélés hírére, mikor Mátyás király tudomására jutott, nyomban kiküldötteket menesztett a Perényiék birtokára, annak megtorlása végett.

Mátyás király, előre bocsájtva, hogy alattvalóinak és a Lengyelországból jövő kereskedőknek panaszára, Perényi Miklósnak már több ízben írt és ötet az utasok és kereskedők háborgatásától és így a királyi jövedelmek csonkításától is komolyan eltiltotta, sőt neki határnapot is tűzött ki, amikor királyi színe előtt megjelenve magát kicsapongásaiért igazolja, de Perényi a királynak kemény parancsait makacsul megvetve, ismételt felhívásra sem előtte meg nem jelent, sem a kereskedők és idegenek rablásával fel nem hagyott, sőt az

²⁰ Könyöki: A középkori várak 252,

²¹ Pallas Nagy Lexikon XV. 940.

²² Szirmay: Történeti Jegyzetek 120. §.

idegeneket, kik káraikért szüntelen panaszkodván, az országba jöve-
teltől őket végképp elijesztette: királyi neheztelésének terhe alatt
keményen megparancsolja Kassa városának hogy, minden hadvivó
szerszámaikat mozgósítva, azonnal szállja meg Perényi Miklósnak
sztropkai várát és azt, minél hamarább bevéve, adja át a királyi
harmincadosnak, hogy az azután az utasokat és kereskedőket meg-
védhesse s a károsultaknak elégtételt szolgáltatthasson. (Kelt Budán,
július 21-dikén 1483.)²³

Minthogy a királyi kirendelteknek Perényi István, a Miklós
testvére, ellenszegülve őket megtámadta, Sztropkó várát Lábatlan
András által ostrom alá vétette a király.

Ennek következtében 1483-ban Sztropkó vára Perényiektől el-
vételét és a királynak továbbrendelkezéséig a Lábatlan András
gondjaira bízott.²⁴ Lábatlan András (Baranyavármegyéből Kisharsányi
és Szenttamási Lábatlannak nevezte magát) 1483-ban Zemplénvár-
megye főispánja volt. Mátyás király többször bizta meg őt fonto-
sabb hadi teendőkkal, mely küldetésének mindenkor derekasan meg
is felelt.²⁵

Perényi István fia, Imre, előkelő összeköttetései révén minden
követ megmozgatott, hogy az apja bűneiért elvesztett birtokot visz-
szaszerezhesse a családnak. A sok utánjárás végre is eredménnyel
járt, mert az ország nádorának szavára Mátyás király kiengeszte-
lődvén az elvett birtokot Perényiéknek visszaadta.²⁶

Perényi Imre, később mint nádor és kunok főbírája, nagy
tevékenységet fejtett ki országunk érdekében minden téren.

Nevezetesebb szereplései közé tartozik az is, hogy II. Ulászló
király menyasszonyának, Candalei Anna hercegnőnek, a francia
király unokahugának, Magyarországra érkezésekor, magyar beszéd
kíséretében a Drávánál ő adta át a király levelét és Magyarország
akkori iparának leghíresebb termékét, a király ajándékát, t. i. három
aranyos, nyolc-nyolc lóra való hintót, amelyek szépségükkel a
franciákat nem kis bámulatra ragadták.²⁷

Mátyás király halála után egyszerre négy trónkövetelő áhitozott
a magyar korona után. Ezek között volt János Albert lengyel
királyfi is, a kit szülei akartak minden áron a magyar királyi székbe
ültetni.

Minthogy azonban a szép tervet nem sikerült megvalósítani,
1491. év elején Albert támadó hadával betört az országba és először
is a Perényiek hatalmában lévő Sztropkó várát támadta meg.

Ezuttal a vár védelmére sikra kelt két ifju Perényi is ott lelte

²³ Comissio propria Domini Mathiae Dei Gracia Regis Hungariae.

²⁴ Szirmay: Történeti Jegyzetek 121. §.

²⁵ Pallas Nagy Lexikon XI. 148.

²⁶ Szirmay: Történeti Jegyzetek 124. §.

²⁷ Szalay: Magyar nemzet története, II. 313.

hősies halálát a véres összeütközés színhelyén. Minekutána a győztes Albert lengyel herceg Sztropkó várát elfoglalta.²⁸

A sztropkai vár bevétele után Albert Kassát fenyegette pusztító hadával, de az egyesült magyar seregek annyira megszorították, hogy kénytelen volt békét kérni,²⁹ minek következtében a sztropkai várból is kivonultak és oda újból a Perényiek költözködtek be.

Sztropkó várának, mint sok más várnak is, úgy látszik az örökös zaklatás volt a végzete, amin, ha tekintetbe vesszük az akkori viharos időket, nem is csodálkozhatunk.

Alig, hogy kitették belőle lábukat a lengyelek, már is újabb ellensége támadt Zudar Simon személyében, a ki 1492-ben nemcsak a várat, de magát a várost is felgyújtatta és nagy részben földig égette.³⁰ A véghez vitt eme szörnyű pusztítás után Perényi Imre 1493-ban Sztropkó várát és tartozékait eladta 20,000 aranyért Bakócz (Bakach) Tamás bíboros esztergomi érseknek. Az eladást Ulászló király megerősítette.³¹

Sztropkó rendkívüli kegyes várurat nyert Bakócz Tamásban, aki alacsony származása ellenére, kitűnő tehetségei és Itáliában nyert alapos képzettsége révén az ország első egyházi méltóságára emelkedett, sőt később a konstantinápolyi pátriárka címet is elnyerte. — Nevével történelmünk lapjain igen gyakran találkozunk. Mátyás királyunknak kedves embere, II. Ulászlónak kancellárja volt. Ő volt az egyetlen magyar bíboros, ki komolyan szóban forgott, hogy a pápai székre emeltessék. Ő volt az, a ki Rómából magával hozta X. Leo pápának a török ellen keresztes háborút hirdető bulláját³² minek alapján a törökök mindegyre növekvő hatalma ellen a keresztes hadjáratot ki is hirdette.

Minthogy pedig az érsek maga nem kezelhette rengeteg kiterjedésű összes birtokait, már a következő évben Sztropkó várbirtokait testvéreire, Miklósrá és a közelrokon Erdődy-családra bízta.³³

A sztropkai vár, kiterjedt birtokával együtt, most már gyors egymásutánban cserélte gazdáit. Ferdinánd királyparancsából 1539-ben, visszavétel után, Bakócs birtokából Perényi Péter (az Imre fia) birtokába kerül, a ki fiával, Gáborral, együtt birtokolja.³⁴ Ekkor az 1543. évi IV. törv. cikkely már másodszor kondítja meg, de ezuttal is sikertelenül a vészharangot a sztropkai, vár felett.³⁵ Péternek 1548-ban bekövetkezett halála után azzal a kikötéssel örökli Gábor, hogy özvegyen maradt édes anyját és testvéreit köteles segíteni.

Perényi Gábor, ügyessége és alkalmazkodó művészete révén

²⁸ Szirmay: Történeti Jegyzetek, 136. §.

²⁹ Szalay: Magyar nemzet története, II. 301.

³⁰ Leleszi levéltár. Acta 13.

³¹ Dessewffy-levéltár.

³² Pallas II. 495.

³³ Lelesz Intr. B. 546. Prof. II.

³⁴ Szirmay: Zemplénvm. Helyismertetése. 393. §.

³⁵ Könyöki. A középkori várak 252.

igen gyorsan haladt felfelé az ország méltóságainak lépcsőzetén. Már 20 éves korában Magyarország főkapitánya és tárnokmestere az 1552. évi okt. 19-én 22 éves korában pedig (1554. március 8-án) Ferdinánd király tanácsosai sorába iktatják.³⁶ Élettársa Ország Ilona volt, kivel gyermektelen házasságban élt.

Egykoru krónikairónk feljegyzése szerint ez a Perényi Gábor még a fujószéltől is óvta az ő szép Ilonáját; férfira nem engedte nézni, annál kevésbé engedte, hogy férfival beszélgessen. Ha Perényinek férfivendége volt, Ilonának az asztalnál nem terítették, ha Perényinek otthonról távoznia kellett s feleségét magával nem vihetette, akkor a kastélynak valamelyik szobájába zárta és még az ablakokat is bepecsételtette, nehogy más férfira nézzen, vagy őt férjén kívül más férfi láthassa.³⁷

Miksa magyar király megkoronáztatásakor az a kitüntetés is éri Perényi Gábort, hogy a Szent István hüvelybe rejtett kardját Zemplénnvármegyében szervezett 118 lönyi lovas bandérium élén ő vitte az új király előtt.³⁸ Végre pedig 1563. dec. 27-én, 31 éves korában, Miksa király országbírói méltósággal ruházta fel.³⁹

Perényi Gábornak azonban amilyen fényes volt a pályafutása, éppen olyan sötét színek is tapadtak jelleméhez. Nem egyszer megrovíditja saját testvéreit. Így, a többek között, 1563-ban nővére Orsolya Gyarmathi Balassa Francné által, a fiai érdekében emelt panasz következtében a megfelelő negyed kiadása iránt törvényesen megintik.⁴⁰

Büntettekkel is vádolták az egykoruak. Így azzal a rettentő váddal is illették, hogy testvérét, Ferencet, nyereségvágyból a Bodrogra fulasztotta, nejét pedig, Ország Ilonát, hogy féltékenységből megmérgezte volna. Égbekiáltó bűnök voltak ezek. Korai halálát istenbüntetésének ítélték kortársai. Meghalt 1567. jún. 7-én, életének 35. évében. Benne kihalt a Perényieknek u. n. nádori ága.⁴¹

Perényi Gábor halála után Miksa király a sztropkai várbirtokot megbecsültette a kir. kamarával és ennek tanácsára áruba bocsátotta azt. Az első alkudozó Báthory György volt⁴² ugyan, de a sztropkai várbirtok mindennek dacára két részletben Gersei Petheő János kir. főkamárásnak és mindkét nemű örököseinek adományoztatott 35,000 forint becsértékben.

Az első adomány-levél Bécsben kelt az 1568. szept. 9-én E szerint Gersei Petheő János a sztropkai várbirtoknak azt a részét kapja, amely birtok, mint a sárospataki vár tartozéka, a Perényi Gábor halálával szállott a koronára.

³⁶ Szirmay: Történeti Jegyz. 255. §.

³⁷ Buday: Polgári Lexikon III. 58.

³⁸ Szirmay: Tört. Jegyz. 244. §.

³⁹ "255. §.

⁴⁰ Leleszi orsz. levéltár 1563. Ac. No. 28.

⁴¹ Pallas XIII. 931.

⁴² Akk. IX. 295.

A másik adomány-levelet Gersei Petheő János részére Pozsonyban állíttatta ki a király, 1569. szept. 1-én. Elősorolja mindazokat a sztropkai birtokokat, amelyek Perényi Gábor özvegyének, Ország Ilonának, halála után szállottak a koronára. Az erre vonatkozó beiktatólevél így szól: „Az esztergomi káptalannak beiktatólevele, mellyel nsgos. Gersei Petheő János, királyi kamarásmester, Sopronvármegye és város főispánja, a Sztropkó neve alatt érthető minden királyi jogok és tartozékoknak, amelyek az előtt a szepesi király kamara birtokában voltak, de különös királyi meghagyásból a nevezettnek átadott S.-Patak királyi várához adattak és az idősebb Perényi Gábor országbíró halála után és magszakadásával az ország koronájára háramlottak t. i. a következő egész helységekbe: Kelcse, Gyapalócz, (Gyapár), Kosarócz (Kosárvágása), Girócz (Gerlefalva), Felsősitnyicze (Felsővirányos), Kolbócz (Köves), Petrócz (Sártó), Bruzsnycza (Borozsnya), Pritulyán (Hegyvég), Praurócz (Jobbos), Várehócz (Váriháza), Sztaskócz (Kistavas), Bukócz (Kisbukócz), Kis-Berezsnycze (Kisberezsnye), Vojtócz (Vojtvágása), Potocska (Érfalu), Szalnik (Szálnok), Puczák (Pusztaháza), Zavada (Hegyzávod), Krajnya (Oroszkánya), Rohozsnyik (Barátlak), Pizskohócz (Királyhegy), Tokaj (Felsőtokaj), Hrabócz (Kisgyertyános), Mrazócz (Dér), Minyócz (Minyevágása), Krizslócz (Kisvölgy), Jakucócz (Jakabvölgye), Poruba (Oroszvágása), Bisztra (Hegyesbisztra) és egy rész Vladicsán (Vladács), Zemplén vármegyében 22 000 forintban. Továbbá Sztropkó mezővárosába s még a következő egész falvakkal: Nagy-Brezsnycza (Nagyberezsnye), Turány, Nagydomása, Kisdomása, Gíglócz, Holcsikócz, (Holcsik), Alsósitnyicza (Alsóvirányos), Olyka, Havaj, Mikova (Mikó), Paulova-Polyána (Kispolyán), Makócz (Mákos), Velkrop (Velkő), Vladicsa (Vladács) és Hocsa községekben és az ő, csakis férfi örökösei és utódai míg élnek, az ő kihalásuk után az összes női ágak is, és ha netalán ezek kihálnának, a nevezett Petheő János végrendeleti intézkedése szerint, a Miksa császár adománylevele alapján, 1570-ben tisztán bevezetett és beiktatott.“⁴³

A 35,000 forintnak egyik fele részét Petheő János nemsokára befizette a kir. kincstárba, a másik fele rész tekintetében: Ferdinánd császárnak az a kegylevele számíttatott be, melynek során Petheő Jánosnak 230 telkes gazdát helyezett kilátásba.⁴⁴

A Petheő-család a vasvármegyei Nádasd-nemzetségből származik. Legrégibb őse, Csapó, még a tatárjárás előtt élt.

Ennek szép unokája, az 1340. körül élt I. Pethő (Péter) lón a család névadója. Ennek a Péternek fia II. János, aki nevelője volt II. Ulászló király gyermekeinek, Lajos és Annának, nyerte a Pethő-család nemesi címerének kibővítését.

⁴³ Szirmay: Zemplénvármegye politikai és helyrajzi ismertetése, 1569. év.

⁴⁴ Szirmay: Tört. Jegyz. 258. §.

A kibővített cimer :

Négyfelé osztott paizs, melynek első vörös udvarában ágaskodó, befelé forduló oroszlán csak hátulsó combjainak tövéig látható ; a második kék udvarnak nádas tavában vad ruca uszkal. (Ez közös a Nádasdy-cimerrel); a harmadik kék udvarban arany félhold, szarvaival fölfelé és két arany csilag ragyog, a negyedik vörös udvarban arany sárkány áll. A paizs fölött lévő sisak koronáján két kiterjesztett sasszárny lebeg. Foszlányok : jobbról ezüst-kék, balról arany-vörös. — Ehez II. Ulászló király adományából járult még, a paizs felelett lévő korona tetejébe, a két kifeszített sasszárny közé, magának a királynak álló képe, fején koronájával, jobb kezében az országnak aranyalmáját, baljában a kormánypálcát tartva. A paizsot pedig telamonok gyanánt, a királynak koronás két gyermeke tartja : jobbról Anna kir. hercegasszony, jobb kezében az ország aranyalmájával, balról Lajos kir. herceg, jobbáiban királyi pálcával.⁴⁵ — A II. Petheő János részére I. Ulászló király által adott cimereslevél, melynek címerében II. Ulászló király családjának művészien festett arcképei láthatók, még ma is meg van a Sztáray-grófok levéltárában. A festményt ékes, stilizált virágfüzér környezi.

II. Petheő János, akire a királyi gyermekek nevelése bízott, a hozzájuk való hűségével és gondosságával nyerte meg a király bizalmát és jóakarátát. De mert a kimerült kincstár és az elpazarolt koronajavak nem engedték meg, hogy a király elismerését anyagi jutalommal fejezze ki : ennekfolytán királyi kegyelmét kitüntetésekkel kívánta bebizonyítani.⁴⁶

II. Petheő Jánosnak neje Pósa Zsófia volt, kinek gyermekei közül bennünket ezuttal csak III. János érdekel.

III. Pethő János 1525-ben született. Ferdinánd és Miksa királyok uralkodása alatt mint soproni kapitány és Sopronvármegye főispánja. III. Pethő János volt a Ráskay-örökösök feje, aki a végghlesi záloguradalmat édes anyjától, Ráskay Margittól, kapta s miután rokonai (Bánffy László és Bajony Benedek és ennek fia) minden jogukat Petheő Jánosra ruházták, az egész végghlesi uradalom a Petheő kezére került.

Mivel a bányák miatt a végghlesi uradalom érdeit nem nélkülözhatték, Ferdinánd, még 1548-ban, egyezséget kötött Petheő Jánossal.⁴⁷ Szerepelt mint zólyomi, lippai (1551.), kassai (1558.) és komáromi (1562.) várkapitány. Több hadjáratban is vitézkedett. A főpohármesteri és a főkamarási méltóságokat is viselte.⁴⁸

Kiváló érdemeivel Petheő János szerezte meg a családnak Ferdinánd királytól 1549. ápr. 7-én a bárói rangot,⁴⁹ — 1572-ben

⁴⁵ Nagy Iván : Magyarország Családai. IX. 263.

⁴⁶ Századok. 1871. 678.

⁴⁷ Századok. 1904. 884.

⁴⁸ Pallas. XIII. 999.

⁴⁹ Sennyey lev.-tár. Pethő-iratok I. fiók, II. csomó, 1549.

pedig Miksa király Petheő Jánosnak, érdemei felsorolásával, a cimerét két sasszárnyal, mely a cimerpaizs fölött emelkedik, bőviti meg.

„Ő ugyanis — szól az okirat — zsenge ifjúságától kezdve fen-séges nagynénénknek, néhai Mária asszonynak, Magyarország király-néja szolgálatának szentelte magát. És ebben azokhoz az időkhöz és körülményekhez képest szorgalmasan és dicséretesen járván el, már nagyobbakra és közhivatalokra alkalmassá lévén, legelőbb is a néhai felséges és dicső V. Károly római császár nagybátyánk és elődünk vezérlete és szárnyai alatt kapitányságot érdemelt ki. Ugyan-abbban az időtájban Franciaországban Chalin és Morin, másképpen Ferovananinneknak is nevezett városoknál vitézül harcolván, puska-golyótól találva nehéz fogságba esett, utóbb pedig, mikor János Fri-gyes szász herceg és választó-fejedelem az említett Károly császár ellen fellázadt, ugyanaz a Pethew a Károly császárhoz haddal csat-lakozó néhai atyánk kíséretében a többi magyar kapitányok közt száztizenhárom, harcratermett lovassal a szász háboruban legelsőnek jelent meg s ott magát katonásan és vitézül viselte, a lázadók közül kitűnő foglyokat hozván. A választó-fejedelem legyőzetése és elfo-gatása után Magyarországon részint a törökök, részint saját alatt-valóink ellen folytatott terhes háborukban és hadjáratokban kitűnően és dicsőséggel harcolt. Főképp pedig a néhai dicsőült atyánk ellen feltámadott néhai Bebek Ferenc és fia György és Magyarországunk, majd az egész Felső Részbeli bárók ellen, akik a törökök segítsége és pártfogása alatt néhai Izabella királyné és fia pártjára állottak, mások előtt szinte egyedül vállalá el a kassai kapitányság kemény és vészterhes feladatát s ebben magát nagy veszedelmeknek tevő ki. Amikben hűségesen eljárván, utóbb midőn a törökök Sziget várát ostromolták, a többi vezérek közül ügyes elmésségével s ta-pasztalt jártasságával annyira kitűnt, hogy az előőrsök parancsno-kává tétetett, akiknek serény vigyázásától függ a hadsereg üdve és biztonsága és a tábortelepítés reá bízott — a reábízott földadatot hűségesen és szerencsésen oldván meg. És viasszaszorítván a törö-köket, midőn eközben néh. nagyságos Horváth, másképpen Ztansich Márk szigeti kapitány megbetegedett, a várból kiment, akkor is ugyanezen Petew János, az ellenség ostromától megrongált és félig lerombolt vár helyreállításának gondjait tétovázás nélkül elvállalá és költséget sem kimélve, addig viselé, miglen a török betlér bég és budai basa, nagy hadseregükkel semmire sem mehetvén, elvonultak. Utóbb komáromi várkapitánnyá tétetvén, a törökök portyázásaitól annak egész vidékét megvédelmezte. Midőn Szolimán összes had-seregével Magyarországba rontott, a naszádokból álló hajóhad pa-pancsnokává tétetvén, az ellenség dolgai kikémlelésében serényen járt el. Azután Zólyom vára parancsnokságára szemeltetvén ki, az ország kincseit, az arany-, ezüst- és rézbányákat az ellenség táma-

dásai ellen megtartotta stb. Kelt ausztriai Bécs városunkban, az 1572. nov. hó 14 Miksa sk., Liszthy János győri püspök sk.“⁵⁰

Petheő János, mint Sztropkó várura halt meg Bécsben és ugyanott temették el. Vaspáncélos vitézt ábrázoló márvány emléköve az Ágoston-rendű atyák templomában, a sz. Apollonia kápolnája mellett, az oltártól balra, a következő feliratot mutatja: „Vitézlő és nagyságos báró Gersei Petheő János ur emléke, felséges Rudolf fejedelem, római császár tanácsosa és Magyarországon kir. főkamaramestere és az ország dunáninneni részeinek főkapitánya. Állíttatott 1578. január 22.“

Ugyanazon emlékkő felett a következők olvashatók:

„A Frigyes János szász fejedelem ellen viselt hadjáratban Magyarország első kapitánya. Többek között a kanizsai, soproni, komáromi, szolnoki kapitányságot egymásután a legdicséretesebben viselte, legujabban tábornokká és az ország dunáninneni részei főkapitányává neveztetven, viselt dolgai terhétől elnyomatva, idő előtt meghalt az 1578. évi januárius 22-én, korának 33-ik évében.“⁵¹

Petheő János, 1576-ban kelt végrendeletével, kiváltság-levelének értelmében Sztropkó várának és tartozékainak örökösévé fiait: Istvánt, Gáspárt, Jánost, Kristófot és Ferencet teszi. Ezek kihaltával pedig Mária és Judit leányait, avagy pedig ezek utódait és örököseit jelöli meg utódjaiként.⁵² Az örökösök beiktatása azonban ezuttal nem folyt le egészen simán, mivel 1590-ben Buber György, Kielman András és Báthory István teljes erővel tiltakoztak a néh. Petheő János örökösének beiktatása ellen.⁵³ A tiltakzók fegyveres erővel is megrohanják az örökösöket, de mert kudarcot vallanak, különféle vádak emelve, perrel támadják meg az örökösöket.⁵⁴ — A perpatvar, sok huzavona után, mégis csak a Petheő-örökösök győzelmével végződött és így ezek most már közösen birtokolják a nagy vagyont.

A testvérek között azonban a közösen használt vagyon felett csakhamar egyenlenség keletkezik, ugyannyira, hogy már 1595-ben Petheő István pert indít testvére, Gáspár. erőszakoskodásai miatt.⁵⁵

Az 1598. évi kamarai adólajstrom tanúsága szerint ebben az időben a sztropkai várbirtokon a jobbágyság összesen 615-en voltak. E jobbágyság létszáma a Petheő-testvérek között községenként a következőképpen oszlott meg:

A Pethő Ferenc jobbágyságsága: Sztropkó 27. — Turány 16. — Nagy-Brezsnyicze 13. — Kis-Domása 12. — Havaj 11. — Hoca 11. — Ilka 10. — Gyapalócz 8. — Mikova-Polena 7. —

⁵⁰ Akk. III. 210. Szirmay: Zemplénvármegye polit. és helyrajzi ösmertetése. 127. §

⁵¹ Szirmay: Zemplénvármegye polit. és helyrajzi ismertetése. Akk. III. 235.

⁵² Sennyey-levéltár, Petheő-iratok. 1576. 15. sz.

⁵³ Lelesz. 1590. Fasc. 3. No. 9.

⁵⁴ Lelesz. 1592. Fasc. 3. No. 8.

⁵⁵ Lelesz. 1595. No. 63.

Girócz 6. — Kosarócz 6. — Orosz-Tokaj 6. — Piszkorócz 6. — Holcsikócz 5. — Pritulyán 5. — Sztaskócz 5. — Velkrop 5. — Zavada 5. — Kis-Breznycze 4. — Paulova-Polena 4. — Poruba 4. — Puczák 4. — Rafajócz 4. — Varihócz 4. — Bukócz 3. — Felső-Sitnyicze 3. — Minyócz 3. — Praurócz 3. — Hrabócz 2. — Kriszlócz 2. — Mrazócz 2. — Vojtócz 2. — Bisztra 1. — Jakusócz 1. — Makócz 1. — Orosz-Krajnya 1. — Potocska 1. — Rohoznik 1. — Vladicsa 1. — Összesen 215 jobbágy.

A Petheő Gáspár jobbágyközönsége: Sztropkó 6. — Nagy Domása 23. — Mikova-Polena 10. — Puczák 18. — Gyapolócz 7. — Hocsá 6. — Kis-Breznycze 6. — Poruba 6. — Alsó Sitnyicze 5. — Havaj 5. — Nagy-Breznycze 5. — Praurócz 5. — Pritulyán 5. — Varihócz 5. — Ilka 4. — Hrabócz 3. — Krizslócz 3. — Orosz-Tokaj 3. — Petrócz 3. — Piszkorócz 3. — Velkrop 3. — Makócz 2. — Minyócz 2. — Mrazócz 2. — Paulova-Polena 2. — Potocska 2. — Rafajócz 2. — Szálnik 2. — Vojtócz 2. — Bisztra 1. — Bukócz 1. — Felső-Sitnyicze 1. — Jakusócz 1. — Kosarócz 1. — Orosz-Kajnya 1. — Rohozsnyik 1. — Sztaskócz 1. — Vladicsa 1. — Összesen 162 jobbágy.

A Pethő István jobbágyközönsége: Sztropkó 29. — Kolbócz 23. — Kelcse 16. — Bruzsnicza 15. — Havaj 11. — Puczák 11. — Ilka 7. — Poruba 7. — Gyapolócz 6. — Hocsá 6. — Kosarócz 6. — Mikova-Polena 6. — Pritulyán 6. — Szálnik 6. — Kis-Breznycze 5. — Nagy-Breznycze 5. — Praurócz 5. — Varihócz 5. — Egres 4. — Felső-Sitnyicze 4. — Nagy-Géres 4. — Paulova-Polena 4. — Sztaskócz 4. — Velkrop 4. — Minyócz 3. — Mrazócz 3. — Orosz-Kajnya 3. — Orosz-Tokaj 3. — Piszkorócz 3. — Bukócz 2. — Holcsikócz 2. — Hrabócz 2. — Imreg 2. — Makócz 2. — Potocska 2. — Rafajócz 2. — Vladicsa 2. — Zavada 2. — Bisztra 1. — Körtvélyes 1. — Krizslócz 1. — Rohozsnyik 1. — Szürnyeg 1. — Vojtócz 1. — Összesen 238 jobbágy.⁵⁶

A Petheő János fiai közzül István emelkedik ki mint olyan, aki vitézsége révén nagy hirre tesz szert. Már Rudolf király idejében tanácsosi méltóságra emelkedik, mely méltósággal egyetemben a király ígéretét bírja arra nézve, hogy 100 telkesgazdát (colonus-t) kap hű szolgálatainak elismeréséül. E kedvezményt Mátyás király is gyakorolja vele szemben, a ki már 200 gazda adományozását helyezi kilátásba.⁵⁷ Mint ezredes abban a seregben hadakozott, melyet II. Mátyás király, Forgách Zsigmond vezérlete alatt, a szorongatott szászok védelmére Báthory Gábor erdélyi fejedelem ellen erdélybe és Moldvába küldött. E hadjáratban (1611) életét is veszti. — Neje: Czehanovecki Kiscaucha Anna lengyel nemes nő volt, mely házasságból: Zsuzsanna, Anna, Zsigmond, Ferenc (jezsuita), Krisztina,

⁵⁶ Nagy Gyula: Zemplén várm. népessége. Akk. III.

⁵⁷ Petheő-iratok: 'Sennyey-levéltár 1608–10. I. szekrény, 3. csom.

III. Mihály, Vimfrida, Ilona (apáca), Borbála és István gyermekeik származnak, akik mindanyian öröklük apjuk vagyonát.

A testvérek közül csupán Mihály és István alapítanak családot. A többiek részint fiatalon, részint magtalanul halnak el.

Mihály Péchy Juditot, István pedig Melíth Anna bárókisasszonyt vette nőül. E házasságból (Istvánéból) egyetlen gyermek (János) születik, aki később nőül veszi Palagi Piroskát. E házasságból szintén csak egy gyermek származik Gáspár; Gáspár nőül veszi Csicseri Orosz Annát s ebből a házasságból születik Ferenc, aki Kapy Klárát veszi nőül. Minthogy ezek magtalanok maradtak, a Pethő-családnak István ága itt végképp megszakad.

A két testvérgyermek közül a szerencse legjobban a Mihály fiának, Zsigmondnak, kedvez. Szerencséje révén gyors egymásutánban éri a királyi kitüntetés egész hosszú sorozata. Már 1649-ben az ónodi várórség kapitányává, később pedig egy magyar seregnek az ezredesévé lett; — 1655-ben a Felsőmagyarországi Részeknek alvezérévé teszi a királyi bizalom. Majd, mint a arany gyapjasrend lovagja, viseli a királyi tanácsosi méltóságot. Ő alatta változott meg Magyarország kormányformája, eltöröltetvén a nádori méltóság; továbbá állandó és maradandó katonaság szerveztetett, adófizetésre nemes és paraszt egyképpen köteleztetett. A Wesselényi-féle összeesküvésbe belekeveredett főbb emberek halállal büntetettek; a zempléniek közül mégis egyedül csak Tolcsvai Bónis Ferenc lakolt halállal. Amiért is Lipót király külön levélben adott kifejezést elismerésének, úgy a főispán, mint az egész vármegye irányából tapasztalt hűségökért.⁵⁸

Ugyancsak Lipót király emelte Petheő Zsigmondot a grófok sorába a következő okirattal:

„Lipót . . . stb. Neked, kedvelt hivünk Nagyságos Gersei Petheő Zsigmond, Magyarországunk felső részei altábornoka, ónodi várórségünk főkapitánya, kamarásunk és tanácsosunk üdvöt, kegyelmet és hozzád való császári és királyi kegyünk folytonos öregbedését. Tudva van, hogy a ti ősrégi és hírneves Petheő-családotok, amelyet valamely hűtlenség vádja, vagy felségsértés büne soha be nem szennyezett és el nem homályosított, úgy bent a hazában, mint a külföldön is hírneves számos férfiakat nemzett, akik legfőbb tisztségeket kiváló bölcseséggel és tekintéllyel viseltek. Akiknek nyomait te, Zsigmond is hiven követted, és . . .“ — (itt felsoroltnak érdemei, amiket mint ónodi kapitány és kassai altábornok a Rákóczi György ellen viselt háboruban szerzett). „Azért téged Gersei Petheő Zsigmondot Magyarország főnemesei számából és sorából, amelyhez te, őseid és elődöeid tartoztatok, kiemelvén és általad hitvesedet, Paczóth Annát, fiadat Ferencet, Zsigmondot, Lászlót és Istvánt, továbbá leányaidat

⁵⁸ Zemplén vm. főispánjainak sorrendje: Akk. III. 345.

Klárát, Évát, Krisztinát, Juditot és Erzsébetet, mind a két nembeli örökösöiteket és utódaitokat igazi „comes“-ekké, — mint a németek nevezik — azaz grófokká tettünk és gróffá neveztünk és grófi címmel ékesítettünk stb. . . . Kelt Ausztriában, Bécs városunkban, az 1666. évi április hó 21-én, *Lipót* s. k. Szelephényi György s. k. esztergomi érsek, Orbán István s. k.“⁵⁹

Petheő Zsigmond a csaták zajában sem feledkezik meg gyermekeinek gondos neveltetéséről.

Fiait a nagyszombati (Tyrnau) híres Pázmány-féle egyetemen a jezsuitáknál iskoláztatja. Zsigmond és Ferenc együtt jártak ott iskolában Koháry Istvánnal, az országos hírű hőssel és költővel. Amikor is Koháry István 1664. március 28-án kelt levelében Nagyszombatból ezeket írja haza szüleinek a többek között: „ . . . a Petheő urfiak is naponként az bátyjoktól, Petheő Lászlótól, aki minapi itt létében megígérte ő kegyelmeknek, várnak szép török paripákat“⁶⁰

Az 1669. esztendőben Felsőmagyarország tizenhárom vármegyéje kisországygyűlést tartván, a törökkel megkötött békeség pontozatait tárgyalva elővették a tömösvári basának a császárhoz küldött azt a levelét is, a melyben Petheő Zsigmondot azzal vádolta, hogy ellenséges fegyverekkel ingerli a törököket. Amiért is kívánták, hogy Petheő Zsigmond, mint a közbékeség sértője és megháborítója, az 1622. évi 19. törvénycikkely értelmében lakoljon. Petheő Zsigmond azonban, az ellene emelt vád ellen tiltakozva, ártatlanságát magával Lipót királlyal igazolta.⁶¹

Tudva van, hogy a török hódoltság idején Magyarországon folytonos volt a harc, mert Magyarországot a török mindegyre szűkebb és kisebb területre kívánta korlátozni. Nem kell csodálkoznunk tehát, ha Petheő Zsigmond a törökök kikapásai ellen olykor-olykor sikra szállott. Most is csak azért emelekt vádat a törökök Petheő Zsigmond ellen, mert azt hitték, hogy a ravaszul kieszelt hamis vádak révén még szabadabban garázdálkodhatnak majd.

Amidőn Petheő Zsigmond, sokat zaklatott életét nyugalmasabbá óhajtván tenni, hivatkozott a csatamezőn szerzett lábbajára, a királytól elbocsáttatását kérte, többször megismételt kérése után végre 1672-ben a hadi szolgálattól felmentetett.⁶² — Meghalt 1675. április 14-én, 53 éves korában. Eltemették a sztrokai rk. egyházban.⁶³

Erről a Zsigmond grófról egy mai napig is élő szájhagyomány maradt fenn. Ugyanis: midőn egy alkalommal az őrtoronyban lakó őrt részségeért a kemény leckén kívül még elcsapással is megfenyegette, a torony erkélyéről tót nyelven ezeket a szavakat kiál-

⁵⁹ Zemplén vm. pol. és helyr. ösmertetése, Akk. III. 236.

⁶⁰ Századok 1876. és 385. s.

⁶¹ Történeti Jegyz. Zemplénvármegyeről. Akk. VIII. 139.

⁶² Petheő-iratok: 'Sennyey-levéltár 1672.

⁶³ Nagy Iván IX. 265.

totta le a grófnak az őt: „Ne bolo o Sztropkove, dobre ani ne-bude“ (Sztropkón nem volt jó, de nem is lesz soha!)

Özvegye, Paczóth Anna, Zemplénvármegye rendének midőn tudtára adta férje halálát, három dologra kérte levelében vármegyénk közönségét: „hogya árva gyermekeit fogadja pártfogásába, — hogy a férje oldala mellé rendelt négy hajdut a holttest eltemetéseig hagyja az özvegnél — és hogy őt halála napjáig adófizetéstől mentesítse, (mert akkoriban csakis a vármeyyei tisztviselők és ők is csak tisztségük viseléséig voltak fölmentve az adófizetéstől.) Amint a jegyzőkönyv szavai mondták: a vármegye megígérte, hogy egész udvarias készséggel fogja az özvegy kérelmét teljesíteni.⁶⁴

Néhai Petheő Zsigmondnak Paczóth Annával kötött házasságából tíz gyermeke született, és pedig: ⁶⁵

I. Ferenc. Nőül vette Perényi Mária bárókisasszonyt, akitől előbb Barkóczy Juliána grófnő, ettől pedig a Vécsey-bárók származtak. I. Ferencnek Perényi Máriával történt egybekelésük után két gyermekük született. 1. Zsigmond, 2. Mária, aki előbb Keglevich Ádámmal, másodsor báró Corner Józsefhez, végre pedig harmadsor Castelli Lajos grófhhoz ment nőül. Keglevich Ádámtól József és Gábor gyermekük származik.

II. Klára. Semsey Ferencsel lépett házasságra. Magtalanok maradtak. Előbb a férje halt el és aztán ő Karácsonymezőn, az 1702. okt. 18-án, reggel 6 órakor. A család 1703. április 2-án Sztropkóra hozatja és a családi sirboltban helyezi örök nyugalomra.

III. Zsigmond. cs. és kir. tábornok 1686. ónodi kapitány. Nőül vette Forgách Évát. Gyermekei: 1. IV. Mihály, aki Krompachi Holló Erzsébetet veszi nőül. Ez a Mihály II. Rákóczi Ferenc idejében labanc volt, zempléni főispán. Sztropkó várát harmadrészen birja. Meghalt 1734. febr. 16-án, 50 éves korában. Eltemették Sztropkón. — 2. Juliána, aki báró Vécseyhez ment férjhez, mely házasságból származott gyermekek révén később a Jekkelfalusiak is bekerülnek a Petheő-családba.

IV. Éva, báró Perényi Ádámmal megy férjhez, akitől gróf Sztáray és Perényi Wolfgang utódai származnak.

V. László, 1682-ben a Thököly udvarmestere, 1685-ben német fogságban. Neje Perényi Klára, aki 1729. május 7-én, 63 éves korában halt el Sztropkón. Egyetlen gyermekük, Rozália, báró Pálcsey Zsigmondné. Ezek gyermekei: 1. Klára, aki báró (később gróf) Dessewffy Sámuelhez megy férjhez. 2. Rozália, báró Sennye Imréné.

VI. István. Neje: Kapy Krisztina. Gyermekek nélkül halnak el.

VII. Zsuzsanna. Férje: Gróf Barkóczy Ferenc. Gyermekei: 1.

⁶⁴ Történeti Jegyzetek Zemplénvármegyéről. Akk. VIII. 302.

⁶⁵ V. ö. a Doby Antal és Loyda József-féle közleményekkel az Akk. II. 72–75. old. levő nemzedékrendbeli táblázatokon.

Ferenc, kinek két fia, Imre és János, közül az utóbbi révén kerülnek be a Pethő-család rokoni kötelékébe az Illésházy-, Cziráky-, Szirmay- és Széchenyi-családok. — 2. Juliána, báró Haller Györgyné. Egyetlen gyermekük Sámuel. Barkóczy Ferenc gróf, hitvesével, Pethő Zsuzsána grófnővel, a homonnai egykori szt. ferencrendiek temploma alatt lévő sirboltban van eltemetve.

VIII. Erzsébet, kinek férje: báró Barkóczy László volt, aki 1687-ben gróffá lett. Meghalt 1709. Gyermekai: Éva, báró 'Sennyey Istvánné.

IX. Judit. Meghalt mint hajadon.

X. Krisztina szintén mint hajadon halt meg.

IV. Petheő Zsigmond özvegye: Böki Paczóth Anna a saját és az István ágán leszármazott János, illetve Gáspár gyermekeivel lakja a sztropkai várbirtokot. Bár rengeteg kiterjedésű e várbirtok, mindazonáltal az akkori zavaros időkben az elhanyagolt gazdálkodás nem hoz annyi jövedelmet, amennyi egy ily nagy számú főúri család fentartását teljesen biztosítaná. Ebben az időben a szegénység, a nyomor ver tanyát a legutolsó paraszt kunyhótól fel a fényes grófi palotáig mindenütt, mert az 1676-ik évben Felső-Magyarországon dühöngött pestisen kívül a törökök tüzzel-vassal pusztítottak mindenütt, ahol csak megfordultak. — Ennek aztán az lett a szomorú vége, hogy mindenféle nagy élelemhiány s inség keletkezett.

Az anyagi küzdelmeken kívül még más gondok is keserítik a szegény özvegynek anélkül is keserű kenyerét. A Thököly-uralom idejében, minden igaz ok nélkül, elhurcolják leányát, Erzsébetet és az ungvári várba zárják el, honnan, néhány nap múlva, Patak várába viszik és ott zárják el, azután pedig majd Munkácsra, majd Eperjesre hurcolják, amikor is, hogy magát fentarthassa, férjének arany-ézüst anyai ösiségeit kénytelen eladni.⁶⁶ — Fiát, Lászlót, aki mint vitéz várkapitány volt ismeretes, 1687-ben börtönbe dobták. Neki is el kellett szenvednie a Caraffa-féle üldözések kínjait.⁶⁷ Azonban még elfogatásának évében a pozsonyi országgyűlés az eperjesi vér-bírószágot midőn eltörli, a Zemplénvármegyéből való többi foglyokkal együtt Pethő László is kiszabadul.⁶⁸ — De a sorsnak sujtó kezétől ez még mind nem volt elég, mert a sok nélkülözés és szenvedés mellett kiállott izgalmak újabb és újabb sebeket ejtettek a szerető anyai szíven. Maga az anyaföld is remegve dobban meg az ágyuk és lovak robajlása alatt, amikor vad kegyetlenséggel ront be 1685-ben Schults csász. tábornok vészthozó seregével a sztropkai várba, hogy azt elszakítsa a fejedelem hűségétől.⁶⁹

⁶⁶ Lojda József: Adatok a Zemplén vm.-i br. 'Sennyey-család történetéhez. Akk. II. 309.

⁶⁷ A Pallas Nagy Lexikona, 13. köt. 999. old.

⁶⁸ Akk. IX. III.

⁶⁹ Megjegyzések: Akk. 1896. évf. II. 60.

A következő 1686. évben pedig a Thököly követői égetik fel Sztropkó városát.

Amidőn II. Rákóczi Ferenc felemelé a Thököly által elejtett szabadság zászlaját, a kuruc forradalom lángja a sztropkai vár bástyáit is kezdé nyaldosni. Így következett be aztán az 1703. esztendő

A Gersei Petheő-család epitaphiuma a sztropkai rk. vártemplomban.

második felében az az esemény, hogy a midőn a sztropkai vár kapui is megnyitak az előnyomuló kuruc csapatok előtt: Petheő Zsigmond és a Gáspár fia, Ferenc, valamint a másik ágon levő Mihály, meghódolt Rákóczi Ferencnek és így le is tették a hűség- esküt a fejedelemnek ; de egyik sem lévén katonának termett ember,

hadai közt nem szolgáltak, hanem zsoldosokat állítottak számára, birtokaik arányában, és otthon laktak családi várukban, ahol gazdálkodtak és békén élvezték nagy terjedelmű uradalmukat, a fejedelemtől védőszárnyai alatt. Rákóczi nem is tartott helyőrséget várukban, csak a háború vége felé valami 50 hajdút, amikor maguk a földesurak kérték, 1703-tól fogva 1710 végéig, 1711 elejéig nem járt erre semmiféle ellenség.

Petheő Ferenc, a még csak 25 éves fiatal gróf, aki a rk. egyháznak buzgó és ájtatos hive volt, a kurucvilág folyama alatt, 1704-ben az összes szentségekkel való ellátás után, az őt vigasztaló három szent ferencrendi atya karjai közt halt meg. Eltemették a sztropkai vártemplomnak családi sírboltjába április 28-án.⁷⁰ Benne kihalt a Gersei Petheő grófnak V. István ága. Hátrahagyott fiatal özvegyét, Kapy Klárát, a Kapy Gábor leányát, később báró Klobusiczky Ferenc vette nőül.

A sztropkai rk. vártemplom.

Mihály gróffal pedig, aki ingatag jellemű és inkább austriakus ember volt, az történt, hogy az 1707-ik évben, az ónodi országgyűlésen kimondván az ausztriai ház detronizációját, e fölött Mihály ur annyira megijedt, hogy, a konföderációra letett hitéről megfélekezve, várát, hazáját oda hagyva, Lengyelországba menekült, ottani rokonaihoz.

E hűtlenség következtében Mihály gróf jószágai — tehát a sztropkai vár is és az uradalom harmadrésze — a törvények értelmében, az ország kincstárára száll vala, aminthogy a kassai kamara azonnal le is foglaltatván, birtokba vevé azokat.

Ekkor tájban történt az ország nyugati határszélein, hogy

⁷⁰ Sztropkai plébánia. Halottak anyakönyve.

Rákócziak egyik vitéz dandárnoka, Ocskay László, aug. 3-ika hajnalán, a császár híres Steinwille vasas ezredét Sasvárnál (Sassin) meglepte és nagyobb részt levágta, parancsnokát s számos főtisztját elfogta, zászlait, rézdobjait, több mint 500 harci paripáját, összes fegyvereit, szerelvényeit, podgyászvonalát, valamint az általa kísért gazdag élelmi szállítmányt elnyeré.

A diadaljeleket (a 4 legszebb zászlót s egy pár nagy öreg réz-dobot) a győztes vezér, egyik századosától, Pestvármegyey Józseftől, elküldé Rákóczi fejedelemnek, aki ekkor éppen Zemplénben a homonnai kastélyban időzik vala, s itt fogadá aug. 15-én ünnepies kihallgatáson a diadal hírnökét, akit aranyéremmel ajándékozott meg; Ocskayval pedig még bőségesebben érezteté fejedelmi kegyét, mert sasvári győzelmeért jutalmul Sztropkó várának és uradalmának a hiteszegett és az országot szökve elhagyott gr. Petheő Mihályt illető részét Ocskay Lászlónak adományozá a háború végéig.⁷¹

Rákóczi fejedelem még aznap kelt külön levélben fejezé ki elismerését Ocskay iránt. „15. Augusti, Homonnae. Ocskay László Urnak. Mind Generalis Eszterházy Antal Ur s mind Kglmed leveléből értjük az ellenségen lött vitézi győzedelmét Kglmednek. Értvén azonban sok kárvallásit: Sztropkai rész jószágát Gróf Pethő Mihálynak, a Hejczét (Hécze Abaujban) Kglmed számára parancsoltuk assignáltatni. Klmednek Conferáltuk, cedálja Kglmed és maga cselédit (családját) szállíttassa le Sztropkóra.“⁷²

Rákóczi tehát 1707-ben új földesurat adott Sztropkónak Ocskay személyében, aki október 11-én indult Sárospatakra, hol személyesen köszöné meg a fejedelemnek a nagyszerű jószágadományt. Patakról azután Sztropkóra utazott, hol a gróf Petheő-féle részt a várból, falukból, gazdaságokból, majorokból, erdőkből stb. a kamara embereitől átvette.

Ocskay maga járta be az egész terjedelmes birtokot. Gazdatiszteket állított. Ausztriai, morvai beütései alkalmával a Lichtenstein és Ditrichstein hercegek uradalmaiból zsákmányolt és most Sztropkóra hajtatott válogatott fajmarhákból gulyákat és svájci tehenészetet, a fajlovakból híres ménest rendezett be, s tovább egy hónapnál időzik új jószágán, úgy hogy csak gr. Eszterházy Antal tábornagy sok sürgetésére tér vissza november utolsó napján hadai közé, Bánba.⁷³

A nagyuri birtokot és szép gazdaságot Ocskay nem sokáig mondhatta a magáénak; mert a következő 1708-ik augusztus hava végén, jó urát, fejedelmét, jellemtelenül elárulván, a császáriakhoz pártolt át és így Sztropkón talált ingó vagyonait és marháit a kincstár javára elkobozták.

A sztropkai javadalmak confiscatióját a fejedelem Egerből 1708.

⁷¹ Thaly Kálmán. Ocskay László és a felsőmagyarországi hadjáratok 125–130.

⁷² Thaly Kálmán. Ocskay László I. köt. 814.

⁷³ Thaly Kálmán. Ocskay László és a felsőmagyarországi hadjáratok 145–152.

szept. 6-án kelt rendeletével hagyta meg az orsz. közjövödelmek tanácsának.

A „Consilium Oeconomicum“ fölterjesztésére Eperjesről 1708. szept. 18-ikáról írja: „... 6-ta praesentis Egerből emanált Felsőged kegyelmes parancsolatjának aláza'ossággal engedelmeskedni kívánván: Ocskay Lászlónak a sztropkai jósz ígban található res mobiliseit s ingó marháit conscribálván, confiscáltattuk, s úgy amint vagy on intacte conserváltatjuk Felsőged tovább való kegyelmes dispositiójáig.“⁷⁴

A lajstromban előforduló svájczí teheneket Rákóczi, mint ritkaságot, saját zborai uradalmába hajtatá, a ménest és egyéb marhákat azonban a kincstári jószágokba szállították el.

E tekintetben Klobusiczky Ferenc báró, a közgazdasági tanács elnöke, 1708. október 13-án Eperjesről jelenti a fejedelemnek:

„Az Ocskay svájczí teheneit Felsőged parancsolatja szerint Szluha György (zborai praefectus) uram kezéhez resignáltattam, hogy Szolnokra hajtsák, az ménest pedig Pazdicsra, minthogy itt egyéb fiscalitásunk nincsen. Az ménest pedig parancsolja-e Felsőged Pazdicson teleltetni, vagy másüvé hajtatni?“⁷⁵

Említésre méltó, hogy Ocskay miként iparkodott sztropkai javait megmenteni. Hadsegéde által bizonyos gyanus célzatu leveleket küldetett oda, de amelyeket az éber Berthóty Ferenc, kassai altábornok, fölfogott.

Keczer Sándor írja Kassáról szept. 9-én a fejedelemnek:

„Nem áll, hogy Ordódy György brigadéros uram Sztropkón találandó Ocskay javaira tette volna kezét, minthogy Ordódy uram adjutantját oda küldvén, nem orderezte, hogy confiscálja javait, hanem hogy vigyázzon: Minthogy Ocskaynak adjutantja — aki másként attyafia is volt Ocskaynak — bizonyos leveleket küldött vala arra felé, melyeket szenator ur és kassai vice-generalis Berthóty Ferenc uram Ökglme intercipiáltatott.“⁷⁶

Az Ocskaytól elkobzott Petheő Mihály-féle sztropkai javak elnyeréseért Petheő Mihály egyik rokona, ifj. Barkóczy Ferenc, címzetes dandárnok tett lépéseket a Rákóczi-udvarnál 1708. szept. 17-én, oly alapon, mivelhogy azt a jószágot a fejedelem már egyszer, még Ocskaynak történt odaadományoztatása előtt, öneki *ígérte* volt.

Barkóczy Ferenc a szakállosi táborból szept. 17-én az udvari titkárhoz azt írja, hogy: „... Öcsém Petheő Mihály sztropkai jószága per rebellionem Ocskaynam iterato fiscusra deriválván, minthogy Öfelségétül praevie volt ígéretem iránta ...“ Kéri továbbá a címzettet: munkálkodjék, hogy e jószágot ő nyerhesse el. „... assecuralom Kgmedet, hogy fáradságának jutalma megleszen ...“⁷⁷

⁷⁴ Eredeti fogalmazat a kir. kamara levéltárában.

⁷⁵ Kir. kamarai levéltár.

⁷⁶ Eredeti levél a kir. kamarai archivumban.

⁷⁷ Kir. kam. levéltár.

Barkóczy Ferenc azonban hiába zörgette a dolgot, hiába ígért jutalmat udvari vélt jóakarójának: Sztropkót, Bercsényi meleg ajánlata útján, Babocsay Ferenc kapta meg. — Bercsényi a sztropkai javakra 1708. szept. 8-án kelt levelében eképpen ajánlja a fejedelemnek: „Az Istenért Fölséges uram, Babocsainak adjunk már valaha valamit, quod possit, habere; ihon Zsolna tájéki mostani collatio megint nem bírható, s ott nem lehet cselédje, ha Fölséged kegyelmessége, Sztropkót az Ocskaynak hamis kutyaságával adassa Fölséged kezéhez, kirül más levelemmel küldi emberét Fölségedhez.“⁷⁸ E „máslevél“ ugyanaz alatt a kelet alatt megvan a kir. kam. archivumában, melyben a „hitetlen Ocskay birta“ sztropkai jószágot már csak azért is kéri Babocsaynak adományoztatni a fővezér, hogy „ha securitásban leszen felsége Ökglménék gondtul menekedik, s én is annál nagyobb szorgalmatossággal vehetem hasznát az haza szolgálatjában.“

Bercsényinek azt az óhaját, hogy a Petheő Mihálytól elvett sztropkai birtokrész Babocsainak adassék, a fejedelem teljesítette.

Szinte lázas örömmel írja Bercsényi 1708. nov. 30-án Sáros-patakról a Gazdálkodó Tanácsnak: „Sples ac Magnifici, Reverendis-simi, Perillustres ac grosi dni observand. Salutem, et officiorum promtitudinem. Brigadiros Babocsay Ferenc uram eő kegyelme házasnépe s cselédje subsistentiájára Fölséges Fejedelem a sztropkai jószághoz kegyelmesen absolválván, informáltatom: annak assignatiója alkalmatosságával a Tek. Oeconomicum némelly mobileknek, és naturaléknak bizonyos részét excindálta és sequestrálta volna, amely most is a tek. Oeconomicum dispositioja alatt tartatik. Minthogy kegyelmesen házanépe és cselédje subsistentiájára és alimentatiojára rendeltetett, hogy abba valami fogyatkozást ne szenvedjen, kívántam a tekintetes Consiliumnak szintily értésére adnom, azon sequestrált részét, amely mais a tekintetes Consilium kezénél vagyon, nevezett Brigaderos Úramnak, avagy arra rendelendő ember kezéhez resignállya a Tekint. Consilium, specificatióba tevén distinctim menyi és micsoda mobilekból, vagy naturalékból constáljon, posteriori annak specifi-catioját küldgye kezemhez a Tekin. Oeconomicum. In coeteris Deus vos etc. Patak, 30 Novembris 1708. Ad officia paratissimus, Comes Bercsényi.“⁷⁹

Babocsay csak a várbeli lakrészeket, a jószágot és még a Petheő Mihálytól származó „instructió“-t kapta, az 1708. évi termés-sel, míg az Ocskay saját tulajdonát képező ingóságok, gazdasági igavonó állatok a Rákóczi-kincstár tulajdonába mentek át.

Babocsay Ferenc dunántuli, veszprémi származású nemes ember volt; fia az idősebbik Ferencnek, a veszprémi egykori várkapitány-nak. Maga is tapasztalt, reguláris, jeles katona. Most, a hadi esélyek miatt, szülőföldéről kiszorulván, főként arra volt szüksége, hogy

⁷⁸ Kir. kam. Archiv. Rákóczianum. VI.

⁷⁹ Országos levéltár. N. R. Fasc. 1585. No 61.

míg maga táborról táborra jár, hű feleségének s nagyreményű fiacskáinak addig nyugalmas otthont szerezhesse valahol. Ilyen családi otthonává lőn a fejedelem kegyelméből Sztropkó vára, ahol Babocsay a kuruc világban már a harmadik földesur. El is szállítá, még akkor ősszel (1708), családját Sztropkóra. Itt növekedtek aztán két évig fiai, kiknek egyike híres poroszverő huszárezredessé, báróvá, majd tábornokká lőn. Mária Terézia korában Berlin bevételénél esett el.

Édes atyja, a kuruc brigadéros Babocsay Ferenc is, éppen így a harcmezején, vitézi módon, rohanó dandára élén hullott el hazájáért, a romhányi csatában, 1710. január 22-én. A harctérről kiragadott holttestét a hősnek fővezére, Bercsényi gróf, ágyudörgés közt, nagy hadi pompával temettette el, özvegyül maradt neje pedig árván maradt családja lakóhelyén, a sztropkai vártemplomban, melynek sirboltja, mint földesurat, megillette őt, temettette el. Sztropkón alussza örök álmait a Romhánynál elvérzett hős kuruc vezér!

Özvegye egész a szabadságharc végéig birta Sztropkót és a Rákóczihoz mindvégig hű maradt Petheő Zsigmond gróffal közösen lakta a várat. Mikor aztán az országot irtóztatóan elnéptelenített és a kerített városokból, várakból a Rákóczi helyőrségeit kipusztított, mezei táborait széjjeloszlatott pestis miatt (magának Sztropkónak 775 pestisben meghalt lakója volt!) mindinkább lehanyatlott a kurucoknak katonai hatalma; és a főőrségek is Érsek-Ujvár, Szolnok, Eger és Eperjes alatt odavesztek, Kassát a császáriak körülzárolták, s a békealkudozások is, helyel-közzel fegyvernynyugvás alatt, immár megkezdődtenek — akkor nyomult Sárosvármegyéből Sztropkó alá az 1710-ik év utolsó napjaiban a maga vasas ezredével Wolffs-Keell János Vilmos cs. ezredes és a már ódon lovagvárat, melyben immár legfőlebb csak egynehány kis tarack lehetett, körül táborolván, felszólítá a meghódolásra. Nem is igen volt ekkor már azon mit, mivel és kikkel védeni.

Petheő Zsigmond gr. és özvegy Babocsay Ferencné laktak benne családjaikkal, szolgaszemélyzeteikkel, néhány odaszorult nemes ur és urasszony vendégképpen; úgymint: Rákóczinak egyik jószágigazgatója, Kálnássy János, Berzeviczy János Sárosból, özv. Szirmay Andrásné, az őrség hadnagya, Török István, vagy 40–50 puskás hajduval, kik egy pár napig még ellentállottak. De a katonai becsületnek ezzel eleget tévén, azután az 1711. január 2-án összehoztak; és miután az alkuralépést elhatározták, megállapították, s még ugyanaznap kiküldötték a császári parancsnokhoz föltételeiket, (fegyveres, szabad elvonulást, az őrség és a várbeliek személyének, javainak bántatlanul hagyását stb.) amik mellett hajlandók a vár kapuit megnyitni, vagyis meghódolni. E föltételekre Wolffs-Keell ezredes az 1711. évi január 3-án a következő választ adta:

1. A várbeliek kötelesek megtéríteni az okozott károkat.

2. A várbeliek magukkal elvihetik ingójószágait.

3. A várőrség, fegyvercinek lerakása után, szabadon mehet, a tisztek saját maguk fegyverzetével és lovaikkal távozhatnak.

4. Özv. Babocsayné és Szirmayné urnő (t. i. Szirmay András, a jeles hadmérnök özvegye, aki akkor szintén a sztropkai várban keresett menedéket) minden ingó javaikkal szabadon mehetnek oda, ahová nekik tetszik. Az egyezségbeli pontozatokat, teljes jogbiztosítás céljából, saját névaláírásával és használni szokott pecsétjével adta ki Wolffs-Keel tábornok, kitől, a várbeliek nevében, Pethő Zsigmond még azt is kívánta, hogy az egyezség megerősítéseül kezet is adjon.⁸⁰

Pethőék, belátva azt, hogy immár a földönfutástól csak a tűzhelytől való váltságdíj lefizetése és a hűségeskü letétele árán menekülhetnek: megnyugodtak sorsukban. Így, leveretésük után, újból a császáriak pártjára szegődtek.

Amikor pedig a szatmári békekötés híre az ország határán kívül is szétterjedt, a Lengyelországba bujdosott Petheő Mihály is elfogadta az amnesztiát. Visszatért ismét Sztropkóra, rendezte ügyeit és gazdaságait, egyben pedig újból elfoglalta Zemplénnek főispáni székét.

Ekkor történt az, hogy egyszerre két főispán osztogatott Zemplénvármegyében parancsokat. Az egyik a most visszatért Pethő Mihály gróf, másik a meghódolt Barkóczy Ferenc volt. Erős küzdelem fejlődött ki a két ellenlábas főispán között. A nyertes mégis Pethő Mihály lett, kit József király még 1709-ben nevezett ki főispánná, kinek javait, mint előbb láttuk, II. Rákóczi Ferenc elkoztatta.

Míg a Rákóczitól főispánná nevezett Barkóczy Ferenc Varanón magát ebbeli új méltóságba beiktattatta, azalatt Pethő Mihály Eleonora régens-királynétől eszközölt ki megerősítő levelet, ami aztán véget vetett a már elmérgesedett heves küzdelemnek.

Hasztalan fenyegetődztek a vármegyei tisztviselők, hogy Barkóczy távozásával lemondanak állásaikról, bele kellett nyugodniok Pethő Mihály főispánságába; főképp azért, mert Barkóczy 1712-ben III. Károly királynál is eredménytelenül kopogtatott.

Bár Pethő Mihály, mint főispán, sohasem tudott népszerűsége vergődni, mégis tudott érvényt szerezni akarátának.⁸¹ Mint császári királyi tanácsos: a megalakult „új szerzeményi bizottság“-nak Petheő Mihály volt az egyik bírása. — Ennek a bizottságnak, vagy bíróságnak, az volt a feladata, hogy a töröktől visszafoglalt u. n. „Hódoltság“-on a birtokviszonyokat, lehetőségig a régi állapotok tekintetbe vételével, tisztázza. — Zemplénvármegye részéről igen szép

⁸⁰ Thaly Kálmán: Sztropkó vára a kuruc világban és Sztropkó vára kapitulációja. Akk. II. 130. 147.

⁸¹ Magyar orsz. várm. és városai: Zemplénvárm. története 410.

számu hadat bocsájtott III. Károly királyhoz a török ellen.⁸² — Szóval, mint hajdan ősei, ő maga is hazája, nemzete javára született ember volt, s amíg csak ereje volt hozzá, Zemplénnvármegyében sokféle tisztséget töltött be a közjó érdekében.

Ott volt a főemberek gyűlésén is, melyet az ország kormányzásának újjászervezéséről tartottak Nagyszombatban.⁸³

A békeidő beálltával a sztropkai uradalomban is némi javulás következett be. A várnak és városnak sokat zaklatott lakói komoly munkához fognak és kitartó szorgalommal igyekeznek, a hosszú háboruszkodásnak mély nyomait elegyengetve, a mulasztásokat, úgy ahogy a viszonyok engedik, helyrepótolni.

A török hódoltság végével és II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának leveretése után a magyarok iránt érzett bizalmatlanságból Sztropkó várát is megfosztá vár jellegétől az osztrák katonai hatalom.

A várkastély lakóit nem zavarja most már az ellenség pusztító hada. Csendes, zavartalan életet élt ott a Petheő-család is. — A IX. Ferenc és V. Zsigmond ágán leszármazott Zsigmond és Mihály, mint őseiknek életerős sarja, alapítanak ugyan családot, de családjuknak ősrégi fáját a végkipusztulástól megmenteni képtelenek. Pedig úgy Zsigmondnak, mint Mihály gróf családi fészkeből is kikerül egy-egy fiugyermek, de ezek közül egyik sem jut el a családja tovább fejlesztésének szerencséjéhez.

I. Gersei Petheő Zsigmond gróf (IX. Ferencnek a fia) és felesége Csáky Róza grófnő szülők gyermekei:

1. Ferenc, József. Szül. Kluknó szepesmegyei községben 1711. aug. 31. Keresztszülők: (mint ezt a sztropkai halottak anyakönyvében bejegyezve találom) „a *Krisztus szegényei*, akik imádkoznak érte és a méltóságos családért.“ Meghalt 22 éves korában. Eltemették Sztropkón, az 1732. évi nov. 5-én. — Szülőket nagyobb csapás alig érhetett. Ettől remélték családfájuk folytatását.

2. Mária Klára. Született Sztropkón 1714. Keresztelték dec. 7. Keresztszülők: Pethő Mihály József gróf és Bajmóczyné Mária.

II. Gersei Pethő Mihály gr. (V. Zsigmond fia) és Holló Ilona, Erzsébet⁸⁴ grófnő gyermekei:

1. Klára. Szül. Sztropkón 1705. ápr. 19. Keresztszülők: Bajmóczy György és Perényi Mária grófnő.

2. Corona Juliána. Szül. Sztropkón az 1715. ápr. 26-án. Keresztszülők: Szkavinszki Mihály és Csáky Mária.

3. Xavér, Antal, Károly, Mihály, István.⁸⁵ Szül. Sztropkón az 1717. évi dec. 25-én. Keresztszülők: Ruzsanszky Antal és Szkavinszki Ilona. Eltemették 1722. okt. 23. a vártemplom sirboltjában.

⁸² Zemplén vm. főispánjainak sorrendje. Akk. IV. 13.

⁸³ Történeti jegyzetek Zemplénnvármegyéről. Akk. IX. 329.

⁸⁴ Eredeti olajfestésű képmása Eggerer Mihály tulajdonában, Bolyáron.

⁸⁵ Olajfestésű képmása Tavarnán, gr. Hadik-Barkóczy Endre birtokában.

4. Pulcheria, Polexina, Karolina. Szül. Sztropkón 1720. Keresztelték jan. 26. Keresztszülők: Pintér Márton, ns. Zemplénavármegye „perceptor“-a és Sily Mária Bajmóczy Györgyné.

Az 1715. január havában mély gyász éri a Petheő-családot. Előttünk ismeretlen helyen meghal Prinyi Mária, Gersei Pethő Ferenc gróf özvegye, aki az utolsó Zsigmondnak és ennek nővérének, Mária Magdolnának, volt az édes anyja. A halottat Sztropkóra hozták s eltemették u. o. az 1715. évi febr. 28-án a családi sirboltban.

Az 1715-iki osztálylevél szerint Petheő Zsigmond gróf, Pethő Mária grófnő és 'Sennyey Borbála, Vécsey Lászlóné között oszlik meg az anyai juss, mely a szécskereszturi és a záhonyi birtokokból áll. Ezenkívül Pethő Mária grófnő részére jut az ingóságokból: Egy gyöngygyel varrott eöv 107 forint. — Egy kéz formára csinált hajtó 61 frt. — Három arany boglár 32 frt. 60 kr. — Egy harangformájú pohár, oroszlán címer alatt, kívül-belül aranyos 22 frt. — Egy kívül-belül aranyozott kanna 39 frt. — Egy kívül-belül aranyozott palack 43 frt. — Két ezüstit 47 frt. becsértékben. — — Ezenkívül egy 1497 magyar forintot érő aranylánc értékéből jut egyre-egyre 499 magyar forint.⁸⁶

Az 1732-ik esztendő váratlanul ismét kegyetlen csapással sújtotta a Petheő Zsigmond családját. U. i. egyetlen fiuk, Ferenc József, ki a családnak minden reménysége volt, meghalt 1732-ben, ifjúságának legszebb évében, viruló életkorának 22-ik évében. Eltemették nov. 5-én a családi sirboltban.

Könnyen érthető, hogy mily mély lehetett a család gyásza e nagyreményű fiú halálakor, mert hiszen ekkor már csakis erre az egyetlen fiukra várt a feladat, hogy a család ősrégi fáját tovább fejlessze. És most egy szörnyű csapással romba döntve látja a gyászoló család maga előtt a család jövőendő sorsát . . .

Petheő Mihály József gróf életének folyása előttünk ismeretlen. Csupán annyit találunk róla még feljegyezve, hogy főfoglalkozása birtokának megvédelmezése volt. Evégből sokat járt Bécsbe. Ezenkívül hűségesen járogatott a vármegyei és más gyűlésekre is.

Kedvelt szórakozása volt a vadászat, melyet kiváló szenvedéllyel űzött. E hajlamát kétségkívül az növelte, hogy abban az időben a sztropkai várbirtok bércein sokkal több volt a vad, mint jelenben, úgy hogy azoknak pusztítása az élet- és vagyonbiztosság szempontjából is kívánatos volt.

A várkertben, cserjékkel és illatos virágokkal körített vadász-kastélyában lakott családjával együtt. Kastélyának gyönyörű szép kertjéből még a halastó sem hiányzott. Ott pompázott ez is a házigazda sokoldalú szenvedélyének szolgálatában. A halastó gondozásával Horváth János „tavas tómaster“ volt megbízva. — A háznak

⁸⁶ Loyda József közleménye. Akk. II. 341.

főura, Mihály gróf, e kedvelt otthonának főbejárata fölé ezt a latin verset iratja:

„HaeC habitaCLa satls Venantl grata Dianae.“

„Horl fragantes arbVta sILVa neMVs.“⁸⁷

Főispáni tisztét bekövetkezett halála napjáig viselte.

A sztropkai r. kath. plébánia halottak anyakönyve szerint meghalt 1734, február 16-án. Eltemették a vártemplom alatt lévő családi sirboltban. (Kazinczy Ferenc feljegyzése szerint az 1733. évi dec. 18-án halt meg. Eltemették Sztropkón az 1734. évi szept. 17-én. --- Akk. IX köt. 326. old. 9. jegyzet.)

Vele sirba szállott az V. Zsigmond-ág.

Vagyonát özvegye, Holló Erzsébet, örökli. Minthogy az özvegyen maradt Pethő Mihályné, Krompachi Holló Erzsébet grófné nevével férje halála után itt többé nem találkozunk: valószínű, hogy gyermekeivel együtt Sztropkóról elköltözött lakni az atyai házhoz.

Petheő Zsigmond házaselete, különösen az utóbbi időkben, nagyon meg volt zavarva. Neje, gr. Csáky Róza, kicsapongó életet kezdett folytatni. Német tisztek udvarlását fogadta. Több ízben fölkereste őket eperjesi szállásaikon is és ott férjes nőhöz nem illő módon viselkedett velök. Pénzzel és mi egyéb mással traktálta őket. Amikor pedig férje mindezeknek a nyomára jött, az asszonyi bőrből kivetkőzött fúria szörnyű tette határozta el magát. Valahonnan mérget szerzett, hogy azt valamely kedvező pillanatban férjének beadhassa. A hanyagúl őrzött méregből egy 12 éves kis leányka ivott és meghalt. A dolgot nem kutatta senki, de nem is tudta akkor senki, hogy a kis lány mitől halt meg?

Petheő Zsigmondné, Csáky Rozália grófnő, férjétől, ugylátszik, minden áron szabadulni akart, hogy ledér életét szabadon folytathassa, ezért egy napon 1741-ben fekete kávéban adta be a rég tartogatott mérget férjének. A sátáni terv nem sikerült, mert a gyorsan alkalmazott ellenszer a gróf életét megmentette. Petheő gróf vizsgálatot indított neje ellen és ezután elvált tőle.

Az elvált házastársak között a következő egység jött létre.

„Mi alább irottak adgyuk tudtára mindenkinek akiknek illik ezen Contractualis Levelünknek rendiben: hogy megvizsgálván boldogtalan s szerencsétlen mindennek nyilván levő fatalis Casussunkat, látván azt is, hogy ha tovább együtt a szent házasságban élni kívánnánk, még nagyobb veszedelemben mint éltünk s mind becsületünk forogna — azért, míg Isten dolgunkat maga bölcs rendelése szerint valami módon jobbra fordítja, ép elmével lépünk az alább irt conditiókra, egymint:

1.-ször Én Gróf Petheő Zsigmond obligálom arra magamat,

⁸⁷ Kötetlen fordításban: A vadászó Diánának igen kedvesek e lakok, illetve kertek, cserjék, erdők, völgyek. — Mint chronosticon az 1826. évet adná: tehát hibás. (Zemplén-vármegye politikai és helyrajzi ismertetése. Akk. IX. 44.)

hogy feleségem Gróf Csáky Rozáliának nem tekintvén a több rendbeli általa rajtam követett kimondhatatlan cselekedetét és keserűségemet, mellyekkel harmincznégy esztendőtol fogva éjjel és nappal fohászaim és könnyhullatásaim közt küzdöttem, egész ruháit és alsóruháját, melyek tudniillik tulajdonmagáé és nem az enyim, azokat minden excepció nélkül említett feleségemnek ki adom, kívánván teljes szívvvel hogy vele Isten boldogítsa, úgy mindazonáltal:

2.-szor Hogy az én Intentióm mivel az én saját jószántomból be vett pénzeket, marhákat és egyéb portékákat, melyeket részenként elajándékozott, részint pedig másként tőlem s akaratomon kívül elidegenített, lent irt specificációját vele közlöm s melyeket . . . magyar forintra exurgálnak azon alamizsnájából mingyárt most készpénz defalcaltassanak és nekem bonificaltassanak.

3.-szor Mig él készpénzül adok neki intertentióra Esztendőnként 300 Magyar forintokat, úgy mindazonáltal, hogy magát semmi jószágomba ne avassa, hanem akár maga jószágában, akár hol tartózkodván ezen fölül irt summával Esztendőnként meg elégegyék.

4.-szer Én Gróf Csáky Rozália az fölleb irt Conditiókat, melyek nekem Magyar nyelven minden czikkelyeiben megmagyaráztattak és azokat jól értem, nemcsak approbálom, de azok szentül megtartásával magamat megmásolhatatlanul kötelezem. Melyeknek szentül megtartására adtunk egymásnak két exempláréban foglalt contractuális levelünket“

LELTÁR ;

Veres ládában:

12. tizesarany.

6. ötes arany.

15. dupla arany.

35. szimpla arany.

Diófa ládában;

Egy reszkető tü fejéres kő a közepében 11 gyöngy vagyon körülötte.

Egy boglár, nagy gyémánt a közepében, körülötte 12 gyémánt.

Egy pár kapocs melyben 10 gyémánt volt.

Egy 35 boglárbul álló öv 5 szem gyöngy.

Egy gyémántos és gyöngyös masli.

Egy rubintos és gyöngyös masli, egy gyöngy hijával.

Egy eőreg gyöngygyel és gyémánttal kirakott reszkető.

Egy gyémántos gyűrű, melyben van 14 kisebb egy nagyobb gyémánt.

Egy reszkető melyben van kisebb gyémánt 14.

Egy nagyobb, összeggel 15 gyémánt.

Más reszkető 13 kisebb és 7 nagyobb gyémántból álló.

3i-k reszkető 12 kisebb és 6 nagyobb gyémánt van benne.

4-ik reszkető mely 4 gyöngy és egy rubint más 11 olyan annak társa.

Egy pár fülben való függő 20 gyémánt benne.

Más egy pár fülben való függő melynek egyikében 4, a másikában 6 gyémánt vagyon.

Egy lóra való aranyos szerszám, kantár, szügyelő, farmatring.

Egy lóra való ezüsten szerszám szügyelő farmatring.

Egy tiszta ezüsteel varrott pártás czafrag.

Matika arannyal ezüsteel varrott egyvelegesen czafrag.

Harmadik czafrag a specificatio szerint.

Ezüst rostéka(?) 6 pár ezüst kis kanál.

2 nagy magas régi formájú gyertyatartó. Nagy sőtartó, ezüst karika felette.

Egy szegletes formájú ezüst tárcza.

Egy kívül belül aranyos kannácska.

Egy ládában 11 zacskó vagyon, a hét zacskója rectér(?) alatt találtatott, a 4 rectér nélkül.

Mi alább megírtak valljuk ez levelünk rendiben, hogy jelenlétünkben Mltgos Gróff Gersei Petheő Zsigmond uram e. ő. Nga Mltos Gróff Keresztszegi Csáky Rozália a saját maga allaturáját eszerint az Inventárium szerint e. ő. Nga potentiariusának Nemzetes Szemere László ur e. ő. Nga előtt kiadta Diófa ládából maga portékáját Méltóságos Gróff uram e. ő. Nga kivette: Egy gyémántos mejre valót. Egy gyémántos fejér rózsát. Egy galamb formára gyémántból rakott tolkót(?) Egy gyémántos nyakra valót. Egy gyémántos gyűrűt. Gyémánttal rakott két reszkető tűt. 1742. jan. 28.⁸⁸

Petheő Zsigmond gróf másodszor is megnősült. 1745 aug. 2-án vezette oltárhoz Vass Mihály özvegyét, Szkavinszki Ilonát, aki első nejenél mint komorna volt alkalmazva. Az esketés szertartását a sztropkai vártemplomban Banszki Ciprián, ferencrendi gvárdián, végezte. Tanuk voltak: Pothorányi Zsigmond és Erős Gábor.⁸⁹

Szkavinszki Ilona, most már Petheő Zsigmond gróf neje, első férjével Vass Mihállyal, az 1721 február havában esküdött meg, mely házasságból 1726 szeptember 21-én Mária nevű leánygyermekük született. Első férje, Vass Mihály, ki mint várbeli alkalmazott állott a Petheőék szolgálatában, meghalt Szropkón, az 1732 november 14-én, körülbelül 36 éves korában.⁹⁰

*

A szomszéd Lengyelországot III. Agost király halála után elkeseredett trónviszály dulta.

Az elkeseredett pártharc alatt a Czartoriszkiak az oroszokat hívták segítségül és amikor a rendek Poniatovszkit, az orosz szuronyok

⁸⁸ Gróf Sztáray Sándor levéltára. Petheő-iratok 1175., 1176 sz.

⁸⁹ Sztropkai plebániai anyakönyv.

⁹⁰ A sztropkai róm. kat. plebánia anyakönyvéből.

fedezete alatt, emelték a trónra, az 1764-iki esztendőben több főnemes család emigrált Sztropkóra. A többek között: Mnisek György nejével, Valigurszki Mihály nejével és két özvegy urnővel, névszerint Potoczki Lajosnéval és Papinszki Salomeával, akik körülbelül félévig tartózkodtak Sztropkón.

Ezek a főurak és urnők, mielőtt innen eltávoztak, hálájuk jeléül a klastrom-templom részére értékes misemondó és hasonló templomi ruhákat ajándékoztak. (Fototípiai képmása külön mellékletet képez.) Ebben az időben fordult itt meg Lengyelországból Kraszinszki Ádám püspök is.

A vár kastélyában keresett és talált menedéket Borniczki Jakab Korvin lengyel lovag is, aki megsebesülve Szvidniken át menekült ide nejével és két gyermekével Lengyelországból. Az ide menekült lengyel lovag 1768 november 15 én Sztropkón meg is halt. A temetés szertartását a nagydobrai róm. kat. plebános végezte.

Az elhunyt hős katona a klastrom templomának kórusa alatt levő kriptában van eltemetve. A temetésen sok lengyel főúr volt jelen.

*

Az utolsó Petheő Zsigmond gróf immár nem sok gyönyörűséget talált az életben.

Hosszúra nyúlt munkás életének hátralevő napjait ájtatosságban, mély vallásosságban tölti el. Konfraterré lesz a szt. ferencrendieknel s miselapítványokat tesz, hogy majdan imádkozzanak a Petheő-család lelki üdvéért. — Majd az elhagyatott szegényeknek létesít otthont, ahol hét szegény részesült teljes ellátásban. Ez a szegényekháza az 1818. évig állott fenn. — Mikor pedig már életének alkonyát elérkezni érezte, nehogy a halál váratlanul lepje meg, idejét látta annak, hogy nejének és leányának jövőjét biztosítsa. Így 1749-ben készült végrendeletében a Sztropkó várához és a városhoz tartozó részbirtokát nejének, Szkavinszki Ilonának, hagyományozza. Első feléségétől, Csáky Róza grófnőtől, született leányának, Mária Klárának, Havajt, Bruzsnyiczát és az ezekhez tartozó többi falvakat hagyományozza.

Amint ez a végrendelet nyilvánosságra jut, az atyafiak óvást emelnek ellene. Az első, aki 1755-ben felszólal, Sztáray Imre gr., kinek anyai nagyanyja néhai Perényi Ádámné, Petheő Éva volt. Sztáray Imre tiltakozásában hivatkozik a Petheő-javak első szerzőjének királyi beleegyezéssel jóváhagyott azon okiratára, hogy a javak öröklésében a család nőtagjai és ezek származékai is részesedjenek s mert e javakra nézve az előző század végén id. Petheő Zsigmond és nővérei közt létesült egyezmény, s a most (1755.) élő ifj. Petheő Zsigmondnak e javakra vonatkozó mostani rendelkezései az első birtokszerzőnek említett akaratával ellenkeznek.⁹¹

⁹¹ Leleszi orsz. levéltár 1755. Act. No. 73. Prot 113.

Barkóczy János pedig, kinek nagyanyja Petheő Zsuzsána volt, azon egyezés ellen tiltakozik, melyet a sztropkai uradalomra nézve a fiutódot nélkülöző Petheő Zsigmond kötött Keglevich gróffal.⁹²

A tiltakozások folyamata alatt az utolsó Gersei Pethő Zsigmond gróf 1764. november 19-én meghalt. Vele sirba szállott a Gersei Petheő-családnak utolsó férfi tagja.⁹³

A sztropkai rk. vártemplomnak főoltára.

A temetés november 23-án ment végbe nagy egyházi pompával.

Amikor a férfi-örökös hátrahagyása nélkül elhalt utolsó várurat temették, a temetésen szónokló Ioxebak Amantius, szt. ferencrendi gvardián, a női ágon leszármazott gyászoló örökösöknek beláthatatlan sokaságát meglátta, beszéde alapigéjéül a szentírás eme szavait vá-

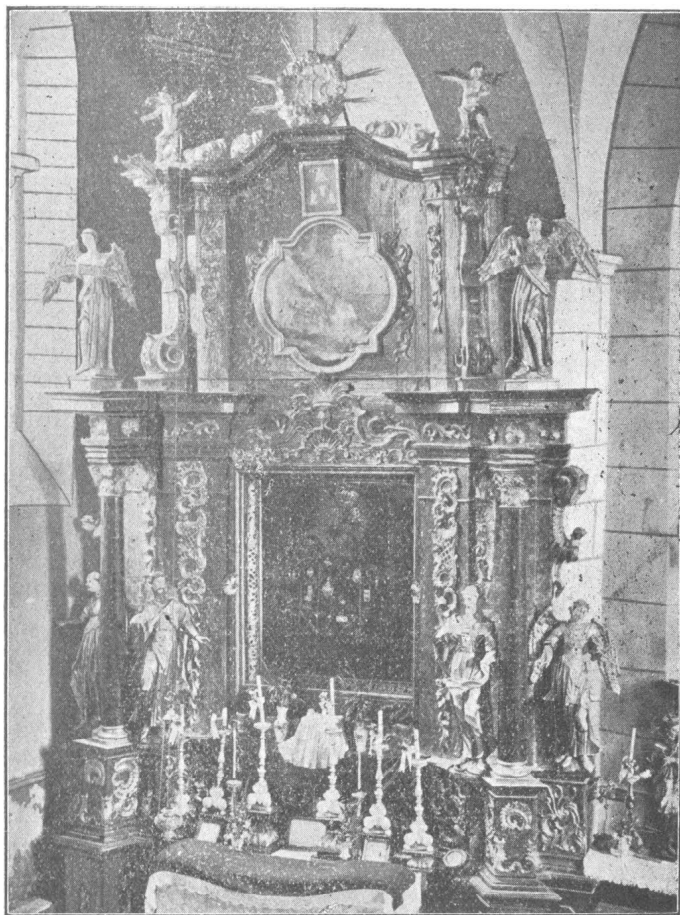
⁹² Eredeti olajfestésű képmása Gr. Hadik-Barkóczy Endre tavarnai kastélyában.

⁹³ Leleszi orsz. levéltár 1763. é. act. 65. prot. 45.

lasztá: „Vidit civitatem et flevit super illam“ így fordítván azt tőtra: „Videl; Sztropko a zaplakal nad nim.“ (Látta Sztropkót és sirva fakadt felette.)⁹⁴

A meghalt utolsó Petheő grófot a fia mellé helyezték el örök nyugalomra a vártemplomban lévő családi sírboltban.⁹⁵

Petheő Zsigmond özvegye, Szkavinszki Ilona, férje halála után nagyon érezte elhagyatott árvaságát. Az örökösök mostoha bánás-

A sztropkai rk. vártemplomnak Mária-oltára.

módjából azt következtette, hogy ki fogják rekeszteni az örökösök soraiból.

Emiatt való elkeseredésében panaszos levelet írt Sztáray Imre grófhhoz, akitől sorsának javulását reméli.

„Méltóságos Gróf Feő Ispány kiváltképpen való Nagy jó Uram.

⁹⁴ Akk. III. 237.

⁹⁵ A sztropkai plebánia anyakönyvéből.

Méltóságos uri levelét e napokban engedelmes tisztelettel vettem, kívül értem Mlgos Gróf urnak hozzám Sztropkóra megalázása iránt való kívánságát mellyen valamint nagyon örvendtem hogy léssen szerencsém Mlgos Uri személyének tiszteletére való alkalmatosságom, ugyszintén nagyreménységem táplál, hogy Mlgos Gróff Urnak bölcs és istenes Kormányzása által az én öreg és siralmas napjaimban egyszer már nyugalomra helyeztetem mely iránt is magamat az én árváimmal gratiájában ajánlom. Részemre szerzendő egy becsületes okos ember iránt való kegyes vezérlését alázatosan köszönöm, ebbeli gratiáját az én Istenem meg fogja jutalmazni. Mlgos Gróff uramat, bár az én gyámoltalan árvaságommal egy okos vezérhez lehetne szerencsém, melynek még szerencsésebben, ha akadályom lenne azon terminusnak tovább való halasztása iránt, fogok instálni Mlgos Urnál, addig is pedig értvén távolról, hogy Rokiczky Sigmond tisztartónak Nagymihályra való jövetelét kívánná Mlgos Gróf ur, én ugyan ámbár és kivált mostani időben azon által kívánságot (magam) igazításával (??) bé teljesíteni el nem mulasztathattam, aki is Mlgos Ur kegyességében s gratiájában ajánlott alázatos tisztelettel maradok Mlgos Gróf urnak alázatos szolgálója árva P. Skavinszki Ilona s. k,

A kétségbe esett özvegy ügyének rendezésével Pécsy Gábort bizta ugyan meg, ⁹⁶ de erre már nem igen volt szüksége, mert Gróf Sztáray Imre, akiben az özvegy bizalma összpontosult, bölcs és igazságos közbelépésével aként intézi el a dolgot, hogy az özvegy, ha nem is teljes, de legalább némi megnyugvásra talált.

Erre vall Vécsey Farkas bárónak az özvegyhez intézett ez a levele, amely egyszersmind arról is tanúskodik hogy most már az örökösök az özvegygel kiegyezkedtek: „Alább irt recognoscálom hogy Mivel Mlgos Skavinszki Ilona asszony néhai Mlgos Gróf Gerssei Petheő Sigmond uram özvegye, magát declarálta, hogy sztropkai várban Mlgos Petheő Eva Lineájának osztályban nyil szerint jutott alkalmatosságban igen is kíván által költelkedni, emit említett Mlgos Asszonyt abban assecuralom, hogy ha valamely notabilis hiba azon alkalmatosságnak fedelében most találkozik, aztat azonnal Mlgos familia fogja reperáltatni, azokat reperáltatván az Mlgos Asszony maga portékáját által vitethesse és abban Mlgos gróff Nagymihályi Sztáray Imre ur eő Eccellentíája több Cointeressatussinak Consensusával lett ajánlása szerint élete napjáig békességesen lakhasson, az alatt az várbeli szolgák is illendő tisztelettel Mlgos Asszonyhoz viseltetni tartozván. Sign. Komarócz Die 16. Maj. 1767. Báró Vécsey Farkas s. k. ugymint Mlgos leányágon osztozkodó Petheő successorainak deputatusa. ⁹⁷

⁹⁶ Gróf Sztáray Sándor levéltára : Petheő-Iratok 1404. sz.

⁹⁷ Gróf Sztáray Sándor levéltára : Petheő-Iratok 1419. sz.

A Gersei Petheő

Gróf Petheő J.
(a sztrapkai dominiumna
Zinczendorff Erzsébet

Istvánt,
aki ezredes és aki Ezchanoveczi Kiscauchay A
lengyel nemes nővel nemzé:

és ezenkívül még leányokat, kik azonban Lengyelországban
maradtak és akiknek utódaik lengyel honosok.

Judit
†

Klárát,
Semsey Ferencné
†

Évát,
br. Perényi Ádámné,
kitől:

Wolfgang,
kitől Sándor s ennek nővérei:
Böythyné, Feketéné, Szláviné;
Ádám, kitől: Mihály, Rozália,
Reviczkyné, Borbála, Sztáray
Ferencné, kitől:

Imre,
innen mint a
kisdomásai ágon.

Erzsébetet,
br. Barkóczy Lászlóné,
kitől:

Éva,
br. Sennyey
Istvánné

Julianna,
br. Haller
Györgyné,
kitől:

Sámuel.

*) Az osztokodás alkalmával (1767.) készített nemzedékrendi táblázat.

3-nemzetség elágazása.^{†)}

János de Gerse

ki első szerzője, acquisitora)
 (1570.) nemzé:

Anna,	{ Ferencet Kristófot Jánost Máriát Juditot }	gyermekkorban haltak el.	Gáspárt, kinek leányágon utódai a dunántuli Viczayak.
-------	--	-----------------------------	--

Mihályt, ki Péchy Judittal nemzé:	Istvánt †
---	------------------

Zsigmondot,
 Paczoth Annával nemzé:

Júliannát, Barkóczy Ferencné, kitől:	Lászlót, kitől:	Zsigmondot, ki Forgách Évával nemzé:	Ferencet, ki br. Percényi Máriával, előbb gróf Barkóczy László nejével, től Barkóczy Julianna s ettől Vécheý bárók származtak, nem
---	---------------------------	---	---

Ferenc, kitől:	Rozália, br. Palocsay Zsigmondné, ettől:	Istvánt † Mihályt † Juliannát, aki báró Vécheý Sándorné.	Máriát, 1-ször Keglevichné, 2-szor Korverné, kitől születtek: 3-szor Kastelné.
--------------------------	--	---	---

Imre, János, kitől:	Klára, báró, később gróf Dessewffy Sámuelné, tőle: Rozália, Sennyey Imréné, Imre † Borbála, gróf Döry Gábor (kihalt) neje.	Tőle női ágon: a Jekkelfalussyak és a Vécheýek a kelcsei ágon.	József, Gábor, ezektől mind a Keglevichek a sztropkai ágon.
---------------------------	---	---	---

D. Rozália, 1-ször báró Laffert Antalné,	{ Ignác, Vince. Rozália.
---	--------------------------------

D. Klára † gróf Szirmay Károlyné.

D. István, kinek előbb báró Vécheý Annától, később Windischgrätz Jozefától való gyermekei:	{ Sámuel, József, István, Julianna, Eleonóra,	{ a nagydomásai ág.
--	---	------------------------

D. Borbála, báró Meszó Jakabné,	{ M. Vince, M. Anna, Kapy Lászlóné.	{ Terézia, ki Semsey Boldizsárral	{ Lászlót, Albertet, Józsefet és Vincét nemzé.
------------------------------------	---	---	---

D. Terézia,

1. báró Vécsey Wolfgangné,
2. Jekkelfalussy Józsefné (kihalt.)

Átnézeti kimutatás

a sztropkai uradalomnak 1767. évi osztályáról a hat ágazat között.

Ágazat		Részjóságok	Zálogterhelk	
			frt.	kr.
I.	A Sztáray Imre gr. és P. Éva ágazata :	Kis-Domása Giglócz Gyapalocz Raffajócz Rohoznik Pritulyán Puczák	3437	30
II.	A Dessöfy Sámuel br. és P. László ágazata :	Nagy-Domása Holcsikócz Girócz Sitnyicze Orosz-Tokaj Praurócz Vladicska Sterkócz Vulkócz	3332	80
III.	A Vécsey Farkas br. és P. Zsigmond ágazata :	Kelcse Kosarócz Orosz-Hrabócz Varehócz Petrócz Velkrop	3333	20
IV.	A 'Sennyey L. br. és P. Erzsébet ágazata :	Turány Petőfalva Mrázócz Poruba Piszkorócz Zavoda Lomnicza Olyka Kolbócz	4062	—
V.	A Haller S. br. és P. Zsuzsána ágazata :	Nagy-Breznice Minyócz Bruzsnicza Vojtócz K.-Breznice Krislócz A.-Sitnyicze Orosz-Krajnya	1500	—
VI.	A Keglevics G. br. és a Perényi Mária ágazata :	Sztropkó Hocsa Bukócz Makócz Sztropkó-Polyánka Szálnik Orosz-Bisztra Mikova Havaj Potocska Jakusócz Drecsna	768	45

* Tüzetes és részletes kimutatás a báró 'Sennyeyeknek bottyáni levéltárában, a Fasc. 13. No. 70. ielzet alatt.

Átnézeti kimutatás

a sztropkai uradalomnak 1767. évi osztályáról a hat ágazat között.

Ágazat		Részjóságok	Zálogterhelk	
			frt.	kr.
I.	A Sztáray Imre gr. és P. Éva ágazata :	Kis-Domása Giglócz Gyapalocz Raffajócz Rohoznik Pritulyán Puczák	3437	30
II.	A Dessöfy Sámuel br. és P. László ágazata :	Nagy-Domása Holcsikócz Girócz Sitnyicze Orosz-Tokaj Praurócz Vladicska Sterkócz Vulkócz	3332	80
III.	A Vécsey Farkas br. és P. Zsigmond ágazata :	Kelcse Kosarócz Orosz-Hrabócz Varehócz Petrócz Velkrop	3333	20
IV.	A 'Sennyey L. br. és P. Erzsébet ágazata :	Turány Petőfalva Mrázócz Poruba Piszkorócz Zavoda Lomnicza Olyka Kolbócz	4062	—
V.	A Haller S. br. és P. Zsuzsána ágazata :	Nagy-Breznice Minyócz Bruzsnicza Vojtócz K.-Breznice Krislócz A.-Sitnyicze Orosz-Krajnya	1500	—
VI.	A Keglevics G. br. és a Perényi Mária ágazata :	Sztropkó Hocsa Bukócz Makócz Sztropkó-Polyánka Szálnik Orosz-Bisztra Mikova Havaj Potocska Jakusócz Drecsna	768	45

* Tüzetes és részletes kimutatás a báró 'Sennyeyeknek bottyáni levéltárában, a Fasc. 13. No. 70. jelzet alatt.

Noha Báró Vécsey, mint a Petheő család megbízottja, az özvegy ügyét a legjobb akarral támogatja, s bár lakást is rendez be számára, mindazonáltal úgy érezte az özvegy, hogy ő ezután már csak megtürt egyén lessz a familiában. Sok panaszos zokszó hallatszik ajkáról, mindég jobban és jobban érzi árvaságának ránehezedő súlyát. Fáj neki véghetetlenül, hogy volt lakosztályából más helyre költöztetik át. Ebbeli elkeseredésében, csakhogy ne álljon utjában senkinek, átköltözik inkább Kerekrétre.

A család által neki biztosított járandóságot is sok keserves utánjárással évek multával kapja meg.

Egy esetben így köszöni meg Barkóczy János grófnak a küldött 100 forint járandóságot:

Méltóságos Gróf Főispán Ur.

Kegyelmes Ur.

Hathatós Exellentiad kegyes ajánlásának el jutását telljes örömmel consolatióval nagy árvaságomban tapasztaltam, midőn hét esztendőre járt obveniálló száz réhnes forintokat Hajdu által exellentiad gratiájából minden hiba nélkül kezemhez vettem, mely hozzám való mutatott kegyes gratiáját alázatosan köszönöm, egyszersmind kegyességébe s tapasztalt gratiájában magamat ajánlva szokott alázatos versatióval állandóul maradok. Méltóságos Gróf főispán kegyelmes urnak Alázatos szolgája: Kerekrét die 11. Maj. 1769. árva P. Szkavinszki Ilona s, k.

Kivül: „Exellentissimo ac Illmo Domino Comiti Dno Ioann. Barkóczy de Szala et Barko, Reo Apost. Mattis Actuali Intimo Consiliario, Cottus Szaboltsien. Supremo Comiti, Domino Domino Mihi Gratiosissimo Sztropkó.“⁹⁸

Mint azt az e célból készült táblázat (melynek közzétételéről nyomdai nehézségek miatt le kellett mondanom, a nemzedékrendi táblázatot mellékeltem) mutatja a Petheő-féle sztropkai várbirtokot hat leszármazott leányági örökös között osztották szét.

Az osztzkodásban a következő hat illetékes örökös vett részt. Éspedig 1. Báró Hallerkeői Haller Sámuel. 2. Gróf Sztáray-Nagy-mihályi Imre. 3. Gróf Buzinyi Keglevich Gábor. 4. Báró Kis-Sennyey Sennyey László. 5. Báró Hajnácskeői Vécsei Farkas. 6. Báró Czerneki Deseőffy István.

A közös beleegyezéssel készült osztálylevél így szól: „Mi alább is megirtak néhai gróf idősbik Gersei Petheő Zsigmondnak Beőki Paczoth Anna asszonytól hat lineában elterjedt, leányágon levő successori és néhai utolsó gróf ifjabbik Petheő Zsigmond defectusával ezen nemes Zemplénnvármegyében levő Sztropkó várával, dominiumával s ahhoz tartozandó jószágokkal osztózó atyafiak ugy-

⁹⁸ Gr. Sztáray Sándor levéltára. Petheő-iratok 1515. sz.

mint: Báró Hallerkeői Haller Sámuel, ki néhai mélt. B. Haller Sámuelnek mélt. Barkóczy Juliánna asszonytul való fia, mely mélt. gróf Szalai Barkóczy Ferencznének Petheő Zsuzsánnától néhai idősbik fent említett Gróf Petheő Zsigmond s Paczoth Anna leányától való leánya volt egyrésről, másrésről pedig gróf Szalai Barkóczy János, Gróf Barkóczy Borbála, Dienesfalvi Gróf Cziráky Klára, Gróf Szirmay Tamás özvegye, Gróf Barkóczy Zsuzsánna, Gróf Széchényi Antal hitvestársa, néhai mélt. Gróf Barkóczy Ferencznek idősbik gróf Szalai Barkóczy Ferenc, nevezett Petheő Zsuzsánnától született fiának gyermeke, egyik tudniillik Petheő Zsuzsánna lineájában.

2. Gróf Sztáray Nagymihályi Imre, néhai Nagymihályi Sztáray Ferencz urnak mélt. Perényi Borbála asszonytól való fia, mely Perényi Borbála báró idősbik Perényi Ádámnak Gersei Petheő Évától már említett gróf idősbik Gersei Petheő Zsigmond s Paczoth Anna leányától született leánya volt egyrésről; nemkülömben Perényi Kata Szlávay Páluk hitvestársa, Perényi Sándor, Perényi Franciska, Beóthy Mihály özvegye, néhai Perényi Farkasnak azon idősbik Perényi Ádám gróf Gersei Petheő Évától való fiú gyermekei, Váradi Fekete György, ugymint néhai Perényi Czeiczilia társamtól ugyan említett Perényi Farkas leányától származó gyermekeimnek törvény és természet szerint való tutora és curatora és Ibrányi Károly, Miklós, István és Krisztina néhai Perényi Évának azon Perényi Farkas leányának gyermekei; másrésről hasonlóképpen idősbik Perényi József, Mihály, Pál, Judit, néhai Suba Ferencznek, Terézia, Bogárdi Lászlónak és Klára, Ilosvai Gábor uraméknak meghagyatott özvegyei s Rozália Mélt. Reviczky János ur hitves társa néhai ifjabbik Perényi Ádámnak idősbik Perényi Ádám Gersei Petheő Évától való fiának magzati harmadik részéről második, tudniillik Petheő Éva lineájában.

3. Gróf Burinyi Keglevich Gábor, Keglevich József, János Zsigmond Károly és István egyrésről, másrésről gróf Kastély József, harmadik résről Kastély Anna, Mária Schönbruckné, negyedik résről néhai Burinyi Gróf Keglevich Ádám és gróf Kastély Sándor uraknak mélt. Petheő Mária asszonytól született gyermekei, részint unokái, mely Petheő Mária Petheő Ferencznek, sokszor említett idősbik gróf Gersei Petheő Zsigmond Paczoth Annától való fiának leánya volt, harmadik tudniillik Petheő Mária lineájában.

4. Báró Kissenyei 'Sennyey László, néhai báró 'Sennyey Ferencznek mélt. Barkóczy Éva asszonytól származott fia, mely Barkóczy Éva báró Barkóczy Lászlónak Petheő Erzsébet asszonytól ismét fent jegyzett idősbik Gersei Petheő Zsigmond s Paczoth Anna leányától való leánya volt, egyrésről Báró Murányiczi Horváth József, Horváth Borbála, Orosz András özvegye, Klára, Becskei Ferencznek, Kata, Nagykállai Kállay Jánosnak és Anna báró Bemmer

Györgynek hitestársa, mélt. Horváth Imre urnak, néhai Mélt 'Sennyey Rozália asszonytól, most nevezett báró 'Sennyey László mélt. Bátyánk urunk testvérjétől származott gyermekei, testvérünk, Horváth Mária Kállay Györgyné árva gyermekeinek nevében — és negyedik tudniillik Petheő Erzsébet lineájában.

5. Báró Hajnáskeői Vécsey Farkas, néhai mélt. br. Vécsey József fia, aki is Sándornak Petheő Juliánnától való fia, Petheő Juliánna pedig gyakorta említett idősb gr. Petheő Zsigmond fiának ugyanazon Zsigmondnak gr. Forgács Éva asszonytól való leánya volt testvéreimnek is, Sándornak, Ignácznak Balásnak és Annának, Almássy Antal hitves társának személyében, úgy Jekkelfalussy János ugymint néhai Vécsei Borbála hitves társamtól való elébb nevezett Vécsei József leányától született gyermekeimnek törvényes természet szerint való tótora és kurátora — ötödik, tudniillik Gersei Petheő Zsigmond lineájában.

6. Báró Czerneki Deseöffy István, D. Klára gr. Szirmay Károly özvegye, D. Rozália, br. Lappert Antalnak, Rozália Meskó Jakabnak hitvestársai és D. Terézia Mélt. Czerneki Deseöffy Sámuel urnak Mélt. Palocsay Klára asszonytól, néhai br. Palocsay Zsigmondnak s Petheő Rozáliának leányától való gyermekei, mely P. Rozália Lászlónak gr. idősbik Gersei Petheő Zsigmond fiának, Mélt. Perényi Klára asszonytól való leánya volt egyrésről; másrésről gr. 'Sennyey Imre néhai br. Palocsay Zsigmondnak nevezett gr. Gersei Petheő László leányától, Palocsay Rozáliától, nekem néhai hitvestársamtól származott gyermekeimnek törvényes és természet szerint való tótora és kurátora, hatodik tudniillik Petheő László lineájában, mindnyájan pedig néhai Petheő Jánosnak Czinczendorf Erzsébettől való descendensei: Adjuk tudtára mindeneknek, akiknek illik ezen levelünknek rendiben, hogy mi elől nevezett Petheő eleinknek és atyáinkfiainknak fiu magzat nélkül lett decessusával róllok via indubitatae cuccessionis reánk háramlott, ezen N. Zemplénnvármegyében levő s feljebb említett örökségünknek birodalmába lépven, minekutána legelsőbe is Mélt. Petheő Mária lineájában, úgy a néhai bátyánk utolsó gr. Petheő Zsigmond özvegyének, nemkülönben sztropkai számos inscriptionalisták lételevel azon jószágokat rajta felülírt tehertől felszabadítottuk s mindeneket jól megfontoltunk volna, azokat egyenlő nyilakra vetvén, csendes atyafiságos egyezséggel, jól eltökélett akaratunkból, léptünk alább megírt módszerint másolhatatlan és örökké tartandó osztályra, és valamint hogy ezen örökös Sztropkó várunk, a többi jószágnak feje, úgy osztályunknak kezdetét azon képpen legelsőbben azt hat lineájuk közt hat részre osztottuk, amint ezen osztályunk alkalmatosságával a dolognak nagyobb világossága kedvéért papírra le rajzolt ⁹⁹ s általunk ratificalt delineatio betűk szerint mutatja tudniillik:

⁹⁹ Hiányzik.

I. Gersei Petheő Éva lineájában feljebb elő nevezett atyafiaknak és successoroknak nyil szerint jutott várnak északtól való határ-része ebédülő nagyobb szoba sub Lit. B. s kisebb szoba sub A. C. D. E. F. egy bolt mind megpléhezett vasajtóval, azon szoba mellett, mely sub. E. felső contignatióba gradicsoknak felső pítvara sub F. az alsó contignatióon pedig sub A. et B. jegyzett szobák alatt két bolt, kinek nagyobbik bolthajtás nélkül általellenben egy kis boltocská, a felső sub O. szoba alatt egy bolthajtásos szoba, mellette való, belüllye nyuló kis bolttal, ugyanazon alsó contignatióban a felső sub D. E. F. szobák alatt bolthajtásos nagy pítvar az udvarból a palotákba, Petheő és Paczoth familiáknak kőből kifaragott czimereivel ékesített ki, a melyen való bemenettel vagy on: pinczék pedig azon szobák alatt melyek A. B. D. E. F. kettő egyike nagy és kettős csak közöttük álló kőoszlopokkal egymástól elválasztva, amelyik ama kettőstől el vagy on rekesztve és magános. Item konyha azon szobák alatt, mely vagy on sub O. hogy pedig azon vár fele részeinek felső contignatióján sub E. minori C. szobába és boltba különös felmenetel lehessen, ezen lineában leendő subdivisio, mint tehát azon várbeli résznek napkelettől való végében levő közhelytől annyi fog hozzája vétetni, amennyi azon végben helyeztetendő gradicsokra lészen szükséges, az uraságnak templombéli oratoriumja, oda járó folyosó ezen Petheő Éva és P. Zsigmond és P. Zsuzsánna lineája között közre maradván.

II. P. Zsigmond lineájában levő atyafiaknak jutott az előbbeni lineának délfelől való szomszédságában egy szoba sub M. B. G. egy ugyanalább említett szobától az oratoriumba s délfelől való tractusnak folyosójára menő grádicsoknak, ugyanonnan az udvarra való menetelnek helye sub H. e mellett mindjárt a folyosónak mentében egy nagy Palota, kiből három szoba kitelik sub lit. I. I. I. Tovább continuitással délfelől levő bástyának középső contignatiójában három szoba sub K. L. M. az alsó contignatióban egy bolt sub S ugyanazon szoba alatt mely sub H. van egy bolthajtásos szoba kamarájával együtt. A nagy palota alatt, mely sub I. I. I. van 4 bolt az alatt mely sub H. vagy on, az alatt sütőház, az alatt, mely sub L. M. vagy on 2 bolt, pinczék pedig azon szobák alatt, melyek sub L. M. azon Bástyának 3-ik és felebb való contignatiója Petheő Zsuzsánna lineájára maradván ugyanazért.

III. Petheő Zsuzsanna lineáján levőknek várbeli hatodrészében jutott megírt Bástyának harmadik és felebb való contignatiójában három szoba sub L. M. A. K. onnan tovább napkelet felől Tractusban három szoba egymás mellett sub N. O. A. P. pítvar és a csiga gradics sub nro 2. azon alsó contignatióban azon szoba alatt mely sub N. vagy on egy kis szoba, mely sub O. vagy on, konyha, mely sub P. ismét szoba és pincze ugyan sub P. azon szobákon felül pedig, melyek vagynak sub N. O. P. vagy on a legfelsőbb

contignatióon egy hosszú palota, a grádicsok sub 2. ezen és Petheő László közt közre maradván.

IV. Petheő László lineáján álló successoroknak várbeli hatod-részben jutott, Zsuzsánna lineája részének continuatiójában, a vár kapuja felé menvén négy jó szoba sub R. S. T. U. és két bolt sub G. T. ezek alatt pedig pincze. Ezekhez jutott a várbeli templom tornyában levő két bolt.

V. Petheő Erzsébet lineájának jutott azon várbeli épületnek északtól való fele, mely épület Petheő Gáspár palotájának hivattott és napkelte felől a templom végében fekszik, u. m. az alsó contignatióban egy kis bolt sub nro 3.-o, ismét egy kis bolt sub nro. 2.-o konyha sub nro. 1.-o megint bolt sub. nro. 8. sub nro. 4.-o szoba, másik sub nro. 5.-o, Pincze pedig sub nro. 3. 4. et 5.-o. A felső contignatióon 4 szoba az épületnek közepében, szoba sub nro. 4.-o két szoba sub nro 5. Item hosszú szoba sub nro. 7.-o. et 8.-o. Item szoba sub nro. 6.-o. Ezekhez adatott a várnak északról való bástyája is, a gradics sub nro. 9.-o és a folyosó sub nro. 10 közre hagyatván.

VI. Petheő Mária lineájának jutott megint Petheő Gáspár épületeinek más fele, mely napkeletre a várkapuja alatt fekszik u. m. az alsó contignatióban valamint Petheő Erzsébet lineájának bolt sub nro. 3. szoba egy sub nro. 1. másik sub. nro 2.-o ezek alatt két pincze, a felső contignatióon pedig sub pro. 3. et 4. valamint az előbbeni lineának. Item két szoba sub nro. 10.-o item más két szoba sub nro. 1.-o et 2.-o. Ezeken kívül ezen lineának hozzátétegetett azon bástya, melynél a vár kapuja vagyon sub lit. X a grádics sub nro. 9.-o. úgy a folyosó is a sub nro. 11. o. valamint felebb fel vagyon téve ezen s Petheő lineája közt közös maradván sub nro. 9.-o. jegyzett tornyocskának bástyája ezen lineának, felső pedig Petheő Erzsébet lineájának jutott.

VII. A várnak kapuja, udvara, tömlöcze, kutak, porkoláb szobája, istálók és szekérszinek alatt levő pinczével mind a 6 linea között közönséges fog maradni, de a kapunak szükséges reparatiójára, mi azt illeti, mindnyájan kötelesek leszünk, nemkülömben kiki lineájára jutott, vagy egymás között subdividálendő várbeli részét sub poena Articili 60. 17. 15. tartozni fog conserválni.

VIII. Ezen vár mellett levő Dominalis kert 4 részre osztott, kinek a kőgáton alól a várkapu elé napnyugottól való része a közepső palánkig, mely a gyertyánfákon felül esik, jutott Petheő Zsuzsánna lineájának, azon palánkon alól pedig délfelé Petheő Eva lineájának; az említett két résznek végében mindjárt keresztül menő kőfalon felül a legfelső tractus alljáig Petheő László lineájának, a malomnál levő alsókertet, amennyire Petheő Mária lineájának alodiális fundusához kiszakasztatott, az alsó részétől el maradt(at) két

részre osztottuk, kinek egyik fele u. m. középső rész, Petheő Mária, másik fele t. i. a szélső Petheő Zsigmond lineájának jutottak.

Divisio Pagorum. (A falvak osztálya.)

Ezen dominiumhoz tartozó örökös helységeket, mind azokat, melyek már is aktuális birtokunkban vagynak, mind pedig azokat, akik még mások által zálogban birattatnak, hasonló képpen, nyilak szerint hat lineákra felosztottuk, e szerint valamint az ide adnectált és subcriptionk által megerősített soroknak tabellája bővebben mutatja t. i. (9. a. 10. o.)

11. Gróf Keglevich Gábornak s több Petheő Mária lineáján levő Cointeressatorinknak jutott pro allodiatura ezen Sztropkó városában a városnak alsó végén Ikatsoba (?) nevű fundus külső appertinentiak nélkül, azon funduson épített új szekérállás, mely onnan el fog hordatni és a közvendégfogadóhoz fordíttatni.

12. Br. 'Sennyey Lászlónak és Petheő Erzsébetnek lineáján levő több cointeressatusainknak jutottak egész helységek: Turány, Petőfalva, Mrázócz, Poruba, Piskorocz, Zavoda (*igy* és a lomniczai portió) ezenkívül Olyka és Kolbócz.

16. Mivelhogy Sztropkó városának felosztása geometriai mérés nélkül végbe nem mehet, miglen mint intra-, mint extravillanumja el nem méretik, aztat mindaddig pro communi hagytuk: . . . hogy ha felosztódik is mindazonáltal annak Dominalis beneficiumit, ugymint mészárszékeket, korcsmákat, sör és pálinka főzőházakat, heti és egyéb vásárbéli, nemkülömben hidvámokat, és proventusokat, malmokat, álgjukat, s több efféléket jövőre is közrehadjuk, mely proventusokból ide való Pater Francziscanusokat, fundatiojok szerint, mely pro annua pensione készpénzre, ugymint 330 Rfrra reducaltatott, esztendőnként excontentaltatni rendeltetett.

19. Valamint hogy Petheő Mária lineájával tett transactionk szerint is semmi idegennek jussainkat nem szabad általadni, ugy aztat itten annyival is inkább erősítjük tovább is, az az olyanoknak jelesen Sztropkai fundusoknak és házaknak akármely szín vagy praetextus alatt való eladását vagy akárminemű translatioját sub poena violentiae megtiltottuk.

21. Az mutua legalis evictiot magunkra, successorainkra felvállaltuk, tartozván egymást minden legitímus impetitorok ellen saját költségükkel és fáradságunkkal védelmezni, nemkülömben a mutua sucessiot is magunknak és successorainknak fent hagytuk. Mindezeknek nagyobb bizonyosságára és megmásolhatatlanul leendő megtartására adtuk ezen divisionalis levelünket subscriptionkkal és pecsétünkkel erősítvén.

Actum in Arce Sztropko, die 29. mensis May Anni 1767.¹⁰⁰

Az osztzkodáskor kimaradtak tárgyában az 1767. év folyamán Báro 'Sennyey László elnöklete alatt az uri szék így határozott:

Sztropkó városában tudniillik az osztálynak előbbi alkalmatosságával rendelt napon és helyen a M. familia, rész szerint személyében, részint Plenipotentiariussai s arra küldött emberei által összegyűlvén és Mlgos báró 'Sennyey László ur Praesidiuma alatt székeltülvén mind azoknak a mennyire még azon osztálybul némelyek elmaradtanak mind az által a fent irt Mlgos familia közjávára célozónak felvételére és elintézésére (mensis?) Die 16.

Sztropkó városának köz beneficiumi: 4 korcsma, 2 malom, vám, mézárszék és vásárbeli hasznok, hogy ha az árendában kiadódnak hasznosabbak lenni az előbbi gyülekezettel is felvételvén, itten tehát midőn kinek-kinek considerációi össze férkeztett(ek) Ngos Báro fentirt Prézes ur subscriptioja alatt amint sub nro 10. in originali altero item következik, Skavinszky Antalnak 2200 Rftokért árendába engedélyeztetik és más következő egy eszrendőre is hasonló sommában köttetett.“¹⁰¹

Bár az osztzkodás megtörtént, de a várbirtokokat azért nem darabolták fel, hanem azt egy egészben kezelték és csak annak jövedelmén osztzkodtak évről-évre az örökösök. . .

A sztropkai várbirtok területén még ebben az időben a zsidó fehér holló számba ment. Mihelyest azonban üzletről volt szó: már is ott termett egy-egy árendás zsidó. — Akkor is, amikor a Pethő örökösök regále bérbeadásáról volt szó, már is jelentkezett a „zsidó arendator“, aki mindenféle csalafintasággal ki akarta ragadni az örökösök kezéből a jó bérletet.

Báro Vécsey Farkas, mint egyik örökös, akiben meglehetősen üzleti szellem volt, tiltakozik az ellen, hogy a regále-bérlet zsidó kezébe jusson.

E tekintetben a következő tartalmu levelet intézi Barkóczy János főispánhoz Palóczra:

Méltóságos Főispány, Érdemem felett való kegyes Mlgos Urambátyám!

Excellenciádnak hozzám bocsájtott kegyes levelét vettem, szokott tisztelettel, sajnálom, hogy a Sztropkai árendárul Sztropkón tett végzésünk szerint 2000 forintokban gátoltatom. Én ugyan immár boraimat az Sztropkai korcsmákra bevittem. Árpát családnak besosztattam, korcsmárosokat rendeltem, az malom gátjának reperátiójára 46 tölgyfa oszlopokat bevittem, 12 hordó pálinkát szereztem, s mindenekben úgy igyekeztem, hogy fel tett szándékomat jó rendben hozhassam, s mostanság, amit nem reméltettem volna (kisül az magam sajátjában) egy gaz zsidó által confusiommal gátoltatom.

¹⁰⁰ 'Sennyey-levéltár F. 13. 70.

¹⁰¹ Gróf Sztáray Sándor levéltára: Gr. Petheő-iratok 1465.

Erre való nézve kérem Exellentíádat, kevesebb haszonnal, zsidó várost, ha csak lehet, Sztropkából ne csináljunk, mert valamilyen Ábrahám árendátor zsidónak csalárd elszökését mostanság is sokan nyögik, úgy szintén tartok az jövőendő árendátor zsidótul, netalán tán szintén ugymint sokak, általa megcsalattatnak, melyre való nézve, hogy ha azon zsidó magának kezeset fog szerezni, örököszt acceptálom, de vaktában hogy őtet befogadjuk nem tanácsos s nem is acceptálhatom s netalán tán magunk között szándékkal gyűlöltséget szerezni, talán jobb volna, hogy ha minden időben az árendát adminisztrálná. Ily summán sem egyikünk sem másikunk nem károsodna, mivel az árendának hasznát vagyis kárát mindnyájan egyiránt tapasztalnánk, mely árendának taxája volna 2000 forint. Erre való nézve, mivel már én minden proviziókat megtettem, remélem, hogy Exellentíád ezen esztendőn való árendámat gátolni nem fogja, amint is szokott tisztelettel mindenáron lenni kívánok Exellentíádnak igaz atyafi szolgálja Báró Vécsey Farkas s. k.

Kelcse 2. decembris 769^a.¹⁰² —

És ismét így ír:

Méltóságos gróf, Érdemem felett való Kegyes Mlgos Uram Bátyám.

Exellentíád kegyes dispositiója szerint kellett volna ugyan az Sztropkai árendát zsidóknak 2500 forintokban által venni, de mivel az zsidók Győrfy korcsmáltatásáért s malmoknak elpusztulásáért azon 2500 forintokban magokra által venni nem merészelték, erre való nézve, hogy a Méltóságos familia vélem együtt ne károsodjon s az árenda Confusióban semmi haszon nélkül ne maradjon, én 2000 forintokban felvettem azon contractus és conditiók szerint, melyeket exellentíádnak expresussom által megküldöttem. Így lévén a dolog kérem exellentíádat méltóztasson tudósítani, az contractust ujjonnan pro subscriptione Kassára e vagy Pálóczra által külgyem és Győrfyt kifogjuk e fizetni, vagy pedig cum repudicio nostro tovább is őtet ottan szenvedni fogjuk. Ezzel midőn magamat Exellentíádnak alázatos szolgálattal stb. Finta 16-ta Januarii 1770. B. Vécsey Farkas.¹⁰³

Lengyelországnak 1772-ben bekövetkezett felosztása alkalmával Galiciát Ausztriához csatolták. Ezzel végkép elzáratott a Lengyelországgal való közvetlen összeköttetés útja is, ami nemcsak hogy a mi hegyaljai borkereskedelmünknek igen nagy hátrányára volt, de emiatt vidékünk nagy fuvarozási keresettől is elesett. A sztropkai és a lengyel határ közötti utvonal emiatt elhanyagoltatván, elpusztult. Az utasok megpihenésére szolgáló utszéli korcsmáknak és állásoknak is csak a romjai vannak meg. A régi mozgalmas időkkel együtt azok is eltűntek.

¹⁰² Gróf Sztáray Imre levéltára: Petheő-iratok 1534. sz.

¹⁰³ Gróf Sztáray Imre levéltára: Petheő-iratok 1534. sz.

A vár utolsó urának sirba szállása után nemsokára a sztropkai várba is befészkelte magát az enyészet pusztító szelleme. Lassan-lassan kihalt belőle a korszellem is. A várnak három-négy emeletes bástyatornyai gondozás nélkül, magukra hagyatva, az idő vasfogának ellentállani nem tudtak. Ami az időfogának még némiképp ellentállott volna, azt a közel lakó nép kezdte apránként széthordani.

A vár fentartásával most már nem törődött senki s azt mindenki Csáky-szalmájának tekintette. A kőfalakat lebontották, a kőveket elhordották és magánépítésre használták fel.

*

A Petheő-családnak női ágon később leszármazott utódai, mint folytatólagos örökösök, a sztropkai uradalomnak birtokosai a múlt század elején ezek voltak: Castelli, Keglevich, 'Sennyey, Desewffy Cziráky, Barkóczy, Viczay, Szirmay, Széchenyi, Sztáray, Haller grófok, Perényi, Vécsey, Horváth, Reviczky bárók, Almássy, Jekelfalussy, Beőthy, Fekete, Szlávy, Suba, Závody nemesek. A lengyel ágon: Scepanovszki, Lesicsovszki, Bukovszki, Radovszki, Senciczki, Mlodzanovszki.

Sztropkó mezőváros négyhatod részét, az uradalomnak nagyobb részével, vagyis 24 falut, részint egészben, részint részben Jekelfalvi Jekelfalussy József cs. és kir. kamarás bírja.

Falusi birtokai a következők:

Kelcse, Kosarócz, Or-Hrabócz, Velkrop, Poruba, Kvakócz, Nagy-Domása, Orosz-Tokaj, Girócz, Varehócz, Praurócz, Zavada, F.-Sitnicze, Gíglócz, Gyapalócz, Rafajócz, Vladicsa, Sztaskócz, Turány, Mrázócz, Petheőfalva, Olyka és Rohozsnyik.

E birtokoknak tulajdonosa igen régi család ivadéka, aki nemcsak a tudománynak kedvelője, de a haza dicsőségének és üdvének is buzgó előmozdítója volt, minek a francia háború alkalmával (1809.) felajánlott 20 ezer forintnyi áldozatával is fényes bizonyítékát adta. (Jekelfalussy József: Akk. XV. 163. 166. 192. 193.)

Mentül jobban nőttek az évek számai, annál inkább apadt a sztropkai várbirtok, úgy, hogy a XIX. században már csak magát Sztropkót látjuk még feldarabolatlanul egy tömegben.

Ámde semmi sem tart örökké. A sztropkai uradalomnak is egyszer el kellett hogy jöjjenek a végpercei.

Amikor az örökösök száma már 180-ra szaporodott: ifj. gróf Zichy Nándor az összes örökösök részeit magához váltotta és aztán eladta a Petheő-birtok ezen utolsó maradványát Reuss hercegnek, aki, mert üzérkedésből vette azt meg, rövidesen a parcellázó banknak adta el.

Igy tűnt el a sztropkai rengeteg várbirtoknak utolsó foszlánya is.

A szt. ferenczrendi kolostor.

Évszázadok veszték a mulandóság feneketlen tengerébe Sztropkó vára felett, míg a vár urai között akadt egy olyan, kiben felébredt a vallásos érzület. De hiszen végre csak Zemplénnvármegyének ez elhagyatott északi részét sem hagyhatta érintetlenül az a vallásos felbuzdulás, melynek szent célja az volt, hogy megalapozza a lelkiéletnek szilárd sarkkövét, a hitet. Azt a vallásos hitbeli meggyőződést, mely a hívőket az üdvösség felé vezető útra tereli.

Petheő Ferenc prépost, a jászai prépostságnak lelkes főpapja, vezetett ki abból a pokoli sötétségből, amely Sztropkón a lelkeket sok századon keresztül lelki vakságban tartotta. Petheő Ferenc járt elől a jó példával és buzdította maga után az elszéllýedt népet.

A lengyelországi ferencrendiek (minoriták) már a XVII. század első felében telepedtek Sztropkóra, ahol kezdetben csak fából készült rendházban (viskóban) laktak. De alighogy letelepedtek Sztropkón a szentéletű szerzetes atyák, máris rossz szemmel nézték őket a vagyonukban megcsonkított Petheő-testvérek. Különösen Petheő Istvánnak özvegye és második felesége, Kiska Anna úrasszony, emelt panaszt amiatt, hogy a szerzeteseknek adott belsőség és egyéb megterhelhetetése az ő kiskorú árváinak vagyoni megrövidülését idézték elő.¹⁰⁴

Petheő Ferenc, prépost, rendezi az ügyeket, s kezdetben alamizsnagyüjtéssel iparkodik a szerzetesek létfenntartását biztosítani. Felszereli templomukat a szükségességekkel. Később P. István örökösei is megszívlelik, sőt segítik is őket.

De a lengyel származású szerzetesek nem tudnak beletörődni a sztropkai nehéz megélhetésnek életviszonyaiba és hamarosan visszatérnek hazájukba.

A lengyel szerzetesek eltávozása után 1673-ban Gersei Petheő Zsigmond (IV.) főispán, kamarai elnök, Sztropkó várura, veszi fel a Petheő Ferenc kezéből kiesett fonalszálat és hozzáfogott a jelenben is fennálló kolostor építtetéséhez.

Már az építkezés folyamán megkezdte Petheő Zsigmond a tárgyalást az „Üdvözítő“-ről címzett szent ferenczrendi tartományi főnökkel.

A vallásos buzgóságáról ismeretes Petheő gróf, hivatkozva arra a szomorú körülményre, hogy nemcsak Sztropkón, de az egész várbirtokon róm. kat. lelkész nincs: szóval és írásban kérte a tartományi főnököt, hogy az épülő kolostorban majdan 12 felszentelt szerzetest helyezzen el. Mikor pedig tapasztalta, hogy a kérdés tisztázása sokáig huzódik, erélyesebben lép fel. Ezt a levelet írta (persze latinul) a ferencrendiek provinciálisának:

¹⁰⁴ 'Sennyey-levéltár 1618.

Krisztusban Nagyon tisztelendő atya!

A sztropkai kolostor alapításáról és az azzal egybefüggő ügyekről beszéltem volt nagyontisztelendő atyaságoddal, így tehát én az alapítványt névaláírással megerősítve, — — — az én kívánságaimmal — — — jelen levelemben átküldtem Atyaságodnak, így tehát Atyaságodat továbbra is kérem, hogy az említett alapító levelet s az én előbb átküldött kívánalmaimat sziveskedjék Atyaságod a most megtartandó tanácskozmányon úgy előadni, hogy végre, annyi várakozás után, már egyszer óhajtott választ kaphassak. Máskülönben, nagyontisztelendő atya, az ügy tovább már halasztást nem szenvedhet én a jelenben való állapotot már tovább nem tűrhetem, mivelhogy *a környékbeli falvakon is nem egy kisded keresztség nélkül, a lakosoknak nagy része pedig gyónás nélkül halt el.* Kérek tehát mostan való tanácskozmányuktól erről az ügyről tárgyyszerű és végérvényes határozatot.

Kelt Tavernában, az 1673. évi június 10-én.

Nagytisztelető atyaságodnak kész szolgája,

Gróf Petheő Zsigmond s. k. ¹⁰⁵

E levél nem maradt hatástalan. Már az ugyanazon hó 29-én tartott tanácsülés kimondta, hogy ha az építés alatt lévő klastrom és az alapítvány meg fog felelni a kíváncsúnak, hajlandó teljesíteni a rendi kormány Petheő gróf kívánságait. A Sztropkóra küldött *Tibor* (Hermaniensis) és *Innocent* (Pastothiensis) szerzetes atyák azonban azzal a személyes tapasztalattal tértek vissza, hogy a kolostor nem elegendő méretű 12 szerzetes testvér befogadására, az alapítványt sem találták elegendőnek arra néze, hogy abból 12 szerzetes fentarthassa magát. Ezenkívül, mert a bemutatott alapító levélnek egyes pontjai a szerzetesrend szabályaival ellenkeztek, azok módosítását is kívánták.

Mindezeknek ellenére nem sokára közös megegyezéssel érvényre jutott az alapító-levél, ily formával és tartalommal latinul:

En alulírott Gersei Petheő Zsigmond, jelen soraimmal emlékeztetül adom, hogy én ezen kötelező és biztosító levelemet, a főtisztelendő Fülöp András tartományi főnök atyának és az ő főnök utódainak a nagyságos néhai Petheő János ur, illetve ennek fia, Petheő Gáspár, és ennek törvényes örökösei részéről a sztropkai atyák számára régi időtől fogva évenként kiszolgáltatni szokott és a jövőben is kiszolgáltatandó jótéteményeket köztudomásúvá tenni akarván, jelen soraimmal elismerem: hogy a mi elődeinknek a nagyon tisztelendő atyák részére adandó járandóságok felől szóló kötelezettségeket, örököseinket terhelően is, magunkra vállaljuk és azoknak évenként való kiszolgáltatására kötelezzük magunkat. — Amely évi járandóság:

7 köből rozs, — 25 hordó sör, — 6 drb. füstölt hús (sódar), 6 db. hizott sertés, — 10 itce vaj, — 3 db. kősó, — 2 db. oldalzalonna, — 1 köből paszuly, — 1 hordó káposzta, — 27 szekér tűzifa, — 1 szekér széna, — amely évi járandóság mindkét említett részről a nagyontisztelendő sztropkai atyáknak régtől fogva ki volt szolgáltatva és ezután is ki lesz szolgáltatva az egy, mostani misealapítványon kívül — — —

Jelen biztosító levelemet a főisztelendő tartományi főnök atyának és az ő főnök utódainak jövő miheztartás végett kibocsátottam és kiadtam.

Sztropkó városában, az 1674. évi, szeptember hó 6-án.

P. H.

Petheő Zsigmond s. k. ¹⁰⁶

Petheő Zsigmond tehát a klastrom és az ezzel kapcsolatos templom telepítésének magasztos eszméjével vetette el Sztropkón a vallásosságnak csiraképes mustár-magvait.

Egy olyan szent ház építéséhez fogott a fenkölt szellemű várúr, amely házban úr és szolga között nincs lelki különbség s amely rendházban szegény és gazdag egyformán lelhet és találhat sebzett és sajgó lelkére gyógyító balzsamot.

A társház még nem is volt teljesen kész, az alapítvány elfogadása után Hermányi (Hermaniensis) Tibor atya gvárdiánsága alatt három ferencrendi atyát és egy világi testvért küldött Sztropkóra Fülöp András atya, rendi provinciális.

Petheő Zsigmond gróf — így volt megírva végzete könyvében — nem gyönyörködhetett e szép alkotásának szemlélésében, mert még az építkezés befejezése előtt meghalt, mely váratlan gyász a ferencrendi atyákat Sztropkón, alig hogy elkelyezkedtek, máris válságos helyzetbe juttatta.

Petheő Zsigmond özvegye, Paczóth Anna, férjének megkezdett alkotásait, a klastromot és annak templomát, befejezte és átadta azt magasztos hivatásának.

A Szakolczán 1677-ben tartott rendi nagy gyűlés beiktatta ugyan a sztropkai klastromot Magyarországon a szt. ferencrendieknek többi társházai közé, de mert Petheő Zsigmond özvegye, vagyoni erejének hanyatlására hivatkozva, a szt. ferencrendiek személyzetét s járandóságait felényire szállította le: a rendi nagygyűlés ezúttal csak hét testvért rendelt a társházba, és pedig öt áldozópapot, kik kötelesek voltak úgy Sztropkón, mint a nagykiterjedésű vidéken, a lelkészi teendőket elvégezni, és még két világi testvért.

Cserneki Dessewffy Klára, 1679-ken tett végrendeletében, meghagyja leányának, hogy a sztropkai klastromnak minden évben adjon husz magyar forintot szent misére, az ő lelki üdveért, Ezen-

¹⁰⁶ Eredetije, latin nyelven, a szt. Ferencrend sztropkai levelesládájában.

kivül 10 köből buzát, egy szalonnát, egy kőst, 12 itce vaját, egy hordó bort, egy kassai kupa lencsét és borsót.¹⁰⁷

Özv. Petheő Zsigmondné, Paczóth Anna, halála után négy örökös maradt: Ferenc, Zsigmond, László és István. A négy testvér egyelőre szintén csak az édes anyjuktól hat személyre leszállított alapítványt ismeri ugyan el, de ígéretet tettek, hogy anyagi helyzetüknek jobbra változásával, a néhai édes atyjuknak 12 személyre tett alapítványát újból vissza fogják állítani.

A négy testvér, egyetemleges kötelezettséggel, a következő okiratot állította ki.

Mi: Alább megírt Gersey Petheő Ferenc, Zsigmond, László és István, adjuk tudtára, akiknek illik, ez levelünknek rendiben:

Hogy Istenben elnyugott édes atyánk, néhai jó emlékezetű Tks. nagyságos Gróff Gersey Petheő Sigmond úr ő nga. ezen Sztropkai klostorból (való) Pater Franciscanusok tizenkét személyre való tartásokra bizonyos quantumot deputált (*olvashatatlan*) miért mint édes atyánknek Isteneness Dispositiójához, ex singulari nostra, qua erga eundem Sacrum ordinem ducimur, affectione akarván magunkat alkalmaztatni, hogy azon Deputatum említett édes Atyánk Dispositiója szerint in suo (esse) et vigore megmaradjon miis felljebb megírt Fiu Aghon lévő Heresek annuáltunk, mindazon által mivel ez boldogtalan Revolutiók, hogy kevés jószágunk (*kiszakadva*) tolli posse desoláltatván Majorságainkat (az honnét azon Deputatum exoluciójának kelletnék lenni) debito modo nem tollaltathatjuk míg Isten ő szent Felghe ez haza állapottyát kívánt békességgel boldogítja s el pusztult kevés jószágunk elébbi ép állapottyában rendintegraltatnék, addig az hat személynek tartására az egész Deputatumból redundalo medietást (*olvashatatlan*) egyenlőképen administráljuk s azonban miglen Isten Hazzánk. békességét megadván s elpusztult jószágaink is ellőbeni ép állapotára jutván az tizenkét személyre való Deputatumot is egyenlőképen megadjuk juxta dispositionem praesumpti Dni Genitoris nostri piae memoriae desideratissimi, kívül felljebb megírt sztropkai Pateroknak kgelmeknek, vigore praesentium assecuráljuk.

Datum in Arce Sztropkó die 5. Mens. Apr. 1686.

Petheő Ferenc (P. H.) — Petheő Sidmond (*iyg*) (P. H.) — Petheő László (P. H.) — Petheő István (P. H.)¹⁰⁸

Amikor István meghalt és özvegyen maradt neje, Kapy Krisztina, apáca kolostorba vonult, a reá eső örökséget oly kikötéssel ruházta Ferencre, hogy a ferencrendiek alapítványának egynegyed részét köteles legyen fizetni.

István után, amikor László is meghalt, az alapítvány terhe ennek özvegyére, Perényi Klárára, háramlott, de úgy az Istvánt, mint a Lászlót megillető rész, évek hosszú során, fizetetlenül maradt, mi-

¹⁰⁷ Gr. Sztáray-levéltár.

¹⁰⁸ A sztropkai szt. Fer. r. klastr. levelesládájából.

nek következtében rengeteg hátrálék gyűlt össze.

Végül pedig, miután Ferenc és Zsigmond is elhaltak, az alapítvány viselésének összes terhe örököseire, nevezetesen ifj. Zsigmondra és a másik ágon származott Mihályra hárult, Zsigmond gróf lelkiismeretes pontossággal tett eleget kötelezettségének; de a Mihály gróf rovásán egyre szaporodott a hátrálék, mit a szerzetes testvérek, az akkori zűrzavaros időkben, nagyon is megéreztek.

Az 1721-ik évi ápr. hó 23-án dühöngött tüzvész a klastrom tetőzetét teljesen elpusztította, ami az anélkül is szegény klastromot a legválságosabb helyzetbe sodorta.

E veszedelem után az első segítséget az alapító nyújtotta ki, bőkezűségével nemcsak lehetővé tette a klastrom tetőzetének újból való felépítését, de kibővítését is.

Az építkezéshez szükséges fákat és deszkákat Miczinszki lengyel lovag és még több hitbuzgó adakozó ajándékozta a klastromnak.

Mihály gróf 1734-ben meghalt. Ekkor az összes javakat Zsigmond öröklí. A vallásos szellemben nevedett Zsigmond, mint egyedüli örököse a várbirtoknak, minden igyekezetét arra irányítja, hogy az első alapító akarata érvényben maradjon. Miután arról győződött meg, hogy az alapítványok körül sok zavar keletkezett, elhatározta, hogy újabb alapítványt létesít. — Alapítólevele már az 1747. évi május havában tartott rendtartományi gyűlés elé került. Az új alapítólevél (persze latinúl) így szól:

Alólirott magamra és mindkét nembeli örököseimre felvéve a halmozódott nehézményeket és terheket, mindazoknak akiknek ez ügy jelenben vagy a jövőben tudomásukra jutand, a következőket adom tudomásukra: hogy alólirott napon és folyó alólirott esztendőben át akartam vizsgálni ezen tisztelendő sztropkai társháznak alapítványait, mely a boldog emlékezetű nagyatyám, nagyméltóságú Petheő Zsigmond gróf által ide vezetett atyáknak tétetett és kiváltképp miután elődeim között különféle osztály támadt s ennek következtében a teherviselésnek különféle módja nemcsak hogy elég zavart, hanem az alapítvány letételének idejétől nem megvetendő hátrálékokat találtam, melyek mindössze, mindent beszámítva és leszámítva, körülbelül 4000 magyar forintra rugnak; hogy azonban elődeimnek akarata és szándéka hasonló ki nem fizetett hátrálékoknak következtében ne legyen meghiusítva (habár ez nem az én cselekményem folytán következett be) mégis mindeneket nemcsak megtéríteni akarván, de a jövőre nézve is a nevezett főisztelendő társháznak az összeg és a hozzátartozók tekintetéből a következő és örökösen érvényben leendő biztosítékot tettem, különös tekintettel lévén az alapítványok biztosságára és elhunyt nagyatyámnak szándékára, mivel az eredeti alapítvány különös tekintettel van a tisztán ősi javakra és jogokra, én is ezen a téren megmaradni akarván, ezen fent nevezett összeggel, az előterjesztett számadások sze-

rint, megterhelem a nagybrezsnyczei birtokot, a minyóczi és pizskoróczi más két birtokkal, melyek nemes Zemplénnvármegyében fekszenek, hozzáadván azt, hogy a nevezett Nagy-Brezsnycze közösségből ehhez hozzá csatolom egy ezer magyar forint értékű saját szerzeményemet, azon kikötéssel, hogy így a számadások szerint megállapított négyezer magyar frt.-nyi összeg, mely az előbb megnevezett birtokra általam be lett kebelezve, alább megnevezett feltétel erejénél fogva, maradjon nálam és mindkét nembeli örököseimnél egészen addig, míg az idecsatolt és meghatározott szolgálmányokat természetben, részleteztetésük szerint, én és a jövőendő örököseim fizetni akarják, hogyha azonban a fizetéstől vonakodni fognánk, avagy fognának: az esetben a sztropkai klastromnak azidőszerintvaló apostoli ügyész ura (kinek részére jelen soraim erejével felhatalmazásomat minél teljesebb módon megadom) nevemben és mint teljes meghatalmazottam a bíróság közbejöttével, az előbb megnevezett birtokokból a fent említett összeget és az alább elősorolt szolgálmányokat, a nevezett társház részére lefoglalni birjon jogosultsággal. Ezekkel szemben köteleztetni fog a többször említett társház, hogy minden héten az én és igen szeretett hitvesem, Szkavinszki Hellén által meghatározott szándékra, két szent misét mondjon boldog halálunkért; a harmadikat pedig az Urban már elhunyt elődeinkért és rokonainkért, s ha azok segélyre nem szorulnának, azon lélekért, ki a szabaduláshoz legközelebb, avagy minden segítség nélkül vagy. Minek nagyobb hitelül és megerősítésül kiadtam jelen alapítóleveletem, egész terjedelmében, a jelzett föltételek alatt, és a már előbb említett számadások alapján, megerősítve azon határozattal, hogy oly érvénnyel birjon, mintha bármelyik (nyilvános) hiteles helyen, vagy káptalanban szerkesztették volna.

Kelt Sztropkón, az 1747. évi ápr. hó 1-én

Gróf Petheő Zsigmond de Gerse s. k. ¹⁰⁹

A rendi tartománygyűlés azonban úgy találta, hogy az alapítványban kikötött birtokok sem lennének képesek kellő biztosítékot nyújtani az alapítványban felvállalt kötelezettségek teljesítésére, azért a tartománygyűlés határozta, hogy: „... a méltóságos alapító urnak előbb részletezett alapítványát a legmélyebb hálával fogadja... az Üdvözítőről nevezett magyar rendtartománynak tisztelendő kormánytanácsa, mely is a szécsi rendházban gyűlt össze, kinyilatkoztatja azonban, hogy ő a Szt. Ferenc-rend alkotmánya értelmében tiltakozik az Urban az ellen, hogy valamiféle birtokjogot, avagy jogosultságot ez alapítványra nézve birni óhajtson. . . . hanem mindaddig, amíg a fent részletezett alamizsna, társházunknak szabad akaratából, ki fog szolgáltatni, sztropkai klastromunk templomában a megjelölt három szent mise hetenként végeztessék. Mire nézve a főtiszt. rendtartományi tanács teljes éberséggel fog örködni. — Kelt

¹⁰⁹ Latin szöveggel a sztropkai szent ferencrendiek levelestárában.

az első szécsi rendházban megtartott időközi gyülekezetünkben, az 1784. évi június 23-án. A rendtartományi tanács parancsából: *Fr. Nedeczky Orbán*, rendtartományi titkár s. k.¹¹⁰

A kolostor feljegyzései között találjuk, hogy 1765 ben, a fél-óraig tartott felhőszakadás, nemcsak a klastrom folyosóit, de a templomot is elárasztotta.

Az utolsó Petheő, Zsigmond, halála után hat örökös osztozkodik a várbirtokon. Ekkor Sztáray gróf, mint a Petheő-családnak egyik jogutóda, az előbb érvényben volt természetbeli évi járandóságokat a sztropkai szt. fer. r. klastrom részére megszüntette és a helyett évi 330 rajnai forintot biztosított nekik készpénzben.

A Sztáray-fele magyar szövegű alapítólevél, melynek latin bevezetése csak töredékekben maradt fenn, azért alig is érthető, így szól:

Posteaquam illustris familiae sexus foeminei Comitum Petheo de Gerse bona per decessum ultimi deficientis masculi, Illustrissimi quippe condam Domini Comitum Sigismundi Petheo de praedicti Gerse Fratris sui remansa, signanter hocce Dominium Sztropko cum appertinentis die 29. Mensis Maji Anni currentis infrascripti inter se se divisissent (id respective de praesenti quoque continuarent) ac etiam de occurrentibus quibusdam factum corundem Bonorum ac Jurium suorum tangentibus (*olvashatatlan*) atque ordinassent; eorum laudabilis antenatorum nostrorum praeattactorum, videlicet domini comitis Petheo de Gerse exemplo subsistentiam quoque religiosi Ordinis strictioris observantes Sancti Francisci Provinciae S. S. Salvatoris, per eosdem praedecessores nostros e speciali pietatis zelo ad hocce oppidum Sztropko fundati non ultimae curae habentes, ad ulteriorem suam dispositionem interimaliter de illis ordinavit ac disposuit tali modo, et declarato:

Hogy ezen város, hogyha felosztódik is, mindazonáltal annak Dominale Beneficiumit, ugymint Mészárszékeket, Korcsmákat, ser- és pálinkafőző-házakat, Heti és egyéb Vásárbéli, nemkülönben Hidvámokat és Proventusokat, Malmokat, Álgukat s. t. eféléket jövődre is közre hagytuk, mely proventusokból idevaló Pater Franciscanusokat, Fundatiojuk szerint, mely pro annua pensione készpénzre, ugymint Háromszáz harminc Rhénes forintokra reducallatott, esztendőnként excontentáltatni fog Méltóságos Attyafi Gróf idb. Nagymihályi Sztáray Imre által, az kit különben is nemcsak ezen dolog, hanem valamint a köz Jussok sustentatioja, úgy egyéb az Familiát illető köz Javaknak Főkormányzása és Directiója is, idque absque onere illeti. . .

Super quo per nos, antelatum videlicet illustrem familiam modo solito dispositum ac ordinatum fuisse, futura jurium praefati venerabilis Conventus pro cautela praesentibus recognosco.

Datum in Arce Sztropko, die 3. Mensis Augusti Anno Domini 1767.

Comes Sztáray s. k. P. H.

¹¹⁰ Historiae Prov. Hung.

Ez az alapítvány még ma is fennáll s ennek alapján kap évente a klostrom 138 frt. 60 krt, (mai pénzértékben 277 kor. 20 fillért) a közbirtokosság pénztárából. Az alapítvány fejében viszont évenként 138 misét tartoznak mondani a klostromnak áldozópap-tagjai a főuri család elhunyt tagjainak lelki üdvéért.

Idestova másfélszáz esztendő pergett le az utolsó alapítvány keltezése óta. Azóta sok minden történt Sztropkón. Elpusztult a vár. Kihalt a klostrom megalapítójának férfi ága. Idegen kezekre került a hajdani várbirtok. És noha a klostrom újabban (az 1876. és az 1892. években is) leégeit, a jólelkű adakozók segítségével újból felépített klostromi templom tornyában elhelyezett új harangok, a nagy idők elmúltával is ifjú hévvel, hívják össze imára még napjainkban is azokat a hiveket, akik áthatva az alapító nagy szellemétől, létük fentartásához Istentől kérik és várják a segédelmet.

A sztropkai szt.-ferencrendiek klastroma.

A klostrom egyszerű, egyemeletes épület. Első és legfőbb alkotórésze a templom, melybe az épületből a keresztfolyosóról is be lehet jutni. A klostromnak felső részén, vagyis az emeleten, 13 apró szoba van, melyek a szerzetes-testvérek lakásaiul szolgálnak. Az alsó részen, vagyis a földszinten, mindjárt a lépcsőfeljárat mellett, van a tágas ebédlő. Kissé távolabb a konyha és az éléskamara. Ezek mellett a raktárul szolgáló helyiségek.

A klostromba küldött szerzeteseknek az az egyedüli, de egy szersmind a legmagasztosabb hivatásuk, hogy Sztropkón, régebben a nagykiterjedésű vidéken is, az üdvösség tudományát hirdetve, megtisztítsák a bűnös lelkeket a bűnnek minden szennytől.

Bár az alapítvány eredetben csak 12 szerzetes fentartását biztosította, volt idő, amikor 16 szerzetest is küldöttek e klostromba, akik aztán a plébániai teendőket is végezték, egészen 1767-ig, vagyis a külön rk. plébánia létesítéséig.

A rendi társháznak elég tágas kertjében, a felépítés korabeli őstermészet ölében hatalmasul felnőtt erdei fák között, szinte félve huzódnak meg a nemesfajú gyümölcsfák, melyek, gátolva fejlődésükben, türelmetlenül várják amazok kiirtását. — A kertnek északeleti részén terebélyes vadgesztenyefasor következik, mely a klostrom lakóinak kellemes sétahelyül szolgál.

A templomban öt oltár van. Első, a főoltár, mely a templommal egyidős, s mely a Szentháromság tiszteletére van följajánlva, minek következtében úgy maga a templom, mint a klostrom is ugyanarról a Szentháromságról van elnevezve. Második, az evangéliumi oldalon, a szentély felé van fordítva, de a szentélyen kívül fekszik. Ez az oltár a szent Ferenc oltára. A harmadik ugyanezen oldalon van, s nepomuki szent Jánosnak van ajánlva. A negyedik a tulsó oldalon van. Ez az oltár van legközelebb a főoltárhoz és a szent Anna nevét viseli. Ezt az oltárt, a hátoldalán olvasható felirat szerint, 1763. május havában Placzko János képfaragó és Ambrus András eperjesi asztalosmester építették. — Volt az oltár hátulján régen még egy táblácska is, melyen a következő latin felirat hirdette Borniczki Jakab Korvin lengyel lovag elhunytát:

D. O. M.¹

Memento respira Viator
Deposuit hic baculum Mareschalli
et vitam
in
Regno Poloniae
Toga Sagoque Clarus
Illustris. Magnificus Dominus
Jacobus Corvinus Broniczky
Thesaurarius Visticensis
Confoederati Exercitus
Regimentarius Minoris Poloniae
Nec non

¹ Deo optimo, maximo. (A legjóságosabb, a legnagyobb hatalmú istennek).

Loricatae Cohortis Collonellus
 qui
 Pro Deo, Fide, Libertate, Banoque publico
 Non perterritus ab ensibus Moscovitarum
 Post perpressos in acie Martis heroicos labores
 Unico mortis ictu
 Succubuit
 Quaerens quietam temporalem in terra aliena
 In terra omnium propria
 Aeternam hic invenit requiem
 quam
 Animae ejus devote praecamini
 Hoc anno, quo foedus Sanociense pro Deo,
 Fide et Libertate surgebat.
 Pridie Idus Novembris
 Amen.

Magyarul: Utas! Emlékezzél! Itt végezte életét és tette le tábornoki botját Lengyelországban a békében és háboruban hires, nagyságos és méltóságos Broniczky Hollós Jakab ur, Kislengyelország szövetséges hadseregének viszticei (?) kincstárosa, ugyszintén vértesezredes, akit Istenért, Hitért, Szabadságért, Királyért, a muszka hadak ellen rettenthetetlenül, Hadúrnak csatarendei élén, hősi szenvedések eltűrése után (harcolván) egyedül a halál kaszája sujtott le, idegen földben keresvén nyugalmat, ebben a mi mindnyájunk földében talált örök megnyugvást, amit ájtatosan kérjetelek számára. Ebben az évben (1763.) amikor létre jött a szanoczi szövetség Istenért, Hitért, Szabadságért, november 1-én. Amen.

Az elhunyt hős katona temetése alkalmával a dobrai plébános 6 db. a szt. ferencrendi klastrom 18 db. a zenészek 3 db. aranyat kaptak; hátramaradt özvegye pedig, amíg élt, minden évben 6 db. aranyat küldött a klastromnak oly célból, hogy mindenik oltárnál egy-egy szentmise szolgáltassék férje üdvéért.²

Vége az ötödik oltár a páduai szt. Antalé.

A templom felszereléseivel közül említésre méltók: a Cibórium (szentségtartó-kehely), melynek alapzatán ez a felirat van bevésve: Curavit fieri conventui Sztropkowiensi Fratrum. Ao: 1642. Illustrissimus Comes D. D. Franciscus Petheő.

Magyarul: Készíttette a szerzetesek sztropkai társháza számára az 1642. évben mltszg. Petheő Ferenc gróf ur.

Ez a szentségtartó ott volt az 1903. évi kassai Rákóczi-ereklye kiállításán, a 158 sz. alatt.

A klastrom templomában van három régi misemondó ruha.

Ezek közül kettő fehér és egy zöld színű. Az egyik fehér misemondó ruha belésén a következő felirat van: Praesentem pro

² Akk. II. 115.

Casula materiam dono dedit Exellentissimus Dominus Comes Mihael Vielohurszki Anno 1765.

Magyarul: E miséző ruhának való szövetet ajándékozta főméltóságu Vielohorszki Mihály gróf ur 1765 -ben.

A másik fehér misemondó ruhán pedig ez: Memento Excellentissimae Dominae Ludovicae Potoczki Polonae, quae occasione Polonici disturbii electionem Regis concernentis Sztropkoviae commorans, praesentem casulam conventui nostro obtulit die 8-a Juli Anno Domini 1764.

Magyarul: Emlékezzünk a lengyelországi főmélt. Potoczki Ludovika ur-asszonyról, aki, mikor a királyválasztás támasztotta zavarok alkalmával Sztropkón tartózkodott, ajándékozta ezt a misemondó ruhát társházunknak, Urunk 1764. évében, júl. hó 8-án.

A zöld misemondó ruhán: Memento Ludovicae (Potoczki?) Excellentissimae ac Illustrissimae Dominae Ludovicae, quae occasione disturbii Polonici prius Ztropkoviae, dein Zboroviae commorans, praesentem casulam die 7-a Octobris Anno 1764. ad Conventum nostrum misit.

Sennyey László báró, tekintve a sztropkai szt. ferencrendi klastrom szegénységet, 108 frt. misealapítványt tett.³

A klastrom templomában szentbeszédeket mondanak: Szentháromság vasárnapján, a rend főbb ünnepein, nevezetesen pedig szt. Ferenc, szt. Antal, Szűz-Mária, az angyalok királynéja napján, Nagypénteken és Halottaknapján.

A társház előjárói, kezdettől mostanáig, a következő szerzetesatyák voltak:

1673. Hermányi Tibor, 1675. Habdalics Mihály, 1677. Hermányi Tibor, 1678. Parniczky Egyed, 1680. Diósi Arzén, 1681. Podiebraszki Ambrus, 1682. Krizidovski Izidor, 1685. Prussius (Porosz) Benignus, 1687. Uhrovics Venczel, 1688. Landszperk Clarus, 1689. Krizidovski Izidor, 1690 Radozini László, 1692. Krizidovski Izidor, 1694. Fidler Károly, 1695. Uhrovics Venczel, 1696. Ujhelyi Ágoston, 1697. Benovics Mihály, 1699. Ziveczki Márton, 1701. Krizidovszki Izidor, 1702. Strecha Ambrus, 1705. Kozák Antal, 1708. Fidler Károly, 1710. Benovics Mihály, 1711. Kubovics Károly, 1712. Hamernik Ágoston, 1713. Padiási Márton, 1714. Piskovszki Benignus, 1715. Neiman Bernát, 1717. Szopauch Eustach, 1718. Valovics Bertalan, 1719. Mokrusa Kapistran, 1720. Mocskó Brunnó, 1722. Koricsanski Venczel, 1724. Nemecskai Farkas, 1726. Rózman Gottfrid, 1728. Ragyóci Imre, 1731. Schmidek Lajos, 1732. Dolczal Libor, 1734. Augusztini Miklós, 1735. Teberi Gáspár, 1736. Polakovics Bernát, 1738. Bartai Orbán, 1739. Polakovics

³ Sennyey It. f. 15. 30.

Bernádin, 1742. Szalóki Pál, 1744. Banszki Ciprián, 1747. Szumrák Xavér, 1748. Augusztini Miklós, 1751. Baros Péter, 1752. Jablonszki Gaudens, 1753. Kapik Tamás, 1755. Ujfalusi Fülöp, 1758. Tiger Kolumbán, 1759. Ujfalusi Fülöp, 1760. Tiger Kolumbán, 1762. Benyszovics Farkas, 1764. Ixabek Amantius, 1765. Jedlicska Ignác, 1766. Jablonsky. Gaudens, 1767. Duchon Bonifác (ekkor jött az első plébános), 1768. Vajderman Dénes, 1771. Szmutek Felicián, 1772. Papesz Anzelm, 1774. Sznutek Felicián, 1776. Novra Gyula, 1777. Sebeny Károly, 1778. Fancsovics Linius, 1779. Baranyai Fülöp, 1780. Fancsovics Linus, 1781. Vejdexman Dénes, 1782. Simkovics Benignus, 1783. Modray Ottó, 1784. Zacsek Prothasius, 1787. Baldeák András, 1791. Dczák János, 1794. Vajdovits Vendel, 1797. Matejkovics Marianus, 1800. Moyses Gottfrid, 1802. Kuliffay Celsus, 1804. Vajdovics Vendel, 1805. Gull Valerián, 1808. Matyasovszki Benvent, 1810. Plottner Antal, 1812. Tormai Jukundián, 1813. Kuhajda Hilár, 1815. Rothlochner Izidor, 1817. Balazsovics Máté, 1818. Plattner Antal, 1821. Laczkó Eustach, 1822. Török Elreaxius, 1826. Kulik Lambert, 1829. Mikovics Jeromos, 1830. Zullak Hyacinth, 1834. Bállay Gotthard, 1857. Ledniczki Mátyás, 1859. Zvinosztka Gerard, 1867. Bugányi Flórent, 1874. Kvajcsik Benedek, 1875–77. Brczányi Timóth, aki 1878-ban lemondott, utána következett: 1878. Gyurcsánszky Demeter, 1879. Brezányi Timóth, 1882. Dzurik Róbert, 1887. Hunka Emánuel, Branicskovics Damász, 1890. Jablonszky Kornél, 1908. Kesereő Domonkos; jelenben pedig Jablonszky Kornél.⁴

A sztropkai klastromnak nincs többé hathatós támasza. Jótevője is csak nagy ritkán akad, Elhaltak réges-régen azok, akik fentartásához évről-évre hozzájárultak.

A hajdan népes klastromnak ma már csak két lakója van: Jablonszky Kornél, a rendháznak előljárója és Blahó Alajos vikárius, kik elszegényedett klastromuk falai között megnyugvással végzik magasztos hivatásukat. A jelenben való gvárdiánnak nagy érdemei vannak; mert amellet, hogy hű gondozója e kegyeletes helynek, ő mentette meg az enyészettől a klastromot és annak templomát az 1892. évi tűzvész után, fáradhatatlan apostoli buzgólkodásával és avval a dicséretes cselekedetével, hogy a jószívű adakozóktól összegyűjtött pénzen újból felépítette romjaiból a templomot is, meg az ősi klastromot is.

Ezidőszerint két konfrátère van a klastromnak: Malonyay Tamás és e sorok írója.

⁴ Szt. ferencrendiek Háztörténete.

A róm. kat. templom és plébánia.

Mikor a protestantizmus rohamos terjedése folytán meggyengült hatholicizmus a XVII. században újra terjedni és erősödni kezdett: a Pázmánytól felébresztett vallásos buzgóság, a jó katolikus szellemben nevedezett Petheő-családot is arra serkentette, hogy az üdvözítő vallás megszilárdítása és terjesztése céljából sokat zaklatott várában egy plébánia-templomot építsen.⁵

Az ige csakhamar testté lőn és az Urnak 1675, évében már ott állott a hatalmas kőtemplom a várnak kellő közepében. Ezt a Petheő-féle templomot, alaprajzát és archynektionikai részleteit, valamint csucsives ablakait tekintve, valószínű hogy a régi várkápolnából alakították át.

Az eléggé tágas templom belseje áll egy feltűnő hosszú polygonel szentélyből, mely, ráccsal ketté osztva, a főoltárt és a pillérekkel alá támasztott rövid, de széles templom hajóját foglalja magában. A szentély boltozata csucsives. A szentély hossza 15·6 méter, szélessége 8·8 m. a hajó szélessége 14·02 m. hossza 13·5 m.⁶ A templom terméskőből csucsives stylban épült. Támasztó pillérei és ablakai faragott kövekből készültek. Minthogy emelkedésen fekszik: nem régen renovált szép góthikus tornyával gyönyörűen érvényesül s már messziről látható. Főoltára a műfaragásnak valószínű remeke, melyet a rajta elhelyezett történeti szerepű alakok felséges műkincscsé avatnak.

A főoltár képe az utolsó vacsorát ábrázolja, felette a Csáky és Petheő grófi családnak összetett cimere. Az előbbi cimer felirata: *C. R. C.* (Comes Rozalia Ciaki). Az utóbbi: *C. S. P.* (Comes Sigismundus Petheő). A cimer alatt olvasható évszám: 1732. A templom belsejében, a déli oldalon, a hajónak szélső mélyedése felett, az 1898. év folyamán ott eszközölt javítás megkezdéséig még a következő felirat volt olvasható: „Renovata et inalbata Ecclesia Parochialis Sztropkoviensis Die 31-ma Julii 1805.-to.” (Megújították és kimeszeltették a sztropkai plébánia templomot a 1805. júl. 31-én.) Ezzel szemben az északi oldalon: *Illmus. Dnus. Michael Josephus Petheo, Comes De Gerse, Sacrae Caesareo Regiae Mattis Consiliarius, Camerarius, Eques Aurat. Arcis et Domini Sztropkov. Haereditarius Dnus. Nec non Inc. Cottus Zemplinensis Supremus Comes hanc Eccliam Renovari Curavit Ad laudem et Gloriam Dei; in Honorem Beatae Virginis Scapularis OO. Sanctorum Anno Domini 1728, Die 25 Junii*” (Méltóságos Gersei Petheő Mihály József, Ő császári és királyi felségének Tanácsosa és aranykulcsos kamarása,

⁵ A magyar protestantizmusnak sztropkai vonatkozású történeteiből igen becses adatok vannak közreadva az Akk. XVII. évf.-ának 145 -ik és köv. lapjain.

⁶ Sztchlo Ottó műépítész felmérése, a műemlékek országos bizottságának tulajdonában

a sztropkai uradalomnak örökös ura, úgyszintén tek. Zemplénnvármegyének főispánja, ezt az egyházat ujjaépítette Isten dicsőségére és dicséretére, a kármelhegyi bold. szűz anya és a Mindenszentek tiszteletére. Az Urnak 1728. esztendejében, jún. 25.“)

Fájdalom : a templomnak 1898-ban történt átjavításakor mind a két felírás megsemmisült !

Fent a kóruson, az orgonától balra, az ugyanekkor eszközölt javítások alkalmával, még a következő latin felírást fedeztük föl : „Hoc Templum Renovatum est sub . . . cio Provisoratu G . . . Andreae Mikovski de R . . . Anno (1)664 die . . .“ Ez a felirat az itt kipontozott helyeken azért hiányos, mert a vakolat lefejtésekor az egyes betűk és sorok az olvashatatlanságig megsérültek.

A templom hajójának északi részében van a bold. sz. Mária skapuláre-oltára, mely 1754-ben készült. Az oltárnak oldalfalán a következő felirat olvasható : „Anno Dni. 1754. pinxit Henricus *Schweitzer* de Cassovia“ (Urunknak 1754. évében festette a kassai Schweitzer Henrik.) Ennél az oltárnál minden évben, július 16-án, bucsút tartanak, melyre még a messze vidékről is elvándorol az ájtatos nép.

A kármelhegyi skapuláris (vállruhás) Boldogasszony napján nyerhető teljes bucsuról szóló pápai „breve“ 1784. évi május 23-án kelt.

Szájhagyomány szerint az oltárt ékesítő Mária-kép annak idején igaz gyöngyökből készült, nyakékkal és aranykoronával volt ékesítve, de ezeket a hajdani drágaságokat, ismeretlen módon, értéktelen dolgokkal cserélték fel. Ez oltár felett van egy ódon képráma, melynek üveglapja alatt egy diszmagyarba öltözött férfi, kardosan, és egy szintén magyar nemzeti öltözetben levő urnő térdelnek, egymással szemben, az oltár lépcsőjén, és a felettük látható sz. Mária képéhez ájtatosan fohászkodnak. E megkapó jelenetet ábrázoló képet érdekessé teszi az, hogy a két alak felett, tetőirányos helyzetben, egy pólyás baba van elhelyezve, az alakok mindanyian ezüsből vannak készítve. Különösen a baba ott léte kelti fel az érdeklődést. Szájhagyomány szerint azt a jelenetet örökíti ez a kép, hogy valamikor valamelyik grófi pár nem hiába fohászkodott az Éghez egy nekik küldendő családtagért.

A templom hajójának déli oldalán van a szt. Anna oltára. A szt. Anna oltára felett üveg alatt megvolt a szt. Anna kezének mása is, melyen a következő latin szövegű felírás volt : 12. Januarii 1761. per Franciscum Molindesz P. J. Praesidem Congregationis S. Annae Geniuianae S. Manu attacta. Per Ordinarium tamen hac tenus non approbata“. (A génuai Szt. Anna társulat elnöke, Molindesz Ferenc jézsuita a szent kezével érintette. Mindennek dacára az egyházi szertartásos könyv mindeddig nem erősítette meg.) Ez a

felírás azonban a többi sok mindennel együtt az idők folyamán elenyészett.

A szt. Anna oltárától nyugat felé, a templom déli falánál, van a Pádúai szt. Antal szobra; az alapzatánál elhelyezett perselyben összegyűlt pénzt, minden nagyobb ünnep előtt, a szegények között osztják szét.

A XIX. század elején volt még egy negyedik kisebb oltár is. A segítő szent szűz tiszteletére, melyen csak akkor szolgáltattak iszentisztelet, ha a szűcsök óhajtottak szt. misét, mivel ezt az oltárt annak idején ők állították. Most ez az ú. n. „Lourdi-oltár“ és a rózsafüzérek gondoskodnak róla.

A Petheő grófok idejében volt a templomban egy szt. kereszt-ereklye is, melynek talapzatán a következő felirat volt: Illmus. Dnus. Comes Sigismundus Petheő de Gerse et Illma. Dna. Helena Szkavinszki fieri curavit Ao: 1758. (Mélt. Gersei Petheő Zsigmond gróf úr és mélt. Szkavinszki Ilona urasszony emeltették 1758-ban.) Ez a szent-kereszt-ereklye régente ezüst keresztbe volt betéve, mely a skapuláris congregatio tulajdona volt, de 1787-ben a királyi biztos azt lefoglalta, mégpedig a vallásalap javára. Most értéktelen rézkeretben van.

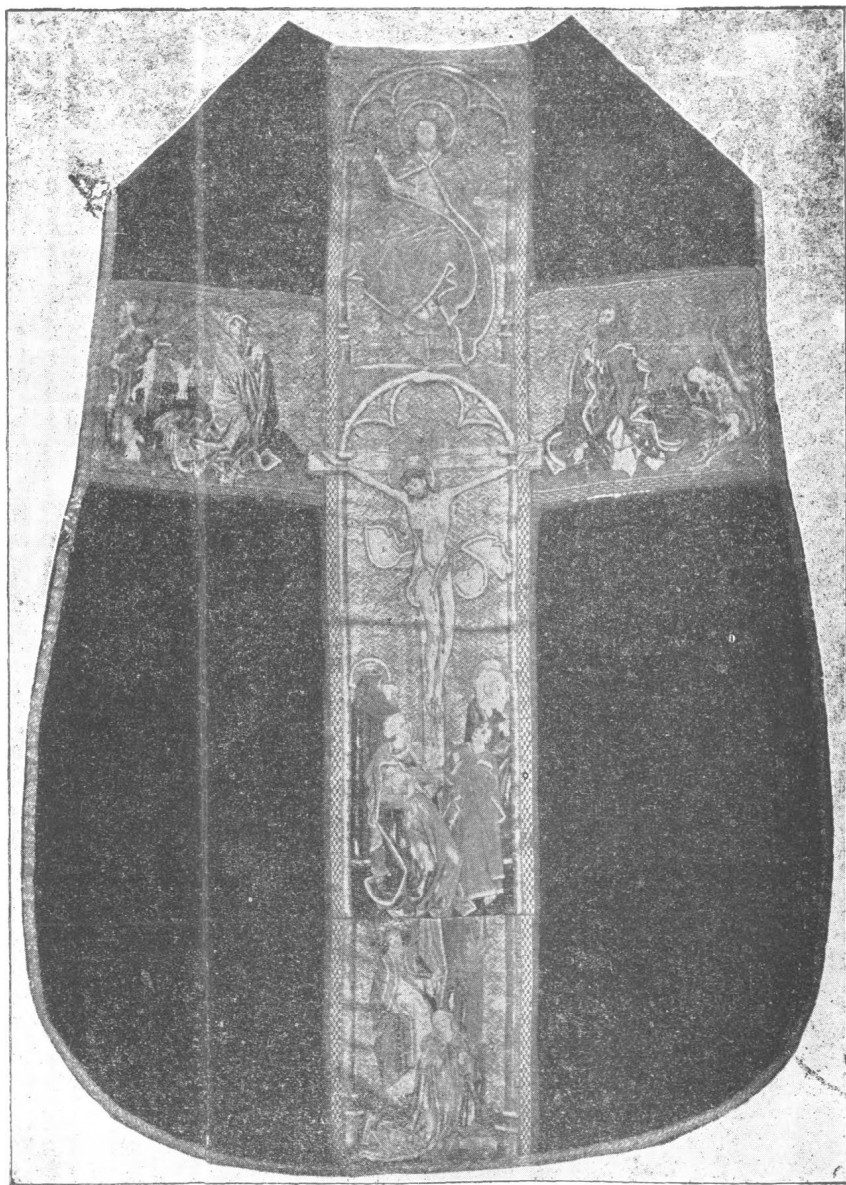
A Petheő-féle polygon (sokszögletű) templom felszerelése közül említésreméltó még egy veres misemondó ruha, értékes kézi munka himzéssel (ami főúri izlésre vall) kazula, stóla, manipulusz és bursza.

Ez a miseruha, mint egy valóságos szövött kincs, az ezredéves kiállítás (1896.) történelmi csoportjának egyik lovagtermében (Vajdahunyad-vára I. em. 42. szekrény 1507. sz. a.) volt kiállítva, ahol ez az aranyhimzésű, kereszt paszománnyal ellátott, vörösbárszony miseruha méltán vonta magára az iparművészet-történeti kongresszus tagjainak figyelmét; mert ez a középkori himzett miseruha, melynek hátsó oldalán Krisztus életéből vett bibliai jelenetek kitűnő színérzékkel vannak kihimezve, úgy kidolgozás, mint művészeti érték tekintetében szembetűnően emelkedett ki a többi kiállított hasonló emlékek közül. E remek szép miseruha nem csupán hazánkban áll egészen egyedül, de messze külföldön is igen kevés hozzáfoghatót találunk. — A jórészt német külföldi tudósok, a kiállításnak rengeteg látnivalói tömegében, meg a zajos ünnepeltetések közepette nem lévén idejük türelmesebb vizsgálatra, csupán azt állapították meg felőle, hogy igen előkelő német mester kartonja után készült.⁷

Az ezredéves kiállítás után kerek tiz esztendő mult ei, amikor (1906-ban) a véletlen Éber László dr. egyetemi m. tanárt Sztropkóra vetette, ahol őt, mint kitűnő régészt, ez az értékes miseruha annyira elbűvölte, hogy Budapestre érkezéssel Pogány Kálmán dr.

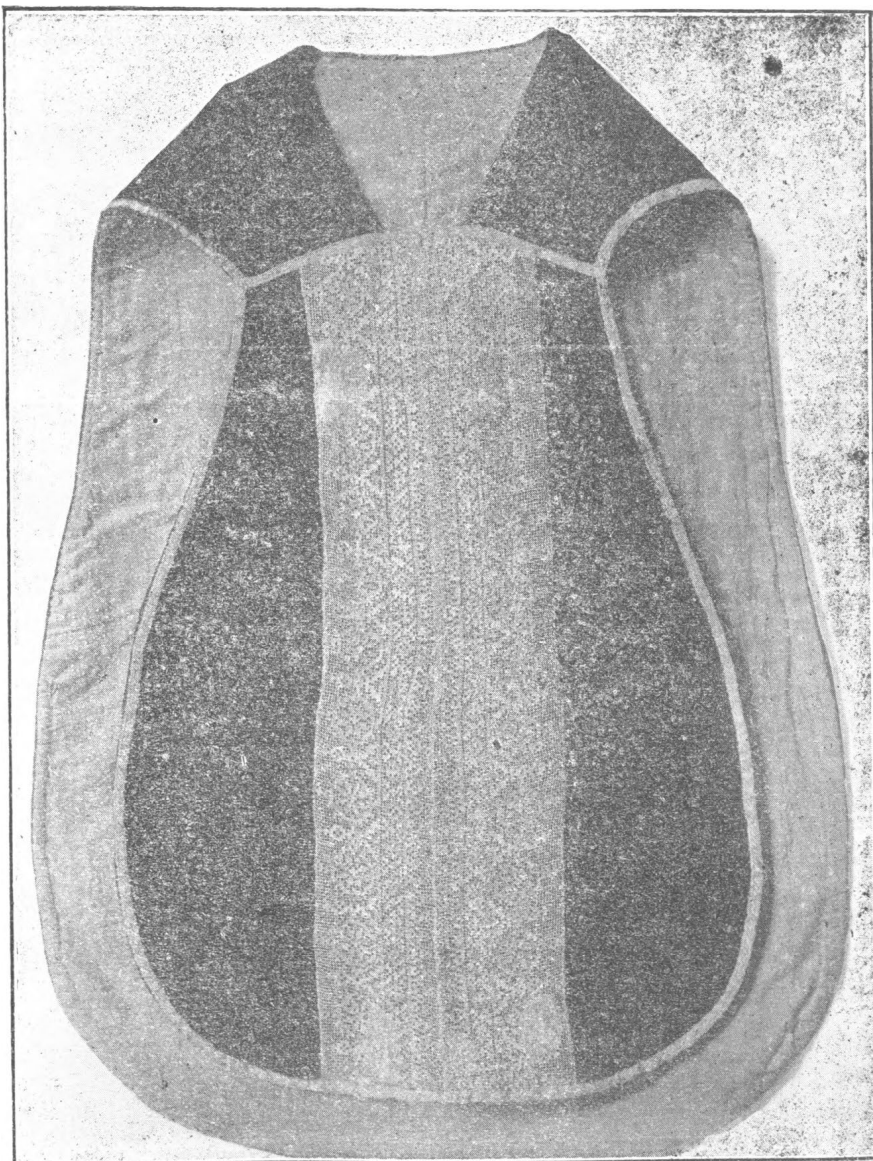
⁷ V. ö. Czobor Béla dr.: „Egyházi emlékek a történelmi kiállításon.“ Bpest 1898. 75. old.

A sztropk

A szatropkai misemondó-ruhának (kazulának) hátsó fele.
(E hátsó oldalnak öt részletképét l. alant I–V.)

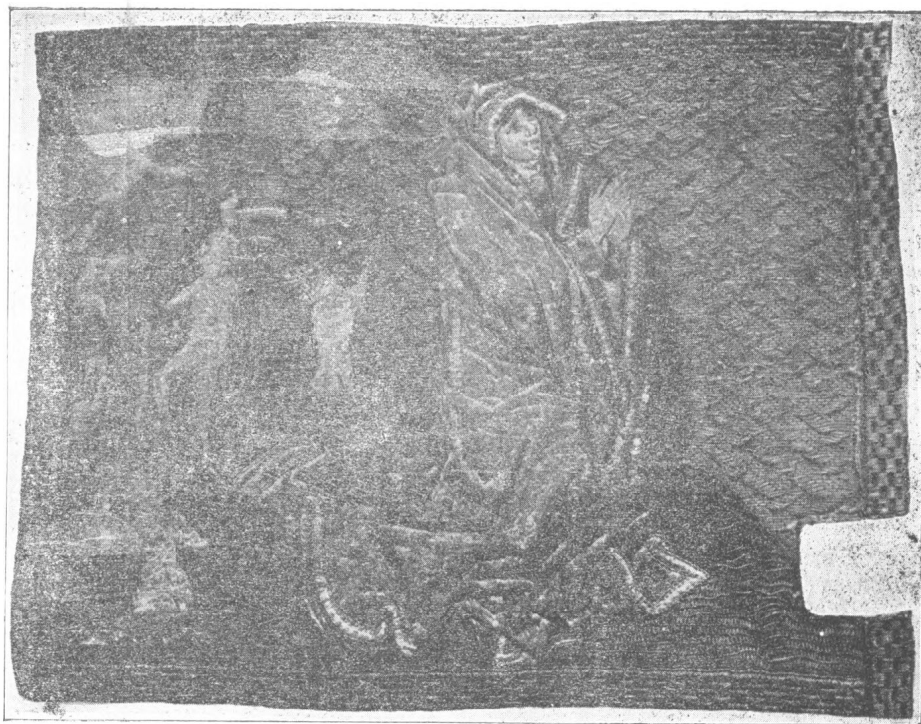
a i k a z u l a . *

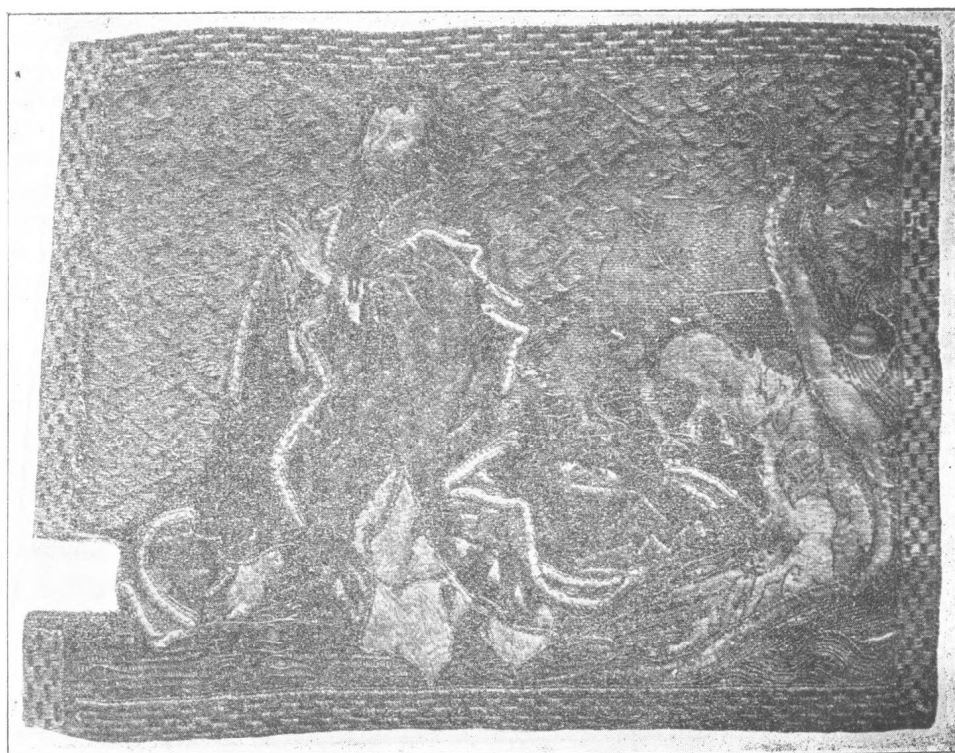
A sztrópkai misemondó-ruhának mellő fele.

**III. Részlet a misemondó-ruha tűfestéséből. (Krisztus,
mint a világ bírója)**

IV. Részlet a misemondó-ruha tűfestéséből. (Mária és az üdvezültek.)

V. Részlet a misemondó-ruha tűfestéséből. (Keresztelő szt János és a kárhozottak.)

I. Részlet a misemondó-ruha tűfestéséből. (Angyali üdvözlés.)

* A ducok (chlisék) a Magyar Nemzeti Múzeumnak klisé-raktárában, a 13366—13372. sorszárok alatt. — Hálás köszönetem Hampel József igazgató úr öméltségának, hogy könyvemnek igen értékes műmellékleteiül szíves volt kikölcsönözni az itt bemutatott hét rendbeli ducot. Igénytelen véleményem szerint: a maga nemében ez a párját ritkító, egyszersmind pedig egyházi műremeket képező „sztropkai kazula“, még a XV. századból korunkra maradt szentelt ereklve lehet.

U. E.

(E hátsó oldalnak öt részletképét 1. alatt I–V.)

II. Részlet a misemondó-ruha tűfestéséből (Kálvária.)

archaeologus figyelmét nyomban a műremek felé irányította, aki aztán az *Archaeologiai Értesítőnek* 1907. é. 5. számában „A sztropkai miseruha” cím alatt nagy szaktudással megírt dolgozatában ismertette azt.

Alakja megegyezik azzal a szabással, mely közvetlen az egykorú zárt ú. n. „paemula” kétoldali felhasítása után jött divatba s maradt általános használatban, egészen a XVI. század végéig, amikor az u. n. „borromei casula” váltotta föl. A több darabból összetoldott, mintázatlan vörös bársonyon himzett betét: elől függélyes sáv (columna), hátul derékszögű keresztalakban (a XIV. századig mindkét oldalra villakeresztet applikáltak). Amaz, bár eléggé régi, mégis az utóbbinál későbbi keletű, kék lenhálóba arany és ezüst szállal befűzött, geometriai formákat feltüntető csipkeszerű rechehimzés (filet Netzstiekerei) több helyütt jelentékenyen megrongálódva. A hátulsó felén látható 19 cm. széles paszomány kissé megkopott vászonalapú teljes himzés aranyszegélybe (poi int guafre) foglalt alakos ábrázolatokkal. Méretei 160+64 cm. Az alakok színes pihelemmel (Flockseide) laposöltésben (Point plat. Plattstich) vannak előállítva. A háttér vörös selyemfonállal levarrt, fonatos mintát mutató ezüst (point natté encouchure) Az ábrázolatok az Új Testamentumból vett három jelenetet tárnak elénk ú. n. az Angyali üdvözlést, a Kalváriát (helyesebben: Krisztust a keresztfán) és az Utolsó ítéletet.

Legalul foglal helyet az Angyali üdvözlés (17—23 cm.) Eredete alkalmával a mellő oldalon volt. Fönt körülbelül 7--8 cmnyi rész le van vágva belőle s minden átmenet nélkül toldották később a Kálváriához, melyből szintén hiányzik valami. Mária egészen készbe öltözötten, csöndes áhitattal térdel csucsíves izlésű imaszéke előtt. Köpenye gazdag hajtékokban omlik a padozatra, mintegy folytatásaként kibontott narancssárga hajfürteinek. Kezeit, melyek még az imént a térde melletti zsámolyon heverő imádságos könyvet tarták, szemérmesen maga elé tekintve, szüzi meglepetéssel terjeszti szét a váratlan idegen férfinak, az „Ur hirnöké”-nek szava hallatára, ki ezuttal, térszüke miatt ugyan, de tartalma szerint is igen sikerülten, nem oldalt, hanem hátulról jelenik meg, baljával gyöngéden félrevonva a szék fölött lévő menyezetes függönyt. Jobbkezében, melyel fehér tunikájára vetett, vastag redőkben alácsüngő zöld palástját fogja föl, vékony keresztet tart küldetése jeléül. Kissé gömbölyű arcát rendkívül gazdag bodros haj koszorúzza, melynek parányi, dugóhúzókra emlékeztető plasztikus himzése (csomó-öltés, point d'armé knöthenstick) egészen elüt a többi részletétől (ezzel még többször találkozunk az Utolsó ítéletnél). Kétoldalt góthikus oszloptörzsek futnak felfelé, fölül, az említett lemetszés folytán, hiányzik a menyezet felső része, egy darab Gábor arkangyal szárnyából is és — talán még — a leszálló Szentlelket jelképező galamb.

Több helyütt, különösen a ruhaszegélyeknél és a két oszloplábon, erős féslek vannak, Mária arca nagy mértékben megkopva. Középen van a művészeti szempontból legtökéletesebben megoldott jelenet: Krisztus a keresztfán (17–50 cm.) Egy csucsives fülkébe helyezett, bevarrt arany (point coucke) cux comissan függ az Üdvözítőnek csaknem teljes épségben megmaradt és, ha tulzott karcsúságától eltekintünk, szinte tökéletes anatómiájú alakja. Ágyéka körül mesterkélt lebegő fehérkendő. Még él, mert sebeiből patkzik a vér s csak aranynimbuszal környezett töviskoszorus fejét hajtja le kimerültségében, vagy talán, hogy bucsupillantást vessen siránczó övéire? Fölötte, ezüsthímzésű táblán, alig kivehetően a szokásos INRI. Lent, a keresztlábnál, öt alak kitünő elrendezésben. A viruló ifjuságu Magdolna, ki a kezeit tördelő és fájdalmában összeroskadó Máriát tartja. A másik oldalon, megfelelően, a Mester legkedvesebb tanítványa, a hasonlóan fiatal ev. János tekint föl a keresztre, kézmozdulatában és megnyerő kerek arcán a történetek fölött naiv csodálkozás kifejezésével. Valamivel ezek mögött szélről még egy-egy alak dicsfényvel (finom dekoráló érzékre vall, hogy az előtérben mozgó alakokon soha sincsen nimbus). Az egyik, tartásából és ruhájáról ítélve, valószínű hogy *férfi*, majdnem teljesen háttal áll, s arcát keszkenőjébe rejtve sir. Párja *nő* és szembe fordulva, összetett kézzel meresztli tekintetét a boldogtalan istenanyára.

Legfölülre, a paszománykereszt két karjára és a szárnak ezek fölé emelkedő végződésére került az utolsó ítélet (17–28 cm. és kétszer 21–16 cm.) középüti hasonló csucsives keretben, azon véresen, amint föltámadott és menyeke ment (in ea forma, qua ascendit) trónol a „rex gloriae“ szivárványon ülve s lábát a földtekén nyugtatva. Bő barna palástja sajátságos jobbfelé irányuló lendülettel lóg le mezitelen testéről. Feje körül aranyos dicsfény, ebben, miként a keresztre feszített Krisztusnál is, a szentektől megkülömböztető vörös liliomkereszt. Jobbja mögött, mellyel az igazakat inti magához („Venite: . . .“) liliomszál, a gonoszokat eltaszító balja fölül pedig („Discedite“ . . .) kétélű pallos lebeg. Jobbján Mária esdekel hozzá, térden állva, a bűnsök bocsánataért, míg fejére huzott kék kendője tetszősen stilizált u. n. esillagalaku hajtékokban rendeződik el a zöld pázsiton. Ettől hátrabb három apró idvezültnek ruhátlan alakja látható. Kettő éppen sirjából emelkedik ki s összetett kézzel hálálkodik az ítélkező bíró felé, a harmadik meg már be is lép a mennyország ezüstöskék fellegekbe burkolt góthikus portáléján. Tulonnan a másik közbenjáró, keresztelő János térdepel, a barna szőröcsruha vágásánál mezitelenül, kilátszó baltérdére támaszkodva. Bozontos szakállal, lángalaku fürtökkel körülvevte feje az egész himzés legépebben maradt részlete. Mögötte egy arannyal és sárga selyemmel fedőöltésben (Lasurtich) himzett ördög négy elkárhozott lelket seprűz be a poklot jelképező s ugyancsak

aranyhimzésű (poini couche ombre) tátongó sárkány-torokba. Egyet éppen hátánál leszorítva, ütlegel, egy másik fejjel lefelé bukik az örök-tűzbe, kettő pedig már bent ég és ezek (mily kedves naturalizmus!) rózsaszín bőrűek s egyiknek, ki térdig kiemelkedve áll, mintha korona lenne kékfonállal feje köré himezve, A külső széleken erős kopások és féslek.

E becses relikviának külső történetét tekintve úgy véljük, hogy az a Petheő-család adományaként került a sztropkai templom szelvényei közzé. Ezt a feltevést igazolni látszik a miseruha többszörösen összetoldott, durva kék vászon bélésén látható egykoru szignatura is, mely szerint a műhimzés eme remeke a sztropkai templom kegyuraságával kapcsolatban jutott Sztropkóra. A csak nehezen kibetűzhető elbarnult tinta fölírás ez: 1693. IFJABIK BARKÓCZI JULIANNA. Ez az ifjabbik Barkóczy Julianna, minden valószínűség szerint, azonos azzal a Barkóczy Juliával, aki Nagy Iván I. kötetének 200. oldalán, a Barkóczy nemzedékrendi táblából kimaradván külön említetik, mint a XVII. század második felében élt Barkóczy Sándor leánya, s a ki úgy kerülhetett a sztropkaiakkal érintkezésbe, hogy anyja, Perényi Mária, férje halála után Petheő (XI.) Ferenchez ment nőül. A kis Julianna bizonyára követte édesanyját annak új otthonába s így nem lehetetlen, hogy gyermekségének javarészét a sztropkai várkastélyban töltötte és mikor onnan, felnövekedvén, férje, 'Sennyey Pongrác oldalán eltávozott, mintegy gyermekkorának emlékjeléül hagyományozhatta a diszes misemondóruhát a helybeli róm. kat. templomnak, melybe mostoha nagyatyja, Petheő (IV.) Zsigmond, a Petheő-familia grófi rangra emelője is temetkezett (1675), miután azt még életében átalakította és bőkezűen felszerelte. Így lett Sztropkó e nevezetes műemlék mindenesetre hosszas és változatos vándorlásának utolsó állomásává.

Ezt a miseruhát a Nemzeti Múzeum vette meg 4500 koronáért, oly kikötéssel azonban, hogy az egyház, ez összeg visszatérítése mellett, bármikor is visszaválthatja.⁸

Egy fehér, szintén igen értékes misemondó ruha. Ezenkívül s ezekkel egyidőből származó szentség alá való himzet. — Egy sárga réz vert offertórium-tál, fenekén a bünbeesés jelenete. — Egy csucsives szentély fülke. — Két vas gyertyatartó,⁹ melyek a nagy heti szertartásokhoz kerülnek használatba. Az egyik 13, a másik 3 gyertyát tartó karral. Mind a két karos gyertyatartó kovácsolt vasból készült, ugynevezett, passió-gyertyatartó. Különös figyelmet érdemel a nagyobbik, melynek három lába a testes négyszögű szárból van kihasítva és csavart idomú. Háromszoros négy ága van, melyekre a nagy heti szertartáskor a 12 apostolt jelentő gyertyákat teszik; a fő ág vége, erős tövissé kovácsolva, a tizenharmadik,

⁸ Pogány Kálmán dr. A sztropkai miseruha. Arch. Ért. 1907. évf. XXVII. köt. 5. sz.

⁹ Rajza megvan a Műemlékek országos bizottságánál.

mely is Krisztus urunkat jelképezi, tartja a nagy gyertyát. Az ágak közül nyolc szintén tövisforma nyúlvánnyal van ellátva, melyre a gyertyákat feltűzhatték, négy ágának pedig hüvelyes tartója van a gyertyaszálak számára. Magassága 1.50 méter. Egészen egyszerű, disztis nélkül való mulakatos munka a XV–XVI. századból.¹⁰ E tárgyak is ott voltak az az 1896. évi ezredéves kiállításnak történelmi csoportjában és a kiállítás zsűrijétől nagy-érmet nyertek. Van továbbá a templomi régi disztárgyak között egy csinosan faragott, csúcsives keresztelő medence, úgyszintén egy csinos cibórum (áldoztató kehely) az 1658. évszámmal. Felirata: Industria P. D. Stephani Györffy. Illmus. D. Comes D. Sigismundus Petheő de Gerse et Illma. D. Com. Helena Szkavinszki fieri curavit Anno 1658. (P. Györffy István ur iparművészetével. Készítették méltóságos Gersei Pethő Zsigmond gróf és méltóságos Szkavinszki Heléna grófasszony, az 1658. évben.) — Van ezeken kívül egy góthi műű, ritka szép szentségtartó is az 1627. évből, e felirattal: S. D. T. B. R. pro Conventu Sztropko v. Anno 1627. (A sztropkai konvent részére. 1627.)

Hogy a régi emlékeket az elpusztulástól megóvjuk, a templom-toronynak első emeleti szobájában egy kicsided muzeumot létesítettünk Malonyay Tamásné urasszony támogatásával. E muzeumnak látogató könyvébe első látogatónak van beírva Fischer-Colbrie Ágost megyés püspök urunk neve. A templom alatt négy sírbolt van, ezek közül az egyiknek lejárata kívül a templom déli oldalán a szentély alatt, míg a másik háromba a templom belsejében volt egykoron a lejárata.

A Petheő-család e sírboltjainak egyikében nyugszik *Babocsay* Ferenc kuruc brigadéros is, aki a romhányi csatában vérzeit el a hazáért. Eltemették Sztropkón az 1710. január 22-én.¹¹

Amidőn 1903-ban Virágh Pál dr., akkor volt rk. plébános, a vártemplom alatt lévő ősi sírboltot kinyitatta, a jeles halottaknak ez az örök pihenő helye oly rémségesen siralmas látványt tárt fel, amit hüen leírni merő képtelenség. A szétmállott koporsók foszlányai szana-szétszórva, a csontok pedig kegyetlenül vad pusztításra mutatva a legnagyobb össze-visszaságban heverték.

A grófi család részére, a templom szentélyében, a déli oldalon volt az oratórium, melybe a varkastélyból vezető folyosón egy torony-szobából volt a feljárás. Ez az oratórium (imaterem) ma már nincs meg. Megvan azonban, a régi sekrestye fölött, a Gersei Petheő-családnak az a grófi epitaphiuma, melyet a templom építésekor helyezett oda a templom kegyura.

A templom déli oldalán levő négyszögű torony, melyhez a templom szorosan hozzá van építve, hajdan őrtorony lehetett. A ferencrendiek Háztörténete szerint, a torony alapkövét 1593-ban

¹⁰ V. ö. Czobor Béla dr.: Egyházi emlékek 48. Arch. Közl. X. III. füz. 61. l.

¹¹ Rk. sztropkai plébánia: Halottak anyakönyve

tették ugyan le, de nem lehetetlen, sőt nagyon is valószínű, hogy ezt a tornyot az ellenségtől elpusztított őrtorony maradványaiból építették újból.

A templom tornyának déli falán kívül, az első emeleti ablak alatt, befalazott renaissance stílusú emléktáblán, a következő felirat olvasható:

SPBILIS. AC MAGN. DOMINUS PETHEŐ DE GERSE LIB. BARO AC
CAESAR. REGIAEQVE MAISTATIS CONSILIAR. CAMERAR. AC PARTIUM
REGN. HUNG. SUPERIOR. VICEGENERAL. SVPREMUSQVE. CAPITANEUS
ONODIENSIS CVRAVIT HOC AEDIFICIVM. FIERI IVS(SIT) ANNO
MDCLXXV.¹²

Baloldalon fent:

AD LAUDEM ET GLORIAM SANCTIS. (TRINITATIS)¹³

Jobboldalon, a nagy szöveg felett:

IN HONOREM IMMACULATAE VIRGINIS MARIAE.¹⁴

A térdelő harcos fejénél:

SVB TVVM PRAESIDIVM.¹⁵

A fentemlitett domborműves és feliratos táblán egy páncélba öltözött térdelő alak látható, a Petheő-család címerével együtt.

A templom javítást igényelvén, mint azt a templom belsejében talált felirat is igazolja, Petheő Mihály gróf nemcsak kijavíttatta, de ki is bővítette. Mig az megtörtént, a várrom fölött épült toronyban voltak elhelyezve a harangok. — Volt pedig egy 12 és egy 3 mázsa és 31 fontos harang. — A templom részére 1759-ben szereztek be a tizennégy mutációs orgonát, amelyen kívül a kóruson volt még egy régi, hét változatú orgona is.

Abban az időben még két feljárat vezetett a kórusra. Ma azonban már csak a déli oldalon levő feljárat van meg.

A templom kórusán, szent-mise alkalmával, karmester vezetése mellett, fuvó és ütőhangszerekkel ellátott zenekar működött közre 1904-ig. Régente, nagyobb ünnepek alkalmával, a templomtérén taracklövésekkel emelték az ünnepies istentiszteletek fényét és magasztosságát. — A torony alatt volt régi sekrestyét ma már nem használják. A most is használatban levő sekrestyét 1786-ban renoválták.¹⁶

¹² Tekintetes és Nagyságos Gersei Petheő báró ur, ő csász. és kir. felségének tanácsosa, Magyarország Felső Részeinek altábornoka és ónodi főkapitány építtette ezt a templomot az urnak 1675. évében.

¹³ A legszentségesebb Szent Háromság tisztelőtére és dicsőségére.

¹⁴ A szeplőtelen Szűz Mária tisztelőtére.

¹⁵ Oltalmazó alá sietünk

¹⁶ Visitatio Canonica.

A Pethő-családnak vallásos voltát három kőszobor hirdeli az utókor előtt. Ezek közül kettőt, Nep. Szt. János és szt. Flórián szobrai, Petheő Zsigmond a belsővár udvarán állíttatta fel 1760-ban, melyeket ugyanabban az évben, szt. Imre napján, *Ivanovics* Márton homonnai esperes-plébános szentelt fel ünnepiesen. Közülök a szt. Flórián szobrát 1901-ben, mikor az állami iskolát építették, szt. János szobrát pedig 1910-ben a templomkertbe helyezték át. — A harmadik szobor, az Ujsor-utcán, a Burák István kertjébe került. Ezt a szobrot, mely a kisded Jézust karján tartó Szűz Máriát ábrázolja, Petheő Zsigmond gróf és neje Szkavinszki Ilona emeltették. A felírás rajta ez: C. S. (IGISM,) PETHEO — HELENA SKAVINSKI. MDCCLX.

A vártemplomban, csaknem egy évszázadon keresztül, a szt. ferenczrendi szerzetesek végezték a plébánosi teendőket. Mig végre a sztropkai róm. kat. hívek kérelmére Esterházy Károly, egri püspök, Novák Mihály róm. kat. lelkészt nevezte ki Nagydobráról ide lelkésznek, akit 1667. január 25-én *Ivanovics* Márton homonnai esperes-plébános iktatott lelkészi hivatalába. Az új plébános a legrosszabb időben foglalta el állását. Ekkor már a templom patrónusa, Petheő Zsigmond gróf nem élt. Az örökösök maguk is küzdöttek az anyagi gondokkal és így nemcsak a templommal, de magával a plébánossal is vajmi keveset törődtek.

A Petheő Gáspár részéről 1700-ban felajánlott dézmaszedés joga, mivelhogy a ferenczrendiek avval nem éltek, veszendőbe ment. — Ez a pápi tized: bárány, méhraj, tavaszi és őszi gabona, zab- és árpadézsmából állott, sőt Bakócz Tamás egri püspöknek 1493. év udvartartási számadó könyvében Sztropkón még bortizedről is van szó: „Sthrupkó Bortizede 18 $\frac{1}{2}$ ft. Borostyánkoszorus Tamás végrehajtó gyűjtött ebből össze összesen és beszámolt 1000 $\frac{1}{2}$ ft-tal, továbbá 400 $\frac{1}{2}$ fttal, és 29 fttal, melyből a helyesbitésre engedtek 14 $\frac{1}{2}$ fto, a kiadásokra pedig 40 fto.“¹⁷

E jog, Petheő Zsigmond halála után, az örökösökre származott vissza, mert az örökösök azzal érveltek, hogy a kegyuri jog tárgyi- illetve birtokhoz kötött.

Mikor a Petheő-féle nagybirtokot hat örökös között szétosztották, nem jutott eszébe egyiknek sem, hogy a templom és plébános jövőjét illő módon biztosítsák. E helyett különféle követelésekkel lépnek fel és mert a plébános, a rideg mellőzés után, a helyzethez méltóan cselekedett, be is panaszolták fölöttes püspökénél. Még akkor nemcsak Sztropkó, de egész Zemplénnvármegye is az egri püspök egyházi főhatósága alá tartozott. A püspök azonban, az igazság és méltányosság pártjára szegődven, következőket írta a grófi örökösök főkormányzójának, Sztáray Imre gróf főispánnak:

¹⁷ Akk. VI. 81.

„Méltóságos Gróf főispány Ur Bizodalmas jóakaró Uram. Meg kell vallanom, hogy amit a dobrai és a sztropkai plébános cselekedett a sztropkai paróchiális templomban tartandó Isteni szolgálatok iránt, azt az én rendeletemből cselekedte. Böltsen által érezheti Exellentiad, hogy mindezeknél, az egyházi törvények igazsága szerint, nagyobbra lehetett volna szakadnom (*igy*) ha vizsgálni akartam volna azt, amit püspöki jussaimnak sérelmére s plébánosomnak kötelességére(?) a méltóságos Petheő-familiának sucesori elkövettek. De valaminth soha sem szoktam, úgy ebben sem kívántam hirtelenkedni, üdvösségesebbnek ítélvén atyai kegyességemet inkább, hogy sem törvényes igazság szerint való keménységemet tapasztaltatni az említett M. Familiának ellenem s Plébánosom ellen vétett suppressioival(?) A scapuláris congregatióknak miséiben fogyatkozás nincsen, mert én meghagytam az említett plébánosomnak, úgy a barátoknak is, hogy amennyire azokat a sztropkai paróchiális templomban el nem végezhetnék, mondják el a magok templomaikban. Már hogy Excellentiád kérésének eleget tegyek s hozzája való különös hajlandóságot valóságosan bizonyítsam, megengedem, amint ez iránt fellyebb megírt Plébánosomat módban hagytam(?) hogy Excellentiád számára a várban levő paróchiális templomban minden nap szent miseszolgálat lehessen, egyebekben mindazonáltal fenmaradjon az előbbeni rendelésem, remélvén ezen engedelmem új ösztönt fog adni Excellentiádnak, hogy a sztropkai plébániának állapotja a M. összegyülekezendő familia által rendben hozatassék. Amit Excellentiád hathatós pártfogásában, magamat pedig tapasztalt szivességébe ajánlván, maradok Excellentiádnak Egerben 2. decemb. 1767. Gróf Eszterházy, egri püspök s. k.“¹⁸

E levélnek azonban nem volt meg a kellő hatása, mert a plébánust továbbra is ott látjuk a kertészlakból átalakított szerény épületben, még szerényebb javadalmazással, melynek súlyát még ma is, csaknem másfélszáz esztendő múltán, érzékenyen sínylik az ide ki-nevezett plébánosok.

1773-ban Eszterházy Károly gróf egri püspök, a plébániákat látogatván, Szentháromság-vasárnapjának előestéjén Egerből, saját hintáján, érkezett Sztrópkóra, hol a várban több napig tartózkodott, mely idő alatt a bérnialást is elvégezte s ugyan e célból, Urnapján, Göröginyére ment és onnan székhelyére Egerbe hazautazott.¹⁹

El kell ismernünk, hogy mikor még a Petheő-család fénykorát élte, e család hitbuzgósága révén áldásos jótékonyága nem csupán a sztropkaiakra, hanem a nagy vidékre is bőven kiterjedt. Nem volt e vidéken olyan templom, ahová e nemes szíví család jótevő keze el nem ért volna. A Gersei Petheő-család utolsó fitagjának sirba-

¹⁸ Gróf Sztáray Sándor levéltára: Petheő-iratok 1464. sz.

¹⁹ Szentferencrendiek: Háztörténete.

szálltával azonban elérkezett a vég, Vele együtt szállott sirba templomunk patrónusa is!

Leporisz Mihály plébános az örökösöknél, sok utánjárás után, kimódolta azt, hogy a rozoga parókhia helyett 1802-ben új plébániát építettek, mely épület, ha nem is volt valami nagyszabású alkotás, az akkori igényeket teljesen kielégítette.

Amikor, Eszterházy Károly gróf egri püspök halála után, öfelsege I. Ferenc császár és apostoli magyar király javaslatára, az apostoli szentszék a kassai püspökség felállítását 1804. augusztus 9-én kelt pápai bullával megerősítette: ez időtől fogva a sztropkai rk. egyház a kassai egyházmegye főhatóságához tartozik, mely örvendetes esemény lehetővé tette azt, hogy egyházfejedelmünk az ő főpásztori ténykedését sürűbben gyakorolhatja sztropkai hivei irányában is.

1814. június 15-én egy kovácműhelyben tűz támadt, minek következtében a vártemplom is leégett, tornyostul, a harangok elolvadtak és mint alaktalan érctümegek zuhantak le a sekrestyébe.²⁰ A Petheő-örökösöknek és az adakozóknak hozzájárulásával csakhamar újból felépült a régi vártemplom, öreg tornyával együtt. A tűzvész alkalmával elolvadt harangokat, szintén a Petheő grófok örökösei és a jószívű adakozók áldozatkészségéből, pótolták ujakkal.

A nagyharangnak egyik oldalán, Szent Péter és Pál apostolok képe mellett, ez a felirat:

ÖNTÖTTE SCHMITZ PÁL EPERJESÉN 1847. SZT. PÉTER ÉS PÁL APOSTOLOK TISZTELETÉRE.

A harangnak alsó részén:

A NAGYMÉLTÓSÁGU GERSEI GRÓF PETHEŐ LEÁNYÁGON LEVŐ MARADÉKAI ÁLTAL KESZITETTE N. GY, 1847. 9. S.

A másik oldalán: Szt. Péter és Pál apostol, kereszttel, feje fölött a Szent-Lélek, galamb képében.

A középső harangon, a Szűz Mária képe alatt ez a felirat van:

SZTROPKAI HIVEK KEGYES ADO MÁNYAIBÓL KÉSZÜLT 1893. EV-BEN. ÖNTÖTTE: WALSER FERENCZ FÉLE R. T. BUDAPESTEN.

A kisharangon:

ÖNTÖTTE SCHMITZ PÁL EPERJESÉN 1847. SZENT ISTVÁN MAGYAR KIRÁLY TISZTELETÉRE.

A templom tornyát 1876-ig óra is diszította, de a Sztropkón azóta állandó tanyát ütött tűzvész ezt is elpusztította; 1892-ben azonban Andrássy Sándor gróf, országos képviselőnk, 1000 (ezer) korona adományával lehetővé tette egy új toronyórának a beszerzését.

²⁰ Ferencrendiek: Háztörténete.

Szabó András, mint a kassai egyházmegyének első püspöke, titkára Fábry Ignác kíséretében, 1816. szept. 14-én látogatta meg először a sztropkai egyházat. Ekkor Jekelfalussy József cs. és kir. kamarás képviselte, mint kegyúr, az összes örökösöket. A püspök megállapította, hogy Sztropkón akkor 1254. róm. kat. és 7 protestáns lélek volt. Megdicsérte a népet a templomhoz való buzgó ragaszkodásáért. Dicséretét lejezte ki ugyanakkor Prohászka Máté plébános és Terna János kántornak is azért, mert hivatásukat lelkiismeretes pontossággal teljesítik.

A főpásztori u. n. „*visitatio canonica*“ mint nyitott biblia tárja fel még ma is egyházunk történetének érdekesebb mozzanatait. — 1904. április 19-én a torony keresztje leesett. A kereszt helyreállításával egyidőben, a Műemlékek országos bizottságától származó terv szerint, a torony ötlet megillető tetőt kapott.

A vártemplomban a harangozói és sekrestyési teendőket már kezdettől egy személy látta el, s hogy e kettős szolgálatért sem részesült valami fényes díjazásban, bizonyítja egy 1767-ből visszamaradt okirat, mely, egyebek közt, így szól: „A sztropkai harangozó és sekrestyés instantiájára determináltatott, hogy ezen folyó esztendőre a közönséges taxától megszabadítasson és most a közönséges életből, az eddig való szokás szerint, a Mgos uraság részéről egy köből gabona kiméretessék, mind Templomnak s eszközöknek tisztán való tartása, mind pedig nyáron a toronyba vigyázása s fáradságai miá.“²¹

A meghaltak anyakönyve 1700-tól, a kereszteltek anyakönyve 1704-től van meg, melyek, mint nagybecsű relikviák, nagy gonddal őriztetnek.

A temető, melyben a különböző törvényesen elismert keresztény vallásfelekezeteknek elhunyt tagjai vegyesen nyugosznak, a plébánia keleti részén van. Az egyszerű sirhantok alatt szabadságharcainknak és társadalmunknak több kiváló alakja alussza örök álmát. Van a temetőben egy kisdud kápolna is, ahol az elhunytak lelki üdvéért engesztelő szentmise áldozatot mutatnak be.

Ifj. Petheő Zsigmond, az általa gyakorolt jótékonyságoknak mintegy betetőzéseül, több alapítványt létesített. Az egyik 4000 váltó forintos alapítványt a sztropkai plébánia-templom részére olyformán tette le, hogy annak kamataiból a templom, plébános, orgonista és egyházi segélyeztessék. — Az „öröklámpá“-ra is tett Petheő Zsigmond alapítványt, de ezt az ő halála után a kegyuraság lefoglaltatta,²² egy ötezer váltó forintos misealapítványt pedig 1747-ben a szt. ferencrendi kolostor részére tett. — Ifj. Petheő Zsigmond neje, Szkavinszki Heléna, 1767. március 25-én szintén letett 1000 váltó-fo-

²¹ Gróf Sztáray Sándor levéltára : Petheő-iratok.

²² *Visitatio Canonica*.

rintot, azzal az óhajttal, hogy annak kamataiból évenként 40 sztmisét mondjon a plébános.

A plébánosi tiszte 1767-től napjainkig a következők töltötték be:

Novák Mihály 1767 – 1788.

Frics János 1788 – 1797.

Leporisz Mihály 1797 – 1810.

Prohászka Máté 1810 – 1826.

Szt. ferencrendiek 1826 – 1828.

Halász György 1828 – 1837.

Szt.-ferencrendiek 1837 – 1839.

Niemecz György 1839 – 1855.

Szt.-ferencrendiek 1855 – 1856.

Majláth Mihály 1856 – 1863.

Kaszaniczki Antal 1863 – 1869.

Degró Péter 1869 – 1900.

Jablonszky Kornél, szt.-ferencrendi 1900 – 1903.

Virágh Pál dr. 1903 – .²³

E kimutatásból a *Degró Péter* neve emelkedik ki, mint olyan plébánosé, aki leghosszabb ideig, csaknem 32 esztendő folyásán volt Sztropkón Isten és az Ő szent egyháznak hű szolgája. Utána Csintalan Mihály esperes-plébános hirdette ifjú hévvel öreg templomunkban az üdvösség ígét.

Fischer-Colbrie megyés püspökünk, rendes bérmautja alkalmával, az 1905. augusztus 31-én és 1909. máj. 26-án Sztropkón is kiosztotta a bérmlás szentségeit, mely alkalommal többeket látogatásával tisztelt meg városunkban.

A sztropkai plébániához 36 leányegyház tartozik, melyek közül csak kettőnek van temploma. Ezek egyike Hocsá kisközség, mely az anyaegyháztól észak felé, mintegy 4 kilométer távolságban fekszik. Régi fatemploma festői hatású dombon emelkedik, teljesen ép, csak zsindelyezése szorul megújításra. Az egyszerű, hasított fatörzsekből összerótt, mintegy 6 méter hosszú, 4 méter széles egy hajós építmény lapos menyezettel és három oldalú szentélyzáradékkal van ellátva. E templomot, a benne levő feliratok szerint, még 1639-ben építették, 1798-ban helyreállították. Még az építkezés idejéből származik elég csinosan faragott oltára, a hajónak belső falait takaró, vásznon ábrázolt apostolok képeit nyilván a helyreállítás alkalmából festették.

Az oltár antipendiumára alkalmazott Renaud Ferenc József bárónak selyemre festett halotti cimere 1736-ból, az Okolicsányi Pálné Szent-Iványi Juliáé pedig 1752-ből származik. Bár a XVIII. század végén történt helyreállítás a templomot eredeti jellegéből némiképp

²³ Plébániai irattár.

kivetköztette, a műemlékek országos bizottsága e templomnak, mint műemléknek, fönmaradása érdekében megtette a kellő intézkedést,

A hocsai egyháznak 38,000 koronára felszaporodott tőkéjét új kötemplom építésére fordították. E templomot már fel is építették.

A másik leányegyház Nagyberezsnye, Sztropkótól délre, 6 kilométer távolságra fekszik. Temploma, a lakosok áldozatkészségéből, 1763-ban épült. Védőszentje : Szent József.

Ezeken kívül a hajdani várbirtokon még csak két plébánia van, három templommal, és pedig 1. Nagydomásán a Mária-templom. Alapították 1788-ban, épült 1851-ben. Három leányegyháza közül Kelcsének van temploma. Védőszentje : Szent István első apostoli magyar király. Kegyur : a Vallás-alap, lelkész : Kubik József. — 2. Zemplénturányon, mely 1801-től helyi káplánság, 1810-től plébánia. Temploma (Szt. Anna tiszteletére) 1838-ból való. Kilenc község tartozik hozzá. Templom csak Alsóolsván van. Ennek védőszentje : a bold. Szűz. Kegyur ; a Vallás-alap. Lelkész Knapik József.

A görög katolikus egyház.

Minthogy Sztropkón igen csekély a g. katolikusok száma, helyben sem templomuk, sem lelkészük, és így a boksai gör. kat. egyháznak a filiája. Az egykori vár tartozékát képező falvakat azonban tulnyomó számban g. kat. (rutén) nép lakja. Hogy ezeket a ruténokat Koriatovics Tódor litván fejedelmi herceg telepítette-e a XIV. században Zemplénnvármegyébe, avagy már előbb huzódtak át hozzánk a „kis-orosz“ szláv néptörzsből : eldönteni igen bajos. Az egykori iratokból csupán annyi állapítható meg, hogy a XV. században már a várbirtokokon találtak.

A XVI. századbeli kamarai adólajstromok, a ruténoknak Orosz-Kajnyán (Oroszkánya), Orosz-Porubán (Oroszvágás) és Orosztokajon (Felső-Tokaj) létezését az „Orosz“ határozó helynevekkel támogatják.

A sztropkai vár tartományában a g. kat. parókhák legnagyobb részben a XVII. és XVIII. században létesültek, s az Ungváron kötött unió (1646.) alapján az egri kat. püspök főkegyurysága alatt állanak. Sztropkó 1652-ben már mint g. kat. főesperesi kerület említettik. E kerületnek akkor élt főesperese, *Philipovics* Elek, arról volt nevezetes, hogy az Ungváron 1652-ben tartott papi gyülekezeten, a hét vármegye küldötteinek ellentmondásával szemben is, Zemplénnvármegye ruténjai nevében, Sztosztoviczky Gergely homonnai főesperes társával együtt, aláírta az unió elfogadása tárgyában a X. Ince pápához intézett feliratot.²⁴ A Sztropkón 1690. nov. 17-én megtartott zsinaton már tizenheten fogadták el az uniót, avval a három kikö-

²⁴ V. ö. Polyánszky Gyula : „A görög katolikusok Zemplénnvármegyében“ Akk. II. 211.

téssel, hogy: 1. a görög egyház szertartását továbbra is megtartják, 2. a pápai szentszék részéről megerősítendő püspökeiket maguk választják, 3. a latin szertartásuakkal egyenlő egyházi kiváltságokban részesülnek.

De-Camelis püspöksége idejében az egriek még nem sokat folytak be a zempléni ruténok belső egyházi ügyeibe; de később már az egri püspökök nevezték ki a ruténok vikáriusait, sőt az unióban kikötött feltételek ellenére a szabad püspökválasztásnál is befolyásolták a népet. Ily viszonyok között az önállósághoz szokott egyház minden erejével arra törekedett, hogy a reá erőszakolt gyámság alól mielőbb felszabadulhasson. Sok vajudas és lankadatlan fáradozás után végre, Mária-Terézia javaslatára, XIV. Kelemen pápa, 1771-ben kiadott bullájával, a munkácsi püspökséget az egri püspökségtől függetlenül önállósította.

Igy kerültek 5 évvel később a sztropkai g. kat. parókhák a Kassán létesített g. kat. vikáriusság alá, mely vikáriusságból 1815-ben az eperjesi g. kat. püspökség keletkezett.

A kitört ellenségeskedés közepette ezek a rég óhottott intézkedések állították helyre a békességet a g. kat. és az r. kat. papság és népség között.

A sztropkai egykori várbirtokokon, az eperjesi püspök fenhatósága alatt, két esperes-kerület van: a sztropkai meg a bukóczi, mely utóbbihoz a régi vártartományból csupán két parókhia tartozik.

A sztropkai kerületben esperes Zima György, havaji g. kat. lelkész. Parókhák: Borosnya, lelkész Podhajeczky Miklós. Havaj, kegyur Reuss Henrik uralkodó herceg. Lelkész Zima György ker. esperes. — Kisberezsnye. Lelkész: Zsedényi Emil. — Máriakut (bucsujáróhely). Lelkész: Csiszarik Győző. — Mikó. Kegyur: Reuss Henrik uralkodó herceg. Lelkész: Turkinyák János. — Minyevágása. Lelkész: Vajda Mihály. — Orosz Vágás, Lelkész: Pankovics Antal. Pusztaháza (Megszűnt). — Repejő (Üresedésben). — Sztropkóolyka. Lelkész: Viszlóczky Gábor.

A bukóczi kerületben esperes Sosztek János, bukóczi g. kat. lelkész. Parókhák: Nagybukócz. Lelkész: Sosztek János ker. esperes. — Nagyderencs. Lelkész: Maczkó József.

A Sztropkó körletében levő g. kat.-ok történetében, mint bucsujáróhely, említésre méltó szerepet tölt be a *Bukócz-hegyi szt. Bazil-rendű monostor*. E monostornak egyik tevékeny elöljáróját, Szegedy Bazilt, kiváló érdemeiért 1897-ben a koronás aranyérem-keresztel tüntette ki öfelsege.²⁴

²⁴ A bukóczhegyi monostor története Akk. III. 253.

Az izraelita hitközség.

Bár Zemplénavármegyében már a XVII. században meglehetősen számban laktak zsidók, Sztropkóról a földesurak kitiltották őket, mert Vécsey Farkas báró kiadta jelszót, hogy „zsidó várost, ha csak lehet, Sztropkóból ne csináljunk!” A XIX. század első felében azonban, a földesurak hatalmi jogainak hanyatlásával, már kezdenek a zsidók ide is beszállingózni.

Eleinte, minden jogcím nélkül, félénken huzódtak meg a város félreeső részeiben. Ekkor még oly kevesen voltak, hogy nem tudták összehozni az istentisztelet megtartásához szükségeltető „minján“-t (t. i. a tiz, 13-ik életévét már betöltött hitsorsost) miért is a Sztropkóval tőzsomszédos Sárosvármegyében fekvő Tisinyecz (ma Tizsény) községbe jártak imádkozni. Oda is temetkeztek 1892-ig, amikor aztán, odatemetkezésüket a hatóság eltiltván, Sztropkón létesítettek maguknak temetőt.

Száz évvel ezelőtt 26 családfőt talált Sztropkón az összeírás: Marcus Josefovits, Moises Berger, Isak Trajter, Hersko Zaczer, Ábr. Berger, Chasko Rottenberg, Iczko Groszman, Hersko Zalczer, Mosko Zelmanovits, Marko Rosenberg, Abr. Tisinszki, Hersko Lejbovits, Sandor Smulyovits, Szruly Friedman, Chajm Moskovits, Marko Moskovits, Lejba Weinberg, Iczik Majer Trajtl, Marko Hozer Bracham Gottlieb, Mosko Berger, Mosko Wajnberg, Juda Hajnovits, Berko Svarcz, Mosko Szaboles, Joseff Piptsar.²⁵

Amikor azonban az ú. n. „emancipáció” meghozta számukra is a polgári egyenjogúságot, rohamosan kezdtek szaporodni és terjeszkedni, bátrabbakká és otthonosabbakká is lettek. Kiszorították a keresztényeket és a legjobb helyeken „üzlet”-eket nyitottak.

Idők folytán két pártra szakadtak, és így ma két imaházuk van Sztropkón. A régi imaház Gottlieb Geczelt (Géza) áldozatkész-ségével épült. Az újabb az 1894-iki tűzvész után épült.

A kisebb rész, vagyis a haladó párti zsidóság, igyekszik lépést tartani a kultúrával, míg a nagyobb rész, úgy szokásaiban, mint az istentiszteletben máig is a lehető legorthodoxabb. Ezek jellegzetes, bokáig érő kaftánt viselnek, ünnepnapokon pedig változatos színű kaftánjuk mellett még térdig érő fehér „strámlit” és fejükön turbánszerű, szörmével körített, karimátlan sapkát is viselnek.

Pénteken este, midőn a Jeruzsálem égálji irányából mutatkozó első csillagot megpillantják, abbahagyják a munkát, lakóházaikban, égőgyertyák mellett, messze elhallatszó énekekkel ájtatoskodnak késő estig. A szombatot általában a legszigorubban megülik. Az orthodoxoknál, imájuk közben, a tiszteletnek külső alakja a kendővel

²⁵ Goldberger Izidor dr.: Zemplénavármegyei zsidó családfők az 1811—12. években. Akk. XVI. köt. 220. old.

való övezés, a könyök- és homlok-szijjazás, mély hajlongás. A frigyláda „thóra“-ját nagy tiszteletben tarták és szigorúan őrzik.

Gyermekeiket, egész zsenge korukban, már kora reggeltől késő estig, valóságos testi sanyargatásnak vetik alá, azért, hogy felekezetüknek egész történetébe be legyenek avatva.

Törvényükszabta fürdés céljából, az 1899. évi tűzvészkor elpusztult fürdőjük helyébe, nagyobb szabásu „rituális fürdő“-t építettek maguknak.

Rabinusok, a ki vallás-ügyekben ítélkezik is, Halberstam Mendelnek, az egyori „csodarabbi“-nak a fia. Halberstam Schulem.

Van hitközségi elnökük is, ki a hitközség ügyeit irányítja, — a kebelökben létesített „Chevra Kadisa“ szt. egyesület pedig a jótékonyt gyakorolja.

A megöregedett zsidók közül többen elzarándokolnak Jeruzsálembe meghalni. Legutóbb Gottlieb Geczeli, Klein B. Dávid és Deutsch Löbl vándorolt ki családotul a Szentföldre.

Iskola.

A sztropkai iskola keletkezéséről nincsenek adataink. Az első eddig ösmert adatot, a Gersei Petheő István és Zsigmond grófoknak egymás között 1650-ben váltott levelüknek 3. pontja szolgáltatja, hol, egyebek között, azt kötik ki, hogy a sztropkaiak a papnak, *iskolamesternek* és darabontnak fizetni fognak.²⁶

Ujabb adatokat már csak a következő században találunk, amikor 1762-ben a Pázmány és az ellenreformáció korából kelt kimutatásban Sztropkót is ott találjuk rk. iskolájával. Az iskola falai közé harminc tanítvány járt 150 évvel ezelőtt, akiket oskolamesterök *tótul* tanított. A „ludimagister“ 1774-ben egy tehénre való legeltetés-jogot kapott.²⁷ A „Ratio Educationis“ Sztropkón iskolát talált, Jekelfalussy József kir. kamarás, a sztropkai várbirtoknak főkormányzója, 1776-ban a tanító fizetésére 60 pengő forintokat utalványozott, egyszersmind ígéretet tett a nála járt küldöttségnek, hogy az iskola felépítéséhez is segédelmet fog nyújtani. A tanítással 1783-ban a szt. ferencrendieknek egy tagja foglalkozott Sztropkón, azonban, a felszaporodott egyházi teendők miatt, a szt. ferencrendi szerzetes 1795-ben átadta a tanítást Terna Károly kántornak, a mostani „orgonista“ nagyapjának. 1815-ben Humenyik György volt a tanító. Az 1818-ban végzett „visitatio canonica“ szerint Sztropkón, *semmiféle iskola sem volt, mert az akkor élt közbirtokosság egy fillért sem akart áldozni az iskolára.*

A kir. Helytartótanács, 1831-ben kelt rendeletével, a kántorokat

²⁶ Sztáray Imre gr. levéltára : Petheő-iratok.

²⁷ Urbárium (1774. évi) Zemplénnvárm. levéltára.

és tanítókat adómenteseknek nyilvánította, 1733-ban pedig elrendelte, hogy a tanulókat himlő ellen be kell oltani.

A Sztropkón felállítandó nemzeti iskola iránt 1835-ben írt fel Zemplénnvármegye a kir. Helytartótanácsához.²⁸

Midőn a magyar nyelv rendszeres tanítását a sztropkai iskolában is kötelezővé tették, Terna Károly orgonista kezdte meg újból a tanítást. Ternának erre a másodszori működésidejére esik az a nevezetes esemény, mikor „tekintetes Zemplénnvármegyének 1834. évi december 11-én Sátorallya-Ujhely mezővárosában tartott közgyűlésében“ felolvasták „a magyar nyelv terjesztése tárgyában munkálkodott nemes küldöttség javallatai“-t miszerint kérettessenek meg az iskolafentartók (püspökök, papok) a magyar nyelv terjesztésére és ápolására. E szózatnak meg is lett a foganata, mert attól az időtől fogva a magyar nyelv állandó otthonra talált e határszéli tót nyelvű iskolában is.

A közbirtokosság az 1841. évi 14. pontra osztott határozat alapján jelentette 1842-ben, hogy az ott megrendelt ideiglenes segedelmezés után találkozott ugyan iskolatanító, de az „a korhelységbe annyira elvetemült“, hogy többszöri megintetése után is avval fel nem hagyván, javulhatásához remény sem lehet, sőt hosszabb idő óta már hivatásának egyáltalában meg sem felel; mihez képest, nehogy a megajánlott segedelemmel irányzott szent cél meghiusittasék, az érdeklött ajánlat megadásakor nyilván kikötött jognál fogva, az említett s hivatására már csak feslettsége miatt sem alkalmas tanító hivatalától elmozdittassék, sőt, miután már kötelességét sem teljesítette, a neki ki nem adott utolsó negyed, melyet teljességgel ki nem érdemlett fizetése a közpénztárban bent hagyandó leend. Egyébiránt ezen, bár inkább az egyén szerencsétlen megválasztásából eredt szomorú tapasztalás az említett tanítói hivatal igen szűk ellátása javításának szükségét idézvén elő, hogy a majdan választandó tanítónak sorsán némi tekintetben segítsenek és mert „a tanítónak szállása sincsen“, elhatározta a Petheő-család, hogy a most orgonász-lakásul szolgáló belsőségen a tanítónak szállást, az iskolának házat fog készíttetni *fából*, kő fundamentomon, zsindellyel, mely állani fog egy szobából, pitvarból, kamarából és egy kis istállóból, összesen mintegy 8 öl hosszú, 3 öl széles épületben, melyhez, hogy kevesebb költségük álljon elő, a három főbb birtokosuraság egy-egy, három hétig ottan ácsoló urasági molnárt szabad ajánlásképpen adott. Addig is, azonban, míg ez a tanítónak és iskolának ingyen adandó épület elkészülne, szállásbér fejében a tanítónak 10. pp. forintok azonnal megajánlottak.

Ez az 1842-iki épület azonos volt azzal, melyet a kassai püs-

²⁸ Dudás Gyula: Adatok az oktatásiügyi történetéhez Zemplénnvármegyében. Akk. X. 321. és 333. old.

pök később állami iskolának engedett át, ma pedig, bérházzá alakítva, a Kádár Lajos kir. járásbíró lakásául szolgál.

Ugyancsak 1842-ben a „járásbeli szolgabíró felhívást téven az-iránt, hogy a nála letett, bizonyos emberek által talált, addig senki által tulajdonának nem bizonyított, s annál fogva a megyei határozás által véleményét jóváhagyólag a helybeli elemi iskola felsegélyezésére fordítandó, kamatozásra kiadandónak rendelt 20 pp. forintokat 38 grajcárokat a Nagyméltóságu család, mint különben is azon iskola kezelője, venné által és kamatozásait az elrendelt célra, az azon pénz tulajdonosának netalán bekövetkezendő kibizonyításáig, fordíttassa, amely felhívást leginkább a járásbeli szolgabíró e szent cél iránt érzett szives buzgalma méltánylásául, elfogadván : a közjövédelmeket kezelő tiszt oda utasíttatik, hogy, az említett summát nyugtatvány mellett fölvévén, azt biztos helyre, rendesen behajtandó és a kitűzött célra fordítandó kamatozásra adja ki.“ E szóban levő összegről és annak miként történt felhasználásáról bővebben az iratok nem szólnak.

„Bojtsik Antal tanítónak az 1843. évben tett folyamodására“. . azon oknál fogva, minthogy köztapasztalás szerint az ifjuság tanítását nagy szorgalommal folytatja és magát tanítóhoz illő módon becsületesen és példásan viseli, azon remény alatt, hogy ezután is hasonló igyekezettel tanítói hivatalát folytatandja“ a neki már eddig megajánlott summa, 60 váltóforint 40 krajcárokkal szaporítva, részére a fizetést 100 váltó forintokban állapították meg és azonkívül összesen 6 öl fa „resolváltatik“ a Petheő-nemzetség részéről, mely „léniák szerint“ kiadandó és a helybeli lakosok által összehordandó. --- Bojtsik Antal 1848-ig tanított Sztropkón.

A szabadságharc alatt és azután is egész 1851-ig az iskola szünetelt ; 1851--1858 Pudlics György volt a tanító, ki aztán Sztropkóról Nagymihály környékére távozott ; 1858—1860 Tamás József tanítóskodott, ki egyszersmind bírósági kézbesítő is volt. — 1864—1870 Kusinszky Márton okleveles tanító működött, ki is a nép szeretetétől kísérve, 6 évi működés után előttem ismeretlen állomásra távozott el Sztropkóról.

Minthogy e kevés dotációval bíró tanítói állásra többé pályázó nem jelentkezett: a polgárság arra kérte a szt. ferencrendieknek tartomány-főnökét, hogy küldjön Sztropkóra egy oly szerzetest, aki tanítói oklevéllel bír. A kérelem teljesítve lőn. A tartomány-főnök Brezányi Thimotheus szerzetessel töltötte be Sztropkón a tanítói tiszte, ki 1870-től 1877-ig működött. Utóda 1879-ig Gyurcsánszky Demetrius gvárdián volt ; 1879 --1882. Richtarsik Gervasius tanított, ki az 1882. évben Amerikába költözött ; 1882-től az iskola államosításaig Branikovics Damascus szt. ferencrendi szerzetes tanítóskodott, kit e tiszte alól 1885. aug. 22-én mentett föl a kassai püspök.

A nyolcvanas évek derekán a „magyar nyelvet és népnevelést Zemplénnvármegyében terjesztő egyesület“ (a mai „Közmívelődési

egyesület“) vármegyénknek tanügyi téren is fő-főintézője, úgyszintén magának Sztropkónak lelkes apostolai is, kik a magyar szellemű és hazafias közoktatásnak szent ügye iránt nemesen érdeklődtek, belátván, hogy „nemzeti nyelvünk nélkül nincs haza, nincs hazafiság“, és hogy hazánkban „a magyar nyelv terjesztése és fölvirágoztatása hazafias szent kötelesség“: egy szívvel-lélekkel munkálkodtak közre a közös cél elérésében, hogy a város elhanyagolt népoktatás-ügyét a korszellem színvonalára emeljék.

Ily előzmények után és az 1885. júl. 23-án Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, Zemplénnvármegyének akkor volt tanfelügyelője, Csaszin József útján, tudatta az érdekeltséggel, hogy „Sztropkó, az elhanyagolt rk. felekezeti iskola helyett teljesen magyar tannyelvű állami elemi népiskolát kapott“ és pedig egyelőre két férfi tanerővel.

Minthogy pedig a város az áll. elemi iskola elhelyezésére alkalmas helyiséggel sem rendelkezett, a hazafiúi példás erényeiről is országszerte ismert, ma már néhai *Schuster* Constantin, akkor kassai, később haláláig (1898-ig) váczai püspök, felajánlotta a Sztropkón létesítendő áll. iskola céljára a rk. felekezet tulajdonát képezett, két tanteremből álló épületet, az ahhoz tartozó 14 hold szántófölddel együtt. *Nemes* Lajos kir. tanfelügyelő, az eléje tárt adatokból, arra a meggyőződésre jutván, hogy a mostoha sorsra jutott vidék felvirágzása és e nép boldogulása az ifjuság helyes nevelésétől függ: gondoskodott arról, hogy a nemzeti jelentőséggel bíró közoktatást és népnevelést itt, az ország határszélén, a magyarságnak egyik nem kicsinylendő végvárában, az idegen ajku nép között, lehetőségig a legjobb kezekbe tegye le. Így, a legszebb reményektől áthatva, és nem is csalódva bízták a sztropkai állami iskolát *Sváby* István és *Grofszik* János tanítóknak szellemi gondjaira.

Ime: így hintették el Sztropkó ege alatt is, buzgón törekvő tanügyi barátok a tudás és a magyar nemzeti eszme csiraképes magvait, amelyekből azután hű kertészeink, a derék tanítók és tanítónők gondos ápolása mellett, az a terebélyes csodafa nőtt ki, mely ma a városnak méltó büszkeségét képezi — — —

Részint azért, hogy az állami elemi iskola vagyonára felügyeljen, részint pedig, hogy az iskola falai között felélesztett magyar nyelv és gondolkodás az iskola falain kívül is életképes legyen és mennél szélesebb körben terjesztessék, megalakították az első iskolai gondnokságot, így: elnök *Ureczky* Béla, gondnoksági tagok *Éva* Kálmán, *Vásárhelyi* Dániel, *Füzessy* József, *Degró* Péter és *Bodnár* Jenő.

E kinevezett első gondnokság, felsőbb helyről érkezett bizalomból is erőt merítve, nem csupán a kezdet nehézségeit győzte le, hanem felette fontos szerepkörét ernyedetlen buzgalommal töltötte be, úgy hogy most már a gondnokság, e határszéli végvárunkban, a magyarosításnak rég nélkülözött éber őrségévé vált.

Midőn pedig a sok utánjárást igényelt iskolai felszerelés is befejezést nyert, elérkezett az iskola megnyitásának várva-várt napja. Nemes Lajos, kir. tanfelügyelő, e nagyfontosságú iskola megnyitásakor, mely ünnep-számba ment az 1885. évi október hó 5-én, személyesen elnökkölt, hogy személyesen részese legyen ő is annak a határtalan nagy érdeklődésnek és közörömnnek, mely arra a magasztos alkalomra, Sztropkó (magyarosan a néhai *Istoropkó*) néhai magyar mivoltának föltámadás-napjára, a sztropkai közönség lelkét, szívét egyaránt eltöltötte.

A beiratásokat személyesen vezető kir. tanfelügyelő a beiratkozott 196 gyermeknek szép számából teljes meglepéssel tapasztalta, hogy a sztropkai áll. elemi iskola jövője immár biztosítva van.

Időkfolytán Ureczky Béla, nagy elfoglaltságára hivatkozva, megválván elnöki tisztétől, az ő helyére *Degró* Péter rk. plébánost ültette az elnöki székbe a vall. és közokt. ü. miniszter. Ugyanakkor kibővült a gondnokság létszáma is Fodor Napoleon, Bárczy Bence és Grünfeld Vilmos dr. új tagokkal.

A iskolás gyermekek számának feltünő módon való szaporodása azt eredményezte, hogy már az iskola megnyílása évében, december 15-én, Bartay Mária tanítónő személyében, megkapta az iskola a harmadik tanerőt is. — Az 1886. dec. 22-én a vall. és közokt. ü. m. kir. miniszter *Sváby* István tanítót kinevezte az iskola igazgató-jává, aki becsülettel felelt meg a beléje helyezett bizalomnak.

Bár a működő tanítók folyton növekvő buzgóságot fejtettek ki hivatásuk terén, mindazonáltal, mert az iskolás gyermekek száma napról-napra oly feltünően szaporodott, hogy már az előmenetel sikere kockázatosnak látszott, még ugyanabban az évben (1888.) negyedik tanerőül Német Hermin tanítónőt küldötte Sztropkóra a miniszter. A most kinevezett tanítónő azonban, még mielőtt állását elfoglalta volna, cserélt Schuch Mária tanítónővel és így az ő helyét ez töltötte be.

Az 1889. év szeptember 21-én a gondnokság Barthos József, Urbán István, Tamaskó István új tagokkal szaporodott. Schuch Mária tanítónőt 1890-ben Korponay Anna tanítónő váltotta föl. Eltávozásra után ugyanebben az évben lépett ki a gondnokság kötelékéből Vásárhelyi Dániel, kinek 4 évi hasznos munkálkodásáért a gondnokság jegyzőkönyvi elismeréssel adózott.

Az 1892. jún. hó 8-át, királyunk őfelsége megkoronázásának 25 éves évfordulóját, az iskola is méltó módon ünnepelte meg.

Ugyanabban az évben az Andrássy-féle jutalomdíj alapítványból, érdemének jutalmául Sváby István igazgató-tanító 100 frt. Grofcsik János tanító pedig 50 frt. jutalomban részesült. Ezenkívül Grofcsikot 1898-ban, a gyümölcsfa-tenyésztés körül kifejtett buzgóságáért, diszes oklevél kapcsán, még 100 frt. jutalomban is részesítette a földmiv.

ü. m. kir. miniszter. — A gróf Andrássy-féle alapítványból 1894-ben Barthay Mária tanítónő részesült 100 frt. jutalomban.

Nemes Lajos kir. tanfelügyelő, hogy betetőzze azt a nagyszabású alkotást, melynek alapkövét egy évtizeddel azelőtt a legnagyobb érdeklődés és legszebb remények között tette le: az 1895. évi máj. 12 én, ekkor a kir. államépítészeti hivatal főnökével, újból eljött Sztropkóra tanácskozni afelett, hogy az 1886. jún. 3-án a közbirtokosság által az iskola céljaira ajándékozott belsőségen miként lehetne egy, a mai kor igényeinek megfelelő iskolaépületet felépíteni, mely alkalomból a véleményt és tervrajzot felküldötték a vall. és közokt. ü. m. kir. miniszterhez.

A sztropkai állami elemi népiskola.

Korponay Anna tanítónőnek 1896-ban történt eltávozásával fájlalva tapasztalta a gondnokság, hogy a Sztropkóra kinevezett tanítónők között, tanügyünk jelenlékeny kárára, felbomlott az állandóság. Gyors egymásutánban távoztak el szent ügyünk oltárától, csupán csak azért, hogy a saját érdekeiket kielégítsék. Így Varga Mária, Makara Mária, Koszorus Margit és Vayné-Szentmihályi Anna 1–2 évi ittlétük után eltávoztak Sztropkóról.

A Makara Mária eltávozásával megüresedett helyet 1898. okt.

6-án Ottó Amália tanítónő töltötte be, aki azóta lelkiismeretesen él hivatásának.

Midőn 1900-ban Degró Péter plébános, eltávozásakor, megvált elnöki tisztétől, Sztropkó városban a magyarosítás és népnevelés terén 15 évi sikeres munkálkodásáért a gondnokság jegyzőkönyvi elismerését nyilvánította. Az ő helyével megüresedett elnöki tisztséget *Unghváry* Edével töltötték be.

Bartay Mária tanítónő 1901-ben elhalálozott.²⁹ Súlyos veszteség volt az ő halála iskolánk életére, mert benne egy oly tehetséges és vasszorgalmu tanítónőt veszített el, kinek áldásos működése megbecsülhetetlen horderejű volt. Ny. b!

Nemes Lajos kir. tanfelügyelőnek és az iskola gondnokságának csaknem 6 évi szakadatlan munkásságára volt szükség, míg végre Sztropkón is célszerű megoldást nyerhetett a népoktatás ügye. Sok vajadás után az állami iskola számára a város kellő közepén, 32,000 korona költséggel, egy oly szép épületet emeltetett a magas kincstár, hogy az nemcsak külalakjára nézve díszíti a várost, hanem a szellemében rejlő kiapadhatatlan kincses bányából napjainkban már a legszegényebb szülő gyermeke is oly drága kincseket gyűjthet magának össze, melyek örökké valók.

Népoktatásügyünknek ezt a díszes csarnokát az 1901. évi apr. 21-én nyitottuk meg. Az új iskolaépületnek felavatása oly fényes ünnepség volt, melyhez hasonló Sztropkón és környékén még addig le nem zajlott! Beregszászy István kir. tanfelügyelő, mint a vármegye népoktatásügyének apostoli buzgalmú új vezérője, magas szárnyalású beszéd kíséretében adta át az iskola gondnokságának közművelődésünk palotáját, melyben azóta vígan lobog a hazaszeregetnek az a szent lángja, mely meteorként világítja be azt az utat, mely a boldogulás felé vezet.³⁰

Új iskolaépületünk felavatásának évében, nov. 28-án, *Hadik* Béla Zempléni vármegyének akkor volt főispánja, midőn iskolánkat meglátogatta, az előtte bemutatott szép eredményért nemcsak hogy elismerését fejezte ki, de határozott ígéretet is tett arról, hogy az iskola ügyét tőle telhetően a leghatásosabban támogatni fogja.

Az újabb gondnoksági utasítás alapján, már főispáni kinevezés útján, 1902-ben 6 évre új gondnokság is alakult; elnök: *Unghváry* Ede, gondnok: *Sváby* István, jegyző: *Bodnár* Jenő, aki ezt a terhes tisztelet az állami iskola létesítése óta immár 20 év óta tölti be. Gondnoksági tagok lettek: *Duka* Tivadar, *Hodermarszky* Crisánt és *Grünfeld* Vilmos dr.

Az 1903-ik esztendő érzékeny sebet ejtett az iskolán, minthogy *Grofcsik* Jánost, az iskolai tantestületnek tehetséges tagját, gyermekei neveltetésének könnyebbítéséért, Gyöngyösre helyezték át. *Grofcsik*-

²⁹ Temetéséről a „Zemplén” 1901. évi 10. számában referáltam.

³⁰ A „Zemplén” 1901. évi 17. 18. sz.

ban, aki ott állott iskolánk bölcsőjénél is, egy páratlan szorgalmú, kötelességtudó, egykönnyen nem pótolható tanerőt veszített a sztropkai áll. el. iskola, Groicsik távozása után 1903-ban Csiffáry Vazul Antal tanító és Darázs Gizella tanítónő neveztek ki a sztropkai áll. iskolához.

Midőn a gondnokság 1903. dec. 13-án századik gyűlését tartotta, e jeles nap emlékéül a gondnokság 450 koronás jutalomdíj-alapítvány alapját voltaképpen az a valóban igen becses 50 forint adomány képezte, melyet, Vásárhelyi Dániel gondnoksági tag közbenjöttével, 1888-ban Bodnár János egyszerű, de nemes szívű telkes gazdaember ajándékozott a sztropkai áll. iskolának. Az 1904. év júl. 23-án a 38,300 sz. miniszt. leirattal jóváhagyott, s ma már 1000 koronára szaporodott „Sztropkai áll. elemi iskola gondnokság jutalomdíj-alapítványa“ c. alapítvány célja az, hogy annak évi kamataiból a sztropkai áll. iskolának a magyar beszéd elsajátításában magukat kitüntetett idegen ajku növendékeit jutalmazza meg.

Duka Tivadar 1904. okt. havában, mikor eltávozott Sztropkáról, fájlalva érezte a gondnokság, hogy a tanügy és a magyarosításnak ez a lelkes bajnoka a gondnokságban oly nagy ürt hagyott maga után, melyet nem egykönnyen lehet pótolni.

Vajdáné-Fridmann Gizella tanítónő kinevezésével iskolánk 1904-ben az ötödik tanerőt is megkapta ugyan, de a rohamosan megszorodott tankötelesek, csaknem kivétel nélkül minden osztályban, túlsuffoltságot idéznek elő még ma is.

Örömmel tapasztaltuk, hogy amióta 1904-ben a homonnai tanfelügyelői kirendeltséget szervezték, azóta *Munka* Sándor (nomen est omen!) kir. s. tanfelügyelő, idejövételétől eltávozásáig szakadatlanul, erejének teljes ernyedetlenségével örködött iskolánk érdeke és szakszerű vezetése felett!

Darázs Gizellának, 1906-ban történt eltávozása után Vízzy Irén tanítónő lett az utóda.

A Munka Sándor tanfelügyelő távoztával Rutsek Imre s. tanfelügyelőt bízták meg a sztropkai áll. iskola felügyeletével; az ő távoztával pedig 1907-ben *Dudás* Gyula dr. kir. tanfelügyelő kiváló pedagógusra és történettudósra bízták a sztropkai állami iskolát, akinek szakavatottságáról és ügyszeretetről több ízben volt alkalma a tantestületnek meggyőződnie.³¹

Az rk. hitoktatói tiszte az iskola kezdetétől mindég a plébános szokta volt betölteni. Az utóbbi időkben beállott változások és a rk. hitoktatóknak gyakori betegeskedése következtében a hitoktatás ügyét teljesen elhanyagolva vette át Csintalan Mihály ujonnan kinevezett plébános 1907-ben. Sok és kitaró munkára volt szükség, míg az öt osztálybeli nagyszámú rk. gyermekekkel a vallás ígét meg tudta kedveltetni. Fárasztó munkáját azonban ma már megkoszo-

³¹ Gonds. iratok.

rúzva látja maga előtt, mert az apró ártatlan lelkek, az ő oktatása révén, egyházunk javára jó katolikus szellemben nevednek az iskola falai között!

Sváby István igazgató-tanító, közel félszázados áldásdus működése közepette, megöszülve ugyan, de ép lélekkel és felemelő lelkiismerettel ment 1908-ban nyugalomba. Ő a sztropkai állami iskolától történt megvállásával is maradandó emléket hagyott maga után az-
zal, hogy csaknem félszázados Sztropkón való működése alatt, kerülve minden zajt, minden feltűnőséget, lassan, de annál biztosabban vezette növendékeit a magyarosítás szent oltárához, úgy, hogy ma már az idegen ajku apró iskolás gyermekekből felnőtt férfiak és nők uton-utfélen, csengő magyar nyelvünkön mutatják be áldásdus munkásságának bőven termő gyümölcsét.³²

A nemes származású, ős Sztropkó városunknak még ez a halóporaiban is kedves Svábyja, ez a jeles magyar Pestalozzi, a magyarosításnak buzgó apostola, Sztropkón 1911-ben anélkül halt el, hogy eredményes munkásságához méltó kitüntetésnek lehetett volna része. Sorsa kezének e mostoha fukarságát azonban bőven kárpótolta a köztisztélet és közszeretet, mely hű kísérlője volt életútján egész sirhalmáig. — Áldásunk emlékére!

Csiffáry Vazul Antal kezdeményezésére 1908. febr. havában a vall. és közokt. ü. m. kir. minisztérium 600 korona évi segedellel Sztropkón iparos tanonc-iskolát létesített.

A gombamódra elszaporodott izr. zugiskolák elfojtása céljából a vall. és közokt. m. kir. Miniszter, évi 320 korona állami segedelem engedélyezésével, 1908-ban elrendelte, hogy ezentul az izr. hitoktatás az állami iskolában gyakoroltassék. Ugyanekkor izr. hitoktatóul Weisz Samut nevezte ki.

Sváby István helyett 1908. dec. havában Meszlényi Árpád tanító lett az igazgató. Az új igazgató, nagyfontosságú állásának derekas betöltésével, elénk tárta az ő kiváló szakképzettségét és vasszorgalmát, azért biztos kezekbe látjuk letéve az ő szellemi gondozására bizott sztropkai áll. el. iskolának féltve őrzött jövőjét.

A legújabb gondnoksági utasítás alapján, a megmaradt régi elnökön kívül, a gondnokságba e következő új tagok kerültek be, és pedig a) hivatalból: Csintalan Mihály hitoktató, Meszlényi Árpád igazgató, Hoffman Ármán dr. körorvos és Zsanoni József községi bíró, — b) Zemplénnvármegye főispánjától kinevezve: Sváby István, Elsner Simon dr., Menesdorfer Bertalan, és Durcsinszky Gyula, — c) a község részéről: Reuter Rezső, Gaál Sándor dr., Friedmann Emil és Schreiber Sámuel.

Jól esik látnunk és tapasztalnunk, hogy az iskola ügyét úgy a helybeli, mint a vidéki intelligencia is kellő támogatásban részesíti.

³² V. ö. Sztropkai áll. elemi iskola 1906/7. évi értesítőjében a Csiffáry Vazul közleményével.

Hogy pedig itt, ahol annakelőtte magyar szót népünk ajkáról nem lehetett hallani, minő szép eredménnyel oldotta meg huszonöt év leforgása alatt a sztropkai áll. iskola a reábizott nehéz feladatot: arra nézve szolgáljon válaszul az az öröndetes tény, hogy a magyar nyelv szerete e kised város területén, csak egy negyed-század leforgása alatt is, oly erős gyökeret vert magának a szivekben, hogy nincs többé az a vihar, nem jöhet az a pusztító elem, mely onnan kiirtani képes lenne azt!

A sztropkai áll. iskolán kívül, az egykori várbirtokokon, ezidőszerint összesen 28 iskola van. Ezek közül 3 állami, 25 felekezeti. A felekezeti iskolák közül 2-t a rk., 23-t a gk. felekezet tart fenn. — Állami iskolák vannak: Nagyberezsnyén. Tanító Formády Antal, Hocsán, tanító Farkas Sándor, Turányban, tanító Kertész Gyula, — rk. felekezeti iskolák: Kelcsén, tanító Fialla János, Nagydomásán, tanító Varga Gyula, — gk. felekezeti iskolák: Kisvalkón, tanító Zsedényi Miklós, Nagybukócson, tanító Badik János, Királyhegyen, tanító Safrankó József, Máriakuton, tanító Klecz András, Borosnyán, tanító Badik Demeter, Felsőkrucsón, tanító (üresedésben), Felsőolsván, tanító Klecz Elek, Lomnán, tanító Molcsán József, Minyevágásán, tanító Oleksák Vazul, Mákoson, Havajban, Hegyesbisztrán, tanító Czompely Ede, Kistavas, Nagyavas, Alsóladács üresedésben, Kispólány helységeiben, Mikón, tanító Demjanovics Gy., Nagyderencs, Kisderencs, Felsőladács helységeiben, Sztropkóolykán, tanító Varhola István, Oroszvágáson, tanító Bandolyai Mihály, Hegyzávodon, tanító Bokor Péter és Repejón, tanító Durkot István.

Kised-nevelés.

A sztropkai kisedóvóintézet 1891-ben a magyar nyelvet és népnevelést Zemplénnvármegyében terjesztő egyesület áldozatkészségéből létesült és tartatik fenn.

A kisedeknek ez az áldásos intézete nem csupán menedéket nyújt a kisedek számára, hanem annak vezetője, az „óvónéni“, játszás közben oltja az idegen ajku apróság lelkébe a magyar szót s vele a nemzeti érzést.

Az első óvónő Cseh Szeréna volt. A második: Hodermarszky Chrisantné sz. Tóth. Júlia, kinek csaknem husz évi munkássága szakadt félbe az 1912. év tavaszán váratlanul bekövetkezett halálával.

A sztropkai várbirtok helyneveinek átalakulása.¹

Az 1898: LV. t.-c. 2. §. alapján 1904-ben a hajdani várbirtokhoz tartozó községek is új elnevezést kaptak.

¹ V. ö. Csánky Dezső dr. Magyarország történelmi földrajza a Hunyadyak korában, I. köt. 338. old.

Az alább közölt új községnevek mellett bemutatott régi községnevekből nem csupán azt látjuk, hogy a nagyidők folyamán a községek nevei minő változatos átalakulásokon mentek keresztül, hanem egyik másik községnek egykori nevéből. valamint a községekben ma is létező családnevekből, világosan megállapíthatjuk azt is, hogy Sztropkó vidékén a magyar hangzású falvakban egykoron magyarok, a német nevűekben németek és a szláv nevű községekben tótok és rutének laktak.

Alsóladács, m. e.² Alsó Vladicsa, 1430 Vadisko, 1454 Vladycha, 1569 Vladicsa.

Alsóvirányos, m. e. Alsó Sitnyicze, 1430 Kyssithnicze, 1454 Kiszethnyicze, 1569 Alsó-Sitnyicze.

Barátlak, m. e. Rohozsnyik, 1454 Rohozna, 1569 Rohoznyik.

Borosnya, m. e. Brusnyicza, 1408 Prensincz, 1430 Brawznychica, 1454 Brusnyicza.

Dér, m. e. Mrazócz, 1404 Mrazovicz, Mrázolcz, 1430—1454 Mrazolcz, Mrasolcz, 1569 Mrazócz.

Érfalu, m. e. Potocska, 1569 Potocska.

Felsőtokaj, m. e. Orosz-Tokaj, 1430 Thokay, 1454 Tokaj.

Felsővirányos, m. e. Felső-Sitnyieze, 1408 Sithnyicz, Shitnicze, 1430 Naghsythnicze, 1454 Nagzithnyize, 1569 Felső-Sitnyicze.

Gerlefalva, m. e. Gírócz, Gerócz, Gyrócz.

Giglócz, m. e. 1408 Giglonicz, 1430 Gylogh, 1454 Giglolcz, 1569 Giglócz.

Gyapár, m. e. Gyapalócz, 1408 Gyapolyvágása, Zapolsche, 1430 Gyapolvagasa, 1569 Gyapalócz.

Havaj, 1430 Haway, 1454 Hawaj, Havaj.

Hegyvég, m. e. Pritulyán, 1454 Prytholan, 1569 Pritulyán.

Hegyzávod, m. e. Zavada, 1454 Zavathke, 1569 Zavada.

Hocsa, 1408 Hotcza, Hatchechow, 1430 Hothsza, 1595 Hacza,

Holcsik, m. e. Holcsikócz, 1430 Halzyk, 1454 Holchyk, 1569 Holcsikócz.

Jakabvölgye, m. e. Jakusócz. A XV. sz.-ban Jakosvágása, 1569. Jakusócz.

Jobbos, m. e. Praurócz, 1569 Praurócz.

Kelcse, 1408 Kölce, Kewliche. Kewche, 1453 Kelcze, 1569 Kelcse.

Királyhegy, m. e. Piszkorósz, 1408 Piszkornicz, Piskornicz, 1430 Pyszkor, 1454 Pyskor, 1569 Piszkorócz.

Kisberezsnye, m. e. Kisberezsnyicze, 1408 Novabriza, 1454 Kysbriznicze, 1569. Kisberezsnyicze.

Kisbukócz, m. e. Zemplén-bukócz, 1569 Bukócz.

² T. i. magyarosítás előtt. — Számjegyek azt mutatják, hogy az okirat, melyben a helységek régi neve előfordul, mikor kelt.

Kisdomása, m. e. 1408 Kysdomas, 1454 Kysdamasa, 1569 Kis-Domása.

Kis Gyertyános, m. e. Sztropkó-Harabócz, 1408 Rabonicz, 1454 Hrabovicz, 1569 Hrabócz.

Kispetőfalva, m. e. Petőfalva.

Kispóláný, m. e. Sztropkó-Polena, 1430 Polyánka, 1569 Paulova-Polyána.

Kistavas, m. e. Zemplén-Sztaskócz, 1408 Staskenhau, Staskenhaw, 1430 Staswagasa, 1454 Staswagas, 1569 Staskócz.

Kisvölgy, m. e. Krizslócz, 1569 Krizslócz.

Kosárvágása, m. e. Kosarócz, 1408 Cassorhau, 1430 Kosarwagasa, 1454 Kosárvágása, 1569 Kosarócz.

Köves, m. e. Kolbócz, 1408 Kolbenhaw, 1430 Colbó, 1454 Kolbawagasa, 1569 Kolbócz.

Mákos, m. e. Makócz, 1408 Makonhau, Makolcz, Makonhaw, 1430 Makocz, Makolcz.

Máriakut, m. e. Rafajócz, 1595 Rafajócz.

Mikó, m. e. Mikova, 1408 Miglovicz, 1430 Michló, 1569 Mikova.

Mínyevágása, m. e. Minyócz, 1430 Minyevágása, Miniewagasa, 1454 Minolcz, 1569 Minyócz.

Nagyberezsnye, m. e. Nagybrezsnyicze, 1408 Briznicze, Breza, 1430 Antignabriza, 1454 Nagybriznicze, 1569 Nagybrezsnyicze.

Nagybukócz, m. e. Sárosbukócz.

Nagyderencs, m. e. Sárosdricsna.

Nagydomása, 1408 Nagdomás, 1414 Domas, 1454 Nagdamasa, 1569 Nagydomása.

Nagytavas, m. e. Sáros Sztaskócz, 1408 Staskenhau, Staskenhaw, 1430 Staswagasa, Staswagas.

Oroszvágás, m. e. Orosz Poruba, 1454 Poruba.

Pusztaháza, m. e. Puczák, 1408 Puczakschau, Puczagshaw, 1430 Puczak, Puczaak.

Repejő, 1430 – 1454 Repó.

Sártó, m. e. Orosz-Petrócz, 1454 Petrócz, 1569 Petrócz.

Szálnok, m. e. Szalnik, 1454 Szadlik, Zadlyk, 1569 Szálnik.

Sztropkóolyka, 1408 Elke, 1430 Lika, Lyka, Ilka, Jelka, Ilyka.

Turány m. e. Zemplén-Turány, 1569 Turány.

Variháza, m. e. Warehócz, 1430 Wariháza, Warichó, Warihháza, 1454 Wariho, 1569 Warehócz.

Velkő, m. e. Welkrop, 1408 Folkophaw, 1430 Fylkrop, 1454 Vilokrop, 1598 Velkrop.

Vojtvágása, m. e. Vojtócz, 1408 Fotizhau, 1430 Woythvagasa, 1454 Wayitwagas, 1569 Vojtócz.

A megváltoztatott helynevek mellett bemutatott régi nevek fényt derítenek arra a történelmi tényre, hogy ezek az egykori várnak tartozékait képezett községek nevei azért mentek át annyi változáson, mert azok időnként más-más nemzetségű lakosokat kaptak.

Igy pl. a mai Kosárvágását, amikor 1408-ban német telepesek lakják, „Cassorhau“-nak hívják. Miután 1430-ban már magyarok laktak benne a „Kosarwagasa“ nevet viseli. Az 1569-iki esztendőben pedig „Kosarócz“ néven említik az okiratok, mert akkor meg már szlávok (avagy pedig elszlávosodott magyarok) lakják.

A hajdani „mezőváros“ — most „kisközség“.

A mikor még Sztropkó a mezővárosok sorában szerepelt, s a mikor még a hajdani várurak hatalmuknak delelőjén önkormányzati kényök-kedvök szerint rendelkeztek a lakosság felett: nem merte hinni senki, hogy jöhessen olyan korszak is, mikor a leigázott népnek szabad akarata leszen.

Bár 1549-ben már a városháza¹ ott büszkélkedik a város valamelyik részében, de ez a maitól nagyon is eltérő érdekeket szolgál.

Mikor azonban a vár castrum-jellegét elvesztette, megváltozott minden s lassan-lassan kialakult a mai helyzet, s egészen más, egészségesebb viszonyok következtek.

Most már a törvény korlátain belül a földesuri önkénnytől teljesen mentesen, önkormányzati szerveivel a község maga intézi saját belügyeit. A község kebelében alakult előjáróság feje, törvény szerint, a bíró ugyan, de valóságban a községi jegyző az, a ki, az előjárósággal egyetértésben, szaktudásával irányítja és intézi a község belügyeit. Emellett, átruházott hatáskörben, végrehajtója a törvény, kormány, törvényhatóság és „járás“ rendelkezéseinek.

A XVI. századtól egészen a XVIII.-ig u. n. „deák“-ok (jegyzők) végzik a reájuk rótt írásbeli munkákat. A XVIII. század első felében látjuk Dalejszik Mihály személyében Sztropkón az első nótáriust, aki 80 éves korában 1744-ben halt meg Sztropkón. Az 1848–49-iki szabadságharc lezajlása után pedig Bojcsik Antal, aki előbb tanító és hadnagy volt a nemzetőrségnél, tölti be a jegyzői tiszteletet. A múlt századnak második felében Sztavinszky Sándor, ennek halálával pedig Tomka László lett a „körjegyző“ Sztropkón. Ma Reuter Dezső, kinek ténykedése alatt sok üdvös intézmény létesült Sztropkó községben. — Legáldásosabb azok közt a kötelező tüzoltóság szervezése, melynek ő a főparancsnoka.

A község ezidőszerint való bírója Zsanóni József.

¹ Akk. III. 145,

A községi képviselő-testület tagjai, *a) virilisták*: 1. Duka Ti-vadar, 2. Schön Vilmos, 3. Zemplénavármegye képv.-ben Malonyay Tamás főszb., 4. Schreiber Sámuel, 5. Reich Izsák, 6. Reich Lázár, 7. Friedmann Emil, 8. Lehoczky Miklós, 9. Hassenfeld Dávid, 10. Friedman Dávid, — *b) választottak*: 1. Balog István, 2. Weinhold János, 3. Spilyár József, 4. Krizsanovszky Antal, 5. Stark Adolf, 6. Baum Pinkesz, 7. Hendler Mihály, 8. Zsanoni József, 9. Lehoczky János, 10. Kolbauer Bernát.

Éhinség és kolera.

Az általános rossz termés 1827-ben vármegyeszerte éhinséget okozott. 1827. március 22-én Sztropkáról egy küldöttség jelent meg a főispánnál és jelentette, hogy az éhinség a sztropkai kerületben már elviselhetetlenné vált. Erre azokat az inségeseket, akik gyors segedelemre szorultak, összeírták, s részükre 1400 forint irányoztatott elő.

Minthogy az éhinség nyomában a betegségek is járványszerűen léptek fel, a kiküldött orvosok és sebészek tapasztalataiból vett jelentések alapján, a vármegye a következő határozatot hozta: „Éhinség idején csak harmadnapos kenyeret szabad enni. Ételnemükből pálinkát főzni tilos. Burgonyát jókor kell beszerezni, s kemencében szárítani, nehogy megromolják. Mindenféle répát reszelve kell szárítani, s harmadrész lisztel keverve, abból kenyeret sütni. Az éhezőknek Rumfold-levest kell főzni. Bikkmakkból lisztel, vagy magában is pogácsát kell sütni. Őszkor galogonyatermést szedni, s hordóban fülleszteni, azután meleg kemencében megszáritani, őrölni és harmadrész lisztel keverve kenyérnek sütni. Bükkmakkból olajat ütni és azzal enni.“²

Alighogy beheggedt az éhinség okozta seb, máris 1831-ben újabb veszedelem ütötte fel fejét: *a kolera*. Az ellene való védekezés céljából rendkívüli hatalommal felruházott kormánybiztosul *Mailáth* Antal gróf főispán neveztetett ki, aki elsősorban is, a többi szolgabírák között utasította a sztropkait is, hogy állandóan kerületében tartózkodják és a kór behurcolását előidéző galíciai bevándorlást, a kiküldött polgári biztosokkal együtt, gátolja meg.

A kolera tartamára Fekete András seborvos küldetett ki Sztropkóra, aki a Lengyelországban kiütött veszedelmes nyavalya tárgyában megteszi véleményes jelentését a kormánybiztosnál.³

A minden irányban kifejtett lázas tevékenység dacára Sztropkón is kivette a kolera a maga részét.

² Magyarország várm. és városai. Zemplénavárm. 460.

³ Akk. XII. 162.

És mintha valóságos Isten csapása nehezedett volna a sztropkaiakra, 1835-ben már újból felkeresi az — éhínség. A sztropkai főszolgabíró a tavaszi közgyűlésen bemutatja az éhezők összeírását és segélyt kér számukra. A kért segély oly utasítással adatott meg, hogy ha ez nem elég, a szolgabíró segítsen ahogy tud. ⁴

Ez az intézkedés azonban nagyon keveset segített a nép nyomorán, s mikor már a korpa és fűrészpor keverékből készült kenyér is fogyófélben volt: a temető lakói mind egyre jobban és jobban szaporodtak.

Az 1848 – 49-iki szabadságharc.

Az 1848-iki nagy események idejében, midőn a miniszterelnök felhívta a törvényhatósági testületeket, hogy minden vármegyében járasonként nevezzenek ki választmányt a személyes és vagyonbiztosság és a belbéke érdekében szervezendő *nemzetőrök* összeírására: Zemplénvármegye Bellosicz Ignác, volt cs. és kir. őrnagyot bízta meg a Zemplénvármegyei nemzetőrség szervezésével, Erre megindul a szervezkedés Barkóczy Imre báró elnöklete alatt. A sztropkai kerületben Juhász Zsigmond és Zseltvay Mihály, kiküldött összeíró biztosok, minden lehetőt megtesznek, hogy a kellő számú nemzetőrt összegyűjtsék. ⁵

Különösen a sztropkai kerületben sok nehézségbe ütközik a toborzás, mert az összeírás a legszorgosabb mezei munkában találta a népet.

Amikor 1849-ben a vésztiósló sötét fellegek azt jelzik, hogy a magyar haza nagy veszedelem előtt áll: Sztropkó városnak maroknyi népe sem marad tétlenül, hanem most már önként kér részt ő is abból a nagy küzdelemből, mely a sokat zaklatott magyar nemzet érdekében immár mindenütt folyt.

Jekkelfalussy Sándor főszolgabíró bontja ki a zászlót és lelkesítve gyűjt maga köré minden épkezlabú embert.

Rövid idő múlva már együtt is van a lelkes kis csapat.

A tiszti és altiszti kar a következőképpen alakult meg. Gsapatvezér, századosi ranggal, *Jekkelfalussy* Sándor, főhadnagy Stiller Emil gyógyszerész és Ontkovics N. mérnök, hadnagy Juhász N. tisztartó és Bojcsik Antal tanító; őrmesterek: Gombár Mihály bíró, Gombár József, Krizsanovszky Antal és Tomasovics István, tizedes Gombár János és Vrabély János. A tisztikar formaruhában volt. Felszerelésükről önnönmaguk gondoskodtak. Mig az altisztek és közlegények a saját ruházatukat használták, fegyverzetüket egy kerékgyártó készítette fából. Eleinte csak a keresztények vettek részt a gyakorlatban, de később a zsidókat is felszólították a csatlako-

⁴ Magyarország vármegyei és városai. Zemplénvármegye 470.

⁵ A zempléni nemzetőrség Akk. 81.

zásra. Minthogy ezek nem akartak résztvenni a hazafias mozgalomban, Jekkelfalussy a hivatalba idéztette őket és onnan karhatalommal vezettette a „Na Tablye“ nevű gyakorlótérre, ahol dereseket állított fel s így kényszerítette őket a csapatba való belépésre. Majd a hajukat és szakálukat lenyiratta és nyomban fel is eskette őket a zászló alá.

Ennek az lett a gyászos következménye, hogy amikor köztudomásúvá lett az, hogy az oroszok a duklai szorosnál átlépték a határt: négy zsidó Komárnikig elibök ment és Paskiewicz Iván eriváni gróf orosz tábornagnál elpanaszolván esetüket, kérték, hogy szabadítsa fel őket kényszerült helyzetükből.

Ez alatt Dembinszky gróf magyar tábornoknak felsőmagyarországi hadserege a sárosmegyei Raszlavicza és Deméte községek között táborozott. Ennek a hadseregnek egy különítménye, a gömör-tornai guerilla csapat, Zsarnay kapitány parancsnoksága alatt és a lengyel légiónak fehér uhlánus százada, Kozselinszky parancsnoksága alatt, Girált községben volt elszállásolva. Megjegyzendő, hogy a fehér uhlánusok százada valóságos elite-csapat volt, művelt lengyel ifjakkól alakítva.

Az oroszok közeledésének hírére, Gyarmathy guerilla-hadnagy vezetése alatt, egy 24 guerillából és 12 uhlánusból álló kémlelő őrzőjáratot küldtek Giráltról Sztropkóra. Ez az őrzőjárat június havának egyik vasárnapján délelőtt érkezett Sztropkóra és a templom előtt lévő téren állott fel. A templomban épp akkor istentisztelet volt. Egyszerre, a galicziai országuton, megjelenik egy nagyobb csapat orosz kozák és orosz gyalogos. Az oroszok, a magyar csapat láttára, először meghököltek, azután csakhamar ütközetre került a sor, melyben több orosz, a magyarok részéről egy cigány guerilla és egy lengyel uhlánus elesett, Gyarmathy hadnagy könnyen megsebesült. Az oroszok tulereje folytán a mieink válságos helyzetbe jutottak. Csak az a körülmény mentette meg őket, hogy a nép, a lövések hallatára, a templomból kitódult és az oroszok guerilláknak nézvéen a templomi közönséget is, nem nyomultak előre és így a magyar őrzőjáratnak alkalma nyílt a visszavonulásra. *Ez volt az első összecsapás az oroszokkal.* Erdélyt kivéve Sztropkón volt tehát az első összeütközés az oroszokkal. Itt folyt az első magyar vér. Itt esett el az első honvéd, orosz golyótól találva. *Az első elesett magyar honvéd, az első elesett lengyel testvér, ott alusszák örök álmukat a sztropkai temetőben, máig is jeltelen sirban!*

A készületlenül talált sztropkai nemzetőröknek egyébre nem lehetett most már gondolni, mint menekülni az orosz tulerő elől. Jekkelfalussy Sándor lóháton indult Varehócz felé, de az oroszok golyójától lábán megsebesült vezért elfogták. Ugyanekkor elfogták Stiller Emilt, Péter Paulin szt.-ferencrendi káplánt és Gombár Mihály bíró is, kiket, előbb megkínózva, vásra vertek és lábbeliöktől meg-

fosztva mezitláb hurcolták magukkal Komárnikra, ahol, őket kihallgatva, nyomban szabadlábra helyezték.

Hogy mi indította az oroszokat e hirtelen és váratlan megkegyelmezésre: annak titkát örök homály fedi.

Nemsokára megint jött egy orosz csapat Sztropkóra, de ezek csak átvonultak s Varannó felé vették útjokat.⁶

Kivándorlás.

Ugy Sztropkón mint környékén az amerikai kivándorlás jelentékeny szerepet játszik. A hetvenes évek óta e szegénysorsú nép, egy jobb jövő reményében, seregestől tódul az ígértföldre: Amerikába.

Minthogy a szláv népnek amugy is vérében van a vándorlás, könnyen beleélik magukat az idegen viszonyokba, dacára hogy az új hazában a legnehezebb és legkellemetlenebb munka vár rájuk. És bár gyakran keservesen lakolnak merész vállalkozásukért, mindazonáltal nem riadnak vissza, s még ma is egyre folytatják a kivándorlást, — úgy vélvén, hogy csakis az amerikai pénz válthatja meg őket a nyomortól.

Az asszonyt és a gyermekeket a legtöbb kivándorló otthon hagyja, annak jeléül, hogy nem állandó letelepedés szándékával megy ki. És csakugyan többnyire úgy is van; mert ha a kivándorlottak egy kis pénzt már összegyűjtöttek, újból visszatérnek. Hazahozza őket a honvágy.

Jóllehet, hogy az Amerikából bekerült nagymennyiségű pénz sokat enyhít a nép nyomorán, mindazonáltal a kivándorlás károsnak mondható, mert a kivándorlás a munkabíró elemeket vonja el tőlünk és így a szükséges munkaerőt óriási mértékben megapasztja.

Az amerikai kivándorlás megakadályozása tárgyában megindult mozgalom idején, a bonyolult ügynek helyszini tanulmányozása céljából, 1902. május 5-én *Kazy* József kormánybiztos (ma már földművelésügyi miniszteri államtitkár, bárói rangra emelve) megfordult Sztropkón is.

Az „ezredik év” megünneplése.

Sztropkó honpolgárai, karöltve a járásnak tót ajku polgáraival, a honalapítás ezredéves emlékére 1896. május hó 9-én és 10-én fényes örömnepet ültek.

Az akkori leányiskola épületének az utcára néző homlokzatán, nemzetiszínű zászlók, virágok és zöldfenyő-diszítések közül, az or-

⁶ A ma is életben levő Gombár Mihály és Krizsanovszky Antal volt nemzetőrök adata és id. Kéry Gyulának az Újság 1911. év 141. sz. Sztropkó.

szág cimere fölött, élénken domborodott ki az „Isten áldd meg a magyart“ felirat, odabent pedig Magyarország megkoszorúzott térképe, majd az „Éljen a haza!“ és „Éljen a Király!“ és ez a két évszám: „1896—1896“ és az ügyes diszítés kötötte le a belépők figyelmét. Az iskolai ünnepséget reggel 9 órakor *Degró* Péter isk. gondnoksági elnök lelkesítő beszéddel nyitotta meg. A Himnusz eléneklése után az előírt sorrendben folyt le az iskolai ünnep, melynek záradékát a Szózat eléneklése képezte.

Délután az iskolás gyermekek, cigányzene mellett, nemzeti zászlók alatt, kirándultak a szabadba, ahol hazafias dalokat énekeltek. Este a város minden lakóházának ablakában világosság égett. Másnap, korán reggel taracklövések, fellobogózott épületek hirdették az általános örömnünnepet. Csak úgy hömpölygött a néparadat a város főutcáin, mintha népes országosvásár volt volna. Kevéssel 10 óra előtt, a várme gyének sztropkai háza előtt, nemzeti zászlók alatt történt a felvonulás a plébániai templomba. Itt, Lantos János tűzoltó-főparancsnok vezetése mellett, teljes diszben megjelent a tűzoltóság is. A templomban *Degró* Péter rk. plébános felolvasta Bubits kassai megyéspüspöknek fennkölt szellemű pásztorlevelét, aztán a szt. ferencrendiek segédletével és magyar énekkisérlettel hálaadó-istentisetelet tartatott. Délután a piactérről, cimerez zászlók alatt, négyes rendekben a homonnai cigánybanda zenéje mellett, a város alsó végére ment ki a nagyszámu gyülekezet, a környékbeli vendégek fogadására. Itt Tomka László körjegyző intézett beszédet a lovasbandérium élén megérkezett vendégekhez, a zenekar pedig a Rákóczi-indulót zendítette rá.

Az érkezett sok száz főnyi ünneplő sokaság bármelyik nagyobb városnak is tisztességre válhatott volna. Elöl Haraszthy József és Hodermarsky Krizánt, a lovas bandérium élén, utánok a beláthatatlan hosszú kocsisor a környékről egybesereglett vendégekkel.

A piactéren, nemzeti zászlók alatt, a Szt. János és Szt. Flórián szobrok között fekvő dombszerű emelkedésen, négyszögben állott fel a tömeg. Ekkor Bárczy Benedek, a járásnak akkor volt főszolgabírája lépett a szószékre és lelkes beszédet intézett a néphez, fejtegetvén az ünnepség magasztos jelentőségét, buzdítván őket rendithetetlen hűségre a magyar haza iránt.

Utána *Degró* Péter rk. plébános tót nyelven mondotta el az előbbi beszédet. Ezután, midőn már nemzeti zászlók alatt bejárták a város utcáit, megkezdődött a népünnepszég, melyet Vankovics István rendezett. Záradéku társasvacsora volt a Korona vendéglőben. Maradandó emlék gyanánt az állami iskola előtt lévő tágas teret befásítva sétatérre alakította át a község.

A milleniumi Kiállítási Értesítő 1896. ápr. 5-iki számában a sztropkai milleniumi ünnepről irt tudósítását eképp fejezi be: „... E derék tótajku honfitársak hazafias felbuzdulása, s annak ily szép és lélekemelő alakban való megnyilatkozása bizony példaként szol-

gálhatna sok magyar helység lakosságának és azok vezetőségének is; mert, sajnos, igen sok helység még most sem emelkedett feladatának arra a magaslatára, amit pedig az ezredik évfordulónak történeti fontossága és magasztossága méltán megkövetel . . .“

Törvénykezés.

Sztropkón, mint pallos-joggal felruházott városban, a földesuri bíraskodás kiterjedt a halálbüntetésre is.

A halálbüntetések végrehajtásának szomorú emléke még ma is él az urasági birtoknak 1713/3. számú parcellájában fekvő „Sibenahura“ (Akasztó-hegy) düllő-nevezetben.

Midőn a bíróság maga nem volt képes kideríteni az igazságot, az u. n. „próbák“, vagyis az „istenítélet“-ek jártak. E próbáknak különféle módozatai voltak alkalmazásban. A legszokottabb az esküvétel volt, melyben a vádlott, ha nem az igazat vallaná, önmagát átkozva kérte magára az isten rögtönítéletét. Az u. n. tüzesvas-próba, a víz alá süllyesztés stb. efféle sok más fajta próba már csak a legsúlyosabb bűneseteknél nyert alkalmazást.

Mint a régi időkből korunkra maradt okiratokból látjuk: egy-egy halálbüntetésnek végrehajtása vérfagyasztó látványt nyújtott. Így pl. az 1728. évi december 14-én az uriszék a sztropkai vár piacán a Petheő Zsigmond gróf két belső cselédjén „Die 14. X. bris. így hajtatta végre halálos ítéletét: „ . . . azon iffiaknak az elsőjét, azaz Borbilcsak Ferkó kócsárt (kulcsárt) condemnáltak (ítélték) szabad fejvonásra (fejvesztésre) két kéz elevenen való elvágására és elevenen való kerékben való törésre és teste kerékben való feltételére . . . az másika, Paulicska Fedor (ez meg a grófnak sütője volt) az elsőnek complexe (cinkostársa) és inductora (felbujtója) elevenen való keze-, úgy feje elvágására, úgy holtan négy fele való vagasra . . . feje az karóra, teste az akasztófára való föltételre“ ítéltetett, azért, hogy „M. (Méltóságos) Urok Udvarbiráját az Várban a pénczében (pincében) Botokkal megheoltek (megölték) crudeliter (irgalmatlanul). . . „Az három kezek Botokkal az Váron levő oszlopra (t. i. a pellen-gér-oszlopra) az holott szabad szíjj az hátarul az egyiknek vonat-tatott . . . Akasztófától visszahozattak és szegheztek.“ — — — Másnap az uriszék Zsigmond grófnak egyik szakácsát is lenyaka-ztatta. „Die 15.-a Continuata Sedes Criminalis, in qua Ádám szakácsát M. gróf Petheő Sigmontnak, azért, hogy a szakács társát Föben ütvén megölte, fejbételre condemnálták (ítélték).“

Egy másik eset. 1767-ben valaki a templomnak pénzes ládáját kirabolta és emiatt valami Szenaj János, sztropkai jóbágy, azzal vádoltatván, hogy Ngos Generális Dessőffy ur templomának pénzes ládáját fel verte; de mivel a próbák ellene a jelentés után sem

küldettek (?) a vasbul és tömlöczbül sub 2. levő kezesség alatt ki eresztetett, mindaddig szabadon lévén, míg bővebb vád ellene nem létezik.“⁷

Vagy pl. Zameskáne György, minyóczy korcsmáros, kicsapongó életmódja miatt midőn az uri szék elé kerül, a következő vallomást teszi:

1767. április 28-án a Gersei Petheő-család kérelmére felvett jegyzőkönyv.

Mi a neved? hova való vagy, hány esztendő? Vagyon-e feleséged?

Zameskane György a nevem, Sztropkó mező városában születtem e világra, s mindenkor itt laktam, hanem most, harmadik esztendejére fordult, amiótátul fogvást Minyóczon korcsmáros vagyok. Lehetek valami negyvenesztendő s vagyon feleségem, két fiam és egy leányom.

Micsoda mesterember vagy? Hol tanultad a mesterséget és hol vándoroltál?

Csizmadia mester ember vagyok, Sztropkón tanultam a mesterséget, de sehol sem vándoroltam.

Micsoda valláson vagy? s nem volt-e valami nemzetséged Kálomista vagy Lutheránus?

Pápista vagyok és minden nemzetséget annak tudom s nemis hallottam, hogy vagy atyám vagy anyám más valláson lett volna.

Miért fogtak meg? hol és ki fogatott meg?

A Mgos földes uraság parancsolatjából fogatott meg Tisztartó uram Minyóczon azért, hogy már harmadik esztendejére fordul, miótátul fogvást sztropkai vendégfogadóban találtam többi között egyszer bemenni, ahol már akkor reggel sok embereket találtam s hatod magammal a kártyajátékhoz fogtam, ugymint korcsmárossal a grófné szakátsával, Pruszák Gyurával, a többiek kik voltak nem emlékszem s azokkal játszván és garasára pálinkát töltettem magamnak azt magam megis ittam, több kártyás társam pedig ki pálinkát ki sert ki pedig bort ivott, s ugyanazon közben engemet is kínált a szakács és a többi borral és az ivásra mintegy erőltettek

⁷ Sztáray Sándor gr. levéltára: Petheő-iratok.

is, de mivel pálinkát ittam már az előtt tehát bort teljeséggel nem ittam, esett tehát szóközben, hogy a korcsmáros prédikációról jövőn beszéllete, hogy szép prédikáció volt a Boldogságos Szüzzől és amit hallott elől számlálta, mely szavairól én őtet meg is intettem, hogy korcsmáros azt ne beszélje, de ő azzal nem gondolt hanem tovább is beszéllete, azonban felkelvén a szakács a korcsmárosnét megölelte és megcsókolta, aközben kértem én is magamnak egy garasára pálinkát, mely szavaimra mivel mingyárt nem hozott tehát én is felkeltem az asztaltul a korcsmárosnének tót nyelven mondtam ezen szókat: k . . . a legyen az anyád, miért nem accz nékem pálinkát, akkor tehát a korcsmárosné, a szakácsot elhagyván, mingyárt nekem pálinkát adott, asztat tehát mihelyest megittam azonnal lefeküdtem és senkihez semmit sem szóltam.

Ott volt-e Vass József mostani udvarbírónak az öccse? és beszélt-e valamit prédikáció felől?

Igenis ott volt ő is a korcsmárossal egyetembe beszéllete a prédikációt, hogy micsoda szép volt és mifelől prédikáltatott.

Dicsérte-e a papot prédikációáért Vass József? és miként dicsérte?

Vass József beszélvén a Boldogságos Szűz tisztaságáról, nem emlékszem, hogy dicsérte volna a prédikáló papot.

Mondta-e Vass József, hogy boldog az olyan barát, aki olyan szép prédikációt tud tenni? és még az olyan anya is boldog, aki oly gyermeket szül a világra? Talán részeg volt?

Nem tudom, nem emlékszem arra. Valami kevéssé részeg voltam de nem felettéb.⁸

A várrendszer kialakulásával a vár területén az udvarbíró, mint a várnép birája, végezte a várbeliek pörös ügyeit.

Sztropkón 1767-ben Vass József az udvarbíró.

A tizenharmadik század második felében a köznemességnek, „a király szolgáinak“ birái a szolgabírák. Az ő kezükben egyesül a vármegyei közigazgatás és igazságszolgáltatás, ők az első választott tisztviselők a vármegye kormányzásában.

⁸ Sztáray Sándor gr. levéltára. Petheő-iratok.

A sztropkai járásban a XVI. században találjuk az első nyomokat a szolgabírák ténykedéseiről.

A szolgabírónak, az igazságszolgáltatás mellett, kötelessége volt a kamarai utasítások pontos végrehajtása felett is örködni. Ügyelnie kellett, hogy az országgyűlés által megszavazott adók lelkiismeretesen hajtassanak be.

Ha a királyi rovó (dicator) a registrommal (adókiivetéssel) elkészült: intézkednie kellett a szolgabírónak, hogy a kivetett „summa“-nak fele az első „terminusra“, a másik fele a „második terminusra“ befolyjon. „Salarium“ (díjja) a szolgabírónak 4 forint volt.

A legenyhébb büntetés abban az időben a „birsagium“ (birság.) Ez a pénzbirság épp oly rendszeres évi jövedelme volt a sztropkai uradalomnak is, mint volt ugyanakkor pl. a tized és a hasonló többi adóféle.

Ha valamely elítélt gonosztevő a reá kirótt pénzbirságot megfizetni nem tudta: „maradtság“-ban lévén akasztófára került.

Az ugynevezett „akasztó ispánok“ a XVII. sz. második felében szanaszét jártak s a fizetni nem tudókat irgalmatlanul felkötötték a „mester“-ekkel.

Ilyen szomorú sorsra jutott pl. Viszokaj János is, aki mert fizetni nem tudott, fejével lakolt. „Anno 1729. Die 22-a Augusti, Sztropkón Viszokaj Jánost exequaltattam, fejét vétettem.“⁹

Amikor Zemplénavármegye mondjuk, hogy a XIV. század közepén, mint egységes politikai terület már kialakult; nyomában találjuk a szolgabírói járásokat (processus) és kerületeket (districtus.)

Igy létesült aztán a sztropkai szolgabírói járás is.

A sztropkai járásban 1782-ben Lázi Ghilányi Pál a szolgabíró, évi 400 Rhénes (rajnai, avagy német-) forint fizetéssel. Az első alszolgabíró Bárcziházi Bárczy János, a második alszolgabíró Szent-Léleki Mészáros Pál, évi 200—200 Rhénes forint fizetéssel. — Kovásznai Kovásznay, mint járásbeli „pénzbészédő“ 200 Rhénes forintot kapott évi fizetésül.

A tisztviselők fizetését a központból Vizeki Tallián János biztos (commissarius) szokta volt a kerületekbe széthordani. Őneki ezért évi 316 Rhénes forint volt a fizetése.

Az 1820-ik évi Szent-István-napján megtartott tisztujításon a sztropkai járásban Bydeskuty Mihály lett a főszolgabíró. — Utódai: 1826-ban Kolosy Károly, 1831-ben Kulin Menyhért, 1835-ben Szemere József, 1843-ban Horváth László szolgabírák.

Az 1849–60 évközi elnyomatás idejében a sztropkai szolgabírói hivatal épületén is a „Kais. Königl. Stuhlrichteramt“ sárgafelete, kétfejű sasos tábla hirdette gyászosan a gyűlölt Bach-korszakot, osztrák-, cseh- és morva nemzetiségű beámtereivel, kik a megzsarolt és kiszipolyozott nép veritékes filléreiből állandóan dőzsöltek.

⁹ Bydeskuty Sámuel szolg.-b. Naplója. Akk XIV. 326.

Ezt az épületet még ma is „Kanzelei“ név alatt említi a nép.

A Zemplénnvármegye területén kialakult csász. és kir. „megyei rendszer“-nek időfolyásán ú. n. vegyes (gemischtes) szolgabírói hivatalok voltak Sztropkón és Varannón, és pedig : Sztropkón : vizsgáló-bíróság, Varannón : szolgabírói hivatal.

Területe 6.58 □ mf. Lak. 14,357 (kat. 5135, g. e. 7338, ág. ev. 42, helv. h. 10, izr. 1832 ; német 28, magyar 63, szláv 12,409, cigány 25) kataszt. Község 58. (2 mezőváros, 56 falu). — Sztropkón Kaschreuter Ferenc volt a szolgabíró, (a segédi állás üresedésben). Kezelő : Nemes Podhorányi Bálint. Irnokok : Kengyel Sámuel és Karczaghy Ferenc. Volt még 1 hivatalszolga és 1 kisegítő is. — Varannón, hol egyszersmind vizsgáló-bíróság is létezett a varannai és a sztropkai járások részére : Pohnert Ede volt a szolgabíró. Segédek : Schaurek Károly és Román János. Kezelő : Harikovszky Emil, (1 kezelői állás betöltetlen). Irnokok : Kloncsek Károly, Tichy Ferenc és Záborszky Rudolf. Volt még 2 hivatalszolga és 1 kisegítő is.¹⁰

Kiterjedése 876 □ mf. Lak. 23,355 (kat. 11,017, g. e. 6759, ág. ev. 3084, helv. h. 20, izr. 2475 ; német 88, magyar 163, szláv 20,629) kataszt. Község 49, (1 mezőváros, 50 falu).

Az alkotmányos tisztújítás 1860. december 18-án vette kezdetét, amikor Jekkelfalussy Sándor lett a főszolgabíró Sztropkón, — az 1867-iki tisztújításon Füzeséry Gyulát főszolgabíróvá, Labáth Bélát esküdtté választották Sztropkóra.

Még ezekben az időkben is testi fenytékként a „botbüntetés“ javában járta. Még akkor sem sokat teketóriáztak a vádlottal, hanem egy-kettőre deresre húzták, a hajdú meg a mogyorófa-pálcával rövid uton hajtotta végre a szolgabíró ítéletét. A nőnemre azonban már akkor is tekintettel voltak. A nőnemű delikvensekét kevesebb botütésre ítélték, azt is csak heti részletekben olvasták rájuk.

Divatjában volt még a kalodába zárás is.

Ez a „kaloda“ két cölöpre erősített, s három kerek nyilással ellátott, egymásra illeszthető, pár deszkából készült szégyenfa-alkotmány volt. — Alkalmazásban a „deliquens“ fejét a középső nagyobb kerek nyiláson, a másik kisebb két kerek nyiláson pedig mindkét kezefejét átdugta s a két deszka összeillesztésével és lelakatolásával tőle a kiszabadulás lehetősége elzáratott. Így elzárva állították a bűnöst megszabott ideig pellengérre.

Barthos József eltávozásával 1892-ben az ő helyére Bárczy Benedeket választották főszolgabíróvá, Lantos Jánost pedig szolgabíróvá. Bárczy szb. ténykedése alatt 7 körjegyzőségben 65 községből alakult a járás (Sztropkó, — Minyócz, — Kisbrezsnycze, — Kelcse, — Kosarócz, — Havaj és Homonna-Olyka).

Ekkor még a hajdani várbirtoknak ugyszólván összes községe benne volt a sztropkai szolgabírói járásban.

¹⁰ Akk. 1909. évf. 143. 145.

Az 1905. évi tisztújításon Malonyay Tamást még egész fiatalon ültette be a nagyfontosságú sztropkai járás főszolgabírói székébe a vármegye közönsége. Segítőtársa lett Durcsinszky Gyula, tb. főszolgabíró. Közös erővel munkálkodnak máig is a közjó érdekében. — Irodavezető: Hodermarszky Chrizánt járási írnok, — járási közgyám: Kőrösfői Sándor, — szolga: Fenics László.

A mezőlaborczi szolgabírói új járás életbeléptetésekor (1909) a sztropkai járásból kivált a havaji és a homonna-olykai körjegyzőség és így ma már csak öt körjegyzőségben 45 község képezi a sztropkai szolgabírói járást.

1. Sztropkai körjegyzőség 5 községgel, mely 5 községből az Ondava jobb partján levő Sandal és Boksa, mint sárosmegyei birtok, kívül esik a sztropkai várbirtokon. Jegyző: Reuter Dezső, (az arany-éremkereszt tulajdonosa), s.-jegyző: Herczog Jakab.

2. Kelcsei körjegyzőség 10 községgel. Jegyző: Zaborovszky Kornél, s.-jegyző: Gojdics János.

3. Kisberezsnyei körjegyzőség 8 községgel. (Székhelye jelenben: Sztropkó). Jegyző: Turián Gábor.

4. Kosárvágásai körjegyzőség 10 községgel. Jegyző: Siskovics Sándor, s.-jegyző: (üresedésben.)

5. Minyevágásai körjegyzőség 11 községgel. Jegyző: Droppa Miklós, s.-jegyző: Guseo Frigyes.

A sztropkai járásból a mezőlaborczi járásba bekebelezett jegyzőségek:

1. Havaji körjegyzőség 11 községgel. Jegyző: Halász Illés, s.-jegyző: Almássy József.

2. Homonna-olykai körjegyzőség 10 községgel. Jegyző: Kovács Árpád, s.-jegyző: (üresedésben.)

1905-ben járási számvevőséget is szerveztek a szolgabírói hivatal mellé. Az első járási számvevő Farkas József volt. Ő utána Takács Béla, azután pedig Koller Béla neveztetett ki járási számvevővé.

Amikor Zemplénnvármegye igazságszolgáltatása külön vált 1872-ben a közigazgatástól, létesült a sztropkai kir. járásbíróság. — Az első kir. járásbíró Sztropkón Tóth Ferenc volt. Utána következtek: Fodor Napoleon, Zsarnay Márton, Urbán István, Nádas Árpád és Mauks Elemér. Jelenben Kádár Lajos a vezető kir. járásbíró. Beszítva: Mendeszdorfer Bertalan járásbíró, Bodnár Jenő irodatiszt, — írnok: Vankovics Béla, — szolga: Belovecz József.

A kir. telekkönyvi hivatal annakelőtte a Sztropkótól 52 kilométernyire fekvő Homonnán volt, míg a lakosság kérelmére 1896-ban a járásbíróságot telekkönyvi hatósággal is felruházta az igazságügyi m. kir. miniszter. — Telekkönyvvezető: Truszka Károly. Írnok: Róth József. Ügyvédek: Dobrovay Lajos, Friedmann József dr. és Ungár Andor dr.

A Bach-korszakban Sztropkón adóhivatal is volt, melynek „K. K. Steieramt” volt a hivatalos neve. 1864-ben azonban Varannóra helyezték át.

Mezőgazdaság és állattenyésztés.

Az 1708. évi szeptember 5-én kelt közjöveldelmi tanács rendelete alapján Szentgyörgyi János udvari karabélyos ezredbeli hadsegéd, Bártfai Mátyás sztropkai várnagy és Szent-Miklóssy Péter jelenlétében Bajnóczy György sztropkai harmincados által szeptember 9-én és 11-én összeállított alábbi leltári kimutatás az akkori virágzó gazdaságnak eleven képét tárja elénk.

A leltári lajstrom szerint 49 ló találtatott, ú. m.: a várbeli istállóban egy „Vezér” nevű, magyar fajú szürke mén, egy „Mura” nevű, török fajú fekete és egy „Amico” nevű, spanyol eredetű pej mén. — A ménesben voltak: szürke és szepe öreg kanca 7, zsufa szőrű öreg kanca 1, pej szőrű öreg kanca 6, barna kanca 1, szegforma kanca 2, anya-kanca 17. — Negyed füre menendő herélt és kanca csikó 13, u. m.: herélt deres csikó 1, barna herélt csikó 1, seregély szőrű kanca csikó 2, setét szürke kanca csikó 3, tarka kanca csikó 1, barna pej kanca csikó 2, mocskos fakó kanca csikó, szárlábú 1, daruszőrű kanca csikó 1, piros pej kanca csikó 1. — Harmad füre menendő csikók: kanca 7, csüder (csödör) 3. — Ez idei csikók: kanca 5, csödör 1. — A ménesnek összes száma 46 darab. — A sztropkai majorsági termés: buza 70, gabona 416, járcuha és zab 80, tatárka aratatlan plus-minus 30 kereszt, összesen 596 kereszt. — Tehéncsorda: svájcer tehén, fejős 2, svájcer öreg bika 1, orosz és szürke tehén 11, orosz öreg bika 2, tavalyi és harmadévi üsző 7, tavalyi bikácska 1, ez idei bornyú 3 (27 darab). — Aprómarha: tojó öreg indiai (pulyka) 6, kakas-pulyka 1, lud 12, kacska 28. — Juhok és kecskék: fejős juh 30, meddő 5, kos 3, fejős kecske 12. — Turó két hordóval. Méhek száma: öreg méh 6, rajméh: 14 kassai.

A kelcsei majorságban: buza 50, rozs 115, zab 100, tatárka aratatlan plus-minus 10 kereszt, (275 kereszt.) — A stájermarháknak száma: stájer fejős tehén 3, stájer öreg bika 1, ez idei stájer borju 3, tavalyi stájer bikácska 1, tavalyi üsző tinó 2, (10 drb.) — Magyar és orosz marháknak száma: szőke fejős tehén 8, ez idei bikaborju 1, fejős orosz tarka tehén 4, (13.) — Béres ökör 6, vasas szekér 1. — Sertéseknek száma: öreg fiadzó disznó 26, öreg kan 5, öreg ártány 2, tavalyi ártány 1, tavalyi kocasüldő 1, ezidei herélt süldő 5, ezidei kocasüldő 7, (47 darab.) — Aprómarha: tojó öreg indiai 6, pulyka-kakas 2, lud 30, tyuk 30, (68 drb.) — Széna száma: sztropkai majorban 14 öl, bruzsniczai majorságban 10 szekér. Sitniczén 90 szekér, (100 szekér és 14 öl széna) — Mind-

össze tehát 49, ugylátszik válogatott nemes fajú ló, 56 darab szarvasmarha, köztük svájci és stájer fajúak, 50 juh és kecske, 47 sertés, 96 darab aprómarha, 20 kaptár méh, 871 kereszt gabona termés, 100 szekér és 14 öl kazal széna.¹

Az itt bemutatott leltár a sztropkai birtokberendezésnek azt a harmad-részét képezi, melyet Petheő Mihály gróftól elkoboztatván. II. Rákóczi Ferenc fejedelem azt Ocskay Lászlónak adományozta.

A leltár felvételekor már különösen a marhaállomány nem volt teljes, mivel azokból Ocskay, a leltározás előtt, igen sokat elszállított Budatin tájékára.

*

Sztropkó magas fekvésénél fogva hegyvidék jellegével bír. — Folyója az Ondava, mely Sárosvármegyéből Sztropkó felett jön be Zemplénavármegye területére és itt a Hócsa folyóval öregbedik. — Emez a Beszkid-hegység lábánál két forrásból fakad, melyek egyike Mikón, Kispolányon és Havajon, a másika Derencs, Vladács, Kis-tavas, Mákos, Bukócz és Hocsán keresztül folyik, míg végre Sztropkónál az Ondavával egyesül.

Hüvös éghajlata következtében a növényzet fejlődése a vármegye alsóbb vidékeivel szemben 3—4 héttel is elmarad. A kalászos növények közül leginkább a gabona, árpa és zab terem meg. A kapásnövények közül a tengerit leginkább csak a kertekben termelik.

Minthogy úgy a tótoknál mint a ruthénoknál a burgonya a legfontosabb élelmi cikk: erre meg a káposztára fordítják a legfőbb gondot.

A mesterséges takarmányok közül a lóhere szereti leginkább ezt a talajt.

A gazdasági viszonyok úgy Sztropkón mint környékén eléggé rendszertelenek. Egyáltalában a szabadgazdálkodás uralkodik.

A munkásviszonyok az amerikai kivándorlás miatt kedvezőtlenek.

A munkások is, meg a cselédség is a legtöbbnyire galicziaiak.

Sztropkón mezőgazdasági szempontból az utóbbi időkben már csak a Goltz Károly-féle várbirtok-rész jöhetett még számításba. Ez a kis, de eléggé virágzó gazdaság, néhány mezőgazdasági modern géppel felszerelve mintaszerű művelés alatt állott a tulajdonosa haláláig. Ezután ez is megszűnt, 1909-től lengyelek gazdálkodnak rajta, úgy, ahogy tudnak — kezdetlegesen.

Szomoruan tapasztaljuk, hogy úgy Sztropkón mint környékén az állattenyésztés meglehetősen hanyatlóban van.

Bár elismert tény, hogy a paraszt állattenyésztés hanyatlásának oka első sorban a legelők megszorításában keresendő, mindazonáltal a bajhoz nagymértékben hozzájárul a nagyfoku közöny.

¹ Thalys Kálmán: Ocskay László, I. 337.

Amikor Zemplénavármegye gazdasági egyesülete rájött arra, hogy az állatállomány nemcsak hogy apad, de satnyul is: törekvését oda irányította, hogy a népet az állattenyésztésre ösztönözze. Evégből e vidéknek megfelelő fajú apaállatok kedvezményes beszerzését tette lehetővé. Ezenkívül, különösen a szarvasmarha tenyésztésre való buzdításul, időnként díjazással egybekötött kiállításokat rendez a vidéknek különböző helységeiben.

Egy ilyen szarvasmarha-díjazás legutóbb Sztropkón 1902. szeptember 4-én volt, amikor Andrassy Sándor gróf, mint a gazdasági egyesület elnöke, személyes jelenlétével buzdította a népet a szarvasmarha tenyésztésnek észszerű munkálására. E vidéken leginkább a piros-tarka szarvasmarha tenyésztése honosult meg.

A lótenyésztésről alig eshetik szó, mert ezek itt alig meghatározható, nagyon vegyes fajtájúak. Leginkább kisebb fajtájú hegyi lovakat tenyésztenek.

A sertésfajoknál leginkább keresztezett lengyel fajokat látunk. Ezeket szívesen vásárolják a sárosvármegyei sertéskereskedők, mert, amint mondják, könnyen híznak és húsok is izletes.

A juhtenyésztés az egykori várbirtokon csupán a nyári hónapokban terjed. Tavasszal leginkább Máramarosból hozzák, ősszel azonban eladják.

Az állategészség ügyét a régebbi időkben a lehető legmostohább állapotban találjuk Sztropkón.

Az állatok gyógyításával leginkább csak egyes kovácsok és tapasztaltabb öreg emberek foglalkoztak, úgy ahogy tudtak.

Az első m. kir. állatorvosi állás 1901. január 15-én létesült, Engel Ignác állatorvossal. Az ő távoztával 1904-ben Makay Miklós volt, jelenben pedig Farkas Dániel a m. kir. állatorvos.

Ipar és kereskedelem.

A mohácsi gyászos emlékü csata után bekövetkezett kedvezőtlen viszonyok dacára szépen fejlett iparral találkozunk Sztropkó mezővárosában. Ugylehet, hogy az itt szépen fejlődő ipart a török zsarnokság idejében Sztropkóra menekült alföldi magyar iparosok tették virágzóvá. Az ipar terén akkor hazánkban is a céh-rendszer uralkodott, mely rendszer később is a fellendült magyar iparnak igazi művelője és fejlesztője volt. A céhbeli kiváltság-levelet, melyet Gersei Petheő János báró adományozott a korabeli Sztropkó városába telepedett „becsületes céh“-nek s amely szabadalomlevelet 1583-ban Rudolf király az országos törvénynek akkor szokásos nagy záradékával hagyott jóvá, magában foglalja: a *kádár*, *szabó*, *szücs*, *mészáros*, *varga*, *fazekas*, *kovács*, *asztalos*, *nyereggyártó*, *takatos*, *szijjgyártó*, *mázoló*, *érműves*, *közműves*, *sebész* és *kereskedő*, később

1585-ben, még a *fegyvercsiszoló, serfőző, bocskorkészítő, borbély, ötvös, cipész, bádogos, ács és mérlegkészítő* iparral foglalkozó céhek szabaddalmalt is.²

A latin szövegű szabadalom-levél magyar fordítása így szól:

Mi II. Rudolf, Isten kegyelméből mindég fölséges választott római császár és Német, Magyar,- Cseh,-Dalmátországok, Krajna Szlavónia, Róma, Szerbia, Gácsország, Lodoméria, Kun- és Bolgárország királya, Ausztia főhercege és Burgundia hercege, Brabant, Stájer, Karantán, Karniolia, Morvaország örgrófja, Luxemburg Felső- és Alsó-Szilézia, Wittenberg és Théka hercege, Svédia hercege, Habsburg grófja, Tíról, Feretti, Kyburg és Karinthia grófja, Alzácia, a szent római birodalom örgrófja, Anasum Burgovia felett Felső és Alsó Luzácia, Szlavón örgrófság, Nao-Portus (Görcz) és a Sóbánya-grófságok ura stb. stb. Jelen levelünk erejénél fogva tudtul adjuk mindenkinek és tudomására hozzuk mindazoknak, kiket illet: nevezetesen, hogy a mi törvénytudó és tekintetes (circumspectus) hivünk *Loos Péter*, Sztropkó mezőváros bírása és polgára, megjelent Felségünk színe előtt, a maga és az összes egyesületek, céhek, ugymint az aranyművesek mint e szakbéli műértők is, kádárok, szabók, szücsök, mészárosok, vargák, fazekasok, kovácsok, asztalosok, nyeregjártók, lakatosok, szíjjártók, mázoló, ércművesek, kőművesek, sebészek és *kereskedők* nevében, kik a nevezett Sztropkó mezővárosban és tartozékaiban tartózkodnak, s azok nevében és megbízásából előmutatta nekünk s elének terjesztette a mi hivünknek, nagyságos Gersei Pethew (t. i. Jánosnak) bizonyos önön kezével aláírt írásait s amely írások könyvalakjában két iven valának kiállítva, a végén pedig a maga családi pecsétjével megerősítve; ezekben ben foglaltatik bizonyos határozott módja ama szabályoknak, módoknak és rendszereknek, amelyeket az összes mesterek, kik a fent nevezett Sztropkó mezővárosban és az ahhoz tartozó részekben tartózkodnak (*kiszakadva*) és a kik nevezett írásban föl vannak sorolva körülményesen (*kiszakadva*) ezeknek erejénél fogva alólírott avval az alázatos kérelemmel fordult hozzánk, hogy ezeket az írásokat s mindazokat a rendelkezéseket külön külön, amik azokban foglaltatnak, kegyelműnkre és helyeslésünkre méltóknak találván, erősítsük meg és a mi kiváltságos kegyelmes iratunkba mindazokat bejegyezzvén és átírván, helyeselvén és jóváhagyván az összes társulatoknak, másképp ugynevezett céheknek, a hozzájuk tartozó mestereknek, kik a nevezett Sztropkó mezővárosban és a hozzá tartozó részekben tartózkodnak, azok utódainak és hátramaradottainak is, mindnyájoknak újra és örökidőkre szólóan megerősítendőkné nyilvánítani kegyeskedjünk.

Annak az írásnak a tartalma pedig a következő:

Megjelentek előttünk a tanácsnak és az összes társulatoknak,

² Magyarország Vármegyei és Városai: Zemplén. 436. oldal.

másképp céheknek megbizottjai, kik a mi Sztropkó városunkban tartózkodnak, előterjesztvén nekünk bizonyos törvényszerű szabályzatokat, a mesteri szertartások és az ő társulataik felől, melyek nevezett becsületes mesterek egyesületei; nevezetesen az aranyműveseknek, kádároknak, szabóknak, szűcsöknek, mészárosoknak, vargáknak, fazekasoknak, kovácsoknak és ácsoknak, asztalosoknak, nyeregjártóknak, lakatosoknak, szíjjártóknak, mázolóknak, ércműveseknek, kőműveseknek, sebészeknek és kereskedőknek társulatai, akik Sztropkó mezővárosában és annak környékén tartózkodnak és mely szabályokat Nsgs Gersei és Sztropkai Pethew János (Joannes Pethew de Gerse et Ztropko) Ő császári és királyi Fölsége tanácsosának és udvarmesterének és legfőbb kapitányának, Zólyom földé urának, kegyes engedelmeiből eddig megtartottak, s most is megtartanak, és pedig mindnyájan egyaránt; miután azok a szabályzatok jórészt tűzveszedelem áldozatai lettek, a következő tekintetes (circumpecti) polgárok közbenjárásával: *Lahssa János, Bodnár Pál*, ugyszintén *Bodnár János és György, Szabó (Zabo) János és Mátyás, Mészáros Bálint, Soltész György, German Bertalan. Obersei Tamás és Bertalan, Flescher Mihály, Kovács Balázs és Doronkó György* segítségével mindezeket helyreállítani és megújítani iparkodtak. Nevezetesen, hogy:

Mindenik mester a másik irányában és segédek avagy velők együttműködők egymás irányában, mestereik iránt és társaik irányában, sőt minden polgárok iránt is minden köteles tisztelettel és illendőséggel (miként az az összes városokban, mezővárosokban szokásos és általában elfogadva van) viselkedni tartoznak.

Ugyancsak, nehogy valaki közülök, legyen az mester avagy segéd, magát az emberi természetén felül tulságba menő részegségnek ne adja, vagy senkit ne sértsen és, tisztelettel mondvá, ronda módon ne hányjon; hanem, ha megkívánja a bort, mértékletességgel igya; ugyancsak, hogy minden reggel, avagy az esteli időben, úgy ünnepnapokon, avagy azokon a munkanapokon, amidőn templomba harangoznak (hacsak a mindenható ur Isten őt valami betegséggel meg nem látogatja) hallgassa az Isten ígését és mindenkor való magaviseletökben, minden dolgukban, amint az helyesen sok éven át gyakorlatban volt, magát ehhez tartani legyen köteles, és ha, vagy egyikök vagy másíkok, a fent említett szabályoknak valamelyikét általhágna, ne bocsáttassék többé mesterségéhez, hanem becsstelen maradjon.

Végül azok irányában, akik szerződés szerint a mesterség elsjátításához bocsáttatnak, avagy abból elbocsáttatnak, a tovább is megtartandó szokás és rend a következő:

Először is: a mesterek ugyanazon módon s minden egyes dologban és rendszabályokban, épp úgy az Egyházat illető adományokban mint más megadóztatásokban, amint az a régi időben

szokásban volt, most is egyetértsenek és minden egyes idegen társ, avagy vándorlegény oda tartozzék szállani, hol mindannyijoknak attyja lakozik, midőn idegen társak vannak jelen és a mester némelyiket közülök munkába hívja, fogadja el, és ha ellent mond, négy font gyertya erejéig büntettség.

Másodszor : megtiltjuk, hogy valaki magát mesterré tehesse az összes társaknak, avagy céheknek előre kinyert engedelmével. Aki ezt áthágja, hat font gyertya erejéig büntettség.

Harmadszor : aki a céhnek tagja óhajt lenni, fizetni tartozik, még pedig annyit, amennyit a mesterek egyetértve megállapítottak, aki pedig mesternek a fia, az a céhnek csak félsannyit tartozik fizetni. Ugyancsak, ha valamely mesternek a fia más mesterembernek a leányát veszi nőül, az a céhnek semmivel sem tartozik, de teljesen szabadnak és kiváltságosnak tartassék; ha pediglen egy idegen társ valamelyik mesternek leányát oltárhoz vezeti, az is a céhet megillető szokásban levő összegnek a felét fizesse.

Negyedszer : Minden egyes mesterinas három éven át tanulja a mesterségét és ez évek letelte után vándoroljon idegen tájakra, aki pedig mesternek a fia, az idegenbe menni nem tartozik, hacsak önszántából nem teszi; és ha az inas, végzett éveit után, más vidékre vándorolni nem kíván, hanem szívesebben akar dolgozni helyben valamelyik mesternél, akkor mestere őt négy font gyertya erejéig büntesse, s ne fizessen többet neki, mint hetenként négy dénárt.

Ötödször : aki nem törvényes ágyból származott, mesterségre nem bocsátható; ki kutyát ölt, vagy aki embergyilkosságot, avagy más becsstelenséget követett volna el, a mesterségétől mozdítassék el; éppugy ha valaki egy másikat bármi efajta becstelenítő hírbe hoz és azt bizonyítékokkal megerősíteni nem tudja, ugyanazon módon, másoknak példájára, mesterségétől mozdítassék el. Ha pedig nem, távozik tíz font gyertyát fizessen a céhnek és ezután a céhnek előjáróságától és felsőbbségétől bizonyos pénzbeli értékig büntetessék.

Hatodszor : ha idegen társ érkezik ide, bármily mesterséghez tartozik is, de azoknak szabályait áthágja, a bíró, avagy az előjáróság őt a kihágáshoz mértén büntesse; azonban a céhnek legkevesebb tíz font gyertyát tartozzék fizetni.

Hetedszer : ha egy mester mestertársát, avagy céhmesterét (tisztelettel legyen mondván) becstelennek, semmirekellőnek, avagy pedig tolvajnak nyilvánítaná, akkor a segédek ennek a mesternek ne dolgozzanak, hanem tőle azon módon távozzanak, míg dolgát rendbe nem hozza; ugyanazon módon, hogy ha a mester valamely segédjét szitkokkal illeti, a segéd munkáját hagyja abban és mestert, amint szokásban van, a céhmesternél és az egész mesteri gyülekezetnél jelentse fel; midőn pediglen az ügy bizonyításra kerül,

akkor az egész ügy a város birájához utasitassék és mindamellett érdemök szerint mindkét fél a céhnél megbüntettessék.

Nyolcadszor : ha a mester másnak segédjét eltulajdonítani, avagy saját munkájához csábitgatni igyekeznék, avagy ha részegeskednék és, tisztelettel mondva, hányna, avagy a szentbeszéd ideje alatt a korcsmában innék és Istent káromolná és az utcákon illetlenül viselné magát, vagy ha a szentbeszéd alatt a templomban tréfálkoznék avagy fecsegne és az Isten igéjét szorgalmasan nem hallgatná, az hét font gyertya erejéig büntettessék.

Kilencedszer : ha valaki mást megvet és neki nem köszön, vagy vissza nem köszön, avagy neki jó éjszakát nem kíván, avagy ha mások jelenlétében orrát fujná anélkül, hogy félre nem fordulna, ha másoktól figyelmeztetvén, őket kinevetné, avagy guny tárgyává tenné, az a céhnek két font gyertyát fizessen.

Tizedszer : Két fiatalabb mester a templomban mindig tartozzék gyertyát gyujtani, aki pedig e tekintetben hanyagnak találtatnék : az egy font gyertyát fizessen.

Tizenegyszer : Ki a mestereknek beleegyezéséből és egyetértő nyilatkozatából mester akar lenni, azoknak mindenek előtt a maga keresztlevelét az összes mestertársak jelenlétében mutassa elő és hatósági ügyeit rendezze, megmutatván milyen erkölcsi viseletű.

Tizenkedszer : Mindenikök olyan feleséget vegyen, aki törvényes szülöktől származott, de nem előbb, hanem ha már mesterré lett; ha pedig törvénytelen venne feleségül, mesterségétől elmozdítassék.

Tizenharmadszor : Sztropkó város közelében és határában senki se üzhessen, és pedig mások kárára, olyan mestereget, melynek céhe Sztropkón mesterségét folytatja, hanem az ilyen a céh előljáróságával tartsa meg jó egyetértését és egyezségét és úgy folytassa mesterségét, másképp szerszámaiknak lefoglalásával és a céhnek fizetendő öt font gyertya erejéig büntettetik.

*

Én tehát, feiüinevezett Petheő János báró stb. stb. ezennel és ujjonnan is megerősitem a céhmestereknek, az én alattvalóimnak, kerületét és céhüket és szokásaikat, hogy amit annak előtte elnyertek, azt továbbra is megtarthassák. És ha van valaki közülök, akár mester, akár segéd, a maga mesterségében, az annak rendje szerint társultak előtt magát engedetlennek mutatná, és pedig ellenök tenne és ellenök vétene: az a fentemlitett szabályzatok alapján ünnepies módon büntettessék. És mivel hogy ezek a szabadalmak sok évek óta vannak megállapítva, és azok önekiek nemcsak meg nem tagadandók, de sőt, azt tartom, hogy számukra kibővitendők, és végül, hogy a céhmester tudta és akarata nélkül Sztropkó városában magát mesterré senki se tegye, és ha a mesterek társulata őt elfogadná,

akkor mutassa elő születése levelét és hatósága bizonyítványait. Ez az én véleményem és senki ellenkezően cselekedni ne merészkedjék — Az előrebocsátottak bizonyságául jelen írásomat a többször említett kézműves mestereknek általadtam és saját pecséttemmel és névalírással megerősitem.

Kelt Sztropkón, az Urnak 1575. esztendejében, május utolsó napján. — Azokat, amiket én, ugymint Petheő István, többi testvéreimmel, nevezet szerint néhai nagyságos Gersei Petheő János stb. örököseivel, a Sztropkó városban tartózkodó iparosok mestereinek törvényes szabályait, melyeket elhunyt atyánk nekik engedett és jóváhagyott, ezennel megerősitem és azokat maguk sértetlenségökben meghagyom.

Kelt Sztropkó-várunkban, Gyertyaszentelő Boldogasszony napján, az Urnak 1583. esztendejében.

*

Mi tehát, — mondja *Rudolf* király — meghallgatván azt a legalázatosabb kérelmet, amit az előbb említett *Loss* Péter a maga és az előbb említettek nevében és képviselőjében feleségünk elé terjesztett, királyi kegyelemmel meghallgattuk és kegyelmesen szívünkhöz érni hagytuk, az előbb leírt és megnevezett Peteő István iratait, melyeken sem kivakarás, sem csonkítás, és a melyek semmi részben sem gyanusak, de minden gyanutól teljesen mentesek, jelen kiváltságos írásunkkal szörül-szóra, minden megcsonkítás és bővítés nélkül, az itt foglaltakat és ide iktatottakat, mindazzal, ami ezekben foglaltatik, záradékaiknak és szabályzataiknak szabályzataival, azon módon, amint azok a magok rendje szerint és törvényesen keletkeztek, ezek erejénél fogva, hitelt adtunk, azokat megerősítettük és kedveseknek és elfogadhatóknak tartván: jóváhagytuk, megerősítettük és helybenhagytuk. Az előlnevezett összes mestereknek: aranyműveseknek, kádároknak, szabóknak, szűcsöknek, mészárosoknak, vargáknak, fazekasoknak, kovácsoknak, asztalosoknak, nyeregjártóknak, lakatosoknak, szíjjártóknak, festőknek és kereskedőknek, kik a nevezett Sztropkó városban és tartozékaiban tartózkodnak, s azok utódainak és összes örököseinek javára megnyitva, örök időkre szőlőan kegyelmesen megerősítettük. Sőt elfogadván, helyeseljük, megszilárdítjuk, állandósítjuk és megállapítjuk, mindazonáltal sérteni nem akarván a többi odatartozó községek jogait, jelen levelünk és titkos pecsétünk erejénél fogva, mellyel mint magyar király élünk.

Kelt a mi kedvelt és hűséges főltisztelendő Draskovich György kalocsai érsekünk és győri helyettes püspöknek ama tájak örökös főispánjának, tanácsosunknak és legfelsőbb Udvarunk kancellárjának kezével, Ausztia- Bécs városunkban, az Urnak 1583. esztendejében, március 5. napján, római birodalmunk felett való uralkodásunknak nyolcadik esztendejében, magyar és más országbeli uralkodásunk-

nak tizenegyedik évében, csehországi uralkodásunknak hasonlóképp a nyolcadik esztendejében.

A Krisztusban tisztelendő atyánk fent megnevezett Draskovich Györgynek, a kánonszerűen egyesített kalocsaí és bácsi egyházak érsekének, Radetius István egri, Monoszlay János zágrábi, Bornemissza György váci, Telegdi Miklós székesfehérvári, Tekerkesy István veszprémi, előbb nevezett Draskovich György győri helyettes, Pet-hew Márton választott váci, Matissa István választott csanádi, Mos-sóczy Zakariás választott nyitrai, Hercsinczy Péter választott tini-centini, Piperkoyich Mihály testvér választott segniai és modrii helyettesnek, kik is mint püspökök az Isten anyaszentegyházát szerencsésen kormányozzák, midőn az esztergomi érseki, az erdélyi, szirmai és boszniai püspöki szék üresedésben vala, ugyan csak tekintetes és nagyságos Báthory Miklós gróf kúriai biránk, sümegi Ungnad Kristóf országaiknak, és pedig Dalmácia, Horvátország és Tótor-szág bánja, Zrinyi György gróf főlovászmester, Bánffy László lovászmesternek, Batthyani Baltazár étékfogómaster, Erdődi Pálffy Miklós ajtónállómaster és Kisvárdai Várday Mihály pincemester, az előbb megnevezett Pálffy gróf idejében s többen számosan, kik Magyarország vármegyéit tartják és tisztségeit viselik. Rudolf sk. P. H.³

*
* * *

Az iparosoknak, magukban véve, igen csekély szava volt, de mint a céhnek tagja a város tekintélyes tényezőjévé lett.

A céh, kiterjedt tevékenységével, befolyással volt az iparos életnek minden mozzanatára.

Az inasok és segédek felett mesterük nem csupán üzleti ügyekben, hanem minden tekintetben felügyeletet gyakorolt.

Az inast szerződés mellett vették fel s az inasi évek elteltével is csak akkor lehetett segéd, (legény) ha arra képesnek nyilvánított.

Ezután jött a vándorlás. A vándorutról hazatért segédből mester csak akkor lehetett, ha előbb a saját készítményű „remek“ munkáját bemutatta.

A „remek“ elfogadása után, mikor már a segédet mesterre avatták, tartozott a céhtagok és család tagjai részére lakomát rendezni és a meghatározott díjat lefizetni.

Az új mester ezután már, a legközelebbi tisztujjitáson, a céhmester megválasztásánál részt vehetett. (voksolhatott.)

A céh tagjai minden két hétben megjelentek a céhmesternél, hogy az előforduló belügyek felett tanácskozzanak.

Ugyancsak két hetenként mondatott a céh misét a vártemplomban, a céh által felállított oltárnál. A céh nem csupán a tiszties ipar jó hírnevének megóvása felett őrködött, de felügyeletét kiterjesztette

³ Az itt közölt adománylevelet néhai Virágh Pál dr. sztropkai volt rk. plébános fordította latinból magyarra, az ottani muzeumba elhelyezett, eredeti példányról.

a tagok erkölcsi viseletére is. Üldözte azokat, akik rendesen templomba nem jártak, kártyajátékokat űztek, és azokat is akik bármely büntetést követtek el.

A céhek tisztviselői: atyamester, dékán, bejárómester, mivlátómester, szolgáló v. ifju mester — és a céh nótáriusa.

Az 1767. április hó 28-án Sztropkón felvett jeygzőkönyv tanúsága szerint egy Zameskane György csizmadiamester azért állította törvény elé, mert egy vasárnap reggelén a vendégfogadóban a grófi szakáccsal dorbézolt és kártyázott.⁴

Hogy ha valamely céhbeli tag meghalt, koporsóját a céh zászlóival és égő gyertyákkal kísérték ki nyugvóhelyére s ha az illető vagyontalan volt, temetése költségeit a céh fedezte.

A XVIII. században fizetett munkadíjakra nézve az alábbi költségjegyzék nyújt némi tájékozást.

Anno 1772. Ultima Xbris amidün M: familiának köz Parancsolatyokbul ide való Harminczadnak holmi szükséges igazítások és corrigatiók tétettek itt következők:

Legeselsőbben Contra Uram kétt házában 4 ablak táblás övegekkel olomba foglaltatott egy-egy ablak a R f. 2. teszen in summa R. f. . . . 8.—

Asztalosnak 4 uj Ramok megcsinálástul adatott 1.12

Lakatosnak 16 rudacska avagy veszü. Ramokra megcsinálástul és több apró corrigatióktul adatott neki —.51

Harminczados Uram Hazajaban, mindhogy az öveges karikák igen-igen homályos vala, az ólmot is atal s oveg(etis)atal ette a rozsdá, azért kintelenítettünk három ablakban, új táblás üvegett berakattni, két ablakot penigh kifoltozta adatott tüle két rendbeli cseléd hazokban 4 ablakot átal rakatastul adatott ablakosnak —.51

Harminczados Uram Pincze torkára oszlopoknak elhozatástul adatott —.12

Ajtónak és két oldalaira való deszkáért —.30

Egy szekér kőnek és agyagnak elhozatástul —.15

Kőműveseknek berakatastul egy napi számossal adatott —.27

Contra uram részín uj Pervatá ok megcsinálástul uj ajtóval benvaló deszkákkal összeséggel teszen 2.30

Nemkülömben Harminczados Uram részín hasonló Pervatának corrigatiója és ben való deszkákkal —.48

Summa mindössze 22. 3

Az Sós tiszt ur qvartelha körül tött sövény 4.50

Mely in summa 26.53⁵

A sztropkai várbirtokon, különösen a XVI—XVIII. században, a *malomipar* terén is meglehetősen élénkséggel találkozunk. A várbirtokon levő folyókon és patakon nem kevesebb mint 35 vizi malom örölt.

Ezek közül a legnagyobb és legjobban jövedelmező a sztropkai vizi malom volt. E malom, a vártól nyugat felé, a Malom-utca végén, az Ondava balpartján volt.

⁴ Sztáray Sándor gróf lev. tára: Petheő-iratok: 1767.

⁵ Sztáray Sándor levéltára Petheő iratok 1591. sz.

E malomnak a messze környékre kiterjedt ösmerete lévén: abban a vízi malomban nemcsak a helybeliek, de az egész környéknek távolabb lakó is szívesen örültek. Erről az idők folytán elpusztult malomról nyerte nevét Sztropkónak máig is „Malom-utca” nevet viselő két házsora. Hogy mikor tájban kapta a Malom-utca nevezetet: nem lehetett ugyan kipuhatolnom, de arra vonatkozó okmányok tanúsága szerint a XVI. században, Miksa király uralkodása alatt, e híres malom már fennállott és virágzott. Abban az időben ez a malom még Sáros-várához tartozván: oda évente 200 köből búzát volt köteles beszolgáltatni.⁶

A hajdan híres nevezetes, sőt jövedelmes malomnak már nyoma sincs. Sáros és Sztropkó jövedelmeiből 1554–1557-ben a Sárosi vár szükségleteit leszámítva, 901 forint 29 dénár évi tiszta jövedelmet szolgáltatott be a királyi kincstárba.⁷

Bár e malom az 1767. évben történt osztozkodáskor a kimutatásban nem szerepel, de a Sennyey László báró elnöklete alatt ugyanazon évben összeült uriszékek jegyzőkönyve világos tanubizonytságot tesz a malom létezése mellett. Irja ugyanis a jegyzőkönyv: „Jobbágy Vasziluv János, Molnár, kinek a Ngos familia rendeletéből lakása a sztropkai malomból kitiltatott, önönvakmerőségéből lakását, a tiltás ellen ismét oda vette, azért egy napig való rabboskodása után 20 pálcaveréssel büntettetett és a malombéli lakása továbbá is megtiltatott.”⁸

Sőt, hogy még később is megvolt ez a sztropkai malom, arról tanuskodik az alábbi 1770-ben kelt rendelkezés:

„Klastrom kerten által menő patak országuttra terjeszti magát, holott azelőtt M. P. Keglevics részén árka lévén, de minthogy ki nem tisztítták, szért sokszor nagy károkat teszen az innen való szántóföldeken és az malom árkában, mivel nagyon be is iszapollya.”⁹

E rendelkezésből az is meghatározható, hogy hol feküdt hajdan ez a régi hirneves malom.

Ma már Sztropkón egyáltalán nincsen vízi malom, hanem a közel fekvő Hocsapatak sárosvármegyei oldalán levő Palkó-féle vízi malomban még ma is szívesen örülnek a sztropkaiak.

A múlt századnak hatvanas éveiben, a róm. kat. templom északi részén, egy lóerővel hajtott száraz malom örölte az életműeket

Ma már ennek a malomnak is csak az emléke van meg a nép ajkán.

A gőzmalmok terjedésével Sztropkónak is jutott valahonnan egy kiselejtezett gőzmalom, melyet Lehoczky Miklós földbirtokos

⁶ Eperjesi kir. kat. főgtmn. 1898–99. évi értesítője.

⁷ Sztáray Sándor gr. levéltára: Petheő-iratok.

⁸ Sztáray Sándor gr. levéltára: Petheő-iratok 1465. sz.

⁹ Sztáray Sándor gr. levéltára: Petheő-iratok 1538. szám.

ujjaépítettett 1910-ben és a kívánalmaknak mindenben megfelelően szereltetett fel.

A kereskedelem a vásár szabadalmazása után a XVII. században nyert némi lendületet Sztropkón. Ekkor is az adás vétel a vásárokban bonyolódott le. — Sztropkón a boltokban való árusítás ekkor még teljesen ismeretlen volt.

Az uraság a szükségletét vagy a vásárokon vagy Eperjesen, — ahol akkoriban már volt helyhez kötött és ott helyben virágzó kereskedelem — szerezte be.

Ebből az időből származik az alábbi számla.

„Eperjes Die 1.-a Marty. 1724. Tekintetes Méltóságos gróf Petheő Mihály ur Eő Nga vásároltatott következőket:

1718. 12. febr. 2. $\frac{1}{4}$. font Nad mézet fr.	2.28
1. font Caperlét. 1. font fa olaj.	1.92
23. July 10 sing zöld Schnit tukot.	3.60
2. $\frac{1}{4}$ -ed font Nadmezet.	2.20

summa . . . f. 20.—

Néhai Poske Henrik Marad(ékai).

1724. Die 12.-a, May fizetett Eő nga f. 20.¹⁰

A vásárok mellett, hogy a város jólétének fokozói voltak, közművelődés tekintetében is hasznos szolgáltatásokat tettek

Sztropkón kivált a kiviteli forgalom (export) volt meglehetősen élénk. Ugyanis a Lengyelországba szállított áruknak egyrészt Sztropkón át szállították.

Sztropkón, mint határszéli városban, u. n. királyi határvám szedése céljából harmincad hivatal állíttatott fel, mely harmincad hivatal a kassai főharmincad hivatal fiókjaként szerepelt.¹

Az ország határán át szállított kereskedelmi cikkek után azoknak harmincadrészét vagy természetben, vagy ennek megfelelő készpénz értékben szedték a vámosok.

E kiváltságot Sztropkó urai egészen Mária Terézia koráig gyakorolták. A sztropkai harmincad haszonélvezete 1450. a Giskra János cseh rablóvezér tulajdonában van, aki azt a foglyul ejtett honnmai Drugeth István és Bertalan szabadon bocsájtásáért kárpótlásul kapta Hunyadi Jánostól. 1703-ban Tarczaly Ferenc volt Sztropkón a harmincados.

I. Lipót király 1698-ban hat országos vásárra adott Sztropkónak szabadalmat. — Később pedig már a következő hét országos vásárja van Sztropkónak: Gyertyaszentelő, Zöldcsütörtök, Keresztfeltalálása, Urnapja, Margit-, Bertalan- és Luca-napi vásárok.

Ma már az évi vásárok száma kilencre van kiegészítve: Gyertyaszentelő, Husvét, Keresztjárnapi, Urnapi, Péter-Pál napi, Bertalan napi, Szentmihály-napi, Simon-Juda és Luca-napi vásárok.

¹⁰ Sztáray Sándor gr. Lt. Petheő-irafok 1039.

¹ 1453. Kassa város titkos levéltára.

A Sztropkón szarvasmarha- és juhvásárok egykoron országos híreiek voltak mindaddig, amíg a legelők megszükitése a tenyésztést bizonyos korlátok közzé nem szorította. A vásárvámszedés joga még ma is az urasági birtokkal van kapcsolatban.

A XV. század közbiztosságának lazavolta az ipar és kereskedelemnek valóságos kerékkötője volt. Nem csupán a közönséges rabló haramia, hanem fosztogatásaival maga a sztropkai vár ura is állandó rettegésben tartotta a birtokán átvonuló békés kalmárokat és más utazókat, mind addig, amíg Mátyás király erélyes közbelépésével véget nem vetett a tarthatatlanná vált állapotnak.

Sör- és pálinkafőzés.

Régi okirataink tesznek tanuságot arról, hogy a Petheő grófok idejében virágzó sörgyártás is volt a sztropkai uradalomban. Az ugynevezett „sernevelő“, vagyis serfőzőház a város északnyugati részén, a Hocsá helység felé vezető út jobb oldalán volt.

Bár a serfőzés mestersége idegen országból került hozzánk, mindazonáltal a magyar mesterektől gyártott idegen ital annyira megszokottá vált, hogy azt immár nélkülözni sem tudják.

A serfőzőház úgy volt elkészítve és berendezve, hogy annak egyik része pálinkafőző helyül szolgált. Az egyik nagy-szobában volt a szalad-áztató, több serhevitő kád, ser- és komlósűrítő kas, egy kályhás kemence, egy szalad szárító kemence, egy serfőző rézüst, egy másik kemencébe helyezve, mely mellett egy vízmelegítő rézüst is volt elhelyezve. Az udvaron kut, a kuthoz közel volt a kőből rakott pince, felette raktárral.

A serfőzésre leginkább a búzát, árpát és a zabot használták. De többször gabonanemű keveréket is használtak. Sokszor a zabos árpa került serfőzésre. A legtöbbször azonban szemelt árpából főzték a sert s ezt a szemelt árpát nevezték akkoriban „szalad“-nak. A ser nem csupán az uraság részére készült, hanem azt járandósággként is osztogatták. Így a szent-ferencrendi kolostor évente 25 hordó sert kapott. Került aztán abból még a csapszékbe is, mert hiszen abban az időben is szerettek az emberek el-elmulatozni, s e mellett a saját belső ügyeiket is a korcsmában hányták-vetették meg.

A XVIII. század alkonyán azonban a serfőzés teljesen megszűnt s csupán a pálinkafőzés maradt meg máig is. Pár évvel ezelőtt még az épület alapzatai megvoltak. Ma már nyoma sincs.

A ser- és pálinkafőzés, valamint a korcsmáltatás joga a királyi kisebb haszonvételekhez tartozott; így azt Sztropkó várának urai királyi privilégium alapján gyakorolták.

A jobbágyok és zsellérek a saját szükségletükre pálinkát főzhettek ugyan, de minden pálinka-üsttől, a kiégetett mennyiségre való tekintet nélkül, a vár urának két pengő forintot tartoztak fizetni.

A korcsmáltatás a XIX. századig a várbirtokon csakis keresztény emberek kezeiben volt. Egy idegenből ide szakadtzsidó 1770-ben kísérletezett ugyan az árenda megszerzése iránt, de Vécsey Farkas báró erélyes közbelépéssel megakadályozta ezt.

Amíg egykoron a „városi korcsma“ volt a városnak és vidékének legnépszerűbb vendégfogadója, manapság már ez a szerep a „Korona-vendéglő“-nek jutott.

Noha diszes magyar korona ékesíti a vendéglőnek homlokzatát: mindazonáltal vármegyészerte csak „Stokk“ néven ismerik, amely nevét onnan nyerte, hogy ez volt az egyetlen emeletes középépület Sztropkón.

Mészárszék.

Az emberek a husnak nagy tápláló értékét amikor felismerték, gondoskodtak annak forgalomba hozataláról, illetve elárúsításáról. E célt szolgálja ma is a mészárszék.

Régen a húskimérés is, éppen úgy mint a korcsmáltatás, külön földesuri jogot képezett. E jog Sztropkón és a várbirtokon a vár urait illette meg, akik ezt időnként bérbe adták. Vasár- és ünnepnapokon, míg a templomból ki nem jöttek, a mészárszéket kinyitni nem volt szabad. Azután is csak addig volt szabad nyitvatartani, míg a vecsernyére nem harangoztak. Azokra, akik ezt a tilalmat áthágták, szigorú büntetést szabtak.

A földesurak mindaddig gyakorolták a bérbeadás jogát, amíg az osztrák iparügyi pátenz szabályozás alá nem vette azt.

Míg a húskimérés joga a földesurak kezében volt, csak egy mészárszék létezett Sztropkón. Ma azonban már három van s mind a három zsidókézből. Így történik aztán, hogy amíg régen vasárnap volt tilos a mészárszéket nyitva tartani, Sztropkón ma szombaton tartják zárva.

Adózás.

Ebben az időben, még később is, a polgárok élete nélkül is örökös zaklatásból állott. Amellett, hogy folytonosan fegyverkeznie kellett, a sok minden fajta és című adózás roskadásig nyomta vállukat.

Az adózásnak egyik válfajáról tanuskodik az az intézkedés is, mely szerint a: „... vár kapuja mellett lévő négy hajduk, hogy télnél idején ... annál serényebb vigyázást tehessenek ... tüzi fájok azoknál teljen, kik a városra, akár magok részekre, szánon vagy szekeren, akár pedig benti vásárokon eladni hoznak, mind-

egyiktől külön-külön két-két szál hogy levétesse, a megírt hajduk igyekezzenek.“¹

Igy aztán gyakran megesett, hogy az elkeseredett, sokat zaklatott nép a várhajdukat, a kiadott földesuri parancs végrehajtásakor, szidalmazta, gyűlölettel fogadta.

De a megtorlás sem késett. Egy 1770-ből felmaradt rendelet pl. így szól: „... Tapasztaltatott itten az Városban, hogy midőn városbíró által, vagy pedig várbeli hajduk által holmi adandó szükségű munkára hajtattanak, az városbeliek sokan nagyon ellenkeznek és sokszor mocskos szókkal azokat illetik. Az olyan nyakasokra illő büntetést M. Familia rendelni méltóztassék.“...²

Ebben az időben a várbirtokon az adózást dézma alakjában rőtta le a parasztság.

Dézma kétféle volt: Egyik illette a püspököt Ez a tulajdonképeni ú. n. dézma-tized. A másikféle, melyet a földesur szedett, volt az ú. n. kilenced-dézma.

Volt gabona-, árpa-, zab-, méhraj- és bárány- stb. stb. dézma is.

A dézmát egy, e célra kinevezett dézmás szokta beszedni a föld népétől. Havi fizetése a dézmaszedőnek 3 forint volt, élelmezni pedig az illető helység birája volt köteles.

Ez a dézmás bejárta a falukat és a dézmát természetben szedte be, amit aztán meghatározott áron értékesített. A dézmás ténykedését a falu birája olyképpen őrizte ellen, hogy a befolyt pénzről egy ketté hasított pálcából *rovás-párt* készítettek, melyeknek egyike a falu birájánál maradt, a másikkal a dézmás beszámolt az uradalmi perceptornak, avagy „bé-szedő“-nek.

A sztropkai várbirtokon lakott ruthénok, törvény szerint, mentesek valának a dézma-fizetéstől. Ők csupán bárány-dézmát fizettek a földesurnak, vagyis kötelesek voltak átengedni a bárányaikból minden kilencediket.

Hitel.

A pénzügyi viszonyok rendezetlen és bizonytalan volta miatt, Sztropkó várának urai, mint már láttuk is, főképp a későbbi időkben, elég rossz lábon állottak.

Bár az egyházi intelem hatása alatt a kamatra való kölcsönadás a keresztényeknél nem volt szokásban, de mert a hitelező a kölcsönadáskor kötelezte az adóst valamely földjének zálogbaadására, s mert az elzálogosított föld használata a hitelezőt illette, a kamat ily módon bőségesen kikerült.

Ezekből az ú. n. zálog-kölcsönlevelekből egyet bemutatok :

¹ Sztáray Sándor gróf levéltára : Petheő-iratok. 1465.

² Sztáray Sándor gróf levéltára : Petheő-iratok 1538.

„Én Gersei Petheő Zsigmond, Sztropkó Várának és hozzátartozandó egyik részjőszágának örökös ura, vallom ez levelemnek rendiben, hogy némi szükségemre nézve kényteleníttem megtalálni Egry Mátyás uramat, költsön eöklmétől kérem Ezer Kétszáz Magyar Ftokat, id. est 1200 fl. Melynek magam jóakaratom szerint adtam azon felül megnevezett summa pénzben, úgy mint az megnevezett Ezer Két Száz Magyar ftokban, Nagy Brezsnitze nevű faluban Zemplén nemes vármegyében három pusztá teleket, nevezett szerint: Fallinoszkát, Pecsovszkát, Csernyovszkát és ugyanazon faluban alsó végén levő udvarházzal egyetemben, melyet *Palatu* Sigmund nram birt, adtam és engedtem birni, adom és engedem minden földeivel, rettyeivel, hegyeivel, gyümölcsös kertjeivel, halászó vizeivel és minden hozzá tartozó és névvel nevezendő s régtől fogva igazságosan birt utilitásokkal azon igaz nyomások szerint Egry Mátyás uramnak, successorinak, utriusque sexus (mindkét nembeli örököseinek) és legatáriusainak (hagyományosainak) mindaddig valamig az felül megnevelt summát, ugymint az ezer kétszáz Magyar forintot, Egry Mátyás uramnak successorinak, legatariusinak, én, avagy maradékaim le nem tennénk, mostan országunkban folyó pénzűl, aranyat számlálván három forintba, hatvan pénzbe, tallért pedig száz nyolcvan pénzbe; engedtem azt is, hogy Egry Mátyás uramnak szabad kortsmája lehessen, in facie ejusdem portionis (t. i. ugyanazon részjőszágnak helyszínén) azonkívül fábul való épületeket erigalhasson (emeltethessen) ortoványos kerteket tsinálhasson, maga és maradékai avagy legatáriusi . . . Engedtem pedig kőből való épületet azon portióban (t. i. Nagybrezsnycén) bótos pintzét, kő kutat, kő kéményt és azon megnevezett, mind fábul, mind kőből való épületek conscientióse (lelkiismeretesen) akkori Nemes Zemplénvármegyének V. Ispánya (vicispáuja) és szolgabirája által megbecsültesse. Et tempore redemptionis una cum capitali summa in toto simul et semmel deponáltassék etc. (a visszaváltás idejkor, az egész tőke összegével egyszer s mindenkorra teljes épségében visszaadassék.) Hogyha pedig azon kötött levelemet meg nem állanám, én vagy maradékaim, vagy akármelyik aiyámfia is violálná (megszegné) legkisebb cikkelyében, tehát az poenája (büntetése) lggyen négyszáz magyar forint. Melynek executiójára (végrehajtására) akkori Vármegyének Ispánya ki jöhessen, et secundum vigorem Litterarum prodecálhasson (és az záloglevél értelmében eljárhasson) stb. Melynek nagyobb bizonyágáért adom ezen (levelemet) kezemirását, pecséttemmel megerősítvén, becsületes főemberek és nemes személyek előtt. Actum in arce Sztropkoviensi die 8-a. Marty, Anno 1647. Petheő Sigmund m. p. L. S. — Coram me Nicolao Beleváry m. p. L. S. — Coram me Sigismodo Hollo m. p. L. S. — Michale Podhorányi m. p. L. S. — Coram me Sebastiano Bajsza m. p. L. S. — Coram me Gasparo Kendy m.

p. L. S. Jurato assessore Cottus Sarosienstis (Sárosvármegyének hites táblabírája.)“³

1677-ben Petheő Zsigmond özvegye, Patzóth Anna vesz kölcsön Holló Zsigmodtól 3,900 forintot, melynek biztosítására zálogba adja sztropkai birtokát lakóházastól és nagybrezsniczei kúriáját.¹

1742-ben ifj. Petheő Zsigmond vesz fel Cserneki Dessewffy Istvántól 6,000 Rénes (rajnai, avagy német) forint zálogos kölcsönt sztropkai birtokára.²

A zálogos leveleknek és örökadásvételi szerződéseknek egész sorozata van a Sztáray Sándor gróf nagymihályi levéltárában, ami azt látszik igazolni, hogy a Petheő-család a XVII. és a XVIII. század folyamán állandó pénzzavarban szenvedett.

Az 1767. évi osztozkodáskor nem kevesebb mint 16.433 frt. 75 kr. zálogteher volt a sztropkai várbirtokon.³

A birtokok zálogbaadása már réges-régen megszűnt. Ma már a megszorult embereknek pénzzükségeit, még Sztropkón is, pénzintézetek fedezik.

Ily célból alakult meg 1904. november 1-én 100.000 korona részvénytőkével a „Sztropkói Takarékpénztár.“ Alapítók: Kriskó Milutin, Elsner Simon dr., Sosztek János, Malonyay Tamás, Friedmann Emil, Ungváry Ede, Schön Vilmos, Schreiber Sámuel, Friedmann Gyula és Hásenfeld Dávid.

Posta és táviró.

A XVI. század előtt Magyarországon sehol sem volt szervezett posta,

Az egymásnak küldött leveleket (missiles-eket) melyek leginkább nagy szükség esetén irtak, a kolostorok közt ide-oda járó kolduló barátok, vásárookra utazó kereskedők, vándorló iparosok, hajduk és cigányok kézbesítették.

A levelek közvetítésének ez a módja mindaddig tartott, amíg meg nem alakult a postaintézmény. A szervezés meglehetősen lassan ment, mert a törökkel folyton tartott háborúk miatt nem lehetett sem az utakat, sem pedig az előfogatokat kellőképp biztosítani.

Az ipar és kereskedelem fellendülésével ennek hathatós előmozdítására elvégre is utat tört magának a postaintézmény és kezdte lassanként az országot behálózni.

Igy jutott el aztán a világtól elszigetelt Sztropkó, s már a XVII. században, abba a kellemes helyzetbe, hogy az eperjesi pos-

³ Akk. I. 58.

¹ Sztáray Sándor gróf levéltára: Petheő-iratok 668. sz.

² U. O. 1172. sz.

³ Sennyey-levéltár: Petheő-iratok. F. 13. 70.

tahivatal felállításakor egy lépéssel közelebb került a világhoz. Ekkor már a sztropkaiak nemcsak leveleik továbbítására, de utazásuk céljaira is felhasználták a mintegy 52 kilom.-nyi távolságban fekvő eperjesi póstát, mely hetenként kétszer közlekedett.

A posta-intézmény hazánkban ekkor még csecsemőkorát élte. A postaközlekedésnek elég gyér hálózata az országnak csak legjelentékenyebb helyeit szőtte be. (P. o. Eperjesről Pozsonyba meg lehetős kacsaringós utakon a következő utirányban járt: Eperjes, Lőcse, Rózsahegy, Léva, Érsekujvár, Mocsonok, Nagyszombat, Pozsony. ⁴⁾

Ebben az időben Dobay Gábor volt az eperjesi postamester, akinek 336 magyar forint az évi fizetése.

Az eperjes – pozsonyi postajáratot többször használta fel a Petheő-család is, mikor gyermekeiket a pozsonyi Pázmáneumba küldötte nevelés végett.

Hogy milyen hézagossá volt ekkor még a postaszervezet-igazolja az a körülmény, hogy pl. 1712-ben is egész Zemplénben még csupán csak két posta állomás volt, sőt 1839-ben is még csak a következő hét postaállomást látjuk egész Zemplénnévkgye területén: Tokaj, Tállya, Olasz-Liszka, Sátoralja-Újhely, Velejte, Vécse és Nagy-Mihály. Egy levélgyűjtő állomás Homonnán.

A XVIII. században Komárnikon is állítottak fel postahivatalt, mely időtől ez lett Sztropkónak az u. n. „utolsó postája“. Ez a postahivatal az eperjes-duklaí személyszállító postajárat útján nyert összeköttetést. Lőváltó állomásai voltak: Eperjes, Raszlavicza és Bártfa. A komárniki postamesterséget, örökösödés címén, a Csegény család bírta egészen 1903-ig, mikor is a 76,725 számú ministeri rendelettel, 4200 korona királyi váltságáron váltotta meg Csegény-István postamester örökösétől, Csegény Gyulától és Csegény Írmától, Gojdár Kornélától. Ez a körülmény azért érdemel külön feljegyzést, mert Magyarországon ez volt az utolsó postahivatal mint olyan, amely még örökösödés címén állott fenn.

Sztropkón, az 1844-ik évben kelt 44,234 számú helytartó tanácsi rendelet engedélyezte az ugynevezett levélgyűjtő-helyet, alája rendelvén azt a komárniki postaállomásnak. Működését azonban csak 1846-ban kezdte meg. Postamesterré a helytartótanács Keglevich János grófot nevezte ki. ⁵⁾

Minthogy az 1715-ik évi ide vonatkozó törvény értelmében *postamester csak birtoikos nemes lehetett*: a magyar postaintézmény keletkezésekor a postaállomásoknak javarésze a mágnások kezében volt. Maga a főpostamester sem viselt kisebb rangot, mint hercegi méltóságot. Még 1867-ben is találunk Zemplénnévkgyének felső részében három főuri póstamestert; Polenán Schönborn Ervin

⁴⁾ Hüherth: Póstaintézet Magyarországon 44.

⁵⁾ Kassai m. kir. postaigazgatóság irattára.

grófot, Sztakcsinban Frölich János bárót, Velejtén Andrásy Aladár grófot.⁶

Minthogy a postamesterekké kinevezett mágnás nem mint hivatásos postamester vállalta magára a sztropkai levélgyűjtő-állomás vezetését, hanem inkább csak azért, mert az ő magánérdekei kívánta azt: így az igazgatóság a sztropkai hivatal ügyeinek vezetésével Stiller pósta-expeditort bízta meg. Ekkor hetenként kétszer ment és csak gyalog küldönc, záros táskájával, Komárnikra. De még így is megesett, hogy üresen vándorolt ide-oda a postatáska. Az iroda munkája is csak abból állott, hogy a feladásra került levelek összecsomagolva a záros táskába elhelyeztettek.

A postának hivatalos nyelve a magyar volt 1849-ig; a szabadságharc legyőzése után azonban, mikor az osztrák kormány vette át a magyar postaügy igazgatását is, a magyar pecsétnyomók, bélyegzők beszedettek, összetörték és helyökbe lépett a kétfejű sasos pecsétnyomó.

A levéljegyekkel való bérmentes és postautalványozás 1850-ben hozatott be s a viteldijaknak megfelelően 1. 2. 3. 6. 9. pengőkráj-cáros értékekre voltak nyomva, fehér papíron színes nyomással, az érték sorrendjében, sárga, fekete, veres, barna és kékszínekben, négyszögű keretbe foglalt pajzs közepében a kétfejű sast tüntették elő, fölötte a császári koronával és „K. K. Post-Stempel“ felírással.⁷

A minden téren megindult lázas tevékenység a postaforgalom növekvését is előidézte és így a mind sűrűbben mutatkozó levelező közönség sorából nyilvánuló óhaj azt eredményezte, hogy amikor 1866-ban a nagydobrai postahivatal megnyílt: Sztropkó Nagydobrával nyert napi egyfogatu, két kerekű taliga-járatot; 1867-ben, midőn Gorove István földművelés-, ipar és kereskedelemügyi miniszter vette át a magyar posták vezetését, az volt az első és legszebb intézkedése, hogy a postaintézet ügykezelésének hivatalos nyelvül újra a magyart rendelé, jelvényül pedig a magyar szent koronát, alatta a postasíppal, állapította meg. A kétfejű sasos cimerek helyébe, magyar nyelvű, hazai címerrel ékes új címtáblát függesztetett ki, a sárga-fekete színű levélgyűjtőszekrényeket pedig nemzeti színűre festette, a pecséteket magyarrá alakíttatá át az egész országban, s így Sztropkón is.⁸

Az 1868. év folyamán a Sztropkótól északnyugati irányban fekvő Felső-Szvidnik (ma: Felsővízköz) helységben nyílt meg ismét egy új postahivatal. Ezzel szintén napi egyfogatu kocsiküldönc-összekötést nyert Sztropkó.

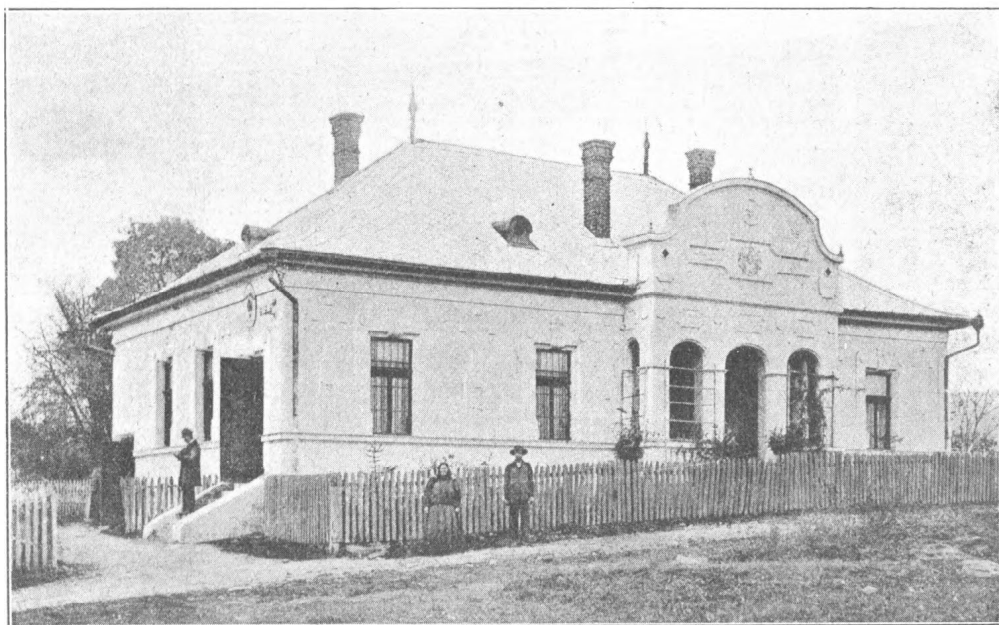
⁶ Hübert: 218.

⁷ Hübert.

⁸ U. az.

Tehát a magyar nemzeti alkotmányos élet helyreállása óta virágzásnak indult m. kir. postahivatal szolgálta a közérdeket, mely, az utasszállítás kivételével, kiterjedt az akkori postaszolgálat összes ágazataira.

Bár most már, a mióta két irányban nyert a sztropkai postahivatal összeköttetést, teljes megalégedését nyilvánítja a levelező közönség: mindazonáltal az ipar és kereskedelem rohamos fejlődése úgy találta, hogy hiányzik valami olyan intézmény, mely a hírszolgálatnak gyorsabb szárnyalását eszközölné. Hiányzott: a táviró. Végre az 1888. nov. 22-én ez is megérkezett és azóta a m. kir. posta és táviró együttesen áll a nagyközönség szolgálatában Sztropkón is. Közvetetlen táviró összeköttetése van Felsővizköz, Kelcse Varannó, Parnó, Sátoralja-Újhely és Kassa állomásaival. Ez az utóbbi egyszersmind gyűjtőállomása is Sztropkónak.

M. kir. posta épülete Sztropkón. — (Unghváry Ede tulajdona.)

A forgalom növekvésével, különösen a csomagszállítás, oly nagy arányokat öltött, hogy Nagydobra felől már lehetetlenség volt egy lóval szállítani az érkezett árukat. Azért a Sztropkó—Nagydobra között közlekedő egyfogatu járatot 1894-ben kétfogatúvá alakították át.

A sztropkai posta és táviró hivatalnak kézbesítői körletéhez 39 község tartozik. Ezek közül, a postaközlekedés utvonalaán fekvő községek, postajárat közvetítésével, záros táskában naponta kapják levelezésüket; míg a többi félrébb eső községek is záros táskában, de községi küldöncök útján kapják postaküldeményeiket.

A postát igénybe vevő közönségnek nagyobb kényelmére Sztropkó belterületén négy levélgyűjtőszekrény és ugyanannyi értékciikk-elárusítóhely van. — 1906-ban a jelen mű szerzője kényelmes házat építtetett a posta számára.

Elteltekintve az ipar, kereskedelem és a közgazdasági élet fokozott előmozdításától, a magyar posta ezrei között a sztropkai is büszkén mondhatja, hogy a kultura és közművelődés keretében a magyarosítás előbbrevitele körül neki is van egy parányi kis érdeme.

Feljegyzésre méltó, hogy a múlt századnak ötvenes éveiben a sztropkai postahivatalban kezdte meg pályafutását *Raska* János, aki később a kassai m. kir. postakerület igazgatójává lett.

Postamesterek voltak: Keglevich János gr. 1846 - 1857, — Rümlein Ferenc 1857 — 1883, — Máday József 1883 - 1887, — Tomasko István 1887 — 1891, — Unghváry Ede 1892 — 1910. Jelenben: Nagy Imre. — Helyettes postamesterek: Konyha Ferenc 1891. — Takács István 1892. — Posta- és távirókiadók: Lodomérszky Károly (1873) jelenben főtiszt, — Kende Gizella, jelenben kezelő Szegeden, — Dolinay Eugénia, jelenben kelcei postamester, — Unghváry István, jelenben nagybereznai postamester, — Eperjessy Ilona, Tóth Emilia, Snyir Margit, Grün Irén, Bánffy Mariska, özv. Pásztélyi Gusztávné, jelenben feketearдай postamesrer, — Sváby Margit, Szeöts Irma, Volyánszky Etelka és Dósa József. Levélhordó: Kisely József.

Az egykori várbirtokon csupán három postahivatal van még a sztropkain kívül: 1. *Havaj*. Postamester: Laskay Bazilné. — 2. *Kelcse*, táviróval egyesítve. Postamester: Gojdics Jánosné sz. Dolinay Eugénia. 3. *Homonnaolyka*. Postamester: Kovács Árpádné.

Az 1911. év szeptember havában lezajlott sztropkai nagyhadgyakorlatokon a posta, táviró és távbeszélő nemcsak hogy nagy és fontos, hanem ugyyszólván nélkülözhetetlen szerepet is játszott a hadsereg szolgálatában. Mert hiszen a tábori postáról, táviróról és távbeszélőről minden habozás nélkül elmondhatjuk, hogy ezek az ütőerei az egészséges szervezerű hadseregnek. A tábori posta, táviró és távbeszélő még a háboruk zajában sem szünteti meg áldásos működését, hanem mindenütt hű kísérője a hadseregnek.

A harctéri hirszolgálat közvetítésénél e három nagy fontosságú tényezőre épp oly elkerülhetetlen szüksége van a hadseregnek, mint bármely más hadi felszerelésre.

A sztropkai nagy-hadgyakorlatoknál a hadsereg nagyban és sikeresen foglalkoztatta tábori postáját, táviróját és távbeszélőjét. A felállított tábori postahivatalok, harcszerűen felszerelve, a gyakorlatnak egész nagy területén élénk működést fejtettek ki és az e célból önálló működési körrel felruházott 2. számú tábori postaigazgatóság vezetése alatt állottak.

E hármastestvér-intézmény ott járt mindenütt a mozgó csapattestek nyomában és állandó összeköttetést tartottak fenn a mene-

telő csapat és az ugynevezett gyűjtő-hivatalok között; mert tudni kell, hogy a rendes postahivatalok, a mozgásban levő hadsereg katonái részére szóló postai küldeményeket a kijelölt gyűjtő-hivatalokhoz küldik, mely az anyagot, csapattestek szerint, rendezi és így feldolgozva a tábori főpostahivatalokhoz juttatja, ezek pedig, a tábori hivatalok útján, a címzett kezeihez.

Hogy pedig a küldemények kellő gyorsasággal juthassanak el a címzethez, nemcsak a szabad táborban, de sokszor még menetelés közben is erősen folyik a munka a tábori postakocsi belsejében.

A sztropkai nagyhadgyakorlatok ideje alatt a „Kassa-pályaudvari posta- és táviróhivatal“ szerepelt mint „gyűjtő-állomás“, innen kerültek a postaküldemények, a 15, 27, 39. 41 és 47. számú tábori posták közvetítésével, az elszórtan táborozott katonák kezeihez.

Ez a gyűjtőállomás időként távirati értesítés útján vett tudomást az egyes csapattestek mozgásáról és ennek megfelelően irányította azután a táborba szánt küldeményeket oda, ahová azok szánnva voltak.

A sztropkai nagy-hadgyakorlatokra mozgósították a vasuti és táviró ezredet is. Ez az ezred, táviró osztagokra osztva, nagy szak-tudással és bámulatos ügyességgel végezte nagy fontosságú munkáját. — Táviró hálózatok létesítése, a huzaloknak fákra, póznákra, szűkség esetén pedig a földre való kifeszítése a csodával határos gyorsasággal ment végbe.

A tábori kocsi a kitűzött célnál alighogy megállott: máris a rögtönözve felszerelt asztalon kotyogtak a Morse-féle gépek és kezdetét vette a táviratozás.

A még fiatal, u. n. dróttalan (Marconi-féle) táviró már átalakított formában jelent meg a nagy-hadgyakorlatok déli hadseregének szolgálatában.

Sztropkó alatt, a Varannó és Csemernye között elterülő síkságon, mintegy 27 méter magasságig meredt égnek az a csodás masina, melynek tövében egy házikó képezte a hivatalos helyiséget.

A technikának ez a legújabb vívmánya ezuttal kettős célt szolgált t. i. a táviratozás mellett távbeszélést is végzett.

Sztropkón négy hivatala működött a nagy-hadgyakorlatok ideje alatt, mely hivatalok közül az 1. számú közhasználatu táviró és távbeszélőhivatal és a 3. számú postahivatal bárki részéről igénybe vehető volt, — míg 2. sz. udvari táviró csak a legmagasabb udvar, a 4. számú hadvezetőségi táviró pedig csak a katonai hivatalos táviratok céljaira szolgált.

Ezeknek a hivataloknak felügyeletével a kassai m. kir. posta- és táviróigazgatóság bizatván meg: Pál Imre m. kir. posta és táviró igazgató és Fazekas Kálmán m. kir. posta és táviró tanácsos a nagy-hadgyakorlatok ideje alatt állandóan Sztropkón tartózkodtak.

Az „eperjes—sztropkai távbeszélő áramkör“ a trónörökös és a hadvezetőség céljaira létesült.

A környékbeli távbeszélő-központ a hadgyakorlatok alatt résztvett az összes forgalomban. — A táviró gyűjtőállomások akként voltak felállítva, hogy a hadgyakorlatokon résztvevő katonai személyek, menetelés közben is, késedelem nélkül kaphatták meg magán-távírataikat.

A nagy-hadgyakorlatok alatt a postaszállítást Bártfa, Sztropkó és Homonna között, naponta háromszor; Sztropkó—Homonna között pedig naponta kétszer közlekedő automobiljárat közvetítette.

A nagy-hadgyakorlatok lezajlása után Sztropkón ismét a régi csend váltotta fel a zajos életet.

A kifáradt postásgárda, a sok mindenféle gépek, a használatban volt szerelvényekkel együtt, ismét régi helyeikre tértek vissza. Sztropkónak csupán az automobiljárat és a távbeszélő céljára maradt meg továbbra is egyetlenegy szál vezeték a nagy berendezésből; de megmaradt az emlékezete annak a nagy sikernek, mellyel a magyar posta tevékenysége, élén a vezetőséggel, egy újabb friss levelet szolgáltatott a m. kir. postaintézménynek érdemkoszorújához.

Gyógyszertár.

A közegészségügynek intézményes ellátását a régi időkben meglehetősen mostohának találjuk. Megbetegedés esetén csupán házi szereket alkalmaztak. Az első gyógyszertárat Sztropkó környékén és ide legközelebb Bártfán találjuk 1442-ben, „Johannes apothecarius“ neve alatt¹, mely időtől ő látja el Sztropkót és környékét a szükséges orvosságokkal. Sztropkó patikája Bártfán volt, egészen a XIX. század első feléig. Sztropkón csak az 1830. évi júl. hó 1-én nyitotta meg Faertag József, az akkori cs. és kir. helytartótanács engedélye folytán, a ma is fenálló, u. n. reál-jogú gyógyszertárat.

E gyógyszertárnak erigálása volt Sztropkónak és körzetének a leghumánusabb és legüdvösebb intézménye a szenvedő emberiség érdekére nézve; mert mit ért az, hogy Sztropkón volt orvos már akkor is, ha a megírt recepteket a Sztropkótól jó távolra eső Bártfán kellett elkészíttetni.

A meglehetősen élénk forgalmú sztropkai gyógyszertárat 1886-ban Füzesy József gyógyszerész vette meg a tulajdonostól 10,000 forintért. Füzesy József halálával özvegye örökölte, ki a főutcán levő saját házában gondnok által kezeltette azt 1908-ig. Ekkor az özvegyet nőül vette *Duka* Tivadar gyógyszerész és így napjainkban ő kezeli a sztropkai patikát, legnagyobb igyekezettel és lelkiismeretes pontossággal munkálkodván ott a szenvedő emberiség javára.

¹ Pallas Nagy Lexikona. VIII. köt. 413.

Orvos.

Hajdan az orvosi teendőket Sztropkón is többnyire csak kuzuszlók látták el, akik ráolvasással, fohászkodással, bűvös igéknek bizonyos szertartások mellett történt elmormolásával, hókusz-pókusszal iparkodtak a betegséget elűzni.

A XVI. században a betegség némely nemének gyógyításával borbélyok foglalkoznak. Ezek köpülőzés, érvágás és foghuzás mellett mint sebészek („sebb-orvos“-ok) is ténykednek.

A XVIII. században már orvos-doktorok ténykedését is látjuk Sztropkón, de ezek leginkább háziszerekkel gyógyítják a betegeket. Így például 1760. ápr. hó 24-én egy Vályi nevű doktor a kólyikában szenvedő barátnak e következő házi orvosságot rendeli: „Három muskát diót egy fél iccze égetett borba téve : 3 napig állani hagyva annak levét, mint a legbiztosabb szert lehet használatba venni“.¹

Egy 1682-ben összeállított kimutatás szerint a sztropkai járásban Fodor József seborvos évi 200 rajnai forintért látta el az orvosi tisztelet.²

Az első u. n. járás-orvos Sztropkón Tauszk Lipót volt, aki 1828-tól 1874-ig, vagyis 54 év hosszan volt Sztropkónak és környékének orvosa. Tauszk Lipót a Bach-korszakban mint K. K. Bezirks Arzt (csász. kir. kerületi orvos) szerepelt.³

Utána Grünfeld Vilmos dr. lett a járásorvos 1905-ig, — az ő elhalálózása után pedig Gaál Sándor dr. tölti be e tisztelet.

Az első u. n. körorvosi állást 1908-ban töltötték be, mely tisztségre Hoffmann Ármán dr.-t választották meg.

Társaskör.

A társulás és összetartás szellemét, téli hónapokon, 1881. év óta az Ureczky Béla létesítette társaskör, nyáron pedig az 1905-ben létesült „Magyarosító Tanügyi Kör“ istápolja. Ez utóbbi kör tiszta jóvedelmét a magyarosítás céljára fordítja. Az intelligens ifjuság kebelében alakult „Műkedvelők társasága“ időként szinelőadásokat, hangversenyeket és hasonló szórakoztató mulatságokat rendez, amelyeknek tiszta jóvedelmeit a jótékonyság oltárára rakja le.

Csendőrség és határrendőrség.

Sztropkón, a m. kir. csendőrséget megelőzően, a közbiztosság felett egy csendbiztos örködött az ő pandurjaival; 1883. óta azonban ezt az ősi rendszert katonamódra fegyelmezett m. kir. csendőrség

¹ A ferencrendiek Lt.

² Akk. III. 164.

³ Akk. XIV. 141.

váltotta fel. A vidékre is kiterjedő csendőr-szolgálatot, egy járási őrmester parancsnoksága alatt, megfelelő számú csendőrökből álló *őrs* teljesíti. — A lakosságnak be- és kivándorlása körül tapasztalt visszaéléseknek meggátlása és a kivándorlásra csábító ágensek üldözésére Sztropkón, mint határszéli állomáson, 1910-ben u. n. határszéli m. kir. rendőrséget állítottak fel. Személyzete: hivatalfőnök, biztos, őrnök és öt rendőr.

Pénzügyőrség.

A pénzügyi törvények kereteibe tartozó állami jövedékek át-hágásának és a csempészetek megakadályozásának szempontjából Sztropkón egy m. kir. pénzügyőri szakaszt állítottak fel. E szakasz áll: egy szemlészből, egy fővigyázóból és megfelelő vigyázókból.

A felügyeletet e szakasz felett a homonnai m. kir. pénzügyőri biztosság gyakorolja.

Király-hadgyakorlatok.

A sztropkai király-hadgyakorlatokat voltaképen még az 1910. évben szándékozott megtartani a főhadvezetőség, de akkoriban a katonalovak között Gácsországban kiütött veszedelmes és ragadós kór miatt el kellett halasztani. Az alispán a még június hóban megkezdett út- és hidjavítási munkálatokat azonban befejeztette s az e célra általa kért és kapott 50,000 kor. államsegélyt beépíttette. — Ugyanis máj. hóban udvari összeköttetései folytán tudomására jutott az alispánnak, hogy az 1910. évben meg nem tartott őszi király-hadgyakorlatokat 1911. évben a vármegye felső részén fogják megtartani. Tudomására jutván az is, hogy a legfelsőbb Udvarnak és főhadvezetőségnek kiküldöttei Sztropkón május hó 26-án fognak megjelenni: ő maga is kiszállott Sztropkóra s ott a fent jelzett bizottságtól a szükséges előintézkedések megtétele iránt magát tájékozván, felterjesztést tett a kereskedelemügyi m. kir. minisztériumhoz, kérve, hogy az utak és hidak helyreállításának szükségét, kiküldendő szakközege által állapíttassa meg. Miután ez az intézkedés gyorsan el nem következett, nehogy az időből kifogyjon, személyesen ment fel a minisztériumba s ott *Kálmán* Gusztáv államtitkár urtól, sokott előzékenysége révén, kieszközölte, hogy az egyik felügyelő leküldetett, ki is május hónapjában, az államépítészeti hivatal vezetőjével, a terepet beutazta, a szükséges építkezésekre a felvételeket elkészítette, s javaslatba hozta, hogy a törvényhatósági utakra 44,660 korona, a vicinális utakra 27,301 korona államsegély utalványoztassék.

Ezt a javaslatot a kereskedelemügyi miniszteriumban június hó 8-án és 9-én tárgyalták le, minek is az lett az eredménye, hogy az alispán 72,000 korona értékű munkálat teljesítésére kapott meghatalmazást.

Miután a Sztropkó község utcáinak és tereinek rendezése, kivilágítása, tüzbiztossága tetemes költséget igényelt, melyet a község maga fedezni nem volt képes, de a vármegye tulajdonát képező, ú. n. Petheő-kastély is, hol a trónörökös megszállandó volt, javítást igényelt, a kerítés is egészen rossz állapotban leledzett, a város is diszitendő volt: az alispán felterjesztést tett a belügyminiszteriumhoz és Sztropkó község részére 10,624 korona, a vármegye részére pedig 5,500 korona államsegélyt kért. Június hó 16-ára a belügyminiszter az alispánt felrendelte, hogy vele tanácskozzék. Ezen tanácskozmánynak az lett az eredménye, hogy a belügyminiszter a kért 16,100 koronát államsegélyként megadta s a munkálatok végrehajtására fölhatalmazta.

Az esztendőnek első felében megkezdődött katonáéknál is a hadgyakorlatokra való komoly előkészület, úgyannyira, hogy május 23-án Kassán, a nagyhadgyakorlatok előkészítése céljából az első értekezletet már megtartották. Nem sokára azután *Prieleszky* Károly lovag, udvari tanácsos vezérlete alatt udvari bizottság jelent meg Sztropkón, hogy a nagyhadgyakorlatokra vonatkozó fontosabb intézkedéseket megtegye. — A helyszínére kiszállott ez a bizottság először is kijelölte a Ferenc Ferdinánd királyi herceg trónörökös, lovassági tábornok ur főhadi szállását a Zemplénvármegye tulajdonában levő hajdani várkastélyban. — Majd, amikor már ezzel teljesen rendbe jött, a trónörökös kíséretének elhelyezéskérdését intézte el a bizottság.

Ekkor még úgy volt, hogy Őfelsége a király személyes jelenléte előtt fog a nagyhadgyakorlat lezajlani és hogy a király őfelségének főhadiszállása Felső-Vizköz lesz.

Ez a hír tartotta magát, míg július havában Őfelsége, hűséges házi orvosának tanácsára hallgatva, végkép le nem mondott a hadgyakorlat vezetéséről. Ennek következtében kapott *Ferenc Ferdinánd* királyi herceg megbízást Őfelségétől az 1911. évi nagyhadgyakorlatok vezetésére.

Most már aztán csakugyan kezdetét vette Sztropkón és környékén, úgy a katonai, mint a polgári megbizottak részéről, a lázas tevékenység.

Elképzelhető, hogy minő magyarányú előkészületre volt szükség ott, ahol négy hadtest, összesen 180,000 ember összpontosításáról volt szó; mert hiszen Magyarországon ilyen nagyszámban még soha sem volt összpontosítva a hadsereg.

Érthető tehát az, hogy a hadvezetőség miért fordított oly nagy súlyt az utak rendbehozatalára.

Az ágyuk, lőszerkocsik, élelmet szállító-, főző- és sütőkocsik, valamint a páncélozott automobílok részére széles és teljesen rendezett utakra volt szükség.

E végből Zemplénnvármegye alispánja felhatalmazást kapott a kereskedelemügyi m. kir. minisztertől, hogy a gyakorlatok színterén áthúzódó törvényhatósági és helyiérdekű utakon 72,000 korona erejéig munkát végeztethessen.

Sztropkó és környéke közikekedésének rendkívül nehéz voltáról fogalmat alkothatunk, ha tudjuk, hogy a főhadi szállásul kijelölt Sztropkó az utolsó vasuti állomástól, Mezőlaborcztól 32, a homonnai és a bártfai vasuti állomásoktól pedig 52 kilométernyi távolságra esik.

Örvendetes tényként állapíthatjuk meg azt a körülményt, hogy a nagyhadgyakorlatok alkalmából történt sokoldalú intézkedés a főhadi szállásul szolgáló Sztropkót legalább is egy fél évszázaddal vitte előre a fejlődés útján.

Ugy magában a községben, mint a törvényhatósági utvonalon levő korhadtt fahidakat vasbeton-hidakkal cserélték ki. A Főutcát csatornázták. Az utcák beton-gyalogjárókat kaptak. Az egyenetlen köztereket kiegyenlítették és kőburkolattal látták el. A községnek belterületén levő vizmosásos patakot rendezték, oldalait kiburkolták, a víz levezetését szabályozták, a mély utakat feltöltötték, az összes utcákat szabályozták, vastagon kikavicsolták és lehengettek. Szóval Sztropkónak egész belterületét ujonnan rendezték.

Az évszázadok előtt elpusztult vízvezetékét ismét helyreállították. E vízvezeték a „Popud sztudnye“ düllőben két bő forrásból ered. A három nyilvános kúttal és több tűzcsappal ellátott vízvezeték nemcsak a hadgyakorlatok alatt biztosította a jó és egészséges viznek beszerzését és az út portalanítását, hanem áldás lett az Sztropkó lakosságára is, mert állandóan jó ivóvízhez juttatta és legcsekélyebb anyagi áldozat nélkül.

A községnek közvilágítását ivlámpákkal, 5 petroleum- és 4 szpiritusz-gázlámpával pótolták.

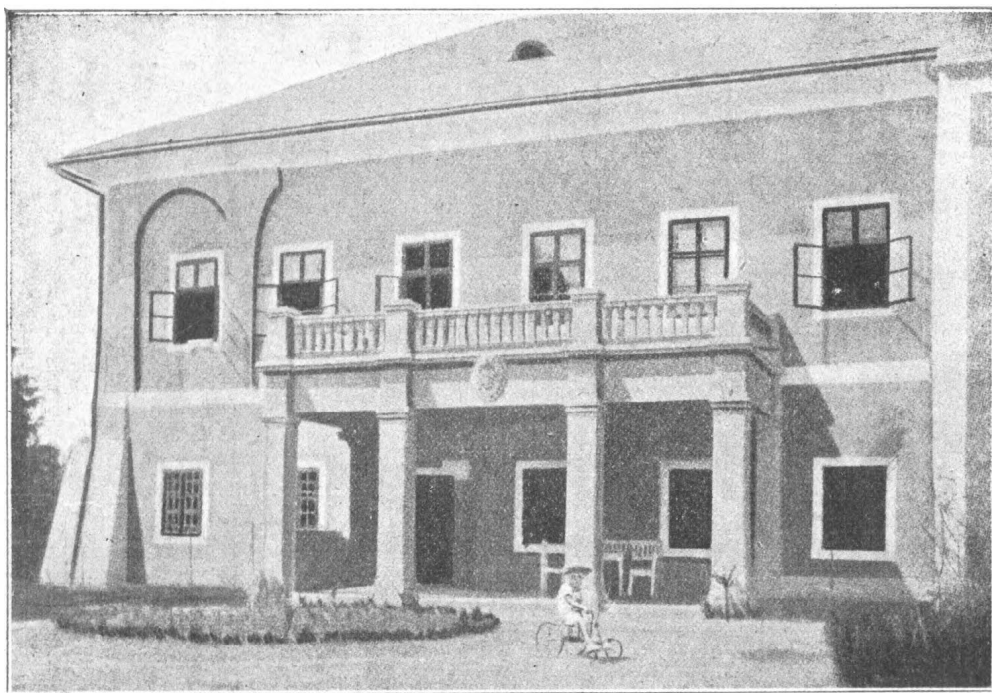
A főutvonalon fekvő és kapu nélkül szűkölködött udvarházakat zöldre festettek és izléses rácsos kapukkal látták el, magukat az épületeket pedig kitatarozták és bemeszelték. Szóval az egész községet egy kis paradicsommá varázsolták át. Tisztaság, rend váltotta fel egyszerre az előbb még ronda külsejű helységet.

Az ódon várkastély is (l. a tuloldali képet) mintha megfiatalodott volna a renoválást végző munkások keze alatt, a körülötte levő avult fakerítést is csinos, izléses vaskerítés váltotta fel, mégpedig a vármegye áldozatkészségéből.

A várkastély belsejét Malonyay Tamás főszolgabíró nagy szakértelemmel rendezte be a trónörökös számára. Előszobája Szemere Miklós költő hagyatékából maradt vadász trophaeumokkal volt fel-

ékesítve. Ez az előszoba „Hall“-ba vezet, melyet hatalmas kőoszlop oszt ketté. — Az egyik részt ebédlőnek, a másikat dohányzó teremnek rendezték be. Az ebédlőt javarészt Napoleon-korabeli ampir-butorokkal látták el, a falakat értékes régi metszetekkel díszítették. A hálószobában, egy nagyon régi és értékes Mária-kép előtt, dárdeplőt is helyeztek el az igen vallásos trónörökös számára.

Sztropkó községnek képviselőtestülete az utcáknak és tereknek új nevet adott. Így a régi Fazekassornak: „Mikes Kelemen“, a járásbírószágtól a piactérig húzódó ház sor „Kossuth Lajos-utca“ lett a neve. A róm. kat. templom előtt levő tér „Rákóczi-tér“, a piactértől a Hocsá helység felé vezető utca „Deák Ferenc-utca“. A

A trónörökös lakásául szolgáló ősrégi várkastély maradványa, a királygyakorlatok alkalmával történt megújítása után.

Korona-vendéglőtől a róm. kat. temető felé vivő út keresztezéséig „Bercsényi-utca“, a keresztezéstől a róm. kat. templom felé vezető út „Petheő-utca“. A plébános utcája „Vak — Bottyán-utca“. A róm. kat. egyház tulajdonát képező bérház előtt vonuló utca „Dókus Gyula-utca“, az Ujsor-utca pedig „Petőfi-utca“ nevet kapott.

Sztropkón az összes rendelkezésre álló lakásokat lefoglalták a hadvezetőség, a külföldi katonai attasék, a magasabb katonai, polgári személyiségek és az udvari, valamint a posta- és táviróhivatalok és ezek személyzele számára, úgy hogy nem csupán a köznép, hanem az intelligencia is teljesen kiszorult a saját lakásából.

Még csak az előkészületek folytak a nagyhadgyakorlatokra és máris úgy megnépesedtek Sztropkó utcái, mintha csak valamely mesebeli tündérvárossá varázsolták volna át.

A sok civilruhás idegen mellett a szemnek jóleső tarkaságot mutatott az utca képe, a katonai fegyvernem minden fajtájának élénk keveréke.

Mialatt Sztropkón és környékén az előkészületek lázas sietséggel folytak, az alatt a csapatok sem vesztegeltek tétlenül. Nagyban folytak náluk is az előkészületek és előcsatározások a vármegyének alsó és felső részeiben.

Az úgynevezett „déli fél“, gyakorlatozva vonúlt előre Sztropkó felé, úgy hogy a nagyhadgyakorlatokra koncentrált hadseregnek déli része már szeptember 9-én közvetlenül Sztropkó falai alá jutott.

Kezdetben úgy tervezték, hogy a földéritő és hirszolgálatot katonai léghajókon fogják teljesíteni; de a kedvezőtlen terepviszonyok miatt erről végképp lemondtak. Szintúgy le kellett mondani a repülőgépek használatáról is, mert a hegyes terepeken a föl- és leszállás szinte lehetetlennek látszott.

A nagyjelentőséggel bíró ú. n. mozgó tábori konyhát ezen a gyakorlaton próbálták ki először alaposan. Mint a technikának valószínű csodáit: sok mindenféle életrevaló eszközt lehetett látni ezuttal a hadsereg szolgálataiban. Ezek közé tartozik a tábori pékeknek mozgó kemencéje is, melyben a kenyeret menetelés közben sütötték.

A döntő hadgyakorlatokon részt vett a m. kir. önkéntes gépkocsi-testület is, Andrassy Géza és Andrassy Sándor grófok parancsnoksága alatt.

Az automobilmek a nagyhadgyakorlatokon mint rendkívül fontos és elsőrendű katonai jelentőségű közlekedő eszközök tűntek föl. Lehetett ott vagy kétszáz.

A Sztropkó környékének minden zege-zúgát elárasztott rengeteg katonaság egész olyan képet adott a vidéknek, mintha igazán komoly háborúról volt volna szó.

A Tavarnáról Sztropkó felé vezető törvényhatósági utvonalon a gyalogos és lovas katonáknak beláthatatlan sokaságát nehéz társzerek, ambuláns konyhák, mozgó sütőkemencék, kórházi kocsik, tábori postakocsik, vaskerekű teher-waggonszerű nagy szörnyetegek, a fegyvertöltést szállító vidéki parasztkocsik és a levágásra szánt ökörcsorda rekesztette be.

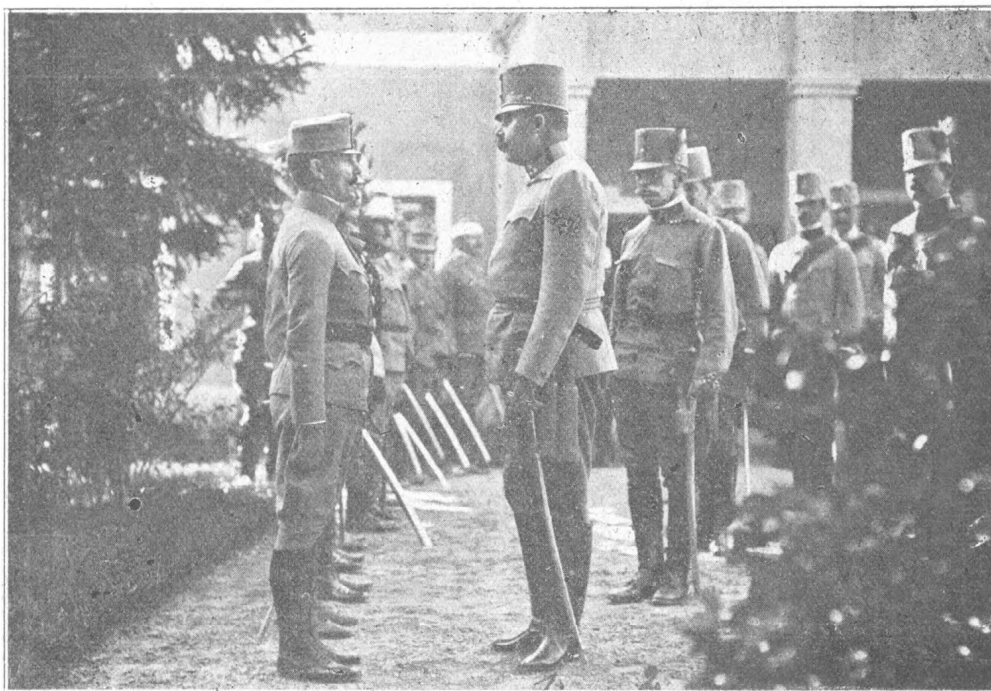
Ameddig csak az emberi szem elláthatott, mindenütt volt látványosság bőven . . .

*

Ferenc Ferdinánd trónörökös öfensége szeptember 12-én délután 2 órakor érkezett, Felsővízköz felől, a nemzeti zászlókkal gazdagon felékesített Sztropkóra. Az utat, melyről a frónörökös

bevonult, Magyarország és Zemplénvármegye címerével s függő nagy cimerez zászlókkal feldíszített hatalmas fenyőfa-óriások pompásan szegélyezték. A kastélyhoz vezető Vak—Bottyán-utca torkolatához pedig csinnal díszített hatalmas egy diadalkaput állítottak a fogadás céljából. A sok címerrel és zászlókkal díszített diadalkapu egyik oldalán „Isten hozott“, a másikon „Isten áldása kísérje lép-teidet“ feliratok volt olvashatók.

Nagy ünnepe volt ez a bevonulás Sztropkónak és környékének. --- A szántóvető ember meg a lakosságnak minden fajta eleme, még a legszegényebb is, ünneplőjébe öltözött és úgy sietett a fogad-

A trónörökös Sztropkóra érkezésekor a hadvezetőség jelentéseit fogadja.

1. Ferenc Ferdinánd trónörökös.
2. Conrad báró, a vezérkar főnöke.

tatás [színhelyére. Az üdvözlésnek vagy kétszáz főnyi fehérruhás leánysereg adott vonzó keretet.

Az ünnepi fogadtatásoknak hosszú sora itt érte el tetőpontját és egyúttal be is fejeződött. — *Meczner* Gyula, Zemplénvármegye főispánja, rövid, de szépen átgondolt szavakban üdvözölte a trónörökös ur Őfenségét Zemplénvármegye földén.

Az üdvözlés után trónörökösünk őfensége zamatos magyarsággal válaszolt. Azután érdeklődött a vármegyének közállapotai, népesedése és más közdolgai iránt, egyben kifejezván meglegedését a vármegyebeli utak járhatósága és a Sztropkón mutatkozó rend

és tisztaság, nemkülönben a közigazgatást intéző hatóságoknak összevágó működése felett. Egyben fogadta Dókus Gyula alispánnak és Malonyay Tamás főszolgabírónak hivatalos jelentéseit. Ezek után pedig a vezérkari tisztek jelentését.

Ferenc Ferdinánd kir. herceg, trónörökös urra rendkívül barátságos hatást gyakorolt az ő Sztropkónak megifjodott képe. Mikor a várkastélyban lakosztályát elfoglalta, nagyon kellemes meglepetésben részesült. Íróasztalán ugyanis ott találta azt a távbeszélő készüléket, mely egyenes összeköttetést hozott létre családi otthonával: Blüchenbach-al. Szabad idejében kellemesen fel is használta ezt a kínálkozó jó alkalmat. Naponta többször folytatott bizalmas beszélgetést a messze távolban maradt övéivel.

Ferenc Ferdinánd trónörökös részére a várkastélynak lovagtermében berendezett asztali távbeszélő-készülék.

Megérkezésének napján Andrássy Sándor grófot, Meczner Gyula főispánt, Dókus Gyula alispánt és Malonyay Tamás főszolgabírókat a trónörökös estebédre hívta meg és a legszívélyesebben elbeszélgetett vendégeivel, kivált társadalmi és kulturális dolgokról.

Másnap, már a kora hajnali órákban, Conrád Ferenc gyalogsági tábornok, vezérkari főnök a trónörökös elé terjesztette az éj folyamán beérkezett jelentéseket, miknek vétele után, a hadgyakorlat vezetésével együtt, automobilon a történelmi nevezetességű *Duklai szoros*-hoz vágatott.

E határszéli szorosnak egyik magaslatán figyelte meg a trónörökös az előtte nyüzsgött hadoszlop mozdulatait, általában pedig trónörökösünk fáradhatatlan szemlélője és bírálója volt az előtte lejátszódott impozáns próbaháborúnak, elejétől kezdve végig. Harmadnap, szeptember 14-én, Ferenc Ferdinánd trónörökös már kora reggel ott volt a *Szemelnyé*-től délre fekvő magaslatok egyikén, ahonnan kitűnő áttekintésre nyílt kilátása.

A két félnek összecsapására ideális helyzetű harctér kínálkozott. — Ott őfensége, a vezérkar főnökével, élénken megvitatta a kifejtendő ütközetet, míg az lassan kibontakozva hatalmas arányaiban bizonyos állandóságot ért el.

Eközben a trónörökös, délelőtt 10 óra körül, automobilon, később pedig ott, hol a terepviszonyok ebben gátolták, lóháton a Daninai magaslatra, az ütközetnek középpontjára, vonúlt kíséretével, hol a harc ebben az időben indult meg, és onnan csak este hét óra tájban tért vissza a felsővízközi diszsátorba, hol megebédelt s ebéd után Sztropkóra jött át.

A nagyhadgyakorlatokat szept. 15-én délelőtt fél tizkor fűjták le.

A háborus játék, a trónörökös szavai szerint, nagyszerűen sikerült. Lefuvás után őfensége meleg hangon köszönte meg Hötzen-dorfi Conrád báró vezérkari főnöknek a hadgyakorlatok sikere érdekében tett fáradozásait, és a megjelent tiszték előtt is legmagasabb elismerését fejezte ki; egyben pedig utasítást adott, hogy legteljesebb elismerése és a legmelegebb köszönete a hadsereg parancsban azonnal közzé tétessék.

Hadsereg-parancs után a csapatok vígan danolva meneteltek hazafelé. A nagy fáradalomnak még csak a legkisebb nyoma sem látsozott meg rajtuk. Hatalmasan, szívhez szólóan zengett a magyar nótá a katonák ajkairól mindenütt, amerre egy-egy magyar ezred elvonult. Őfensége Ferenc Ferdinánd királyi herceg, lefuvatás után, sztropkai főhadiszállására jött s ott részt vett az udvari ebéden.

A trónörökös őfensége szeptember 16-án Dókus Gyula kamarás alispánt már reggel 5 órakor magához kérette s előtte teljes megelégedését fejezte ki a tapasztalt rend, tisztaság és a lakosság magatartása felett és őt arra kérte, hogy a károk felbecsülésénél ne ragaszkodjanak mereven a rendeletekhez, hanem arra igyekezzenek, hogy a nép teljesen kárpótolva és megelégedve legyen.

Az egybegyűlt vendégek közül néhányat még az ebéd kezdete előtt megszólítással tüntetett ki, közöttük Krisztinkovich Bélát, a magyar automobil-testületnek alelnökét. Ugyancsak a délelőtt folyamán búcsuzott el, meleg kézszorítással, Malonyay Tamás főszolgabírótól és nejétől, megköszönve a háziasszonynak és férjének iránta tanúsított kiváló figyelmöket. Délután 4 órakor, Zsolnán át, Bécsbe utazott.

Ferenc Ferdinánd trónörökös leereszkedő, rokonszenves meg-

jelenése és nyelvünknek kifogástalan beszélése mindenkit lebilincsel. Általában Sztropkón időzése mély nyomokat hagyott mindnyájunk szívében.

A hajdani hires várkastélynak évszázados falai között elhangzott, szívből jövő búcsuszavak s az a meleg kézszorítás nekünk, magyaroknak, szép és boldog jövőt jósol.

Az érdem elismerése és megjutalmazása.

Ugy Őfensége a trónörökös, mint a hadvezetőség és csapatparancsnok is meleg és őszinte elismerésüket és köszönetüket fejezték ki Meczner Gyula főispánnak és Dókus Gyula alispánnak, valamint Zemplénnvármegye közönségének az igazán páratlanul szép fogadtatásért és a minden irányba kiterjesztett figyelmes gondoskodásért, melyben úgy a trónörökös, mint a hadvezetőség és csapatparancsnokságok Zemplénnvármegye ősi földjén, igaz magyaros vendégszeretettel és hűséges ragaszkodással fogadtattak.

A kereskedelemügyi miniszter ur az 1910. évben utak építésére és helyreállítására 96,000 koronát, az 1911. évben 72,000 koronát, összesen 168,000 koronát, a belügyminiszter ur pedig az 1910. évben Sztropkó községnek járdaépítésére 7,000 koronát, az 1911. évben a sztropkai vármegyeház kerítésére, az épület rendbehozására, a világító testek pótlására, a Sztropkó belterületén lévő utcák és terek rendezésére és kavicsolására, diszítésekre és a vízvezeték költségeinek részben való fedezésére összesen 38,394 koronát, a földművelésügyi minisztérium ismét a vízvezeték költségeinek fedezetlen részére 15,180 koronát és így a három minisztérium összesen 221,304 koronát adott a vármegye alispánjának ismételt és alaposan megokolt előterjesztéseire.

Zemplénnvármegye törvényhatósági bizottsága az 1911. évi őszi közgyűlésén Dókus Gyula alispán indítványára:

Jakabffy Imre, Némethy Gusztáv és Kazy József államtitkároknak, Hartig Sándor, Daróczy Aladár, Szánthó Albert, Hindi Szabó László, Rakovszky Endre, Bozsnyák Zoltán és Bölcs Gyula miniszteri tanácsosoknak, Malonyay Tamás főszolgabírónak, Márta Miklós kir. áll. építészeti hivatalfőnöknek, Dános Miklós műszaki tanácsosnak, Hajós Károly, Czakó Ignác és Gnädig Lipót kir. főmérnököknek, Grund Oszkár tb. szolgabírónak, Szeszlér Ödön mérnöknek, Mattyasovszky László miniszteri titkárnak, Bánó Iván határrendőrkapitánynak, Szeőts Aladár titkosrendőr-felügyelőnek, Reuter Rezső körjegyzőnek, Kovács Bélának, mint a kir. határrendőrség sztropkai vezetőjének és Virágh Ferenc utbiztosnak, *jegyzőkönyvi köszönetet szavazott*, a vármegye jó hírneve érdekében kifejtett nagy és fáradtságos munkájukért, — Ferenc Ferdinánd trónörökös ur pedig,

Sztropkón volt házi urasszonyának, Malonyay Tamás sztropkai főszolgabíró nejének, drága ékköves aranykarperecet küldött emlékül. — Fazekas Kálmán kassai p. és t. részére (ma már tanácsos) a Sztropkó és Blüchmbach között létesített közvetlen távbeszélőnek kiváló vezetéséért Ferenc Ferdinánd királyi herceg legmagasabb elismerését és köszönetét fejezte ki. — Majd a kir. kereskedelemügyi miniszter részéről Follért Károly posta- és táviró vezérigazgató meleg hangú levélben fejezte ki a miniszter elismerését és a vezérigazgató a maga részéről is köszönetet mondott Fazekasnak a nagyhadgyakorlatok alatt kifejtett munkálkodásáért.

Öfelsége a király pedig Reuter Rezső sztropkai körjegyzőnek az arany-érdem-keresztet, Virág Ferenc várm.-i utbiztosnak a koronás ezüst-érdem-keresztet adományozta a sztropkai 1911. évi nagyhadgyakorlatok alkalmával kifejtett buzgó és sikeres tevékenységük elismerésül

OKMÁNYTÁR, „Sztropkó és Várának Történeté“-hez.

I.

A Petheő-család női ágának alapítólevele 1777-ből a sztropkai vártemplom számára tett 4,310 ft.-nyi fundatióról.

(Hiteles másolata tek. Zemplén vm. Lt.-ában, a Fasc. VI. N. 17. alatt, az „Intabulationes“
c. iratesomóban)

Galanthai Eszterházy Károly gróf, egri püspök, az 1777. évi aug. 8-án kelt hozzájárulásával elfogadja, egyszersmind a templomi zenészeknek évi járandóságát 200 rajnai (német) frt. erejéig kiegészíti az egri kegyes alapítványokból, mivel a Petheő-örökösök alapítványának ezirányú évi kamatjövedelme már akkor 187 frt. 36 kr.-ra csappant; az ekként 412 frt. 36 kr.-ra emelkedett évi kamat jövedelem a sztropkai plébános, a káplán, iskola-mester, kántor, négy zenész és a szoprán-énekes közt az alapítólevél szövegében foglalt táblázat szerint oszlik meg; az egyház kitatarozására, befedésére és szükségleteire pedig 5 frt. 36 kr.-t adományoztak az alapítólevélben megnevezett Petheő-örökösök.

Szól pedig a rendelkezés így:

Copia. *Carolus Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Agriensis, e Comitibus Eszterhazy de Galantha, perpetuus in Frakno utriusque, Sacratissimae Caesareae et Regio Apostolicae Majestatis Consiliarius actualis intimus, Comitatum Heves, et Exterioris Szolnok articulariter unitorum Supremus, ac Perpetuus Comes.*

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis.

Quod posteaquam negotium foundationis per Illustrissimum condam Comitem Sigismundum Petheő de Gerse, pro Gloria DEI et honore B. V. M. in Ecclesia Sztropkoviensi positae, diu, multumque per Illustrem Comitum Petheő Successorum Familiam difficultatum fuisset: tandem comparuerit coram Nobis Spectabilis, ac. Magnificus L. B. Volfgangus Vécsey de Eadem, et Hajnácskeő, certamque antelatae Illustris Familiae Resolutionem Latino Idiomate conceptam nobis exhibuerit fine acceptationis; cujus quidem Resolutionis tenor erat sequens:

Anno 1777. die 16-a Aprilis in arce Sztropko celebratur Illustrissimae Familiae Successorum Sexus Faeminei Comitum a Petheő de Gerse sub Praesidio Excellentissimi ac Illustrissimi Domini Comitum Barkóczy de Szala titulatí, tanquam fratris natu majoris Concursus, praesentibus Illustrissimis

Dominis L. B. Volfgango Vécsey de Eadem et Michaelae B. Perényi de Perény, Spectabilibus, item Perillustribus Dominis Joanne Nedeczky, Nicolao Matyasovsky, ex Parte Illustrissimae Dominae Comitissae Clarae Viduae Szirmaianae, natae Comitissae Desseöfy, Plenipotiarijs, aliisque Dominorum Compossessorum officialibus, occasione cujus retulit Illustrissimus Dominus Baro Vécsey opus Concertationis in negotis Foundationis Almae Congregationis Scapularis, Ecclesiae, Parochiaeque Sztropkoviensis Agriae peractum, una cum Literis suae Excellentiae Episcopalis, quibus perlectis, pro et contra discussis coalitum est in eo: ut, quoniam praetensio ex parte foundationis suae Episcopalis Excellentiae faceret Summam Rflonor. 4310, cujus Interesse Legale Rfnos. 258 xr. 36. constitueret, horumque Solutionis onus Illustri Familiae, velut fundorum fundationalium appraehensori et possessori incumberet; igitur in sortem annuitalis fundationalis proventus depurationis:

- 1-imo: Fundus pro Parocho cum appertinentiis integram sessionem,
- 2 do. Fundus pro Ludimagistro mediam sessionem constituentibus,
- 3-o. Fundus inquilinaris pro musicis, horumque aedificiis universis.

A quibus titulo annui census, et quidem ab integra sessione, ac ejusdem aedificiis Rflor. 42, a media 21, ab inquilinari vero 8. Rfni. debite competere, et in Summa Rfnos. 71. efficerent, praemisso praetenso proventui imputandos, unde restarent adhuc Rfni. 187, xr. 36., quorum finalis conventionis intuitu idem Illustrissimus Dominus L. B. Vécsey ad suam Excellentiam Episcopalem Eperiesini Die 2-a. Currentis Mensis constitutam sursus auctorisatus, debiteque requisitus exmittitur, ita quidem, ut si praescriptae R. Fnum 4310. summae interesse ad 5. pro centum reducere, aut aliter sine gravi communi onere coalescere valuerit, vi incundae e fundis Communibus, utpote Quarteriorum Salis Officialis, et Depository, necnon Tricesimae Illustris Familiae quottannis ad rationem foundationis proventus ordinatura dependet: qua occasione de toto fixo Congregationis proventu dispositiones ad desiderium etiam Suae Excellentiae Episcopalis et necessitatis Ecclesiae, Parochiaeque stabiliter elaborandae recurrent.

Datum, ut supra, — Comes Joannes Barkóczy, qua frater natu major mp. (L. S.)

Nos igitur molesto huic negotio tanem fidem facere cupientes, praeductam Illustris Familiae resolutionem autoritate nostra ordinaria acceptamus ita, ut Eadem Illustris Familia a die 1-a January anni venturi 1778. teneatur a summa fundationalis Capitali Rfnos. 4310. faciente annum censum erga sex per centum seu Rfnos. 258. xr. 36., (Rf. 258., xr. 36.) rite depurare modo inferius notando. Hoc igitur pacto et non aliter recedimus etiam nos ab ulterioribus ex parte foundationis justis praetensionibus: a pretio videlicet foundationi inscriptorum aedificiorum et hactenus agregato restanti Interusurio, Fructibusque a tempore occupationis fundorum perceptis, quantum hi interusurium debitum superarent ita, ut si Resolutionem hanc suam aliquo pacto Illustris Familiae infringeret, eidemque stare detrectaret, reservatum velimus ius nostrum ad has etiam justas foundationis praetensiones. Stabit igitur in futurum proventus Congregationis in praetactis Rfnis. 258, xr. 36. itemque in censu

annuo a Capitali Rfnor. 4000 (quam summam capitalem ultimus deficiens Comes Sigismundus Petheő in parato contulerat et actu sub curatela piarum foundationum solicatoris Capitularis eadem existeret) sub curatela piarum foundationum Solicatoris Capitularis existente obveniente dempta sedecimalitate, idest in Rfnis. 225. in summa vero in annis. Rfnis. 483., xr. 36. verum ut tanto amplius, tam stabiliendae huic foundationi, tum paci et tranquillitati consulamus, accedimus ultronee, ut in compensationem integrae Parochialis; mediae vero Ludimagisiri sessionis Colonialis, ac fundi Inquilinaris, pro musicis praevio modo in Resolutione praelaudatae Illustris Familiae supputati Rfni. 71. ingredientur, summam censualem quolibet anno per antelatam Familiam deponendam obligabitur, igitur annue Illustris Familiae ad depositionem Rfnor. 187., xr. 36. Stabit igitur proventus foundationis in parato aere annue in Rfnis. 412., xr. 36., quem proventum etiam assentiente praementionato Domino Barone Vécsey dispescimus sequenti ordine, ut exinde participet quolibet anno:

	Rf.	Kr.
1 ^o <i>Parochus Sztröpkoviensis</i>	58	—
2 ^o <i>Capellanus</i>	60	—
3 ^o <i>Ludimagister</i>	29	—
4 ^o <i>Organista</i>	50	—
5 ^o <i>Quatuor musici</i>	200	—
6 ^o <i>Discantista</i>	10	—
7 ^o <i>Pro sartis, tectis, aliisque Ecclesiae necessitatibus deputamus</i>	5	36

Quos hoc ordine administrari volumus, ut in sortem Rfnor ducentorum musicis obvenire debentium cedant annue per Illustrem Familiam solvendi Rfni 187, xr. 36 quorum supplementum ad vires Rfnor 200 praestabit hic Agriae piarum foundationum Curator Capitularis in Rfnis 12 xr. 24, prout etiam superius specificatas obventiones Idem quolibet anno a praeattacta die 1^a January anni venturi suppeditabit, factis sub hodierno apud piarum foundationum Curatorem conformibus ordinibus. Nolumus tamen hic intelligi conservationem, aut si necesse esset novam exstructionem domus Parochialis, hujusque appertinentiarum, prout nec aliorum Ecclesiae servorum, quarum utique conservatio, aut erectio incumbit Parochianis, et respective Dominis Terrestribus, et Patronis.

Datum in Curia Episcopalis Civitatis nostrae Agriensis die 8va Augusti Anno Domini 1777-o.

Praesentes Illustrissimae Familiae Sexus Faeminei Pethőianae in Transumpto Dioecesano super flnis 4310 xr. — fundationales Lrae. lectae, publicatae, improthocollatae, et intabulatae sunt. Sub Consessu Iudrio. Iudicii sub-

alterni Cottus. Zemplenien. die 31^a Martii Anno 1789no. in Oppido S.-A-Ujhely celebrata. — *Michael Kapposy*, Actuarius mp.

II.

Pethő Zsigmond gróf alapító-levele 1760-ból, a vártemplomi Mária-Társulat zenészeinek tett 4500 ft.-nyi fundációjáról.

(Hiteles másolata tek. Zemplén vm. Lt.-ában, az „Intabulationes“ között, a Fons. VI. N. 17. jelzés alatt.)

Copia. Alább subscribált Successorim s Atyám fiaimnak is terheket magamra vállalván, adom tudtára mindeneknek, akiket ez ide alább megírt dolog most, vagyis jövőendőben illetne illelhetne. Hogy itten Sztropkó városában bizonyos Introitus lévén, akit a Varossy lakosok minden occursens Heti-Vásároknak, és Országos nagy Vásároknak is alkalmatosságával (minthogy a Familiam abban magat soha sem Interessálta s magam sem usualtam noha esset juris Dominalis) magok szedték, s magok közt el is szoktanak vala sikasztani, ezen alnokságokat, az lakossoknak Györgyffy István Praefectusom ő Kigyelme által látván, és voltaképpen ki is tanulván Istenes indulattal viseltetvén egynehány Esztendőktől fogvást ez Várbeli Templomnak szükségére Collectálván, szepen restaurálta is, amely Proventus, amennyiben eddig ki nyomozhatta ő kigyelme Esztendőknek folyásához képest plus minus száz ötven száz nyolcván Magyar forintokat importálhat. Amely eddig veszendőben közöttök forgott Proventus hogy ezután is ad Profána ne forditassék, a dato praesentium kétt Esztendő alatt depurallatván az adosságok, melyek az Templom szükségére téttenek, azután lévén szandékom a Boldogságos Scapularis Szűz szent Anyánk fent tartó tiszteletre nyolcz Musikus személyekre valamely fundatiót tennem ezen Proventus cum initio Anni futuri 1762 hogy számokra Collectáltassék kívánom, és akarom, sőt ezen Proventushoz annectálom a vámbeli Proventust is, a ki is annuatim plus minus könnyen husz magyar forintokat importálhat. Emellet a királyi Harminczad officium háztúl obvenialo negyven nyolcz forintokból álo Censust is, következőképpen a so Depositorium Haztúl is obvenialó Negyven két magyar forintokból álló Censust is minthogy ezt magam kölcségével, Harminczadbeli officiumot pedig nagyobb részint az Collectaból felepitettem, oly Comditióval, hogy ezen különös summák csak könnyen négy Ezer ötszáz Magyar forintoknak legális sex pro Cento Interresét fogja importálhatni, tehát két száz negyven forintok forditassanak Musikusok fizetésére, harmincz forintok pedig quotannis, és a praemittált fundusokból pro ratione Introitus ha ne talam többis bejönne Interesse elocaltatván, amidőn a szükség hozza magával, Templomnak, vagyis két Királyi officiumnak Conservatiójára forditassék. Emellet Turanszky Joseff fundusát, Janos Mesternéct, amelyen organista most lakik, és mellette Musikusok számára új házat is csináltattam cum omnibus appertinentiis amint a Conscriptio fogja bizonyítani, számokra usualni adom, inscribalom in flor. Hung. Öt száz, praeterea ezen Collecta pénzből ha valamely Insriptioban lévő fundusokat is, itten a Városban Musikusok számára lehet ki váltani, ezt is applacidalom,

sőtt kívánom ilyen expressa Conditio alatt, hogyha valaki Successorim, vagyis Atyamfiai közzől a praemittált proventust úgy fundusokat is kívánná usuálni, és kezéhez venni, nem másképpen, hanem letevén a Congregationnak a Capitalis Negy Ezer ötszáz forintokból álló summát, és mind a fundusokon is inhacrealó summát amint fog liquidaltatni, s Epületeknek is becsarrát simul et semel jo Ezüst, vagyis arany pénzben, amelyet hogy Isten, es Boldogságos szűznek Tiszteletiben csonkulás ne essen jo Securus helyre Congregationak fő Tisztei Districtualis Vice Esperestnek is Consensusával azon egész Capitalis Summa Interesse tétetődgyék eo facto, kiknek is jo Lelki Ismeretekben bízom, Dispositioját protectioját pedig ezen dolognak Dioecesanus Püspök Uraiméknak ő Excellentiajoknak. Hogy pedig intentiom ellen semminemű defectus, vagyis illetlen erogatiok ne törtenyenek a praemittált summa Interessének Incassatiojában s annak kiadásában obligatussok lesznek Congregatio Tiszt Uraimék, in Casu eo, ahol netalán az Interesse akármely Titulus alatt supernatálna azt is pro Capitali fordítani s per Consequens ahóll mod adatik augealni. Emellet a musikusok közt valo jo rend tartást is Congregatiobeli Tiszt Uraimékra bízom; Super intendentioját pedig Templom Administratorára, és Districtualis Vice Archi Diaconus Uraimékra, kiknek is már megírt Congregatiobéli Tiszt Uraimék quotannis szamot adni lesznek kötelesek, úgy hogy ha mi ne talán a pénzeknek gazdalkodassában hiba, és kára nézendő dolog találtatnék, kötelesek lesznek, a Congregationak eo facto parato recompenzálni. Mindezek felet, aki ezen dologban, sive in parte, sive in toto gátlást, vagyis csonkulást, hátramaradást tenne, és akarna *Anathema sit, tam in hoc et altero mundo, et patrocinium B. Mariae Virginis in Articulo mortis illum hominem non sublevat.* Amely tökéletes akaratomat saját kezem irásával, és pecsétemmél is kívánván megerősiteném oly erejét lenni adom, kívánom, mintha akármely Captalanban költ volna. — Actum Sztópkoviae (így) Die 1^a January 1760. Gróff Petheő Sigmond mp. (L. S.) Coram me Stephano Györgyeffy SS. mae Reo. Apost. Mattis. Tricesimae Sztópkov. (így) Administratore mp. (L. S.) Coram me et sub decursu mei Directoratus in usu libero praepositae foundationis Almam Congregationem, et respective Templum Arcense uti Parochiale in usum non modo devenisse, verum et libere disposuisse Cura mea Directorali recognosco. Pater Mauritius Stajner p. t. Director Almae Congregationis Sacrae Scapularis mp. — Praesentem Copiam cum suo vero, ac genuino originali, in Archivo V. Consistory Agriensis inter Acta reposito collatam, eidemque in omnibus punctis et clausulis conformem esse testor. In fidem me subscripsi et Sigillum Eppale appressi Agriae Die 23ª aprilis Anno Domini 1774. Mathias Kotucs mp. Archivarius Consistoralis (L. S.) Misae in Oppido Sztópkov et in paribus extradatae mihi infrascripto die 31ª Marty 1786. Joannes Barczy de Barczyháza I.Cottus. Zempliniensis V. Iudlium mp.

Praesentes fundationales Lrae. lect. publicat. improthocollat. et intabulatae sunt. Sub Consessu Iudrio. Iudicii subalterni Cottus. Zemplen. die 31^a Martii Ao. 1789. in Oppido S.A.Ujhely celebrat. — Michael Kapossy mp. — Actuarius.

III.

Adóslevél, (obligatorias.)¹

Én Palagy Piroska, Néhai tekintetes és Ngos Gersei Pethő János megmaradott özvegye, fiammal együtt Pethő Gáspárral Récognoscalljuk per praesentes (előismerjük jelen sorainkkal,) hogy az mely tiz alföldi borokat most Becsben az uraknak az Butkay dologban fel küldettük ketten Pethő Zsigmodné Paczoth Anna asszonnyal eő kegyelmével együtt, az tiz Boroknak az fele ugy-mint eőt hordó Bor miránk háramlott, mely Boroknak az árát negyven tallérrával számlálván tiszkenétszász Tallérokat (teszen.) Minthogy pedig az magunk Emberei az Bécsi uthoz alkalmatlanok lévén az borok felvitelében kéntelenség alatt Pénzes szekerest is kellett fogadnunk azon boroknak fel szállítására, mely Boroknak az felit ugymint az eőt hordó borért Bécsik alkutt meg hordajátul kilencz tallérokban, mely teszen in summa összesen negyveneöt tallérokot: Azért ennek casusa (esete) mind együtt teszen imár az eőt hordó Borára negyveneöt Tallérokat; mely két szász negyveneöt Tallérokban attam meg tisz Tallért az szekereseknek elő pénzü, a kétszáz harmincz eőt Tallért penigh az asszony eő kelme Pethő Zsigmondné Paczoth Anna asszony tette le éretünk (Az Tallérokat penigh kellett érteni nem Tallérul, hanem folyó pénzü, szász nyolczvan pénzben számlálván a Tallért) minthogy azért az ember halandó és most a nagy szyk (szük) időnek miatta azon kétszász harmicz eőt Tallérokat le nem tehetjük az asszonynak eő klmének, Azért köttyük arra magunkat, hogy meg irt Pethő Zsigmondné asszonynak eő kelmének mentől hamarabb meg adgyuk az meg irt sommát, jó folyó pénzü; hogy ha penigh meg nem adnánk vagy nem adhatnánk, tehát ezen levelünk ereivel csak egy szolgabíró által annyit érő jószágunkat elfoglalhassa és foglaltathassa meg irt Pethő Sigmondné asszonyom és az eő kelme maradéki, melyrül adgyuk ezen obligatióunkat (kötelezvényünket.)

Datum Sztr pkó die 8 juny Anno Domini Millesimo Sexentesimo, (Kiadtak Sztropkón, az Urnak 1600-ik évében, jún. 8-ik napján.) Paczoth Anna sk. Pethő Gáspár sk.

IV.

Kapy Klára levele (missiles) Pethő Mihályhoz.²

Méltóságos Gróff Battyám Urm.

Levelét kglmdnek vettem illendő böcsülettel: Minemő Leveket kíványa kglđ, én nem tudom azért is csodálkozom rajta, hogy kglđ az én lelkiismeretemet annyira firtattya, holott sokszor jó lelkemre deklaráltam (kijelentettem) magamat, hogy nálam semmi Levelek (t. i. a család levéltárát érdeklők) nintsenek azokon kívül amelyeket egy csomót mutattam, azokat valamint az előtt és resignalni (átadni) kész voltam, most is valamikor fog tetszeni oda adni kész vagyok. Juthat eszibe kglđnek, hogy midőn szegény uram haldoklott volna, akkor Istenben elnyugodott Pethő Ferenczné Aszm. két böcsületes embert küldött és két ládát elpecsételtette, ugyanazon ládákat szegény uram temetésekor el is vitette Kgltek. Néhai Barkóczy Erzsébet Nagy Kincse iránt tartott conferentiát (tanácskozást) ami illeti én semmi kincsét nem tudom maradt-e? nem-e? Bár maradott volna hiszen hiszem Felesége volt üdvözült Urnak, Törvényszerint is az Urára szállott volna. Anyá-e volt é vagy ki-e? de tudom azt, hogy olly nagy kincse nem volt, mert csak holmi aprólékos régi Portéká-

¹ Sztáray Sándor gróf levéltára 676.

² Sztáray Sándor gr. levéltára 1084. sz.

bul állott, akit mostani időben magamra vagy gyermekeimre sokért fel nem venném. Én jó lélekkel mondom, hogy említett Barkóczy Erzsébeth semminemű kintse nálam nintsen, aki nem hiszen vagyon annak uttya indullyon azon és keresse meg, nem bánom.

Uram eő kglme viszont kötölösséggel köszönteti Kgldet. Én pedig Klgd Atyafiságos jó akarattyában ajánlott Maradok Méltóságos kedves bátyám Uramnak Böcsülettel való szolgálja (igy) Sebes 1731. 21. juny. Kapy Klára s. k.

Kivül:

Méltóságos

Gróf Gersey Pethő Mihály Uramnak, kedves Bátyám Uram eő kglménék nagy böcsülettel Sztropkó.

V.

Petheő Zsigmond és Szkavinszky Ilona alapítványa.³

Tegnapi napon Nagyságtok kegyességéből, és nagy gratiájából (kegyességéből) minden fogyatkozás nélkül felvettem ezen szegény eperjesi Conventünk. (rendházunknak) nyolczszáz Rhénes (rajnai, német) forintokat, azaz 800 Rhénes forint Fundatió (alapítvány) fejében, Nagyságtok Istenes szive s jó szándéka szerint mondandó és szolgálendő szent mise Áldozatokra, melyeknek is minden hátramaradás nélkül való ájtatos fel ajánlására, szolgálattyára és tökéletes beteljesítésére Nagyságtok kegyes Fundationális levele szerint említett Conventünk örökös hálaadással kötelességgel és nagy alázatos köszönettel obligállya (kötelezi) magát, hozzá tartozandó Páterekkel együtt. Melynek és kiknek nevében holott nagy hála adó szivvel, és mély alázatosággal köszönöm Nagyságtok kegyes szép gratiáját egyszersmind alázatosan ki jelentem, hogy a legközelebb következő vasárnapon és csütörtökön el fogom kezdetni azon fundáltatott sz. Misének mondását és azután minden héten fogyatkozás nélkül folytatni. Azon felül pedig Nagyságtokk. friss jó s állandó egészségéért és szerencsés hosszú életéért leg-közelebb Ur Istennek felajánlandó harmincz, azaz 30 sz. Miséket mindennapi imádságaink mellett ájtatosan Nagyságtokk. offerálok (felajánlok) és magamat szerencsés Házunkkal együtt Nagyságtok Méltóságos Gróffi kegyességében és tapasztalt kiváltképpen való drága malasztjában aláztossággal ajánlván tartozó tisztelettel maradok.

Nagyságtoknak alázatos lekötelezett legkisebb káplánya és szolg. Pr. Pál Imre Conv. Francisc.

VI.

Pethő Ferenc gróf és neje Kapy Klára adománylevele 1704 ből.

Én Gróff Gersei Pethő Ferencz Tekintetes Nemzetes Kapy Klára kedves házastársammal együtt adjuk tudtára mindeneknek, valakit illik és valljuk ez inscriptionális (átíró) levelünknek rendiben, hogy én Gróff Pethő Ferencz tekintetben vévén Nemzetes vitézlő Eröss György uramnak néhai boldogul kimúlt Méltóságos Gróf Gersei Pethő Gáspár édes attyám Uramhoz majd csaknem gyermekségétől fogvást való hűségét, melyet kívánván hogy hozzám is, kedves Feleségemmel együtt, Continuallyon (folytasson) arra nézve mijs ezen Nemes Zemplén Vármegyében Sztropkó nevű örökös mezővárosunkban levő egész Jobbágságból álló Cserniga nevű Fundusunkat (belsőségünket), melynek napkelet felől való szomszégya Timcsakovszky pusztája, alsó pedig és az országuttya vicináltatnak (szomszédai) Conferaltuk és per manus (adtuk és kezéhez)

³ Sztáray Sándor gr. levéltára 1753. é. 1255.

bocsátottuk átt feleségének és mindkét ágon levő maradékainak és Succesorinak (utódainak) in flor. ung. 360 (magyar forintban) mindennemű hozzátartozandó szántó fölgyeivel és kaszáló réttyével s erdeivel, melyre épületet is engedtünk ötszáz magyar forintig tenni modo redemptibili (visszaváltható képpen) fel vevén és immunitálván (mentesítvén) azon fundust mindennemű rendszerint és rendkívül jöhető Taxa, Dezma és akar mi névvel nevezendő adó fizetéstől. Mely fundust meghitt Eröss György uramtól semmi okon módon se én se Praescriptusaim (utódaim) el ne vehessék, valamint az feljebb megirt summát épületével együtt. ide concedálván (engedvén) szolgálatja beli restantiáját (hátralékát) is de dato simul et semel (egyszer s mindenkorra) avagy Praescriptusink (örököseink) le nem tesszük, vagy Praescriptusim le nem teszük. Assumálván (felvállalván) magunkra és Praescriptusinkra az evictionnak (szavatosságnak) terhét is contra omnes legitimos impetitores (minden törvényes megtámadók ellen) saját magunk költségünkkel tartozván meg is oltalmazni. Praemissis itaque modalitatibus (ez előadott módok szerint) adjuk. Conferralljuk a megirt fundust Eröss György urkk. feleségének és mindkét ágon levő maradékainak, melynek oly ereje legyen, mintha in loco authentico vel coram Capitulo emanáltatott volna. (hiteles helyen vagy káptalan előtt adtuk volna). Harum Nostrarum Litterarum Inscriptionalium propriae manus nostrae et sigilli usualis munimine (e saját kezünkkel és szokott pecsétünkkel, megerősített átirólevelünk szerint) roboratarum mediante. Datum in Arce Sztropkó die prima mensis January, Anno Dni Millessimo septingentesimo. quarto. (Kiadtuk Sztropkó várában, az 1704-ik évben jan. hó 1-én.) Gróff Petheő Ferencz (P. H.) Coramme Valentino (vezetéknev olvashatatlan) (P. H.) Coram me Rdo. Patre Ivane Ujvári (P. H.) Coram me Petro Szent-miklósi (P. H.) Coram me Michaelé Spaczaj (P. H.)⁴

VII.

Pethő Ferenc gróf levele Rákóczy Györgyhöz.

Sples ac magnifici et tanquam fratres observandissimi. Salutem et servitiorum nostrorum paratissimam commendationem (Tettes és nsgs uraim, ugyis mint édeskedves fivéreim! Üdvözetemet és szolgálataimnak legkészségesebb ajánlását.)

Fölötte igen kérem kgtetek, hogy megtekintvén az Isten igazságát és az én szolgálatomat, kgték még várjon egy kevés ideig, míg Isten meghoz, megtekintvén azt is minemű beteges állapottal vagyok, innen rövid nap megtérvén, szépen complanálom (kiegyenlitem) kgték közt és az asszonyom közt minden dolgot, ki sem egy félnek, sem más félnek kárára nem léssen, én reám is hagyjon kgték egy kicsint az dologban én is tudok kgtéknek igazán szolgálni, bizony megis bizonyitom, ezt jó szándékomban mondom kgtéknek. Adja az ur isten mind lássam, halljam az kgtéknek, meg szolgálom uram, ha meghiszen kgték.

Datum ex Arce nostra Sztropkó. 18. februarii anno 1618. (Kiadtuk Sztropkó várunkból, az 1618. évi febr. 18-án.)

Spect. ac magnfrum. Dnatioum. Vrarum. (tettes és nsgs. Uraságtoknak) servitor et frater (szolgája és testvére.) Franciscus Petheő, praepositus Jasoviensis P. F. jászói prépost.) m. p. Rákóczy György uram(nak) szolgálatomat ajánlom kgték által.

Kivül:

Splibus. ac magnfis Dnis Sigismundo Rákóczy et Paulo Rákóczy de Felső- Vadász, comiti Comitatus Borsodiensis etc. Dnis. Felsővadászi ac uti

⁴ A szentferencrendieknek sztropkai levezládájából.

fratribus mihi observandissimis. (Tettes és ngs. Felsővadászi Rákóczy Zsigmond és Pál uraknak, ugyis mint az én legkedvesebb fivéreimnek.) (Hátirat: R Zsigmond kezével) Exhibitae die 18. Febr. Anno 1619. (igy) in Zboro.⁵

VIII.

Szkavinszky Ilona levele Sztáray Imre grófhhoz 1767-ből.⁶

Méltóságos Gróf Feő Ispány Uram,

Nagy jó kegyes uram.

Némely relatiojabul (közléséből) érttettem, hogy az Mgos Familia Sztropkó várossát is osztályba vette volna, mivel pedig én nekem még mostanábanis ottan Sztropkó várossában jobbágyaim lennének, kiknek az neveiket ide rekesztve aláztatosan által küldtettem Mgos Gróf Uramnak, Subditionalis levelek (alámszegődött leveleik) kezemnél lévén kérem aláztatossággal méltóztasson azon jobbágyok kiadása vagy pediglen megvétele iránt rendeléseket kegyesen megtenni: Nemkülömben minthogy Rozgonyi Házat, ugy fundusát is saját pénzzel kiváltottam Légyen mely iránt kezemnél lévő Aquisitationális levelem (öröklevelem) elégséges bizonytságot téssen: aláztatosan kérem ezen gyámoltalan Özvegyi Arvaságomban méltóztassék azon fundusra ruházott kevés pénznek resolutiojával (utalványozásával) engemet vidítani. Mely iránt midőn kegyes válaszáat elvárnám, minden tisztelettel maradok Mlgos gróf Uramnak aláztatos szolgája Árva P.(etheő) Skavinszky Ilona sk. Kerekkrét. 10. Aug. 1767.

IX.

Ifj. Pethő Zsigmond gróf özvegyének nyilatkozata 1767-ből.

En alább irt Skavinszky Ilona ugymint néhai gróf Gersei Pethő Sigmond uram özvegye vallom ez által, hogy Mlgos hat lènián (hat ágazaton) álló s néhai édes férjem Gróf Pethő Sigmond Uram defectussával (magszakadásával) osztzkodó Mgos atyafiak által mindennemű lehető Contentiomért (kielégítésemért) contentáltatván s kifizetvén, eddig általam birottakat Mgos Pethő familiából származott s osztzkodó atyafiakat illető jószágokat s az ott minden nemű appertinentiáit, (tartozékait) nemkülömben Toronyai kuriát és ott levő szöllőket mindennemű jussommal által adom és által adtam. Semminemű just és semminemű contentiot említett successorok (örökösök) ellen magam vagy successoraim fent nem hagyván. Datum Kamarócz Die 16. may. 1767.

⁵ Szilágyi Sándor: A Rákócziak levéltárából 1611—30 (II. Közl.) Történelmi Tár. 1894: 129.

⁶ Sztáray Sándor gr. levéltára. Pethő iratok 1454. sz.

IROMÁNYJEGYZÉK, „Sztropkó és Várának Történeté”-hez.

(A Pethő-iratok tárgymutatója a báró 'Sennyei-család botlyáni levéltárából.¹⁾)

A Pethő-család és a vele összeköttetésben levők nemesleveleit, kitüntetéseit, méltóságait s várt kegyelmeit illető iratok.

I. Csomó.

1507. Ulászló király által a Pethő-családnak, nagys. Pethő Jánosnak, gyermekei udvarmesterének, adott nemeslevél és diszjelvényes kiváltságok. (Buda, Máté evangélista ünnepe után való 4-ik szerda 1507.—sub. E.)

1572. Miksa császárnak Ulászló király által néhai Pethő Jánosnak, Lajos hg. és Anna hercegnő udvarmesterének adott nemeslevelet és diszjelvényt megerősítő, nemkülönbén két sasszárnyban és a pajzs fölé illesztett sisakban Gersei Pethő Jánosnak, a királyi kamarások mesterének, örököseinek és utódainak cimer-gyarapítólevele. (Bécs: 1572 nov. 14. D. alatt.)

II. Csomó.

(A Pethő-családnak és vele összeköttetésben levőknek méltóságait, diszjelvényeit (insignia) illető oklevelek a 16-ik századból, vagyis 1500-tól 1599-ig.)

1521. Lajos királynak Pethő Jánoshoz, kir. udvarmesteréhez intézett levele a török ellen viselendő háború módjáról. (*Mohács*—Buda, Sz. László kir. ünnepén, 1521. 1. sz. a.)

1544. Egyesség Pelsőczy Bebek Ferenc és Pethő Gáspár közt, melynél fogva Salgó és Chere váraiba P.² Gáspárnak, ha a szükség kívánja, szabad bemenetelt enged, úgy azonban, hogy sérelem nélkül távozzék, amint kötelezte magát Fülek várára nézve is. (Fülek, 1544. 2 sz. a.)

1549. Thurzó Ferenc nyitrai püspöknek, a kir. tanácsosok előljárójának elismervénye bizonyos ügy felett, hogy őfelsége Pethő Jánossal, belső emberével, úgy egyezkedett, hogy ez az 1549. évben *Somogy* várának a várnagya legyen, ott huszonnégy gyalogost tartson és ezeknek egyenkint minden hóban 2 frt. legyen a zsoldja. (Pozsony, 1549. jan. 17 — 3. sz. a.)

1549. Ferdinánd cs. és kir. báróságot ad P. Jánosnak s általa testvércinek, Gáspárnak és Boldizsárnak és mindkét nembeli örököseiknek és utódaiknak. (Prága, 1549. ápr. 7. — 4. sz. a.)

1552. Ferdinánd csász. parancsa P. Gáspárhoz, az egri vár kapitányához, hogy két gyilkos katona ellen hozott ítéletet hajtson végre. (Bécs, 1552. szept. 6. 5. sz. a.)

¹ A 'S. család levéltárában lévő latin eredetiből fordította: *Lojda József*. (Átnézte: *Dongó Gy. Géza*, az „Adalékok Zemplénnvármegye Történetéhez” c. folyóirat szerkesztője.)

² Itt, mint később is mindig, a P. = *Pethő*.

1552. Ferdinánd császár utasítása P. Jánoshoz, hogy a Pozsony alatt és Trencsénnél összegyűlt csász. hadsereg számára szerezzen élelmet. (Bécs 1552. 6. sz. a.)

1553. Ferdinánd csász. utasítása P. Jánoshoz, nemkülönben Perényi Gáborhoz és Bebek Ferenchez, a János kir. fiának, Jánosnak, Magyarországba való költözése alkalmából felmerült nehézségekre nézve (7. sz. a.)

1553. Ferdinánd csász. parancsa Kalkovanai Attyának, Mátyás kapitányának, és Gyulaffy Lászlónak, hogy a *Pák* nevű birtoknak P. János által beszedett jövedelmeit a sümegi apát részére vegye át őtöle. (Grác, 1553. — 8. sz. a.)

1554. Ferdinánd császárnak P. Jánoshoz német nyelven irt parancsa, amelyben Somogy-vár és város kapitányságát reá átruházza. (Bécs, 1554. — 9. sz. a.)

1555. Miksa csász. levele P. Jánoshoz azon mozgalmakról, melyek attyának, Ferdinánd császárnak, a világból való kimúlása óta ötödik országgyűlés tartásában akadályozták és a melyek most már csillapulván, az általános országgyűlést Gyertyaszentelő B. Asszony ünnepére összehívta, a melyen testvére, Károly, fog elnökölni, ahol ugyanannak a P.-nek is meg kell jelennie. (Bécs, 1555. nov. 29. — 10. sz. a.)

1555. Ferdinánd csász. utasítása P. Jánoshoz, Erdély fejedelemségében Pál püspökhöz, nemkülönben Kendy Ferenc és Dobó István vajdákhoz és Vass Lászlóhoz, az ottani kir. javak adminisztrátorához küldött követek számára. (Bécs, 1555. dec. 14. — 12. sz. a.)

1555. Ferdinánd csász. utasítása P. Jánoshoz, mint az erdélyi három nemzet országgyűlésére küldött követéhez. (Buda, dec. 5. — 11. sz. a.)

1556. Ferdinánd csász. által nagyságos P. Jánosnak adott utasítás azon célból, hogy 100 válogatott lovast Horváth Márk nevű szigetvári prefektusával Szigetre expedíáljon. (Pozsony, 1556. jún. 17. — 13. sz. a.)

1556. Ferdinánd csász. kötelezvénye 2000. és 3000. kegyből adott (gratialis) tallér fölött Gersei P. Jánosnak azon feltétellel adva, hogy a soproni kir. főkamartól mindaddig ne távozzék, míg neki ezen összeget a kincstárból ki nem fizették. (1556. dec. 21. — 14. sz. a.)

1557. Miksa császártól utasítás nagys. P. Jánoshoz, mint Horvátország bánjához — németül. (Bécs, 1557. febr. 3. — 15. sz. a.)

1557. Nzts. Terjék Pál és több más nemesrendű katona bizonyítványa, kik az osztrák főherceg fővezérlete alatt, a török kezéből kivett Korokna várának ostromában P. János zsoldján katonáskodtak. (A vasvári káptalan előtt szt. Margit napján 1557. — 16. sz. a.)

1558. Miksa cs. parancsa P. Jánoshoz, mint Kassa város kapitányához a Perényi Gábor hűsége kinyilatkoztatására engedett három havi halasztó ítéletről. (Bécs, 1558 — 17. sz. a.)

1559. A vizsgáló mester és a kir. javak administratorának a Felső-Récszekben bizonyítványa P. János kassai kapitány ártatlanságáról. (Kassa 1559. júl. 22. — 18. sz. a.)

1559. Verancsy Antal egri püspök levele Trowa Jánoshoz, Gedővár prefektusához, hogy 25 üres hordót küldvén Hejczére, azok ottan barátja, P. János részére, ígérete szerint, megtöltsenek és oda vitessenek, a hová P. Jánosnak tetszeni fog. (Eger, 1559. okt. 1. — 19. sz. a.)

1561. Ferdinánd császártól tudósítás P. Jánoshoz, hogy az auguszt. 1-ére kitűzött országgyűlést, a beállott aratásra nézve, más alkalmasabb időre elhalasztotta (Bécs, 1561. júl. 10. — 20. sz. a.)

1561. Miksa „Csehország királyá“-tól jött levél, hogy a valamit eszében forraló budai basa ellen a nádorispán megkeresésére keljen fel (P. János is?) és a török ellen dolgozzék. (Bécs, 1561. okt. 8. — 21. sz. a.)

1562. Ferdinánd diplomája kamarás mesteri méltóság adományozásáról P. Jánosnak. (Prága 1562. ápr. 22. — 22. sz. a.)

1562. Miksa király levele P. Jánoshoz, hogy Gregoriencz Pál nyitrai püspökkel együtt siessen hozzá Linczbé. (Lincz, 1562. febr. 4. — 23. sz. a.)

1562. Ferdinánd császárnak oltalomlevele P. Jánoshoz, kir. kamarásmesteréhez, az egri püspökhöz, a hevesi és borsodi főispánokhoz, Cheméri Zay Ferenc kassai mostani és a jövőendő kapitányok minden javaira nézve. — (Frankfurt vára, okt. 28. — 24. sz. a.)

1562. Miksa király levele P. Jánosnak, hogy hozzájövételét Gregoriáncz győri püspökkel haladék nélkül siettesse. (Lincz, 1562. febr. 4. — 25. sz. a.)

1562. Alsó-lindvai Bánffy László levele nagys. P. Jánoshoz, bizonyos vitézi és lovagi, neki küldött díszjelvényekről. (Alsó-Lindva, 1562. aug. 4. — 26. sz. a.)

1563. Ferdinánd csász. utasítása P. Jánosnak, midőn Komárom kapitányává nevezte ki. (Bécs, 1563. júl. 13. — 27. sz. a.)

1563. Ferdinánd királynak Komárom városához küldött oklevele, hogy P. Jánost a vármegye főispánjává és a város kapitányává nevezte ki. (Bécs, 1563. — 28. sz. a.)

1563. Honfiúsítólevél az Ens alatt fekvő (tehát Alsó-) Ausztriába P. János és örökösei részére, a felség ajánlatára, P. Jánosnak ama tartomány részéről és kérésére adva. (Bécs, 1563. júl. 9. — 29. sz. a.)

1563. Komárom vármegye főispánságának átruházása Ferdinánd császár által, és az ő tetszéseig, nagys. P. János számára. (Pozsony, 1563. okt. 29. — 30. sz. a.)

1563. Ferdinánd császár átruházó okirata a Komárom vm. főispánságáról és kapitányságáról, tanácsosa és kir. pincemestere, P. János részére. (Bécs, 1563. — 31. sz.)

1564. Báthory András gróf udvarbíró levele, melyben P. Jánossal tudatja, hogy a Basiánért (?) való ügyben a felség nem tett mást, mint csak azt, ami egy igazságos és keresztényen fejedelemhez illik. (Eperjes, 1564. dec. 15. — 32. sz. a.)

1565. Nyomatok, illetve számadás arról, hogy mi a járandósága P. Jánosnak, mint Komárom kapitányának. (Komárom, 1565. — 33. sz. a.)

1565. Miksa császár leirata Komárom praefectusához, P. Jánoshoz, mint Komárom kapitányához, a komáromi javakból neki járó fizetések dolgában. (Bécs, 1565. — 34. sz. a.)

1565. Miksa császár levele P. Jánoshoz, hogy az országból való távolléte alatt, ha az általa megállapított rend szerint Károly főherceg hívja és az országnak Bécsbe rendelt főpapjaival és báróival együtt az udvarba, s így a nevezett főherceg mellé 3 havi időre megjelenni és az ő bíróságában, a kir. helytartó, Oláh Miklós ur, hívására résztvenni tartozik: díjairól és tisztességes költségeiről a kamara fog gondoskodni. (Lincz, 1565. dec. 28. — 35. sz. a.)

1565. Ferdinánd császár étkefogójának, Kelechényi Kristófnak, térítvénye fegyverekről, vitézi díszjelvényekről és ezüst lószerszámokról, melyek ő neki, a császárral a birodalmi gyűlésre utazván, nagys. P. János által kölcsönöztek s midőn majd visszatér, azokat ő neki sértetlen állapotban visszaadni tartozik. (Sopron, 1565. dec. 13. — 36. sz. a.)

1566. Miksa császártól utasítás P. Jánosnak, midőn a naszádosok kapitányává lőn. (Bécs, 1566. aug. 10. — 37. sz. a.)

1566. Károly főherceg levele P. Jánoshoz arról, hogy tudós Palinary Pál minden szinletlen vétéktől feloldoztatott. (Pozsony, 1566. márc. 6. — 38. sz. a.)

1566. Miksa császár levele P. Jánoshoz, hogy minél több hű kémet rendeljen, kik a török császár jöveteléről és mozgolódásairól biztos értesítést szerezzenek és általuk a császárt értesítsék (Bécs, 1566. 39. sz. a.)

1567. Miksa császár levele P. Jánoshoz, hogy midőn távollétében az ország ügyeiben tanácskozássra, avagy bíráskodásra hivatik a helytartó Oláh Miklós érsek által, megjelenni tartozik. (Brünn, 1567. 12. — 40. sz. a.)

1567. II. Miksa császár elbocsájtó levele a naszádosok ezredességének hivatalából P. János bárónak, kitűnő szolgálatai dicséretével, amiket V. Károly és Ferdinánd császár irányában is szorgalmasan teljesített. (Brünn, 1567. jan. 20. — 41. sz. a.)

1567. Miksa csász. és király levele P. Jánoshoz, melyben az ország gyűlésére meghívja a közelgő június 1-re. (Prága, 1567. ápr. 20 — 42. sz. a.)

1567. Miksa császár levele P. Jánoshoz, hogy ez aug. 15-re, mint kir. biztos, menjen a dunántúli ország gyűlésére tanácskozni a német biztosokkal, az elfoglalt a katonaság által megrongált várjavak felől. (Pozsony, 1567. aug. 1. — 43. sz. a.)

1567. Miksa császár parancsa P. Jánoshoz, hogy a budai basától, Károly főhercegnek, a császár testvérének, szabad-menetlevelet kérjen és azt küldje a császárhoz. (Bécs, 1567. 44. sz. a.)

1567. A magyar kir. kamara levele P. Jánoshoz, 500 ft. fizetése ügyében (Pozsony, 1567. márc. 22. — 46 sz. a.)

1567. A magyar kir. kamara levele P. Jánoshoz, hogy a Gede vára fenntartására vonatkozó pénzüsszeget, mint a többi 1000 ftot is, a kincstár kime-rülése miatti nem fizetheti ki. (Pozsony, 1567. 45 sz. a.)

1568. Miksa csász. és kir. levele nagys. P. Jánoshoz, őt az 1569. évi Vizkereszt-napjára Pozsonyba kitűzött orsz. gyűlésre meghíván. (Bécs, 1568. nov. 10. — 47 sz. a.)

1569. Miksa császár levele P. Jánoshoz, hogy fontos ügyekben való tanácskozássra Gyertyaszentelő Boldog-Asszony napjára legyen Bécsben. (Bécs, 1569. 48. sz. a.)

1569. A magy kir. kamara levele P. Jánoshoz, hogy járandóságainak kifizetése tekintetében legyen türelemmel. (Pozsony, 1569. 49. sz. a.)

1569. A magy. kir. kamara levele P. Jánoshoz, hogy, a kincstárnak szorult helyzetére való tekintetből, fizetésének folyósítása iránt békétűrőssel legyen. (Pozsony, 1579. 50. sz. a.)

1570. Inventárium (leltár) a P. János, illetve a Miklovics Farkas kezével írva. (52 sz. a.)

1570. Károly főherceg levele P. Jánoshoz, hogy midőn, a kir. felség rendeletével neki adott Utasítás szerint, a csatlakozás sora Pethőre jön, azonnal jöjjön hozzá Bécsújhelybe tanácskozni. (Ausztriai Bécsújhely, 1570. nov. 30. — 53. sz. a.)

1572. Miksa császártól utasítás P. János részére, midőn Zólyom várának kapitányává nevezte ki. (Bécs 1572. 54. sz. a.)

1573. A hadi tanács irata P. János zólyomi kapitányhoz a vár hiányai felől. (Bécs, 1573. 55. sz. a.)

1576. Miksa császártól utasítás P. Jánoshoz mint a Dunáninnen kapitányához. (Bécs, 1576. máj. 8. — 56. sz. a.)

1599. Rudolf csász. és kir. meghívó levele az ország gyűlésére nagys. Pethő Gáspárnak. (Pryzna, Csehország, 1599. 57 sz. a.)

Az I. szekrényben 3-ik csomó, 1-ső szakasz. (1600-tól 1659)

1608. Rudolf király ígérete 100 jobbágyra nézve, mihelyt a birtokjog a szt. Koronára száll, Pethő Istvánhoz. (Prága, 1608, 4 sz. a.)

1608. Rudolf király, a szokott díj mellett, tanácsosi címet adományoz nagys. Gersei Pethő Istvánnak. (Prága, 1608. márc. 5. — 3 sz. a.)

1610. Mátyás király 200 jóbágyot ígér Pethő Istvánnak hű szolgálataiért mihelyt a szt. Koronára száll majd nyanyannyi. (Bécs, 1610. 5 sz. a.)

1610. Mátyás király 2-ik tanácsosságot adományoz P. Istvánnak. (Bécs, 1610 febr. 20. — 6 sz. a.)

1625. Gábor erdélyi fejedelem meghívója Brandenburgi Katalinnal való menyegzőjére, febr. 22-ére, Pethő Istvánnak. (Kassa, 1625. 8 sz. a.)

1644. Ulászló lengyel kir. ország gyűlési meghívója P. Istvánhoz. (Varsó, 1644. 9. sz. a.)

1649. III. Ferdinánd diplomája az ónodi kapitányságra nézve nagys. P. Zsigmondnak. (Pozsony, 1649. ápr. 29 — 10. sz. a.)

1655. Wesselényi Ferencnek, Felsőmagyarország főgenerálisának nyílt levele, melyben tudatja, hogy az ország gyűlésén való távolléte alatt a Felső-Részek felügyelőségében és kormányzásában helyettesévé P. Zsigmond ónodi kapitányt rendelte ki a felség. (Murány vára, 1655. febr. 17. — 14. sz. a.)

1659. Leopold császár a Felső-Részeknek alkapitányságát P. Zsigmondnak adományozza. (Bécs, 1659. febr. 1. — 16. sz.)

1659. Leopold parancsa P. Zsigmond fizetésére nézve, amíg Felső-Magyarország élére főgenerálist állít. (20. sz.)

I. szekrény, 3-ik csomó, 2-ik szakasz.

1660. Leopold diplomája tanácsosságra nézve, a magy. kincstárból fizetendő díjjal P. Zsigmondnak. (Bécs 1660. ápr. 30. — 21. sz. a.)

1661. Leopold utasítása P. Zsigmondhoz, mint a Felső-Részeknek ismét megválasztott és megerősített vice-kapitányához. (Bécs, 1661. jún. 15. — 22. sz. a.)

1661. Leopold diplomája P. Ferenc grófhhoz, az ónodi várkapitányságra nézve. (Bécs, 1661. jún. 18. — 23. sz. a.)

1661. Csász. kir. határozat P. Zsigmond gróf fiának az ónodi várkapitányságra és fizetésére nézve. (Bécs, 1661. júl. 22. — 25. sz. a.)

1662. P. Lászlónak Kis-Komárom kapitányává tétele Nádasdy Ferenc gróf udvarbíró előtt. (Pozsony, 1661. jún. 16. — 26. sz. a.)

1666. Leopold diplomája, mely által Gersei P. Zsigmondot, s általa nejét, Paczoth Annát, nemkülömben fiaikat, Ferencet, Zsigmondot, Lászlót és Istvánt, úgy leányaikat is, Klárát, Évát, Krisztiniát, Judithot és Erzsébetet, előbb nevezett P. Zsigmond és P. János őseiknek kiváló erényeik indokából, amiket elsőbbsen Anna királynő, Ul szló király neje, ezután ezek fia, Lajos, és leánya, Anna, kormánya alatt, mint udvarmester tanusított, s kitüntetésekert nyert, s ugyanazon P. Zsigmond őseinek, P. Jánosnak, utóbb kir. kamarásnak s magának P. Zsigmondnak is kitünő érdemei és fáradhatatlan katonai erényei tekintetéből, a bárók rendéből a németeknél „Graf”-nak nevezett valóságos grófok rendébe emeli és magasztalja. (Bécs, 1666. ápr. 27. — (Rangemelő kir. levél veresbibor kötésben, pergamenre írva, a nagyobb függő kir. pecséttel. 30. sz. a.)

*Mihály lengyel kir. és több lengyel és magyar főrendnek küldött levelei (missiles)
P. Zsigmond grófhhoz.*

1670. Pozsonyi Mihálynak, a P. Zsigmond meghitt emberének levele, hogy miként küldetett ő Sárospatakra, I. Rákóczi Ferenc fejedelemhez az összeesküvők kikémlelésére, és hogy ottan mit csinált s miként fogadták őt. (Sztropkó, 1670. ápr. 20. — 34. sz. a.)

1671. Rákóczi Ferenc levele P. Zsigmond grófhhoz, hogy a szőlőbecset helyesli s jóakaró ígérteét állja. (Munkács vára, 1671. febr. 21. — 35. sz.)

1671. Leopold csász. határozata, hogy P. Zsigmond gróf a Felsőmagyarországi Részek vicegenerálisi hivatalában maradjon, de mindenben *Spankau* generálissal egyetértésben legyen. (Bécs, 1671. ápr. 14. — 36. sz. a.)

1671. Pálffy Tamás kir. kancellár levele P. Zsigmond grófhhoz, hogy,

Monteccuccoli határozata szerint, Zemplénnvármegye főispánsága a főgeneralisi hivattalal összeférő. (Bécs, 1671. dec. 13. — 37. sz. a.)

1671. Pálffy Tamás kir. kancellár levele P. Zsigmond grófhhoz, hogy a v. generalatus hivatalában megmaradhat, de Zemplénnvármegye főispánságáról mondjon le. (Bécs, 1671. dec. 18. — 38. sz. a.)

1672. A Szepesi Kamara számadása P. Zsigmond grófnak, mint vice-generalisnak és ónodi várkapitánynak fizetéseiről. (Kassa, 1672. jan. 11.)

1672. Leopold császár levele, melyben értesíti P. Zsigmondot, hogy általa a Felső Részek vicekapitányságából kért elbocsájtását még most felfüggeszti. (Bécs, ápril 25. 1672.)

I. szekrény, 3-ik csomó, 3-ik szakasz.

1672. Leopold császár válasza P. Zsigmond grófhhoz, hogy megintette Spankau generálist, hogy irányában bizalmasabban viselkedjék, és az őfelsége szolgálatát kölcsönös egyetértéssel tovább is serényen mozdítsa elő. (Bécs, 1672. jún. 20. — 42 sz.)

1672. Pálffy Tamás kir. kancellárnak dorgáló levele P. Zsigmond grófhhoz, hogy a Spankau irányába tanúsított hidegségét őfelsége nem szívesen vette. (Bécs, 1672. jún. 26. — 43 sz.)

1672. Rudolf császár levele, mellyel abba, hogy P. Zsigmond gróf, kérésére, a felsőmagyarországi Részek alkaptányi hivatalából elbocsájtassék, beleegyeznek. (Bécs, 1672. júl. 20. — 44. sz. a.)

1672. Eperjes város válasza P. Zsigmond gróf bucsúlevelére. (1642. aug. 14. — 45 sz.)

1672. A szepesi kamara válasza Zsigmond gr. bucsúzására, midőn generalatusi hivataláról lemondott. (Kassa, 1672. aug. 23. — 46 sz.)

1672. Felsőbb helyről jött levél, hogy a felség P. Zsigmondnak, lábfájása miatt kért elbocsájtásába vicegeneralatusi hivatalából, beleegyezett. (Bécs, 1672. szept. 4. — 47. sz.)

1672. Horváth György egri kanonok bizonyítványa arról, hogy és mint tett esküt P. Zsigmond gróf és ennek veje, Barkóczy Ferenc, Eperjes városába bezárva, a várost elfoglalt lázadóknak, a király iránt tartozó hűség és a németek iránt táplált barátság fentartásával. (Eperjes, 1672. okt. 2. — 48. sz. a.)

1673. Cobb gróf bizonyítványa, hogy P. Zsigmond gróf, Zemplénnvármegye főispánja, a császári hadseregnek a felső Részekbe lépésekor mindenmü segedelmet nyújtott és szolgálataival előmozdította a felség érdekeit. (Eperjes, 1643. szept. 11. — 49. sz. a.)

1673. Leopold császár levele P. Zsigmond grófhhoz, vigyázásra intvén őt a Törögországból Magyarországba szivárgó ragadós betegségekre nézve. (Bécs, 1673. nov. 18. — 50. sz.)

1673. Az egri káptalannak, ugyszintén Horváth György gervári prépost-és kanonoknak és a 13 város követének bizonyítványai arról, hogy P. Zsigmond gróf és veje, nagys. Szalai Barkóczy Ferenc a lázadók zavargásai közt Eperjes városában és azon kívül is mint őrizték meg őfelségéhez való hűségöket. (Eger, káptalan, 1673.)

1675. Spankau báró bizonyítványa, arról hogy őfelsége P. Ferencnek Ónod határában, mint Ónod vára kapitányának, szabad korcsmáltatásra jogot adott. (Kassa, 1675. máj. 10. — 52 sz.)

1675. A hadi tanács határozata, mely szerint a lázadók fogságából visszatért P. Ferenc gróft Ónod vára főkapitányi hivatalába visszahelyezi. (A hadi tanácstól. 1675. júl. 11. 53. sz. a.)

1677. Őfelsége P. Ferenc grófnak kamarási méltóságot adományoz. (Luxemburg, 1677. jún. 9. — 54. sz.)

1677. P. Zsigmond gróf folyamodása Leopold császárhoz, elbocsáttatása iránt. (56. sz.)

1688. Zemplénnvármegye nyugtatója a vármegye jegyzőkönyvének és leveleinék beszolgáltatásáról Paczoth Anna grófné, a P. Zsigmond gróf főispán özvegye részére. (*Cserna* — talán Csernyő — vára? 1688. máj. 2. — 58. sz. a.)

1690. Leopold király leirata, mellyel a 13. szepesi város és lakosai között támadt ellentétek kiegyenlítésére P. Ferenc grófot egyik kir. biztosúl kiküldi. (Bécs, 1690. aug. 19. — 60. sz.)

1691. Leopold császárnak gyámkirendelő levele, melyben a kisk. P. Mihály gróf és Juliánna grófkisasszony árváknak gyámságát P. Ferenc grófra bizza, a jövedelmekről adandó számadás feltétele alatt. (Bécs, 1691. szept. 5. — 61. sz.)

1699. *Gyászvers*, P. Ferenc halála és temetése alkalmával elmondva. (62. sz.)

1702. Zemplénnvármegyének vizsgálati jegyzőkönyve arról, hogy P. Ferenc gróf és ennek neje, Perényi Mária, midőn Schultzt generális Eperjes városát ostromolta, öfelsege iránt való hűségökben megmaradtak. Sztropkó, 1702. ápr. 13. 63. sz.)

1710. A bécsi Ágoston-rendűek tartományi prokurátorának bizonyítványa arról, hogy az ő templomukban P. János csász. és kir. kamarásnak az 1578. évi jan. 22-én emléket emeltek. (Bécs, 1710. 64. sz.)

1722. A magas kir. Helytartó tanács intézvénye P. Mihály grófhhoz, mint Zemplénnvármegye főispánjához, az országos összeírás tárgyában. (Pozsony, 1722. okt. 27. — 66. sz.)

1750. Királyi meghívó P. Zsigmond grófhhoz, a Pozsonyban 1751. ápril 18-ra kitűzött ország gyűlésére. (Bécs, 1750. nov. 27. — 67. sz.)

II. Szekrény, 1-ső csomó.

(A sztropkai uradalom jogait illető levelek.)

1552. Perényi Borbála, P. János kir. pincemester neje, meghatalmazást ad férjének, hogy testvérével, Perényi Gáborral, az őt illető dolgokról tárgyalhasson. (Bécs, 1552. 1. sz. a.)

1555. Ferdinánd király biztosítja P. Jánost a neki adandó 200 jóbágy felől. (Pozsony, 1555. 2. sz. a.)

1568. Miksa császár parancsa a magy. kir. kamarához a P. Jánosnak adandó sztropkai várbeli tartozandóságok iránt, hogy mily becs szerint adhatók át a várjavak öneki. (Bécs, 1568. 3. sz. a.)

1568. Az udvari kamara határozata P. Jánosnak, a császár nevében, jelezve, hogy ha *eddig a sárospataki uradalomhoz csatolt sztropkai vár tartozékait* 22.000. magyar ft.-ban elfogadni hajlandó, ez összegben és még 12.000 s továbbá még 6000, együtt tehát 40.000. frt. kegyes összegben elfoglallhatja és a szepesi kamarának jelentse majd, hogy a 22.000 ft. lefizetése után a nevezett tartozékok öneki átadathassanak. (Az udvari kamara tanácsából, 1568. szept. 12. — 4. sz.)

1568. Miksa császárnak vegyes adományozása az eddig a Sáros-Patak várjóságához csatolt Sztropkó vára tartozékairól, amelyek Perényi Gábor halálával a koronára szállottak és amelyek P. Jánosnak és örökösének adtak örökre 20.000 forintban. (Bécs, 1568. szept. 9.)

1569. II. Miksa császár adománya a fentiekén kívül, amelyben az Ország Ilona halálával a koronára visszaszállott Sztropkó várost, az alhoz tartozó birtokokkal együtt, most ismét 35.000 és 2000 rajnai ft.-ban, felében készpénzben, felében pedig a Ferdinánd által megígért 200 jóbágyért való kir. kártalanítás képpen, teljes kir. joggal, az említett P. Jánosnak és ennek elhaltával testvéreinek és örökösének adományozza. (Pozsony, 1569. szept. 1. — no. 7.)

II. Szekrény, 1-ső csomó.

(A sztropkai uradalmat illető okiratok.)

1570. Beiktató parancs nagys. P. János részére a sztropkai egész uradalom és a hozzátartozó Részek tekintetében, a leleszi konventhez intézve. (Nyitra, 1570. febr. 5. — 8. sz.)

1570. A beiktatásról szóló jelentés P. Jánosnak és mindkét nembeli utódainak a sztropkai vár tartozékai, Sztropkó város és a többi donationális javakba történt beiktatásáról, az esztergomi káptalan részéről. (1570. A Húsvét után való 26-ik napon. — 9. sz. a.)

1570. A császári pénztáros (perceptor) nyugtatója 5,230 frt.-ról, melyet P. János a sztropkai tartozékokért fizetett. (Kassa, 1570. júl. 25. — 12. sz.)

1570. Miksa császár megerősítő levele nagys. P. János beiktatásáról a sztropkai javakban. (Prága, 1571. febr. 10. — 14. sz.)

1576. P. János végrendelete, melyben Sztropkó várát, minden tartozékai-val, István, Gáspár, János, Kristóf és Perenc s ezek finembeli utódainak és örököseinek, ezek kihaltával pedig Máriának és Juditnak s ezek utódainak és örököseinek hagyja, a kiváltságos levelek értelmében. A nádorispáni helytartói hivatal jegyzője előtt. (1576. A Mária-menybemenetele után való 6-ik napon, pénteken, 15. sz. a.)

1698. Leopold császáranak vámszabadalma Kis-Domása irányában, az Olyka folyón az uraság részéről építtendő hidnál szedhető vámról. Rajta Zemplén vm.-nek kihirdető-záradéka 1700-ból. (Bécs, 1698. okt. 17. — 16. sz. a.)

II. szekrény, 2-ik csomó.

(A sztropkai uradalom iránt való peres ügyek 1570—2739.)

II. szekrény, 3-ik csomó.

(A sztropkai várát és uradalmat illető régi urbéri összeírások 1643—1702.)

II. szekrény, 4-ik csomó.

(A franciskánus atyák klastromát és a vártemplomot illető okiratok.)

1618. A leleszi konvent bizonyítványa nagys. Kiska Anna urasszonynak, P. István 2-ik özvegyének, ugysis mint ugyanattól a férjétől származott gyermekei gyámnyjának óvastételéről afölött, hogy P. Ferenc jászói prépost néhány szerzetest hozott be Sztropkóra s azoknak, a P. István gyermekei jogának kárával, házat és belsőséget jelölt ki, és hogy ugyanaz a prépost az ő egyéb javait is károsan elidegenítette. (A konventben. 1618. 1. sz. a.)

1629. Azoknak a dolgoknak jegyzéke, amiket P. Ferenc jászói prépost a sztropkai franciskánus barátok konventjének alamizsna címén évenként szolgáltatótt. (2. sz.)

(Évszám nélkül.) Feltételek, melyek alatt a minoritarendű ferencrendi atyáknak, a szt. Keresztről nevezett egyház mellett (?) a sztropkai klastrom ft. P. Ferenc jászói prépost, továbbá P. István és P. Zsigmond által átadatott (3. sz. dátum nélkül.)

1629. Feltételek, melyek alatt ft. P. Ferenc jászói prépost, P. István és az egész P. család a sztropkai klastromot a minoritarendű sz. Ferenc-atyáknak átadták. (4. sz. a. dátum nélkül, ugy látszik 1629.)

1658. Egyezség P. Zsigmond és P. János közt a vár és a sztropkai templom javítása iránt. (Sztropkó, 1658. febr. 8. — 1. sz.)

1659. Egyezség P. Zsigmond és P. János közt a sztropkai vártemplom javítása iránt, közös költségen. (Sztropkó, 1659. — 6. sz. a.)

1665. A franciskánus atyák első bevezetése Sztropkóra, az ottan előbb

klastrommal birt minoriták helyére, P. Zsigmond által. (Sztropkó, 1664. aug. 25. — 7. sz. a.)

1671. P. Zsigmond gróf felelete a minoriták provinciálisának: miért kellett helyettük a franciskánusokat Sztropkóra behoznia. (Kassa, 1671. nov. 26. — 8. sz. a.)

1672. A sztropkai konvent követelése a franciskánus rendből alkalmazandó várplébánosnak. (9 sz.)

1673. Az eperjesi minoritarendű atyák főnökének elismervénye a P. Zsigmond gróftól átvett butorokról, melyeket a sztropkai konvent elhagyásakor ott hagytak. (Sztropkó, 1673. dec. 11. — 10. sz.)

1673. P. Zsigmond gróf és neje Paczoth Anna, s mindkét nembeli gyermekeinek levele, hogy miért választották a franciskánus rendnek szeráfi testvéreit. (1673. okt. 13. — 11. sz.)

1686. P. Ferencnek, Zsigmondnak, Lászlónak, Istvánnak, a néhai P. Zsigmond fiainak, biztosítólevelök a sztropkai franciskánus atyáknak, hogy atyjuk rendelete szerint az élelembért tizenkét atya számára, elpusztult javaik visszaállításáig pedig csak hat atya számára, évenként megadják. (Sztropkó, 1686. ápr. 6. — 12 sz. a.)

1699. A sztropkai gvardián elismervénye a hátralékos alapítványi összegekről P. Ferenc gróf és a néhai P. Zsigmond gróf árvái, Mihály és Juliána irányában 1698 ig. (13. sz. a.)

1702. P. Gáspár gróf, mint a sztropkai udvar pátronusának pere Czerenyiczky György utódai ellen. (1702. aug. 24. — 14. sz. a.)

1705. Perényi Mária rendelkezése Eperjes városánál a sztropkai klastrom részére elhelyezett 500 frt-nyi alapítványról, hogy annak kamataiért a B. Sz. Mária fájdalmának tiszteletére hetenként egy, Krisztusunk keserves kínszenvedésének emlékére pedig havonként egy szentmise mondassék. (Sztropkó, 1705. márc. 28. — 15 sz. a.)

1706. Athanáznak, a homonnai franciskánusok gvardiánjának nyilatkozata, hogy ő, a klastrommal együtt, Perényi Mária kívánságába beleegyezni akarván, annak a 400 ft.-nak kamataiért, mely Eperjes városánál van elhelyezve, minden szombaton Lorettóban misét mondanak jan. 9-től. (Homonna, 1706. 16. sz. a.)

1706. Kozák Antal sztropkai gvardián elismervénye, hogy mélt. Perényi Mária grófnő a sztropkai klastromnak Eperjes városánál elhelyezett 400 magy. ft.-ot fundált, hogy ennek 6% kamataiért, hetenként kedden, a hétfájdalmú szűz tiszteletére és havonként csütörtökön Krisztus urunk keserves kínszenvedésének emlékére szentmise mondassék. (Sztropkó, 1706. jan. 2. — 17. sz.)

1706. Az eperjesi franciskánus atyák kötelezője arról, hogy a Perényi Mária által nekik hagyományozott 400 ftnak évi 24 ft. kamataiért minden pénteken a szenvedő Krisztus tiszteletére, az alapító szándéka szerint, szentmisét mondanak. (1706. máj. 24. — 18. sz. a.)

1725. A sztropkai franciskánusok nyilatkozata, hogy ők néhai P. Zsigmond gróf és neje Paczoth Anna alapítványát nem mint alapítványt, melyhez joguk nincs, hanem mint alamizsnát akarják elfogadni. (Sztropkó, 1725. júl. 25. — 19. sz.)

1732. Pethő Mihály és Zsigmond grófok intése a franciskánusokhoz, hogy mielőtt a javakat P. Rozáliától, Palocsay özvegyétől, átvennék, adják elő, ha netalán vannak olyanok, a grófné alapítványait illető követeléseiket. A gvardián válaszával. (20. sz. a.) — És még:

A Pethő alattvalók részéről az elhunytaknak lelki nyugalmaért a sztropkai konventnek hagyott és a P. Mihály tisztartója által elfoglalt réteknek jegyzéke.

II. Szekrény, 5-ik csomó.

(A sztropkai uradalomban az újabb zálogokat illető iratok 1658—1683.)

II. Szekrény, 6-ik csomó.

(A P. Mihály gróf és neje Holló Helén szerzeményeit, elidegenítéseit, adósságait illető levelek 1715—1772.)

II. Szekrény, 7-ik csomó.

(A sztropkai uradalomban az újabb pereket, egyezségeket, határozatokat illető okiratok 1689—1762.)

II. Szekrény, 8-ik csomó.

(A sztropkai uradalomból való szökött jóbágyok felől vltzsgálatok.)

III. Szekrény, 9-ik csomó.

(A sztropkai uriszek előtt különféle bünfenyítő és polgári ügyet illető okiratok 1868—1760.)

IV. Szekrény, 1-ső csomó.

(A sztropkai lakosok urbér-rendezését s más, a várost illető iratok.)

1583. Rudolf királynak kiváltság-megerősítő levele a nagys Pethő István által a sztropkai mesteremberek, vagyis céhek számára. (Bécs, 1583. márc. 5. — 1. sz. a.)

1641. A sztropkai lakos alattvalók térítvénye, hogy nagys. Pethő urnak mindenben engedelmeskedni fognak. (Sztropkó, 1641. febr. 16. — 2. sz. a.)

1643. A sztropkai Urbárium jegyzéke. (3. sz. a.)

1650. Pethő István és idb. P. Mihály leirata a sztropkai lakosoknak, hogy tőlök a serfőzés elvétetik. Ennek a feltételeknek eleget nem tesznek. — (Sztropkó, 1650. jún. 28. — 4. sz.)

1650. P. István és Zsigmond engedményei Sztropkó lakosainak, különféle kiváltságokról, tetszésökig. (Sztropkó, 1650. jún. 28. — 5. sz. a.)

1650. A Sztropkó városiak térítménye a P. István és Zsigmond által nekik engedett sörfőzésről és pálinkaégetésről s e kegyért az uraságnak tanúsítandó föltétlen engedmességről. (Sztropkó, 1650. jún. 28. — 6. sz.)

1652. Testvéri egyezség P. Zsigmond és P. János közt, a várban tartandó jó rendről. (1652. jún. 16. — 7. sz. a.)

1664. Urbéri egyezség P. István, P. Zsigmond és a sztropkaiak közt. — (8. sz. a.)

1664. Egyezség P. István és P. Zsigmond közt 1000 arany kötbér alatt, Sztropkó városában a jövedelmek meghatározására nézve, amint a városnak kiadatott. — (9. sz. a.)

1731. Egyezség Sztropkó és Tisinecz határait nézve az uraság közt.

IV. szekrény, 2-ik csomó.

(Az egykor Sztropkó városhoz tartozott nevezetesebb alattvalókról. — 1657—1760.)

„Hogy a Pethő-grófok mélt. családjának leveleit e jegyzék szerint mélt. Buzini Keglevich Gábor gróf urtól, mint idősebbik testvér, kézhez vettem, czennel elismerem. — Pest, 1767. febr. 21. — Nagymihályi gr. Sztáray Imre.“

Amig e tárgymutató a báró 'Sennyey-család levéltárába került, addig az iratok anyai örökösödés útján, a gróf Sztáray-család levéltárának III. osztályában nyert menedéket az elkallódás veszedelme elől. — E levelek között sok jókarban lévő, ép függő pecsétű, pergamen oklevél is van. Az egyike a

legérdekesebbeknek a II. Ulászló királynak 1507-ben Gersei Pethő János részére adományozott az a címeres levél, melynek címerében II. Ulászló, neje Mária és kislfia II. Lajos, művészien festett arcképei láthatók.

A leleszi konvent orsz. levéltárában

*Sztropkóra, illetve annak volt uraira vonatkozó oklevelek jegyzéke, tartalmuk rövid ismertetésével.**

1450. (Proth Parv. fol.) Soós Miklósné Chire Krisztina, kinek anyja előbb Ujfalusi Miklósnak felesége volt, nyugtatóványt ad Perényi Jánosnak, mint a sztropkai uradalom ezidőszerint való urának a felől, hogy nővére Margit, Bacskay Lászlóné, kikapta ebből az uradalomból, mely egykor Ujfalusy Miklósné volt, a menyasszonyi hozományát.

1492. (Actor. nr. 13.) Tanuvallomások arra nézve, hogy Perényi János kir. tábornok-mester Ztropkó nevű városát és erődjét fölguyította s nagyrészen fölégette Czudar Simon.

1494. (Introd. B. 546. Prot. II. Intr. fol. 10.) Beiktató parancs Bakócz Miklós s atyafiai az Erdődyek részére Ztropkó (*igy!*) város, vár és uradalom birtokába.

1548. (Intr. E. 1.) Erdeudy Péter részére a Ztropkói (*igy!*) várkastély és uradalom birtokába.

1520. (Introd. E. 51.) Beiktató az Erdődy-család részére az egész sztropkai uradalomba.

1563. (Actor. nr. 28.) Gyarmati Balassa Ferenc és Perényi Orsolya, fiai érdekében Perényi Gábornak szóló megintő, mely szerint ez Perényi Orsolyának a családi javakból s így a Ztropkói uradalomból is, a család nőtagját megillető negyedét kiadni tartozik.

1590. (Actor. Fasc. 3. Nr. 29.) Buber György és Kielman András egyrészt, másrészt Báthori István tiltakoznak Pethő Ferenc, István s Gáspárnak és Drugeth Györgynek több, Abauj, Sáros és Zemplén megyebeli vár s uradalmakba, ez utóbbiak közt a sztropkaiba való beiktatása ellen.

1592. (Actor. Fasc. 3. nr. 8.) Báthori István pert indít Pethő István és Drugeth György ellen, ezeknek Ztropkó város, vár és az uradalomba való beiktatása miatt.

1595. (Actor. nr. 63.) Birói vizsgálat Pethő István érdekében, Pethő Gáspár ellen, mivel ez holmi erőszakoskodásokat követett el a sztropkai uradalomban és Ztropkó városban.

1590. (Prot. 37. fol. 5.) Drugeth György és Pethő István fegyveres erővel megakadályozzák Báthory Istvánnak a Ztropkói uradalomba való beiktatását.

1749. (Actor. nr. 23. és Prot. 154.) Pethő Zsigmond végrendelete, mely szerint feleségének, Skavinszky Ilonának, a sztropkai várhoz s városhoz tartozó részbirtokát s első feleségétől született leányának, Pethő Klárának, Havajt, Bruzsniczát, más falvakkal együtt hagyományozta.

1755. (Actor. nr. 73. és Prot. 113.) Sztáray Imre, kinek anyai nagy anyja néh. Perényi Ádámné, Pethő Éva volt, hivatkozván a Pethő-javak első szerzőjének királyi beleegyezéssel jóváhagyott azon akaratára, hogy a javak öröklésben a család nőtagjai és ezek leszármazói is részesedjenek, tiltakozik az e javakra nézve az előző század végén idb. Pethő Zsigmond és nővérei

* Ft. Zubriczky Flóris levéltárőr úrnak szíves közlése.

közt létesült egyezmény, s a most (1755.) élő ifj. Pethő Zsigmondnak e javakra vonatkozó rendelkezései ellen, mint olyanok ellen, melyek az első birtokszerezőnek említett akaratával ellenkeznek.

1763. (Act. 65. és Prot. fol. 45.) Barkóczy János, kinek nagyanyja Pethő Zsuzsánna, tiltakozik azon egyezmény ellen, melyet a sztropkai uradalomra nézve a fiutódot nélkülöző Pethő Zsigmond kötött Keglevich gróffal.

1781. (Act. nr. 85. és Prot. fol. 93.) B. Sennyey László visszavonja azt a szerződést, melyet a sztropkai javakra nézve Závody Rudolf gyámjával, Bydeskuty Istvánnal, kötött.

1784. (Act. nr. 67. és Prot. fol. 63.) Sztáray Leopoldina, néh. Barkóczy János özvegye s leányai és fiai meghatalmazást adnak Szentmárai Imrének, hogy a sztropkai uradalomból rájuk nézendő birtokrészekre nézve tárgyalhasson Erdődy János és Cziráky László grófokkal.

1784. (Act. nr. 71. és Prot. fol. 75.) Sztáray Leopoldina mint néh. férjétől, Barkóczy János gróftól született gyermekinek gyámja, óvást tesz az ellen, hogy néh. Pethő Gáspárnak Margit leányától, Török Jánosnétól, származott utódjai nem tartják be a sztropkai uradalomra nézve 1783. évben tett örök bevallás föltételeit.

Pótlék az „Okmánytár”-hoz.

(A 136 144. lapok folytatása.)

X.

Hová lettek a misealapítványok?

Infrascriptus in obsequium Gratosarum sub No 2445. erga Benignum Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii No 34500. signatum Intimatum interventorum I. Cottus ordinum humillime refero, quod confraternitatis B. V. M. (Beatae Virginis Mariae) Scapularis antehac in Sztropkoviensi Cathedrali Ecclesia celebratae, nunc vero jam abolitae fuerit Capitale unius Ordinis fl. 4000. per Dominum Comitem condam Sigismundum Petheo de Gerzse fundatum, quod successive sub curam Excellentissimi Domini Episcopi hujus Dioecesis cadens, dicitur in Interusurium per eundem titulum Dominum Episcopum elocandum esse; Alterius ordinis Rfl. 100 aequae in Interusurium Domino Salis Officiali in Sztropkó Stationem tenenti cessum, nescitur tamen, quo Benefactore, et Fundatore enatum, siquidem tam praemissam, quam et primo loco attactam Summam fundationalem concernentiae litteralia Documenta, prout et reliquas res pretiosas, ac denique universa abolitae confraternitatis hujus Dominus salis officialis Bartphensis Christianus *Sztanko* altissimo Jussu Caesareo Regio Sztropkoviam superveniens occupaverit, secumque abstulerit.

Super quo meam humillimam relationem facio. Signatum Sztropko 10-a. 9-br. 788.

Andreas *Lasztoczy* I. Cottus.
Zemplén. Vicejudlium mp.

(Eredeti je tek. Zemplénnvármegye lt.-ában, a Fasc. Syst. 3 N. 392. jelzet alatt.)

XI.

A nemzeti iskola kérdése.

Infrascriptus, erga numerum 2302. humillime refero, quod ego tam Oppidi Sztropko Incolis, quam et aliorum Districtus Sztropkoviensis majorum Locorum Communitatibus *de Nationalibus Scholis* per se erigendis preposuerim, nullam tamen Communitatem ad has, proprijs sumptibus erigendas, et Professores salarys providendos, capacem adinvenerim, siquidem harum Partium misera contribuens, et rudis Plebs, pane alioquin et nunc destituta, in reliqua inevitabilia onera ferre sufficiat. Sign. Sztropko 9-a Octobris 788.

I. Cottus. Zempl. V. Iudlium mp.
Andreas *Lasztoczy*

(Eredeti je tek. Zemplénnvármegye lt.-ában, a Fasc. Syst. 4. N. 48. jelzet alatt.)

XII.

A vámoshid és kereskedelmi út kérdése.

Perillustris, ac Generose Domine Judlium, mihi singulariter Collendissime!

1mo. Ad sufferendum Telonium Sztropkoviense immemorabili pacifico, et legali usu firmatum non est ratio legis illa, quod misera Plebs ad erectionem viae Commercialis, et Cassa publica concurrerit, quia aliquin Dominium Sztrop-

koviense non obligabatur totam illam viam seu erigere, seu conservare, ast pontes, et intra hos viam in bono statu fovere, viatoresque a Damno prae-servare tenebatur, quod et deinceps praestare vult, ac offert, et si per publicum idem Dominium interpellatum fuisset, omnino et nunc suis privatis viribus ac expensis ad modernum statum tam incumbentem viam, quam pontes illos posuisset, quod Dominium alioquin Territorialia sua materialia publico gratis contulit cum non exiguo suo Damno atque incommodo; Etenim tam Itravilla-num Oppidi Sztropko ruinas perpeßum, quam Extravillanum Dimminutiones, et Damnosas alterationes subivit, imo propter Erectionem viae hujus a Mate-rialium suorum usu Dominium prohibetur, et ab accessu horum faciliiori arcetur. Si ergo Plebs fatigiis, Dominium materialibus. et terris, pratisquo suis concur-rit, in quantum vero Publica Cassa subvenisset ad superstratam viam, pontium-que meliorationem, bonificationem aestimatione mediante prout hactenus in compluribus gremialibus Telonii locis in Specie Gesztelyiensis et Nagy Miha-lyiensis pontium proprietariis restitutionibus evenit, offert, et pollicetur conser-vationem cum alleviatione Contribuentium.

2do. Telonium hoc Sztropkoviense siccum dici nequit, quia post latam legem in statu suo substitit, adeoque confirmatum est, et ideo in Classem siccorum absque Derogamine legis poni nequit.

3^{tro}. Contra Telonium hoc nullae in publico querelae positae huc dum constiterunt, quod autem et pontes curati et via incumbens reparata sit pri-vatis Domini viribus, investigationi substernitur.

4to. Hucusque inauditum est, ut viae publicae fine laesionis nobilitarium Jurium, ac plane Cassationis legalium Teloniorum erigi intentionarentur, con-sequenter salvo Jure privatorum Dominorum Terrestrium ad magis felicitandum publicum quemadmodum circa Vassarhely, Terebes, Ujhely, Tokaj alibique publico et comuni voto practicabantur, viaeque commerciales erectae, repura-taeque sunt, attamen ex eo Telonia praememorata sublata, et Cassata non habentur.

5to. Stante Regni lege, et Principali praerogativa Regnicolarum, nemo in Bonis, Juribusque suis non citatus, non auditus convinci, et exequi potest, si proinde Dominum Sztropkoviense peregrino hoc modo damnificari deberet, omnino scandalosum esset; Et vel inde doiorosius accideret; quod alioquin communis toti Comitatus Telonialis Processus ab altiori decisione hucdum dependeat, a cujus eventu praestolandum communis aequitas svadet.

Quibus legalium, et aequissimarum rationum momentis suffultum Domi-nium Sztropkoviense ultro quoque in Jure atque pacifico Telonii usu semet per I. Cottum. Zemplinien. cum caeteris conservandum, et ante legalem ejus-dem Cassationem semet sua via et forma exaudiendum efflagitat. Signatum Sztropkoviae die 5to Marty 1788.

Praetitulatae Dominationis Vestrae

humillimus servus

Paulus Pongrátz

I. Familiae Inspector.

Sztropkoviensis mp.

(Eredetiye Zemplén vm. It.-ában, a Fasc. Syst. 16. N 68 jelzet alatt)

Függelék.

Sztropkó mezőváros lakosságának törzskönyvét, a „civium matricula“-t, az 1828. évi népszámlálás („Conscriptio regnicolaris“) hasábjairól állítottam össze, amely Conscriptio tek. Zemplénnvármegye levelestárában van meg. — A ma is élő és így Sztropkó őslakóinak tekintendő családok neveit **kompakt** betűvel szedtettem.

A pár év múltán száz esztendőös névsor, Sztropkó mezőváros polgárságának anyakönyve ez:

1	Andrasko kovács		Haluska
	Andrejko		Hamara szabó
	Balog		Hletzko
	Bandura	40	Homa
5	Bartko		Hornyi
	Barvenov		Horváth
	Bednár		Humenyik
	Benovits		Imrei
	Bitsko	45	Jatskanyits
10	Blasko		Jaskovics
	Bliha		Jassu
	Blihár		Kafka
	Bogsai		Kapitány
	Brusinko	50	Kaszanda
15	Cihi		Kiszely cipész
	Ciprián		Kleszák
	Cseh tímár		Kmetz
	Cserbina		Kotsis cipész
	Cservenyák kerékgyártó	55	Koleszár kerékgyártó
20	Csobej		Kontuly
	Csongrád		Kontulya
	Csonkár		Kópiás
	Csurilla		Koreny fazekas
	Danko molnár	60	Krisanovszki
25	Dzurja		Krisztián
	Findrik		Krisztinák
	Flesár		Kukovka
	Fundor		Linszki
	Funya	65	Lisák
30	Getzi szűcs		Lukács
	Glinszki		Matsko
	Gluss fazekas		Melioris
	Gombár		Mihajlo
	Gonosz	70	Mihalyko
35	Gudits szűcs		Milyko
	Gulyvár		Mizsura

Mondik
Nemetz
 75 **Paltso**
 Palotsai
Pausch
Pekár
Pendely
 80 **Pilyár**
 Polyák
Potoczki
 Prisár
Proszak
 85 **Rákotzi**
 Regelszki cipész
Renyák
Ritsko
Rutsák
 90 **Rudi**
Sitár
Sitara
 Smisni
Soós
 95 **Spilyár**
Steger
Stelhmag
Stojtsos

Szalalko
 100 **Szanyaszko**
Száríts
Szenaj kovács
Szitar
 Szmolyenszki
 105 **Szolenszki**
Sztasko szabó
Sztolyár kereskedő
 Tertinszki csizmadia
Tomasovits csizmadia
 110 **Tomko**
Tunder
Vaszily
Veszeli
 Vitkótzki
 115 **Vojtko**
Vrabely csizmadia
Zamiska
Zemán fazekas
 Zemerin
 120 **Zenaj** kovács
Zigmon szűcs
Zolnik
Zsilla

Az 1828. évi népszámlálás 22 zsidó-családot talált Sztropkón, akik is a következők:

1 **Abrahamovits**
 Berger szatócs
 Gerard gabonauzsorás *
 Gerhard szabó
 5 **Hersko**
 Koloman
 Krausz sajtos
 Leizer
 Neumann kereskedő
 10 **Perin**
 Rosen szatócs

Róth
 Rotter
 Smolyko kereskedő
 15 **Stein**
 Stern
 Streiber
 Svall
 Szroly mézárósségéd
 20 **Tkats**
 Weinberger
 Zinger

Az 1828. évi népszámlálás anyagát felölelő Táblázat melletti tek. Zemplén-vármegyének levelestárában ott van a Sztropkó közigazdasági életét vissza-tükröző, ma-holnap száz esztendősz küldöttségi jelentés is.

Abból vettem át könyvembe e tanulságos és a maguk nemében igen becses helytörténeti adatokat:

E helynek ama lakói, kik nem mesterség űzéséből, avagy földmivelésből élnek, aratásidején megélhetésmódot keresnek és találnak maguknak a Tiszántúl országrészben a cséplésből. (Incolae Loci hujus illi, qui nec opificio, nec agricultura vitam sustentant, modum merendi quaerunt per labores tempore messis et triturationis frugum in partibus Trans-Tibiscanis.)

* Dardanarius.

Piacuk van helyben, más piacokra, mivelhogy azok innen nagy távolságban vannak, ellátogatni nem szoktak. (Emporium habent in Loco, ad alia autem emporia, velut procul distantia, divertere non solent.)

A piaci átlagos árakat 1828-ban, hét év átlagából, így állapította meg a Sztropkón működött népösszeíró küldöttség (Soos Pál és Pongráz Gáspár „I. Cottus Zempl. regnicolaris conscriptores“)

a búzának vékája:	1 frt. 24	kr.
a rozsnak „	0 „ 54 ¹ / ₂	„
az árpának „	0 „ 40	„
a zabnak „	0 „ 30	„
egy meszely tej (una media lactis)	0 „ 1 ¹ / ₂	„
stb. stb. stb.		

Mivel pedig hogy Sztropkó mezőváros Gácsország határszélén a hadak útjában feküdt, az örökösen ki- és bemarsolt, Sztropkón mindig kvártélyt tartott katonaságtól való zaklattatásait városunk polgárságának így foglalták jelentésökbe, annak 10-ik pontjába az 1828. évi népösszeírók:

Oppidum isthoc plane ad limites Galiciae, versus passum Duklensem situm, continuis propemodum transennis militaribus nimio opere gravatur, omnis namque militia seu ex Regno Hungariae in Galiciam, seu abinde horsum commeans, hic stativa sua exigere solet; proinde incolae oppidi hujus tam onere quartermali, quam et alimentationali et praejuncturali admodum gravantur. (Ez a mezőváros, itt Gácsország határszélén, a Duklai hágó irányában, szerfölött meg van terhelve a folytonosan jövő-menő katonaságnak átkelésaitól; mert a Magyarországból Gácsországba, avagy pedig megfordítva marsoló egész katonaság itten kiereszt és pihenőt szokott tartani; ennél fogva ennek a mezővárosnak lakói felette igen meg vannak terhelve szállásadással épp úgy, mint az élelmezéssel és előfogatok terhével is.)

Kiírtam a teljes címe szerint való „Regnicolaris oppidi Sztropko I. Cottus Zempl. Anno 1828-o peracta Conscriptio“-ból a házi állatoknak statisztikáját is, mely a következő:

igavonó ökör (boves jugales)	75 db.
tehén	53 „
ló	42 „
juh	2 „
sértés (setigeri)	43 „
kecske	15 „

Végül pedig fölemlitem, hogy a 123 keresztény- és 22 zsidó-családbéli, 1828-ban Sztropkón jelen volt lakosságot ilyen tagozatokra osztotta föl az összeírás:

Jóbágy (coloni)	114
Házasszellér (inquilinus)	43
Házatlan szellér (subinquilinus)	23
Fitestvér	6
Fiú	34
Leány	7
Szolgarendű	3
Szolgáló	2

232

A legutóbb 1910 ben fogatosított népszámlálás szerint volt Sztropkón a lélekszám: 2,585. — Száz év folytán megtizszereződött. — Száz újabb év múltán százszorosítsa meg ma élő lakosságát és marasztalja szivben-lélekben jó és hű magyarnak mindet a magyaroknak hatalmas istene!

És tegye újabb évezreden át a magyarságnak ellenségtől megvínatatlan végvárává, melyen még a pokol kapui se vehessenek erőt!

Sztropkó mezővárosnak köznemes családai az 1705. az 1724. és az 1809. évi nemesi összeírásokban.*

I.

32. lap. Secundi ordinis Conscriptio de anno Millessimo Septingentesimo quinto, per Gregorium Kálnássy, Incliti Comitatus Zempleniensis Deputatum Conscriptorem peracta sonat taliter:

87. lap. Oppidum Sztropkó.

Nobiles anteā portam solventes (t. i. nemesek, akik 1705. előtt még kapu-adót fizettek. — Mondhatjuk, hogy: a Rákóczi nemesei:)

1 Bodnár Georg	Molnár Joan II.
Czernyiga Bati	Mulyár Joan
Csernyák Joan	30 Nefely Paul
Csizmadia Step.	Palencsár Joan
5 Csizmár Joan	Pekár Valent.
Dalejcsik Joan	Peczukh Petr.
Mich.	Pegár Marc.
Darab Joan	35 „ Stan.
Dobos Joan	Petro Greg.
10 Drab Luc	Safranko Andr.
Drab Mich	„ Joan
Fulajtár Andr.	Sila Joan
„ Franc.	40 Szabó Mich.
Gombár Ad.	Szakács Joan
15 Gresák Joan	„ Mich.
„ Paul	Sz. Miclosi Petr.
Hoczai Joan	Szüics Joan
Kelyicsava Joan	45 „ Sam.
Kertész Joan	Takács Tom.
20 „ Paul	Trombitás Georg.
„ Steph.	„ Joan.
Kocsis Mich.	Vass Georg.
Koleszár Petr.	50 „ Mich.
Lipták Paul	„ Paul.
25 Lovász Mic.	„ Steph.
Molnár Bar.	Viczmándy Dav.
„ Joan I.	Vilyki Georg.

II.

99. lap. Tertii ordinis Conscriptio de Anno circiter Millesimo septingentesimo vigesimo quarto emanat prouti ex Contextu ejusdem videre esset, ubi nonnulli nobiles, pro hocce Anno, pro quo conscripti sunt, immunes pro Annis etiam Millesimo septingentesimo vigesimo quinto, et Millesimo septingentesimo vigesimo sexto declarantur, sonaret taliter.

Nomina Dominorum Nobilium.

* Itt idézett lapszámok az Összeírás (Conscriptio) lapszámai Zemplén vm Lt.-ában.

146. lap. *Oppidum Szropkó.* *

1	Bihalecsim Joannes	Molnár Thomas II.
	Dalejsik Joannes	Romok Georgius
	" Michael	10 Szücs Sam.
	Eorös Georgii Relicta	Vass Adamus
5	Goszttyo ** Jannis	" Georgius (Libert)
	Molnár Franc	" Stephans
	" Thomas I.	Veres Balthasar

III.

Series Universorum Nobilium J. Cottus. Zempleniensis Alphabetice reducta, de Anno 1809.

1	Dalejsik Andr.	Sztropkó
	" Andr. Junior	"
	" Antonius	"
	" Joan. Vidno	" (Julius Joseph)
5	" Jos.	"
	Goszttonyi Joa.	"
	Kerekes Jos.	"
	Kerekes Georg.	"
	" Joan.	"
10	Kozima Andr.	"
	Nagy Joannes	"
	Szétsey Joan.	"
	Vass Lad.	"

* Így és majuszkulával írva (SZROPKO) kétszer fordul elő az 1724. évi Conscrip-tióban, — miből nyilvánvaló, hogy a Rákóczi-féle szabadságharc Sztropkó szlávos hangzá-rából kilökte a t t és *Szropkó* alakká formáta át.

** Helyesen: Goszttonyi, mint az 1809. évi Ö I.-nak 9 sorszáma is mutatja.

UTÓSZÓ.

Most, hogy könyvem, Sztropkó és Várának Története, teljesen készen elhagyta a sajtót, szükségét érzem, hogy főbb vonásokban számot adjak mindazokról a mozzanatokról, melyek e munka sajtó alá rendezése folyamán felmerültek.

Sztropkó és Várának Története című munkám kéziratban már rég idő óta várta az alkalmat, hogy sajtó alá kerülhessen; de mert a kéziratom kinyomatásával járó anyagiak áthidalhatatlan gátat vetettek minden törekvésem elé: régi óhajomat, sok irányban tett kísérletezésem dacára sem voltam képes mindaddig megvalósítani, amíg az *Adalékok Zemplénavármegyé Történetéhez* című folyóiratnak szerkesztője, Dongó Gyárfás Géza főlevéltáros ur, régi jó ismeretségünk révén, módot nem nyújtott arra nézve, hogy munkám kinyomtatva a nagyközönség elé kerülhessen. Különösen a mai felette nehéz pénzügyi viszonyok között méltán okoz nagy és alig leküzdhető akadályt egy ilyen munkának kiadása és értékesítése.

Mindeme nehézségek dacára az ige végre is testté lőn. Dongó Gy. Géza főszerkesztő ur jóindulatu tanácsának eredménye, hogy nemcsak könyvem kiadása sikerült, de még anyagi előnyökhöz is jutottam olyképp, hogy könyvem kiadását megelőzően, még az elmúlt évnek március havában, munkám közreadásának jogát az *Adalékok Zemplénavármegyé Történetéhez* c. folyóirat számára engedtem át, s így számottevő anyagi megtakarítást érhettem el. — Ez anyagi megtakarítás aztán nemcsak azt tette lehetővé, hogy könyvem tartalmát három értékes műmelléklettel és több képpel gazdagíthattam, hanem még könyvem árát is mérsékelhettem.

Az a körülmény, hogy amióta munkám megjelenése kezdetét vette, már egy év mult el, annak tudható be, hogy az *Adalékok Zemplénavármegyé Történetéhez* c. folyóirat időszaki megjelenésével könyvemnek is lépést kellett tartania.

Ez a késedelmeskedés azonban könyvemnek csak hasznára vált; mert ez idő alatt is bő alkalom nyílt arra, hogy kéziratomat Zemplénavármegyé gazdag levéltárából, mint az Országos Levéltárból és a gróf Sztáray-család levéltárából is több értékes adattal kiegészíthettem és kibővíthettem.

Igy kerültek könyvemnek *Okmánytár*-ába és a *Függelék* be is az ott elhelyezett becses történeti adalékok.

Kötelességet teljesítek, amidőn felemlítem, hogy így énnekem Dongó Gy. Géza szerkesztő ur nem csupán a kiadásnak már-már leküzdhetetlen nehézségeit tette lehetségessé, hanem az ő széleskörű szaktudásával, könyvemnek, szellemi részét illetően is, önzetlenül állott segítségemre annak sajtó alá rendezésekor.

Jelen könyvem egyik mellékletének, a sztropkai kazulának 7 drb. kliséjét a Magyar Nemzeti Múzeum klisé-raktárából még b. e. Hampel József igazgató úr ömértósága volt szíves munkámhoz kikölcsönözni, — azt a két, felette nagybecsű műmellékletet pedig, amely Sztropkó egykori várát a XIII. és XV. századból varázsolja elénk, valamint a könyvem fedelét diszitő hajdani őrtorony rajzát is, Soós Elemér nyug. m. kir. honv. ezredes úr ömértósága, egyrészt az általa felkutatott, másrészt pedig a kezéhez szolgáltatam leírások és adatok nyomán, kiváló szakértelemmel és művésziiesen rajzolta meg könyvem számára.

Könyvemnek a király-hadgyakorlatok c. fejezetét Csabacsüdi Dókus Gyula cs. és kir. kamarás úr ömértósága, Zemplénnvármegye alispánja, volt szíves átnézni és azt, a helyszínen szerzett tapasztalatainak velem történt szíves közlése révén, kiegészíteni.

Mindezekért a jóakaratu, önzetlen és szíves közreműködésekért mély hálámat, köszönetemet és nagyrabecsülésemet fejezem ki mindnyájoknak, akik szívesek voltak engemet készségesen segíteni, egyenként és összességben, úgy a tudományos intézeteknek, mint a tudós szakembereknek és a tudománykedvelő férfiaknak!

Végezetül pedig hálásan mondok köszönetet az irodalom pártoló lelkes közönségnek, mindazoknak, akiknek szíves pártfogása és anyagi áldozata révén *Sztropkó és Várának Története* c. jelen szerény könyvemet közre adhattam.

A magyarságnak zempléni végvárát pedig, *Sztropkó* nagyköz, séget, tegye újabb ezer éven át Magyarországnak, édes hazáknaki ellenségtől megvíthatatlan erősségévé, melyen még a pokol kapu-se vehessenek erőt, a magyaroknak hatalmas istene: kívánom.

Legyen ez a nagyközség továbbra is és mindétig, mint volt, Magyarországnak a nemzeti hagyományoktól megszentelt földje! És áradjon reá a magyarok istenének megáldó kegyelme!!

Huszt, 1913. július hó.

Unghváry Ede.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	3
Bevezetés	4
A szt. Ferencrendi klostrom	50
A róm. kat. templom és plébánia	62
A görögkatolikus egyház	75
Az izraelita hitközség	77
Iskola	78
Kisdédnevelés	87
A sztropkai várbirtok helyneveinek átalakulása	87
A hajdani „mezőváros“ most „kisközség“	90
Éhínség és kolera	91
Az 1848/49-iki szabadságharc	92
Kivándorlás	94
Az „ezredik év megünneplése“	94
Törvénykezés	96
Mezőgazdaság és állattenyésztés	102
Ipar és kereskedelem	104
Sör- és pálinkafőzés	114
Mészárszék	115
Adózás	115
Hitel	116
Pósta és táviró	118
Gyógyszertár	124
Orvos	125
Társaskör	125
Csendőrség és határrendőrség	125
Pénzügyőrség	126
Király-gyakorlatok	126
Az érdem elismerése és megjutalmazása	134
Okmánytár	136
I. Pethő-család női ágának alapítólevele 1777-ből a sztropkai vártemplom számára tett 4,310 ft.-nyi fundációról. — II. Petheő Zsigmond gróf alapítólevele 1760-ból, a vártemplomi Mária-társulat zenészeinek tett 4,500 ft.-nyi fundációjáról. — III. Adóslevél, (obligatoriales). — IV. Kapy Klára levele (missiles) Pethő Mihályhoz. — V. Petheő Zsigmond és Szkavinszky Ilona alapítványa. — VI. Pethő Ferenc és neje, Kapy Klára adománylevele 1704-ből. — VII. Pethő Ferenc gróf levele Rákóczi Györgyhez. — VIII. Szkavinszky Ilona levele Sztáray Imre grófhöz 1767-ből. — IX. Pethő Zsigmond gróf özvegyének nyilatkozata 1767-ből. — X. Hová lettek a miscalapítványok? (157. l.) — XI. A nemzeti iskola kérdése. (157. l.) — XII. A vámoshid és kereskedelmi út kérdése. (157. l.)	

Irományjegyzék	Lap. 145
A Pethő-család és a vele összeköttetésben levők nemes leveleit, kitüntetéseit, méltóságait s várt kegyelmeit illető iratok. — Mihály lengyel király és több lengyel és magyar főrendnek küldött levelei (missiles) Petheő Zsigmond grófhoz. — A sztropkai uradalom jogait illető levelek. — A sztropkai uradalom iránt való peres ügyek 1570—2739. sorsz.-ig. — A sztropkai várat és uradalmat illető régi urbéri összeírások 1643—1702. — A A franciskánus atyák klastromát és vártemplomát illető okiratok.	
Pótlék az okmánytárhoz	157
Függelék	159
Az 1828. évi népszámlálás adataiból (159. l.) — Sztropkó köznemes családai (192. l.)	
Utószó	165

MŰMELLÉKLETEK.

- A 8—9. lap között : A sztropkai várkastély felépítménye 1245—1408 között.
 A 8—9. „ „ : A sztropkai várkastély felépítménye és látképe a XV. században.
 A 40—41. „ „ : A Gersei Petheő-nemzetség elágazása.
 A 64—65. „ „ : A sztropkai kazula himzett képeinek lenyomata.

KÉPEK.

- A 25. lapon : A Gersei Petheő-család epitaphiuma a sztropkai r. kat. vártemplomban.
 A 26. „ : A sztropkai r. kat. vártemplom.
 A 38. „ : A sztropkai r. kat. vártemplomnak főoltára.
 A 39. „ : A sztropkai r. kat. vártemplomnak Mária-oltára.
 Az 57. „ : A sztropkai szt. Ferencrendiek klastroma.
 A 83. „ : A sztropkai állami elemi népiskola.
 A 121. „ : M. kir. posta épülete Sztropkón.
 A 129. „ : A trónörökös lakásául szolgált ősrégi várkastély maradványa a király-gyakorlatok alkalmával történt megújítása után.
 A 131. „ : A trónörökös, Sztropkóra érkezésekor, a hadvezetőség jelentéseit fogadja.
 A 132. „ : Ferenc Ferdinánd trónörökös részére, a várkastély lovagtermében berendezett asztali távbeszélőkészülék.

RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA.

áo. == állatorvos, — *Akk.* == Adalékok Zemplénvármegye Történetéhez, — *alisp.* == alispán, — *Arch. Ért.* == Archeologiai Értesítő, — *br.* == báró, — *cs.* == család, — *főisp.* == főispán, — *fsz.* == főszolgabíró, — *gk.* == görögkatolikus, — *gl.* == görögkatolikus lelkész, — *gonds.* == gondnokság, — *gr.* == gróf, — *gy.* == gyógyszerész, — *hg.* == herceg, — *íg. tan.* == igazgató-tanító, — *jb.* == járásbíró, — *jv.* == járásorvos, — *k.* == község, — *kj.* == körjegyző, — *köt.* == kötet, — *lt.* == levéltár, — *m. e.* == magyarosítás előtt, — *önk.* == önkéntes, — *par.* == parancsnok, — *pp.* == püspök, — *pm.* == postamester, — *ptk.* == posta-távirda kiadó, — *rk.* == római katolikus, — *rp.* == római katolikus plebános, — *szb.* == században, — *szó.* == számvevő, — *szt.* == szent, — *szt. fer.* == szentferencrend, — *t.* == tanító, — *tanf.* == tanfelügyelő, — *ún.* == ugynevezett, — *ü.* == ügyvéd, — *v.* == város, — *vö.* == vesd össze.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

- Adókievetés a XVI. sz.-ban 99.
 Adózás 115.
 Akasztóhegy 96.
 Akasztó ispánok 99.
 Alapítványok 37. 56. 57. 73. 82. 83.
 Almásy Antal 43.
 Almásy cs. 49.
 Almásy József 101.
 Alsóolsva temploma 75.
 Alsóvladás k. 87. 88.
 Alsósitnyicze k. 16. 20. 88.
 Alsóvirányos k. 88.
 Alsóvladicsa k. 88.
 Ambrus András 58.
 „Amico“ nevű spanyolmén 102.
 Andrassy Aladár gr. 120.
 Andrassy Géza gr. 130.
 Andrassy gr. jutalomdíj-alapítvány 82. 83.
 Andrassy Sándor gr. 72. 104. 130.
 Antignabriza 89.
 Anyakönyvek 73.
 Asztalos-céh 104.
 Ács-céh 105.
 Ádám szakács 96.
 Ágyuk (álgyúk) 46. 56. 128.
 Állategészség-ügy 104.
 Állatorvosok 104.
 Állattenyésztés 102.
 Babocsay Ferenc kuruc brigadéros 6.
 Sztropkó $\frac{1}{3}$ részének birtokosa 29.
 —temetése 30. —nyugvóhelye 68.
 —né 30. 31.
 Bach-korszak 99. 102.
 Badik Demeter 87. —János 87.
 Bádogos-céh 105.
 Badolyai Mihály 87.
 Bajnóczy György harmincados 102.
 Bajmóczy György 32. —né 32. 33.
 Bajoni Benedek 17.
 Bajsza Sebestyén 117.
 Bakócz Tamás biboros 6. — egri püspök
 70. —megveszi Sztropkót 20,000
 aranyért 14.
 Balassa Ferencné 15.
 Balogh-cs. 15.
 Bánffy László 17. --lovázmester 110.
 Bánffy Mariska 122.
 Bánó Iván 134.
 Banszki Ciprián 36.
 Barátlak k. 88.
 Bárczy Benedek fsz. 82. 95. 100.
 Bárcziházi Bárczy János 99.
 Barkóczy Borbála 42. —de Szala et
 Barkó 41. —Erzsébet 141. —Éva
 Sennyey Istvánné 24. —Ferenc ifj.
 címzetes dandárnok 28. 29. —Ferenc
 gr. 23. 24. 31. 42. —Ferencné 42.
 —grófi család mint örökös 49. —
 Imre 23. —báró, a Zemplén vm.-i
 nemzetőrség szervezője 92. —János
 gr. 23. 38. 41. 42. 47. —Juliána 23.
 42. —Julianna, ifjabb Barkóczy Sán-
 dor leánya, ki nagyértékű miseruhát
 ajándékoz a vártemplomnak 67. —
 László br., aki 1687-ben gróffá lett
 24. —Zsuzsána 42.
 Barna-cs. 5.
 Bartay Mária 82. 83. 84.
 Barthos József 82. 100.
 Bassa-cs. 5.
 Báthory György alkudozik Sztropkó vá-
 rára 15. —István 19. —Miklós gr.
 kúriai bíró 110.
 Batthyányi Baltázár étekfogómester 110.
 Bazilrendű monostor 76.
 Bebek Ferenc és fia György 18.
 Becskey Ferenc 42.
 Béla (IV.) király buzdítására épült
 Sztropkó (Istoropkó, Toporó, Szropkó,
 Sztropkó) vára 7.
 Beleváry Nicolao 117.
 Bellosicz Ignác őrnagy a nemzetőrség-
 nél 92.
 Belovecz József 101.
 Bemmer Györgyné 43.

- Bercsényi levele a gazdálkodó tanács-
 hoz 29.
 Bercsényi-utca 129.
 Beregszász István kir. tanf. 84.
 Béres-cs. 5.
 Berthóty Ferenc altábornok 28.
 Berzeviczy János 30.
 Bisztra 16. 20.
 Bydeskuthy Mihály 99.
 Blahó Alajos 61.
 Blüchmbach 132. 135.
 Bocskorkészítő céh 105.
 Bodnár-cs. 5. — János 85. 106. — Jenő
 81. 84. 101. — György 106. — Pál
 106.
 Bogárdi Éva, Klára és László 42.
 Bojtsik Antal 20. 80. 92.
 Bokor Péter 87.
 Boki Paczóth Anna 24.
 Boksa k. 101.
 Bónis Ferenc (Tolcsvai) 21.
 Borbély-céh 105.
 Barbilesak Ferko kulcsár fejvesztésre
 ítélve 95.
 Bornemissza György 110.
 Bornicki Jakab Korvin, lengyel lovag 37.
 Boró-cs. 5.
 Borosnya k. 87. 88.
 Bortized 70.
 Borostyánkoszorus Tamás végrehajtó 70.
 Borowszky Samu dr. 3.
 Borsznyák Zoltán 134.
 Bölcs Gyula 134.
 Brankovics Damascus 80.
 Brawznicza k. 88.
 Breza k. 89.
 Broniczky Hollós Jakab lengyel vértess
 ezredesnek emléktáblája 59.
 Briznicze k. 89.
 Bruzsnicza k. 9. 16. 20.
 Bruzsnycza k. 37. 88.
 Bruzsniczai majorság leltára 102.
 Buber György 19.
 Bubics pp. 95.
 Buday es. 5.
 Bukócz k. 16. 20. 103.
 Bukovszky lengyel-cs. 49.
 Carafa-féle üldözések 24.
 Cassorhau k. 89. 90.
 Castelli gr. cs. 49. — Lajos gr. 23.
 „Castellum Toporo“ 10.
 Céhek 104 - 110.
 Céhbeli kiváltságlevél 104.
 Chevra-Kadisa 78.
 Cipészceh 105.
 „Civitas“ 10.
 Colbó k. 89.
 Conrád Ferenc gyalogsági tábornok,
 vezérkari főnök a királygyakorlatokon
 132. 133.
 Corner József br. 23.
 Csáklós-cs. 5.
 Csáky cs. cimere 62. — Mária 32. — Róza
 gr.-nő 32. 34. 37. — féle leltár 35.
 — Rozália (Keresztzegi) gr.-nő 36.
 Családi sirbölt 39.
 Csalfa-cs. 5.
 Csapó, ki a Petheő-család egyik őse
 volt 16.
 Csaszin József kir. tanf. 81.
 Csász. kir. szolgabíróság 99.
 Csegény István örökösei 119.
 Cseh Szeréna 87.
 Csendőrség 125.
 Csere-cs. 5.
 Cserniga nevű fundus 142.
 Csernovszka féle telek 117.
 Csiffáry Vazul Antal 85. 86.
 Csintalan Mihály rp. 3. 85. 86.
 Csongrádi-cs. 5.
 Csiszarik Győző gl. 76.
 Czakó Ignác 134.
 Czartoriszkiak 36.
 Czehanovecz Kiscaucha Anna 20.
 Czenkerhau k. 9.
 Czinczendorf Erzsébet 43.
 Cziráky-cs. 23.
 Cziráky gr. 49. — Klára gr.-nő 42.
 Czompely Ede 87.
 Czudar-cs. 10. — Péter 10.
 Dalejszik Mihály notárius 90.
 Dános Miklós 134.
 Darabont 78.
 Darázs Gizella 85.
 Daróczy Aladár 134.
 Deák Ferenc-utca 129.
 Degró Péter rp. 74. 82. 84. 95.
 Dembinszky gr. tábornok 93.
 Demjanovics Gy. 87.
 Dér k. 88.
 Derencs k. 103.
 Deseőffi (Cserneki) br. 41. — István
 41. — Klára 43. 52. — Rozália 43.
 — Teréz 43. — Desewffy generális 96.
 — gr. cs. 49. — István 118. — Sá-
 muel 23.
 Dézma 70. 116. 143.
 Dézmás 116.

- „Dicator“ 99.
 Dobay Gábor 119.
 Dobos-cs. 5.
 Dobrovay Lajos 11. 101.
 kir. gyakorlatokon 132 – 134.
 Dolinay Eugenia 122.
 Domas k. 89.
 Dongó Gyárfás Géza, Zemplénvármegye
 főlevéltárosa az Adalékok Zemplén-
 vármegye Történetéhez c. folyóiratnak
 alapítója és szerkesztője 3. 145.
 Doronkó György 106.
 Dókus Gyula (csabacsüdi) cs. és kir.
 kamarás, Zemplén vm. alispánja a
 Dókus Gyula-utca 129.
 Dósa József 122.
 Draskovich György 109. 110.
 Droppa Miklós kj. 101.
 Drugeth cs. 10. — Bertalan és István 113.
 Dudás Gyula dr., kir. tnf. 85.
 Duka Tivadar gy. 3. 84. 85. 91. 124.
 Durcsinszky Gyula fszb. 86. 101.
 Durkot István t. 87.
 Egri-cs. 5.
 Elemi iskola (Nemzeti iskola) 81.
 Elke k. 9. 89.
 Elsner Simon dr. 86. 118.
 Emléktábla az őrtorony déli falában 69.
 Engel Ignác 104.
 Eperjessy Ilona 122.
 Epitaphium 68.
 Erdődi-cs. 14.
 Erdődi Pálffy Miklós ajtónállómester 110.
 Eröss-cs. 5. — Gábor 36. — György
 142. 143.
 Eszterházy Antal tábornagy 27. — Károly
 gr. egri püspök 70. 71. 72. 136.
 Ezredév megünneplése 94.
 Éber László dr. 64.
 Éhinség 9. 91.
 Éhezők összeírása 92.
 Ércműves-céh 104.
 Érfalu k. 84.
 Éva Kálmán 81.
 Faertag József gy. 124.
 Fallinovszka nevű telek 117.
 Falvak osztálya 46.
 Farkas-cs. 5. — Dániel áo. 104. — József
 101. — Sándor 87.
 Fazekas-céh 104.
 Fazekas Kálmán pt. tanácsos 123. 135.
 Fábry Ignác pp. 73.
 Fegyvercsiszoló-céh 105.
 Fekete-cs. 49. — András seborvos 91.
 Felekezeti iskolák 81. 87.
 Felsőkrucsó k. 87.
 Felsőladács k. 87.
 Fenics László 101.
 Felsőolsva k. 87.
 Felsősitnyicze k. 16. 20. 49. 88.
 Felsőtokaj k. 88.
 Felsővirányos k. 88
Ferenc Ferdinánd királyi herceg, trón-
 örökös a sztropkai királygyakorlaton
 127. 130—135.
 Ferencrendi gvárdiánok 60. 61. — ek
 járandóságai 50. — kolostor 50.
 Fialla János 87.
 Fischer Colbrie Ágost pp. 68. 74.
 Flescher Mihály 106.
 Fodor-cs. 5.
 Fodor József seborvos 125.
 Fodor Napoleon 82. 101.
 Főhadiszállás 127.
 Folkophau k. 89.
 Follért Károly m. kir. postat., vezér-
 igazgató 135.
 Forgách Éva 23. 43. — Zsigmond 20.
 Formády Antal 87.
 Fotizhau k. 9. 89.
 Főemberek gyűlése 32.
 Főköltő-cs. 5.
 Frics János rp. 74.
 Friedmann József dr. ü. 101.
 Frölich János br. 120.
 Fülöp András provinciális 52.
 Fűrészporból készült kenyér 92.
 Füzesséry Gyula 100.
 Füzessy József 81.
 Fylkrop k. 89.
 Gaál Sándor dr. jo. 86. 125.
 Gajdos-cs. 5.
 Gazdálkodó tanács 29.
 Gazdasági viszonyok 103.
 Gerlefalva k. 88.
 German Bertalan 106.
 Gerőcz k. 88.
 Gersei (l. Petheő a.)
 Giglőcz (Giglölcz) k. 9. 16. 49. 88.
 Gíglonicz k. 88.
 Ghilányi Pál (Lázi) 99.
 Girőcz k. 9. 16. 20. 49.
 Giska János cseh rablóvezér 113.
 Gojdics János 101. — né 122.
 Gnädig Lipót 134.
 Golcz Károly-féle birtok 103.
 Gombár János 92. — József 92. — Mihály
 92. 93.

- Gombos-cs. 5.
 Gondnokság (iskolai) 81. 86.
 Gosztonyi-cs. 5.
 Gör. kat. espereskerületek 76. —lel-
 készek 76. —parókhíak 76.
 Grofcsik János 81. 82. —eltávoztása 84.
 Grund Oszkár 134.
 Grün Irén 122.
 Grünfeld Vilmos dr. jo. 82. 84. 125.
 Guseo Frigyes 101.
 Gyapalócz k. 16. 19. 20. 49. 88.
 Gyapár k. 88.
 Gyapolyvágása k. 4. 9. 88.
 Gyalogh k. 88.
 Gyarmathy guerilla hadnagy 93.
 Gyógyszertár 124.
 Győri-cs. 5.
 Győrfy 48. —István 68. 139.
 Gyirócz k. 88.
 Hadgyakorlatok 126—135.
 Hadházi-cs. 5.
 Hadik Béla gr. főisp. 84.
 Hadvezetőségi táviró 123.
 Hajduk-cs. 5. 26.
 Hajós Károly 134.
 Halastó 33.
 Halász György rp. 74. —Illés kj. 101.
 103.
 Halberstam Mendel és Schulem rabbi-
 nus 78.
 Galler gr. cs. 49. —Györgyné 24. —
 Sámuel (Hallerkeői) 24. 41. 42.
 Hamis-cs. 5.
 Halzyk k. 88.
 Harangok 72.
 Harikowszky Emil 100.
 Harmincad-hivatal 10. 113. 139.
 Hartig Sándor 134.
 Haraszthy József 95.
 Határrendőrség 125.
 Hatchechow k. 88.
 Havaj (Hawaj) k. 9. 16. 19. 20. 37. 87.
 88. 100. 101. 103. 122.
 Hegyesbisztra k. 87.
 Hegyvég k. 88.
 Hegyzávod k. 87. 88.
 Helységnevek átalakulása 87.
 Helytartótanács 78. 79.
 Hercsinczy Péter 110.
 Hermányi Tibor 52.
 Heti vásárok 139.
 Herczog Jakab 101.
 Héricsz Márton 101.
 Hildvám 46. 56.
 Hindi Szabó László 134.
 Hocsa folyó 103.
 Hocsa (Hocza, Hotcza, Hotsza) k. 9. 19.
 20. 87. 88. 103. —mint leányegyház
 74. —régí fatemploma 74.
 Hocsapatak 112.
 Hodermarszky Crisánt 84. 95. 101. —
 né 87.
 Hodinka Antal dr. 3.
 Hódoltság 31.
 Hoffman Ármin dr. ko. 86. 125.
 Holcsik (Holchyk) k. 9. 88.
 Holcsikócz k. 16. 20.
 Holló Erzsébet (Krompachi) 23. 24. —
 Ilona Erzsébet 32. 34. —Zsigmond
 117. 118.
 Hollós Jakab (Broniczki) 59.
 Homonnaolyka k. 100. 122. —i kör-
 jegyzőség 101.
 Horváth-cs. 5.
 Horváth János, tavastó mester 33.
 Horváth (Murányiczi) br., Anna, Borbála,
 Imre, József, Klára, Kata, Mária 42.
 43. —br. cs., mint örökös 49. —
 László 99.
 Hrabócz k. 9. 16. 20. 89.
 Hrabovicz k. 89.
 Humenyik György 78.
 Hunka Emánuel 61.
 Hunyady Mátyás király kiveri a lengye-
 leket Sztropkó várából 6. 12.
 Husziták 12.
 Ikatsoba nevű fundus 46.
 Ilka k. 19. 20. 89.
 Illésházy-cs. 23.
 Illosvay Gábor 42.
 Ilyka k. 89.
 Imreg k. 20.
 Ipar 104.
 Ipvágása k. 9.
 Iskola 78 81. 83—85. 87. —i gondnok-
 ság 81. 82. 84—86. —mester 78.
 Istropkó (Toporó, Szropkó, Sztopkó,
 Sztrupkó, Sztupki, Zrupki, Ztropkó)
 4. 5. 7. 11. 82. 106.
 Ivanovics Márton 70.
 Izraelita hitközség 77.
 Jablonszky Kornél ferencrendi ház elől-
 járója 61. 74.
 Jaczkó-cs. 5.
 Jakab-cs. 5.
 Jakabbfy Imre 135.
 Jakabvölgye k. 88.
 Jakosvágása k. 88.

- Jakusócz k. 16. 20. 88.
 Járásbiróság 101.
 Jedlicska Ignác 61.
 Jegyzőségek 101.
 Jekkelfalussy-cs. 49. — János 43. —
 József 49. 73. 78. — Sándor 92. 93.
 100.
 Jelka k. 89.
 Jeruzsálembé zárandokolt zsidók 77.
 Jobbágy telkek 19. 20.
 Jobbos k. 88.
 Juhász-cs. 5.
 Juhtenyésztés 104.
 Juhvásár 114.
 Kádár cég 104.
 Kádár Lajos j. 80.
 „Kanzelei“ nevű épület 100.
 Kapik Tamás 61.
 Kapitány-cs. 5.
 Kapy Gábor 26. — Klára 21. 26. 141.
 — Krisztina 23. 53.
 Kapronczay-cs. 5.
 Kállay Györgyné 42.
 Kálnássy János 30.
 Kálmán Gusztáv 126.
 Kaloda 100.
 Kárász-cs. 5.
 Karczaghy Ferenc 100.
 Kaschreiter Ferenc 100.
 Kasztély József 42.
 Katona-cs. 5.
 Kaszaniczki Antal rp. 74.
 Kazy József 94. 134.
 Kazinezy Ferenc 33.
 Keczer Sándor 28.
 Keglevich-cs. 38. 49. 112. — Ádám 23.
 — Anna 42. — Gábor gr. 41. 42. 46.
 — István 42. — János 42. — Károly
 42. — Mária 42. — Zsigmond 42.
 Kékmező k. 9.
 Kelce (Kelce, Kewche, Kewlche) k. 9.
 16. 20. 48. 49. 87. 88. 100. 101. 122.
 — i majorság 102. — temploma 75.
 Kende Gizella 122.
 Kenderes-cs. 5.
 Kendy Gáspár 117.
 Kenézek 4.
 Kenéz telepítések 6.
 Kengyel Sámuel 100.
 Kerckes 'cs. 5.
 Kereskedelem 104.
 Kereskedő-cég 104.
 Kertész-cs. 5.
 Keresztszegi Csáky Rozália gr.-nő 36.
 Kertész Gyula 87.
 Kielman András 19.
 Kilenced, dőzma 116.
 Királyhegy k. 87. 88.
 Királyi „rovó“ (dicator) 99.
 Kiss-cs. 5.
 Kisberezsnye (Kisberezsnyicze) k. 16. 20.
 88. 101. 106.
 Kis-Briznicza (Kysbriznicze) k. 9. 88.
 Kisbukócz k. 88.
 Kisderencs k. 87.
 Kisdedovó k. 87.
 Kisdomása 9. 16. 19. 89.
 Kisely József 122.
 Kisgyertyános k. 89.
 Kiska Anna 50.
 Kispetőfalva k. 89.
 Kispótlány k. 87. 89. 103.
 Kissitnyicze k. 9.
 Kistavas k. 87. 89. 103.
 Kiszethnyeze k. 88.
 Kivándorlás Amerikába 94. 103.
 Kiviteli forgalom 113.
 Kisvalkó k. 87.
 Kisvárdai Várady Mihály pincemester
 110.
 Kisvölgy k. 89.
 Kysdomása (Kysdomas) k. 89.
 Kyssithnicze 88.
 Klastrom előjárói 60. — építése 52.
 Klecz András 87. — Elek 87.
 Klobusiczky Ferenc 26. 28.
 Klonecek Károly 100.
 Kluknó k. 32.
 Knapik József rp. 75.
 Koczán-cs. 5.
 Koháry István költő 22.
 Konfrater 37. 61.
 Konyha Ferenc 122.
 Kolbavágása (Kolbenhaw) k. 4. 9. 89.
 Kolbócz k. 16. 20. 46. 89.
 Kolera 6. 91.
 Koller Béla sző. 101.
 Kolosy Károly 99.
 Korona („Stokk“) vendéglő 95. 115.
 Kosarócz k. 16. 20. 49. 89. 90. 100.
 Kosárvágása k. 4. 9. 89. 90. 101.
 Kossuth Lajos-utca 129.
 Kobács-cs. 5.
 Korcsma 46. 47. 56.
 Korponay Anna 82. 83.
 Kovács-cs. 5. — Árpád kj. 101. 122.
 — Balázs 106. — Béla 134.
 Kovács-cég 104.

- Kovásznai Kovásznay járási pénzbe-
 szedő 99.
 Koszorus Margit 83.
 Kozselinszky kapitány 93.
 Kölce 88.
 Kőműves-céh 104.
 Kőjegyzőségek 101.
 Kőrösfői Sándor 101.
 Körtvélyes k. 20.
 Közbirtokosság 78. 79.
 Közművelődési egyesület 80.
 Községek, a várbirtokokat képezők 9. 16.
 Községi képviselőtestület 91.
 Köves k. 89.
 Krajnya 16.
 Kraszinszki Ádám pp. 37.
 Kriskó Milutin 118.
 Krisztinkovich Béla 133.
 Krizsanovszky Antal 91. 92.
 Krizslócz k. 16. 20. 89.
 Krisztus szegényei 32.
 Krompachi (l. Holló a.)
 Kubik József rp. 75.
 Kulcsár-cs. 5.
 Kulin Menyhért 99.
 Kurucz-cs. 5.
 Kusinszky Márton 50.
 Kvakócz k. 49.
 Labáth Béla 100.
 Lábatlan András 6. 13.
 Laczkó-cs. 5.
 Ladomérszky Károly 122.
 Lahsa János 106.
 Lakatos-céh 104.
 Lantos János 95. 100.
 Lappert Antal 43.
 Laskay Bazilné 122.
 Lázi Ghylányi Pál 99.
 Lehóczky Miklós 91. 112.
 Lelkészek 74. 76.
 Lengyel szerzetesek 50.
 Leporisz Mihály 72. 74.
 Lesicsovszki lengyel-család 49.
 Leszkócz k. 9.
 Levélgyűjtő állomás 119. 120.
 Liska k. 89.
 Lomna k. 87.
 Loós Péter, város bírása 105. 109.
 Lovagterem 9.
 Lóváltó állomások 119.
 „Ludimagister“ 78.
 Lukács-cs. 5.
 Lyka k. 89.
 Maczkó-cs. 5. — József gl. 76.
 Máday József 122.
 Magyar honvéd a sztropkai temető-
 ben 93.
 Magyarok létezése 4.
 Magyarosító Tanügyi-Kör 125.
 Mailáth Antal gr. főisp. 91. — Mihály
 rp. 74.
 Majoros-cs. 5.
 Majorság 102.
 Makay Miklós 104.
 Makara Mária 83.
 Makócz (Makolcz) k. 9. 16. 20. 89.
 Makonhau (Makonhaw) k. 89.
 Mákos k. 87. 89. 103.
 Ma!om 46. 47. 56.
 Malomipar 111.
 Malom-utca 111. 112
 Malonyay Tamás fsz. 61. 91. 101. 118.
 128. 132--134. — Tamásné 68. 133.
 Máriakút k. 87. 89.
 Márta Miklós kir. főmérnök 134.
 Matissa István 110.
 Mátyás király véget vet a fosztogató-
 soknak 114.
 Mauks Elemér jb. 101.
 Mázoló-céh 104.
 Meczner Gyula, Zemplén vm. főispánja
 fogadja a m. kir. trónörökös 131.
 134.
 Melith Anna 21.
 Ménes 102.
 Menesdorfer Bertalan jb. 86. 91.
 Mérlegkészítő-céh 105.
 Mernyik k. 9.
 Meskó Jakab hitvestársa 43.
 Mészáros-céh 104.
 Mészáros-cs. 5. — Bálint 106. — Pál
 (Szt. Léleki) 99.
 Mészárszék 46. 47. 56. 115.
 Meszlényi Árpád ig.-tan. 86.
 Mezőgazdaság 102.
 Michló k. 9. 89.
 Miglovicz k. 9. 89.
 Mikes Kelemen-utca 129.
 Mikó k. 87. 89. 103.
 Miklós-cs. 5.
 Mikova k. 16. 89.
 Mikova-Polena k. 19. 20.
 Mikovics Jeromos 61.
 Minolcz k. 89.
 Minyevágása (Minewagasa) k. 87. 89.
 101.
 Minyócz k. 9. 16. 20. 89. 100.
 Mísealapítvány 37. 56. 57. 73.

- Miseruha a Nemzeti Muzeumban 67. — az ezredéves kiállításon 64. — a ferencrendűek templomában 59. 60.
- Mlodranovszki lengyel-cs. 49.
- Mniszek György 37.
- Molcsán József 87.
- Molindesz Ferenc 63.
- Monoszlay János 110.
- Mosóczy Zakariás 110.
- Mrazócz (Mrasolcz, Mrazolcz) k. 9. 16. 20. 46. 49. 88.
- Mrazovicz k. 88.
- Munka Sándor kir. tanf. 85.
- Munkásviszonyok 103.
- „Mura“ nevű törökfajú mén 102.
- Muzeum 68.
- Müemlékek orsz. bizottsága 73.
- Mükedvelők társasága 125.
- Nádas Árpád jbt. 101.
- Nádasd nemzetség 16.
- Nagyberezsnye (Brezsnyicze, Briznicze) k. 16. 19. 20. 55. 87. 89. — leányegyház 75. — rk. temploma 75.
- Nagybukócz k. 87. 89.
- Nagyderencs k. 87. 89.
- Nagydobra k. 120.
- Nagydomása (Nag damasa) k. 9. 16. 20. 49. 87. 89. — leányegyházai 75. — n. Mária temploma 75.
- Nagy Imre 122.
- Nagy-Sitnyicze (Nagh Sythnicze, Nag Zythnicze) k. 88.
- Nagytavas k. 87. 89.
- „Natablye“ nevű gyakorlótér 93.
- Navaknicza k. 9.
- Nedeczky Orbán 56.
- Nemes Lajos kir. tanf. 81–84.
- Német Gusztáv 134.
- Német Hermin 82.
- Nemzetörök összeírása 92.
- Népiskola (Nemzeti iskola) 81.
- Niemecz György rp. 74.
- Nova briza 88.
- Novák Mihály első plébános Sztropkón 70. 74.
- Novora Gyula 61.
- Nyeregjártó-céh 104.
- Ocskay László brigadéros 103. — aján-
dékul. kapja Sztropkónak egyharmadát 27. — javainak elkobzása 27. 28.
- Obersei Bertalan és Tamás 106.
- Oleksák Vazul 87.
- Olyka k. 16. 46. 49.
- Okolicsányi Pálné halotti cimere 1752-
ből 74.
- Oltárok, a vártemplomban 38. 39. 62. 63. — a ferencrendűek templomában 58. 59.
- Ondava 4. 7. 101. 103. 111.
- Onkovics N. 92.
- „Oratorium“ 68.
- Orbán István 22.
- Ordódy György brigadéros 28.
- Orgona 69.
- Orgonista 78.
- Orosz Anna (Csicseri) 21. — András
özvegye 42.
- Oroszhrabócz k. 49.
- Oroszkrajnya k. 20.
- Oroszpetrócz k. 89.
- Oroszporuba k. 75. 89.
- Orosztokaj k. 20. 49. 75. 88.
- Oroszvágás k. 87. 89.
- Országos nagy vásárok 7. 113. 139.
- Országh Ilona, (Perényi Gábor neje) 15.
- Orvosok 125.
- Ottó Amália 84.
- Örökösök a várbirtokon 41. 49.
- Örök-lámpa 73.
- Ötvös-céh 105.
- Örtorony 68.
- Paczoth Anna (Böki) Petheő Zsigmond
neje 21. 23. 24. 41. 42. 52. 53. 141.
- Páduai szt. Antal szobra 63.
- Palagi Piroška 21. 141.
- Palatu Zsigmond 117.
- Pálffy Miklós (Erdődi) ajtón álló mes-
ter 110.
- Pál Imre pt. igazgató 123.
- Pálkafőző ház 46. 56.
- Palocsay Klára 43. — Rozália 43. —
Zsigmond 23. 43.
- Palócz 47.
- Pallos jog 7. 96.
- Palkó-cs. 5.
- Pankovics Antal gl. 76.
- Papi tized 70.
- Papinski Salomea 37.
- Parcellázó bank 49.
- Paraszt állattenyésztés 103.
- Paskievicz Iván orosz tábornagy 93.
- Pásztélyi Gusztávné 122.
- Pauliczka Fedor halálra íteltetése 96.
- Paulvoa Polyánna k. 16. 20. 89.
- Puczák k. 89.
- Pécsi Gábor 40.
- Péchy Judit 20.

„Perceptor“ 116.

Pecsovszka nevű telek 117.

Perényi-cs. 12. 49. — Ádám 42. — Ádámné 37. — Borbála 42. — Cecilia 42. — Éva 42. — Farkas 42. — Franciska 42. — Gábor 14. — Gábor özvegye 16. — Gábor halála 14. — Imre 10. 13. 14. — István 13. — József 42. — Judit 42. — Klára 23. 53. — Mihály 42. — Mária 23. 32. 33. — Miklós 12. 13. — Orsolya 15. — Pál 42. — Péter 10. 14. — Sándor 42.

Pestis 6. 24. 30.

Péterfi-cs. 5.

Pestvármegyei József 27.

Petew János 18.

Pethő-cs. 32. 62. 67. 71. 79. 119. — cimere 62. — cimerbővítése 17. — birtokai 49. — cs. epitaphiuma 24. 68. — női ágon leszárm. utódai 49. — utolsó férfi sarja 38. — Corona Julianna 32. — Erzsébet fogságban 24. — Éva 37. 42. 44. — Éva lineája 40. — féle templom 62. — Ferenc jobbágy közönsége 19. — Ferenc, Gáspár fia 25. — Ferenc ifj. halála 26. — özvegye 33. 141. — Ferenc IX. 32. 33. 42. 50. 53. 142. 143. — Ferenc prépost 50. 59. — Ferenc halála 54. — Ferenc XI. 67. — Gáspár 60. 142. — ennek jobbágyközönsége 20. — grófok 64. — István 53. 109. — István özvegye 21. 50. — ennek jobbágyközönsége 20. — gyermekei 21. — örökösei 50. — János báró 5. 15. 16. 18. 104. 105. 106. 108. 109. 141. — ennek halála 19. — nevelője volt II. Ulászló király gyermekeinek 16. 17. — János gyermekei 43. 45. 46. — ő szerezte meg a családnak a bárói címet 17. 18. — végrendelete 16. — Juliánna 43. — kastély 127. — László 43. 45. 53. — Mária, Klára 32. 33. 37. 42. — Márton 110. — Mihály aranykulcsos kamarás 62. 69. 103. — Mihály 26. 28. 31. 32. 33. 54. — neje Péchy Judit 20. — féle instructió 29. — féle okmányok 136. — Pulcheria, Polecsina, Karolina, Xavér, Antal, Károly 32. 33. — Zsigmond 25. 31–35. 37. 38. 41–43. 53. 55. 56. 64. 70. 73. 96. 117. 142. — utolsó férfi sarja 38. — alapító levele 54. — gyermekei grófi rangot nyer-

nek 21. 22. — tíz gyermeke 23. 24. — főispán 50. 51. 52. 53. 67. — halála 22. — fia, Mihály, az ónodi vár-
őrség kapitánya 21. — özvegye 39. 53. 118. — Zsuzsánna 38. 42. 44. 45.

Petőfalva 46. 49. 89.

Petheő-utca 129.

Petőfi-utca 129.

Petrócz k. 9. 16. 20. 89.

Philipics Elek gk. esperes 75.

Pintér Márton 33.

Piperkovich Mihály 110.

Piszkorócz (Piszkor, Pyskor, Piszkornicz) k. 9. 20. 88.

Plebánusok névsora 74.

Plattner Antal 61.

Podhorányi Mihály 117. — Bálint 100.

Pohnert Ede 100.

Polyánka k. 89.

Poniattovsky 36.

Podhajeczky Miklós gl. 76.

Pogány Kálmán dr. a miseruháról 64–68.

Polyánka k. 9.

Pohárnok cs. 5.

„Popud sztudnye“ dűllőben levő forrás 8. 128.

Poruba k. 9. 16. 20. 46. 49. 89.

Posafy Zsófia 17.

Poske Henrik maradékai 113.

Posta és táv. kiadók 122.

Postamesterek 122.

Postahivatalok a várbirtokon 119. 122.

Posta és táviró a királygyakorlatokon 122. 124.

Potoczki Lajosné 37.

Pothorányi Zsigmond 36.

Potocska k. 16. 20. 88.

Potocky Ludovika 60.

Pauróc k. 16. 20. 49. 88.

Prensincz k. 88.

Pritulyán k. 9. 16. 20. 88.

Prohászka Máté rp. 73. 74.

Puczák (Puczakshau, Puczagshaw) k. 9. 16. 20. 89.

Pudlics György 80.

Pusztai-cs. 5.

Pusztaháza 89.

Rabonicz k. 9. 89.

Radetius István 89.

Radovszki lengyel-cs. 49.

Rafajócz k. 20. 49. 89.

Rákóczi-ereklye 59.

Rákóczi Ferenc II. a sztropkai birokát

- Ócskaynak ajándékozza 27. — Barkóczy Ferencet főispánná nevezi ki 31. — Ócskay-féle javak confiscálását rendeli el 27. — Zborói uradalmába hajtja a svájci teheneket 28. — György 21. 143. — Pál 144. — kincstár 28. — tér 129. — Zsigmond 143. 144.
- Rakovszky Endre 134.
- Ráskay Margit 17. — örökösök 17.
- Reformátusok Sztropkón 1690-ben 75.
- Regéczi-cs. 5.
- Remek-cs. 5.
- „Remek“ 110.
- Renaud Ferenc József br. halotti cimere 1736-ból 74.
- Repejő k. 87. 89.
- Repó k. 9. 89.
- Reuter Rezső 86. 90. 101. 134. — arany-érdemkereszttel kitüntetve 135.
- Révész-cs. 5.
- Reviczky br. cs. 49. — János 42.
- Richtarsik Gervasius (Gyárfás) 80.
- Ritualis fürdő 78.
- Rohozna k. 9. 88.
- Rohoznyik k. 16. 20. 49. 88. 89.
- Rokiczky Zsigmond tisztartó 40.
- Róth József 101.
- Rovás 116.
- Rozgonyi-féle birtok 4. — Simon egri pp. 10.
- Rudolf király jóváhagyja a sztropkai iparosok céhlevelét 104 – 109.
- Rutsek Imre kir. tanf. 85.
- Ruzsanzky Antal 32.
- Rümlein Ferenc 122.
- Saláta-cs. 5.
- Sandal k. 101.
- Sárossztaskócz k. 89.
- Sártó k. 89.
- Sárosbankócz k. 89.
- Sass-cs. 5.
- Scepanoszky lengyel-cs. 49.
- Schaurek Károly 100.
- Schönborn Ervin gr. 110.
- Schönbruckné Mária 42.
- Schuch Mária 82.
- Schultz csász. tábornok megostromolja Sztropkó várát 24.
- Schuster Constantín pp. 81.
- Schweitzer Henrik 63.
- Sebész-céh 104.
- Seborvosok 125.
- Sekrestyés 73.
- Sennyey grófi cs. mint örökös 49. — Borbála 33. — Ferenc 23. — Imre 43. — né 23. — Istvánné br.-nő 24. — László br. 40. 42. 47. 60. 112. — Pongrác 67.
- Serfőző-céh 104.
- „Sibena hura“ düllő, hol az akasztatások történtek 96.
- Sily Mária 33.
- Sipos-cs. 5.
- Siskovics Sándor kj. 101.
- Sithnyicz k. (Shitnize, Schitnize) 88. — i majorság leltára 102.
- Snyir Margit 122.
- Sofrankó József 87.
- Soltész György 106.
- Soltészok 4.
- Soós-cs. 10.
- Sosztek János gl. 76. 118.
- Spáczaj Mihály 143.
- Srtosztoviczky Gergely 75.
- Staskócz (Staskenhau, Staskenhaw, Stask-vágása) k. 4. 9. 16. 20. 49. 89.
- Steinwille vasasezred 27.
- Stiller Emil 92. 93. — postaexpeditor 120.
- „Stokk“ nevű Korona-vendéglő 115.
- Stuhlrichteramt k. k. 99.
- Suba-cs. Ferenc Terézia 42.
- Sümegi Ungnad Kristóf bán 110.
- Sváby István ig. tan. 81. 82. 84. — nyugalomban 86. — halála 86. — Margit 122.
- Svájci tehenészet 27.
- Svencziczki lengyel cs. 49.
- Szabó András, a kassai egyházmegye első püspöke 73.
- Szabó-céh 104.
- Szabó János 106. — Mátyás 106.
- Szabadságharc Sztropkón 92 – 93.
- Szadlik k. 9. 89.
- Szálnik 16. 20. 89.
- Szálnok 89.
- Számvevőség 100.
- Szánthó Albert 134.
- Szarvasmarha vásár 114. — tenyésztés 104. — díjazás 104.
- Széchenyi-család 24. — Antalnak hitves-társa 42. — grófi cs. 49.
- Szegedy Bazil zárdafőnök 76.
- Szegény-cs. 5. — ek háza 37.
- Szegletes-cs. 5.
- Szelepchényi György 22.
- Szemere József 99. — László 36.

- Szenaj János jobbágy 96.
 Szentháromság oltára 58.
 Szentségtartó 68.
 Szent-Anna kezének mása 63.
 Szt.-Antal szobra 63. — Szt.-Flórián szobra 95. — Szt.-János szobra 95.
 Szent-Györgyi János udvari karabélyos hadnagy 102.
 Szentföldre zárandokolt zsidók 78.
 Szent-Léleki Mészáros Pál 99.
 Szent-Miklóssy Péter 102.
 Szeöts (Szöcs, Szücs) cs. 5. — Aladár 134. — Irma 122.
 Szeszlér Ödön 134.
 Szijgyártó-céh 104.
 Szirmay-cs. 4. — Andrásné, özv. 30. 31. grófi család 49. — Tamás özvegye 42.
 Szkavinszky Ilona 32. 36. 37. 40. 41. 55. 64. 68. 73. 142. 144. — Antal 47. — Mihály 32.
 Szlávay cs. 49.
 Szluha György, zborói praefectus 28.
 Szolgabírák 99–101.
 Szolgabírói járások 99.
 Szöcs-cs. (l. Szeöts a.)
 Sztáray gr. cs. mint örökös 49. — Ferenc 42. — Imre 37. 39. 40–42. 56. — Sándor 3. 118.
 Sztaskvágása (l. Staskócz a.)
 Sztavinszky Sándor 90.
 Sztrophios k. 4.
 Sztropkó (l. Istropkó a.)
 Sztropkóhrabóc 89.
 Sztropkóolyka 87. 89.
 Sztropkópolenna 89.
 Szücs-cs. (l. Szeöts a.)
 Szücs-céh 104.
 Szürnyeg k. 20.
 Takács Béla sző. 101. — István 122.
 Takarékpénztár és alapítói 118.
 Tamás József 80.
 Tamaskó István p. m. 82.
 Tanítók 80. 85. 87.
 Tarczaly Ferenc harmincados 113.
 Tarczay Tamás 12.
 Társaskör 125.
 Tauszk Lipót első járásorvos 125.
 Tavastó-mester 33.
 Taverna k. 51.
 Távbeszélő összeköttetés Bluchenbach-al a trónörökös számára 132.
 Táviró a királygyakorlatokon 123.
 Tekerhessy István 110.
 Telekkönyvi hivatal 101.
 Temető 73.
 Templomi szerelvények 59. 60. 67.
 Terna János 73. — Károly 78. 79.
 Thököly követői felégetik Sztropkót 25. — udvarmestere 23. — uralom 24.
 Timcsakovszky pusztája 142.
 Tolcsvai Bónis Ferenc 21.
 Tokaj (Thokay) k. 9. 16. 88. 119.
 Tomka László 90. 95.
 Tormási-cs. 5.
 Tóth Emillia 122. — Frnenc 101.
 Török-cs. 5. — István 30.
 Török hódoltság után Sztropkó elveszti vár-jellegét 32.
 Törökök pusztítása 24.
 Törvénykezés 96.
 Trombitás-cs. 5.
 Trónörökös Sztropkón 130–132.
 Truszka Károly 101.
 Tündér-cs. 5.
 Turánszky József fundusa 130.
 Turány k. 16. 19. 46. 49. 89. — rk. temploma 75.
 Turián Gábor kj. 101.
 Turkinyák János gl. 76.
 Tüzbész elpusztítja a klostrot 54. — a vártemplomot 72.
 Udvari táviró 123.
 Ujházi-cs. 5.
 Ujsor utca 70. 129.
 Ujvári Iván 143.
 Uj szerezményi (neo-acquistikai) bizottság 31.
 Ulászló király II. 10. 14. — menyasszonya : Candelei Anna hg.-nő 13.
 Ungár Andor dr. ü. 101.
 Unghváry Ede 84. 118. 122. — István 122.
 Ungnád (Sümegi) Kristóf bán 110.
 Urám-cs. 5.
 Urbán István 82. 101.
 Ureczky Béla 81. 82. 125.
 Uri szék 96.
 Ügyvédek 101.
 Váczi-cs. 5.
 Vadászkastély 33.
 Vladisko k. 88.
 Vajda Mihály gl. 76. — né Friedmann Gizella 85.
 Vak Bottyán-utca 121.
 Valigurszki Mihály 37.
 Vályi nevű chirurgus 125.
 Vankovics Béla 101. — István 95.
 Várady Mihály (Kisvárad) pincemester 110.

- Varethőcz k. 16. 20. 49.
 Varga-cs. 5.
 Varga céh 104.
 Varga Gyula 87. — Mária 83.
 Variháza k. 89.
 Varihó k. 9.
 Várhold István 87.
 Városi korcsma 115.
 Várbirtok helynevei 87. — őrség 31. —
 templom 26. — főoltára 39. — kastély
 129. 132. — elpusztulása 49. — Mária
 oltára 38. — sírboltja 32.
 Vásárhelyi Dániel 81. 82. 85.
 Vásárok 7. 113. 139.
 Vásárvám 56. 114.
 Vass-cs. 5. — József udvarbíró 98. —
 Mihály 36. — özvegye 36.
 Vaszilov János molnár megbotoztatása
 112.
 Vayné, Szent-Mihályi Anna 83.
 Vécse k. 119.
 Vécsey br. cs. 23. 49. — Borbála 43.
 — Farkas 40. 41. 43. 47. 48. 77. 115.
 — József 43. — Lászlóné 33. — Sán-
 dor 43.
 Velkő k. 89.
 Velkrop (Welkrop, Vilkrop) k. 16. 20.
 49. 89.
 „Vezér“ nevű szürke mén 102.
 Viczay gr. 49.
 Virágh Ferenc vm.-i uti biztos 134. —
 koronás ezüst érdemkeresztet kap 135.
 — Pál dr., rp. 68. 74.
 Viszlóczky Gábor gl. 76.
 Viszokaj János fejvesztésre ítéltetett 99.
 Vizeki Tallián János comissarius 99.
 Vizi Irén 85.
 Vizsgálóbíróság 100.
 Vladács k. 103.
 Vladicsa (Wladycha) k. 9. 16. 20. 49. 88.
 Vojtvágása (Vojtócz, Waytwagas, Wayth-
 vagas) k. 4. 9. 20. 89.
 Volyánszky Etelka 122.
 Vrabély János 92.
 Warehőcz (Waricho) k. 89. 93.
 Wariháza k. 89.
 Warga-cs. 5.
 Wargaw (Demethei) György és Miklós
 várnagyok 10.
 Weisz Sámú 86.
 Weselényi-féle összeesküvés 21.
 Wolffs-Keel tábornok 30. — János Vil-
 mos cs. ezredes meghódítja Sztropkó
 várát 30—31.
 Wokfgang utódai 23.
 Zabó-cs. 5. — Mátyás 106. — János 106.
 Zaborovszky Kornél kj. 101.
 Záborszky Rudolf 100.
 Zadlyk k. 89.
 Zameskana György 97. 111.
 Zapolsche k. 88.
 Zavada (Zavoda) k. 46.
 Zavadka 9.
 Závody-cs. 49.
 Zemplénbukócz k. 88.
 Zemplénsztaskócz k. 89.
 Zemplénturány k. 89. — rk. temploma 75.
 Zemplénvármegye 91. — Gazdasági Egye-
 sülete 104.
 Zichy Nándor gr. 49.
 Zima György gl. 76.
 Zrinyi György gr. főlovászmester 110.
 Ztansich Márk szigeti kapitány 18.
 Zubriczky Flóris 3.
 Zudar cs. 6. 10. — építette a várat 1245
 körül 7. — Péter (Domokos fia) 10.
 Simon 14.
 Zsanoni József 86. 90. 91.
 Zsarnay kapitány 93. — Márton 101.
 Zsedenyi Emil gl. 76. — Miklós 87.
 Zsidó családfeők 77.
 Zsinat Sztropkón 1690-ben 75.

IDÉZETT KÚTFÖK.

(A számjegyek a lapszámokat mutatják.)

- Bártfa* város levéltára 11.
Buday: Polgári Lexikon 15.
Bydeskuty Sámuel szolgabíró naplója 99.
Csánky Dezső dr.: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadyak korában 4. 87.
Csiffáry Vazul: A sztropkai állami elemi iskola 86.
Czobor Béla dr.: Egyházi műmellékletek 64. 68.
Dessewffy-levéltár 14.
Doby Antal: Nemzedékrendi táblázat.
Dongó Gy. Géza: Adalékok Zemplénvármegye Történetéhez 5. 15. 19. 21. 22. 24. 32. 34. 39. 59. 62. 70. 76. 90. 92. 100. 118. 125.
Dudás Gyula: Adatok az oktatásügy történetéhez Zemplén vármegyében 79.
Eperjesi kir. kat. főgimnázium 1898—9. évi értesítője 112.
Ferencrendiek Házi története 61. 71. 72, —levelesládája 52. 53. 55. 125. 143.
Goldberger Izidor dr.: Zemplénvármegyei zsidó családfők 77.
Gondnoksági iskolai iratok 85.
Hidegpataky Antal dr.: Adatok Csicsva vára történetéhez 4.
Historicae Prov. Hung. 51. 56.
Hüberth Károly: Postaintézet Magyarországon 119. 120.
Kamarai levéltár 28. 29.
Kassa város levéltára 113.
Kassai m. kir. posta- és táv. igazg. irattára 119.
Kéry Gyula id.: „Sztropkó“ 94.
Könyöki: Középkori várak 12. 14.
Központi statisztikai hivatal 7.
Leleszi káptalan országos levéltára 14. 15. 19. 37. 38.
Lojda József: Adatok a zemplénvármegyei 'Sennyey-családok történetéhez 24. 33. — Nemzedékrendi táblázat 23.
Magyarország Vármegyéi és Városai, — Zemplénvármegye 31. 91. 92. 105.
Nagy Gyula: Zemplénvármegye népessége 20.
Nagy Iván: Magyarország nemes családai 17. 22.
Országos levéltár 5. 29.
Pallas Nagy Lexicon 12. 13. 14. 15. 17. 24. 124.
Perényi-levéltár 9. 10.
Sztropkai plebánia anyakönyvei 26. 36. 39. 68. —irattára 74.
Pogány Kálmán dr.: A sztropkai miseruha 67.
Poivyánszky Gyula: A görögkatolikusok Zemplénvármegyében 75.
Sennyey báró bottyáni levéltára 17. 19. 20. 22. 47. 50. 60. 118. 145.
Szalay—Baróti: A magyar nemzet története 10. 13. 14.

Századok 17. 22.

Szilágyi Sándor: A Rákócziak levéltárából.

Szirmay Antal: Történeti jegyzetek Zemplén vm.-ről 10—16. 22. 23. 32.

— Zemplén vm. helyrajzi ismertetése 7. 9. 14. 16. 19. 22.

Sztáray Sándor gr.: nagymihályi levéltára 36. 40. 41. 47. 48. 53. 71. 73. 78. 97. 98. 111—113. 116. 118. 141. 142.

Thaly Kálmán dr.: Sztropkó vára a kuruc világban 31. — *Ocskay László* és a Felső-Magyarországi hadjárok 27. 103.

Turkinyák Sándor: A helynevekhez 4.

Visitatio Canonica 69. 73.

Zemplén c. lap 84.

Zemplénvármegye levéltára 78. 136. 139. 157—163.